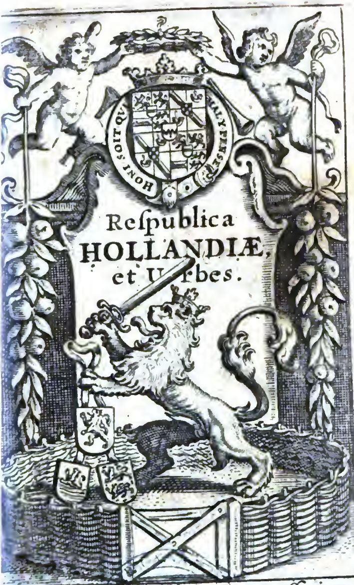

Respublica HOLLANDIÆ, et Urbes.

LUGDUNI BATAVORUM, Ex officina IOANNIS MAIRE. Anno cIↄ Iↄc XXX.

Hugonis Grotii
De
Antiquitate
Reipublicæ
Batavicæ
Liber singularis.

ILLUSTRISSIMIS

HOLLANDIÆ WESTFRISIÆQUE ORDINIBVS

H. GROTIUS

Fisci Hollandici, Zelandici, & West-Frisici Advocatus.

EXIGUUM *vobis libellum offero, Nobilissimi atq; Amplissimi Patres: imo offert seipse, mole quidem exiguus, at magnus argumento, vester vero totus. Vestrum enim imperium, vestra jura majestatemque defendit. Hoc namque agit, ut, breviter ab initio inclitæ gentis in hunc diem intercedentia sæcula percurrens, ostendat, penes utriusque ordinis primores curam semper fuisse Batavæ rei, quæ tandem ad*

vos perpetua successione delata est. Hæc quippe potestas fundamentum fuit Reipublicæ, præsidium æqui juris, frænum principatus. Hanc reverebantur olim, huic fasces suos submittebant placide publici status summi præsides atque tutores, sive Reges illi, seu Duces, seu postremo Comites vocabantur. Ipsæ denique sanctissimæ leges velut in sinu Ordinum tuto conquiescebant. His gubernatoribus illa quondam & nunc iterum clarissima Batavorum libertas per gravissimas procellas in hanc felicitatem temporum enavigavit. Quod enim gravius libertati periculum esse potuit, quam à Romana olim potentia, ab Hispana nuper, quæ Romanæ proxima, aut, ut sibi videtur, maior etiam Romana? Per utrumque tamen emersit, & cum in arma truderetur, opposuit prementium viribus causæ æquitatem, bene ordinatum imperium

rium, animos invictos. Bis successus adfuit, ad stuporem usque humani generis, auctaque cum bello famâ & opes, ut ferme quos magnæ claritati Deus destinat, eos per labores & pericula prætentat. Eodem procerum ductu emicuit illa non minor armorum laude Batavorum fides, quã in maioribus quondam vestris expertus est populus Romanus, dum vera mansit societas: & nunc in vobis agnoscunt proximi reges; nec hi tantum, sed & qui adversa nobis vestigia prementes, alia sidera, aliud cœlum vident. Quæ cuncta pro dignitate exsequi, ingens annalium labor fuerit: nobis satis in præsens huius optimatis imperij vetustatem velut per indicem commonstrare. Quam operam speramus nec ciuibus inutilem fore, nec externis injucundam. Quamquam enim verissimum est quod & ab Alcibiade & ab Augusto dictum invenitur,

 boni

boni esse civis præsentem Reipublicæ statum tueri, eumque mutatum nolle, tamen affectu majore eam Rempublicam prosequimur, quam & ipsi habemus, & videmus maioribus nostris placuisse, aut ut optimam, aut ut ipsis convenientissimam: quamque adeo parentes suis sudoribus, suo sanguine defensam, velut propriam, posteris reliquerunt. Adde, quod in omnibus rebus vetustas ipsa plurimum habet dignitatis: ita ut Massilienses, quorum præstantissima creditur fuisse Respublica, laudentur eo nomine, quod gladio ad puniendos sontes usi sint eodem à condita urbe, quo indicarent in minimis quoque rebus antiquæ consuetudinis momenta servanda. Proxime enim ad Deum accedit antiquitas æternitatis quadam imagine. unde senectutis veneratio animis nostris innata est: quam in Republica tanto magis quam in hominibus colere

debe-

debemus atque admirari, quia mortales cum sint homines, senectus in ipsis imminentis exitus nota est: Respublica vero cum in spem immortalitatis instituta sit, ab ipsa ætate vires accipit, & senescendo invalescit. Certissimum enim argumentum imperij bene constituti est diuturnitas: hinc maior eius fiducia amorque civibus: nec aliam magis ob causam durat Respublica, quam quia duravit. Externis etiam consulendum fuit, ut ij quos rerum gestarum magnitudo cognoscendæ huius Reipublicæ cupidos effecit, non modo quæ nunc sit, sed & quæ fuerit, intelligant: demto errore, quem sæpe nominum similitudo parit in re dissimili. Neque enim ubique ijdem sunt Principes, ijdem Ordines: verum alibi summa potestas unius, consilium plurium: alibi plurium potestas, unius procuratio: alibi sub Principe leges: alibi sub legibus

Princeps. Quæ si quis diligenter expenderit, facile inveniet, non hanc quæ nunc est noviter apud nos cœpisse, sed quæ prius fuit clarius apparere Rempublicam. Sicut enim domus stare potest, etsi partes quasdam commutes; fundamenta autem si convellas non potest; ita commutatis magistratuum nominibus atque officijs non statim alia Respublica est, dum tamen vis summa imperij primaque potestas, & illa, ut ita dicam, mens, quæ corpus omne movet atque continet, una maneat atque eadem. Restat Deum precemur, Proceres eminentissimi, statorem vindicemque huius imperij, ut quam libertatem non tam vestra insignis prudentia, civiumque & militum egregia virtus, quam cœleste ipsius auxilium hactenus defensavit, eam porro in multas ætates propaget: propriaque nobis & perpetua faxit hæc bona quæ coram contuemur: sed

illa præcipue, quæ certissima sunt securitatis publicæ pignora, RELIGIONEM, JUSTITIAM *atque* CONCORDIAM. *Hagæ-Comitis* XVII. KAL. APRIL. ANNI CIↃ IↃ C. X.

DE MIRANDIS BATAVIÆ
AD J. DOUSAM.

Ignorata tuæ referam miracula terræ
D:usa peregrinis non habitura fidem.
Omnia lanitium lassat textina Minerva;
Lanigeros tamen hinc scimus abesse greges.
Non capiunt operas fabriles oppida vestra:
Nulla fabris tamen hæc ligna ministrat humus.
Horrea triticeæ rumpunt hic frugis acervi;
Pascuus hic tamen est, non Cerealis ager.
Hic numerosa meri stipantur dolia cellis,
Quæ vineta colat, nulla putator habet,
Hic nulla, aut certe seges est rarissima lini;
Linifici tamen est copia maior ubi?
Hic mediis habitamus aquis: quis credere possit?
Et tamen hic nulla Dousa bibuntur aqua.

IDEM.

IDEM GRÆCE.

Ὑμετέρης ἐρέω νηπενθέα θαύματα γαίης,
Δουπάδη δύσπις' ἀλλοδαποῖς ἀΐειν
Ἐνταῦθ' οὐκ ἀρκοῦσ' ἱερεῖς ἱστῶνις Ἀτήνης,
Πᾶϋ δὲ φρουδὸ ἅπαν εἰροπόκων οἴων.
Ἄστεα χειροβίους οὐ χωρεῖ τέκτονας ἄνδρας,
Ἐργασίμης δ' ὕλης ἐστ' ἀχόρηγον ἕδος.
Σιτοδόκους πυροῦ σωροὶ ῥηγνῦσι καλιάς,
Βούβοτος ἡ γαίη δ' οὐ φλόπυρος ἔφυ.
Ἄπλετοι ὧδ' οἴνου νενασμέναι εἰσὶ πιθάκναι,
Οὐδενὸς οἰνοπέδου δ' ἐστὶ φυτηκομίη.
Οὐδαμὸς ἢ σπάνιος τῇδε σπόρος ἐστὶ λίνοιο,
Πῶς ποτε δ' εἰσὶ λίνου πλείονες ἐργασίαι;
Οἰκίαι εἰσὶ μέσοισιν ἐν ὕδασιν. τίς κε πίθοιτο;
Ὑδροποτεῖ δ' οὐδεὶς ἐνθάδε Δουπάδη.

CAPI-

CAPITA HUIUS LIBRI.

Amice

Amice Lector,

NOTAS *illustrandis quibusdam locis pernecessarias, margo quidem latior facile admittat, hic enchiridij modulus omnino excludit. Quare eas, ne cui fraus fiat, statim ad libelli huius calcem subjecimus, aliquanto auctiores vulgatis. Hoc volebam, nescius ne esses, Vale.*

CON-

CONTENTORVM IN HOC ENCHIRIDIO CONSPECTVS.

Omnia

Correctiora ex secundis curis.

P. SCRIVERI.

De

DE ANTIQUITATE REIPUBLICÆ BATAVICÆ.

CAPUT I.

Quid sit Principatus in Republica optimatium: quid Ordines.

CUNCTAS nationes populus, primores, aut singuli regunt. Primorum regimen aut cum principatu est, aut sine principatu. Principatum voco eminentem unius auctoritatem aliorum potestate atque legibus definitã. quibus signis à regno proprie nominato distinguitur. unde Tacitus Pisonem dixisse memorat de Germanico, principis Romani non Parthi regis eum esse filium: de Caligula autẽ Suetonius, pa-

rum abfuisse, quin principatus speciem in regnum converteret: sicut de Vercingetorigis patre Cæsar, obtinuisse eum Galliæ principatũ, sed ob eam causam, quod regnum appeteret, à civitate interfectum. Et Plinius de Traiano, occupari ab eo principis sedẽ, ne esset domino locus. Improprie tamen & principatus ipse regnum vocatur: atque ita heroum temporibus exorta regna ait Aristoteles, cum populi iis, à quorum maioribus beneficiis affecti erant, puta instructi legibus aut bello defensi, deferebant belli imperium cum judicãdi potestate. quod quidẽ regnum ait fuisse in volentes, & definito iure. Sic & Thucydides apud Græcos ait vetustissima fuisse regum imperia, patrum in liberos successione delata, certisque honoribus circumscripta. Unde apparet etiam in optimatium Re-

publica principatus sæpe generis ordine deferri. cuius rei nobile exemplum Lacedæmon exhibet. Primores autem, penes quos summa Respublica est, aut pro se quisq; sententiam dicunt, ut fit apud Venetos, aut corporũ nomine. Quæ corpora aut eiusdẽ sunt generis, aut diversorum. Eiusdem, ut apud Achæos, quorũ concilium ex legatis urbium constituebatur. Fiunt autem diversa ut civium, ita corporum è civibus genera, differentiis qualitatum, quibus ad Rempublicam aliter atque aliter ordinantur. Unde & hæ qualitates & ipsa corpora Latine *Ordines* vocantur. vulgus etiam *Status* appellat. Tales Hippodamus ordines tres faciebat, artifices, agricolas, milites: Plato custodes, milites, agricolas: Ægyptii sacerdotes, milites, opifices: Galli veteres, Druidas, equites, plebẽ:

Romani patricios, equites, plebeios. Quoties ergo primores ratione ordinum distincti summum rerum imperium administrant, id Ordinum aut Statuum regimen appellatur: ut in Germania hodie, ubi potestatem supremã iuncti cõstituunt Electores, principes, civitates. Quod si ad hoc optimatium imperium ex ordinibus compositum legitimus accedat principatus, ea vero Respublica optime videri debet & dilecta esse & temperata. Nam cum in re omni id quod medium est probemus, medium autem dicatur modo id quod remotum utrinque est, modo id quod utrumque participat, apparet hanc Rempublicam ita inter regnum & multitudinis imperium esse constitutam, ut & mala utriusque declinando à se avertat, & bona imitando in se derivet. Primum enim cum neque

que uni homini multis erroribus obnoxio, neque multitudini imperitæ omnia permittit, maximis se proculdubio subdicit periculis. Quandoquidem vero regnum præcipue maiestate, populi autem imperium æquali libertate cōmendatur: maiestatem quidem principatu assequitur: æqualitatis autem quantum satis est, præstat, cum cuivis è quovis ordine per virtutem ad summos honores partemque imperii munit viam. His, ne sequentium seriem sæpius interrumpāt, in ipso statim limine explicatis, nunc quæ Batavorum ab initio gentis ad hæc usque tempora Respublica fuerit, sedulo inquiramus. Id dum facimus, si non tam exacta afferimus argumenta, atque si in Græca aut Romana historia versaremur, minime id mirum videri cuiquam debet: cum & vetustissima rerum Germanicarum

cognita non habeamus, nisi per Romanos, negligentes sane rerũ externarum scriptores: & post Romani imperii lapsum, ut fere omnium circa id tempus gentiũ, ita & huius nostrę memoria densissimis tenebris, partim etiam fabulis sit involuta; ac postea non nisi sero apud nos reperta sint ingenia, quæ rerum famam ad posteros propagarent, ipsis quin etiam archivis diu silentibus. Dabit igitur veniam lector, si delineationem magis rudem, quam exactam totius Reipublicæ imaginem exhibemus: facietque, quod & judici facere, in causis præsertim à memoria remotioribus, necesse est, ut non in singula temporũ momenta testes exigat: sed probato initio & fine, medii temporis similem atq; perpetuum tenorem, ni contra appareat, æqua ratione ductus sibi ipse proponat.

Cap. II.

Quæ Batavorum Respublica fuerit, condita primum gente.

COnſtat igitur Batavos partẽ ante Cattorũ, ut & Tacitus [*Hiſt.* IV. *& de Moribus Germ.*] teſtatur, & Batavorum nominis apud Cattos, Cattorum viciſſim apud Batavos veſtigia evincunt, ante Julii Cæſaris tempora, & forte aliquot prius ſeculis, migraſſe in eas, quas nunc habent, ſedes, inſulas nimirum Oceano Rhenoque circumfluam, & proxima oræ Ciſrhenanæ, quæ Gallica ſeu Belgica vocatur. eaq; loca, ut Tacitus narrat, cultoribus vacua occupantibus ceſſiſſe, æquiſſima naturæ lege, qua rerum ſine domino jacentium domini fiunt qui primi eas poſſident. Eſt igitur hoc juſtiſſimum liberæ Reipublicæ initium: quippe quã

populus origine sua liber in libero solo constituit. Qua Republica usi sint, Strabo satis docet, qui ait, Celtas omnes optimatium imperiis fuisse addictos. Celtas autem Græci cum dicunt, tum Gallos, vicinos Batavorum, tum vero Germanos complectuntur, quorum nobilissimi fuere Batavi, si quid Tacito & Plinio credimus. Et apud Gallos quidem veteres ante Romana tempora quę Respubliea fuerit, Ambiorix [*apud Cæsarẽ de bello Gallico lib.*v.] ostendit, cum dicit eiusmodi esse principum imperia ut non minus in ipsos juris multitudo, quã ipsi in multitudinem habeant: ubi multitudinis nomine non ipsum vulgus, sed concilium cuiusque gentis primorum intelligi tum exempla apud Cæsarem demonstrant, tum id quod Cæsar ipse [*lib.*vi. *de bello Gallico*] dicit, plebem nullo pęne in loco esse apud

Gallos,

Gallos, nullique adhiberi consilio, sed imperium omne intra Druides & equites consistere. Germanicas quoque gentes non sub singulorum, sed sub plurium imperio ab omni ævo vixisse ostendit illud Taciti [*de Moribus Germ.*] quo loco de antiquissimis Germanorum expeditionibus meminit: *quippe regno Arsacis acrior est Germanorum libertas:* & Lucanus, [*leb.*VII.]

Libertas ultra Tanaim Rhenumque recessit:
Et toties nobis jugulo quæsita negatur,
Germanũ Scythicumq; bonum:

Sequitur autem,

Ex populis qui regna ferunt, sors ultima nostra est.

Quibus locis *libertas* quid significet, opposita *regni*, proprie nimium dicti, voce declaratur: ut & initio Annalium [*Tacitus:*] *Vrbem Romam à principio reges habuere.*

buere. Libertatem & Consulatum L.Brutus instituit. Atque ut hæc Germanis communia, ita ad Batavos quoque specialiter pertinuisse Civilis Batavus ostendit, [*Tac.Hist.*IV.] in ea oratione qua Gallos ad libertatem hortatur: quippe cũ servire jubet Syriam, Asiamq; & suetum regibus Orientem, satis ostendit ut Orientis populos regno addictos, ita Batavos ab eo imperii genere natura alienos fuisse. Atqui id contrarium alicui forte videatur ei quod alibi dicitur. Civilẽ ipsum regio ortũ sanguine. Adde quod Veromerum Batavorum regem appellat Strabo: & aliorum item Batavorum regem mentio est apud Ammianum Marcellinum. Sed nihil est manifestius, quam reges hos fuisse itidem ut Laconicos, nomine solo, re vero ipsa nihil nisi optimatium primos. Clare id ostendit Tacitus, [*De*
Mori-

Moribus Germ.] cum negat Germanorum regibus *infinitam aut liberam fuisse potestatem*: quin & in concilio auditos ait, *auctoritate suadendi magis, quam jubendi potestate*. De Frisiis quoque locutus [*Annalium* XIII.] vicina Batavorum gente, cum dixisset eam natione à Verrito & Malorige regi, caute adjicit, *in quantum Germani regnantur*. Gothones quoque ubi describit, [*De Moribus Germ.*] ait *paulo jam regnari addictius, quam cæteras Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem*. Suionas autem ut à Germanico ingenio degenerare ostendat, *unum eis imperitare* ait, *nullis jam exceptionibus, nec precario jure parendi*. Neque tamen semper aut omnibus Germanorum gentibus tales reges fuere, sed plerumque duces tantum. Distinguit Tacitus, cum ait *reges ex nobilitate, duces ex virtute sum-*

ſumptos. Et Cæſar [*lib.*VI. *de bello Gallico,*] Germanis *in pace nullum communẽ* ait fuiſſe *magiſtratum, ſed deligi qui bello præſint, ut vitæ neciſque habeant poteſtatem.* Rari ergo regas; duces ſæpe, & in unũquodque bellum. quales apud Batavos Civilis ipſe, & prius Cariovalda, mox alii Ducum poteſtas ferme tantum bellica. regum aliquãto largior, aut certe hoc maior, quia perpetua. Utraque cum infinita non fuerit, neceſſario cĩrcumſcripta fuit finibus. Fines à lege & alia poteſtate. Lex dat exceptiones, ut Tacitus vocat: poteſtas autem pluriũ addita facit, ut unus precario, non jure ſuo imperet. Leges ſcriptæ non fuere, ſed itidem ut Laconicæ, memoria hominũ & uſu ipſo conſecratæ. Quales autem eæ fuerint apud Batavos in definiendo regum aut ducum imperio, difficile dictu eſt; niſi,

quod

quod credibile est, easdem aut nõ multo dissimiles fuisse iis quæ postea Comitum tempore usitatæ, ut infra dicemus, sero demũ perscribi cœpere. Argumentum mihi præbet, quod Batavi è Cattis orti sunt, gente Germanorum omnium prudentissima, & nota imperandi parendique artibus, quod illis vocibus Tacitus [*de Moribus Germ.*] de Cattis loquens indicat, *præponere electos, audire præpositos.* deinde quod video nullam gentem constantius in publicis privatisq; rebus maiorum institutis adhæsisse: ita ut vere de his dici possit, quod Tacitus [*ibidẽ,*] ait, *plus* ibi *bonos mores valere, quam alibi bonas leges.* Exemplũ sit mos ille Catorum; quo crinem barbamque submittebant, voto obligati nõ nisi hoste cæso exuere squallentem oris habitum. Cuius memor apud Tacitum [*Hist.*IV.] Civilis Bata-

vus

vus propexum rutilatumque crinem patrata demum cæde legionum deposuit. Et scimus apud nos fuisse, qui initio eius, quod nuper desiit, belli idem usurpaverint, tradito à parentibus more. Ait Tacitus[*de Morib. Germ.*] turmas aut cuneos non casu aut fortuita conglobatione factos, sed per familias & propinquitates. Tales turmas cuneosque è vicinis & cõsanguineis in plerisque Batavorum oppidis hodieq; invenias, excedente omnem memoriam instituto. Apud Germanos veteres [*Tacit. ibidem.*] ipsis incipientis matrimonii auspiciis mulier monebatur venire se laborum periculorumque sociam, idem in pace, idem in prælio passuram ausuramque. Hinc Batavis in hunc diem pro lege servata bonorum inter coniuges communio. Potum ex frumento corruptum in vini similitudinem,

vestes

veſtes nõ fluitantes, ſed quæ ſingulos artus exprimant, villas in agris ſuis quamque ſpatiis circumdatas, omnes veteres Germanorum notas, nuſquã clarius agnoſcas. Inimicitias propinquorum à propinquis ſuſcipi, rurſus ſatisfactionem recipi ab univerſa domo, reconciliatis in convivio inimicis, partẽ mulctæ regi aut civitati, partem ipſi qui vindicatur aut propinquis, exſolvi, plane ita uti Tacitus narrat, manſere manentq; etiamnũ: niſi quod ante ſæculum unum & alterum inimicitiæ familiarum apertius atq; acrius exacerbantur. Morem ait Tacitus fuiſſe civitatibus, ultro ac viritim conferre principibus vel armentorũ vel frugum quod pro honore acceptũ etiam neceſſitatibus ſubveniret. hinc decimarum origo. Poſtremo mos ipſe ducem deligendi in exemplo Caninefatum deſcri-

deſcribitur, qui pars cum eſſent Batavorum, Brinionem, claritate natalium inſigni, *impoſitum ſcuto, more gentis [inquit Hiſt. lib. IV, Tacitus] & ſuſtinentium humeris vibratum,* ducem delegere. Eundem morem Batavis viciniſque gentibus manſiſſe per Comitum tempora, ex publicis monumentis apparet; quę clare teſtantur antequam prælium inter Friſios & Wilelmum Hannoniæ domus ultimũ committeretur, tentato colloquio Friſios inter cæteras hanc Comiti conditionem tuliſſe, quatuor Friſiorum nobiliſſimos impoſitum ſcuto Comitem humeris vibraturos, cum ſuperindicto: HÆC EST POTESTAS FRISIÆ. Quare cum & in privatis rebus, & in iis publicis quæ ad ſpeciem magis, quam ad vim ipſam imperii pertinent, tam religioſe mos antiquus ab his populis ſit conſervatus, facile ad-

ducor,

ducor, ut imperii leges eas antiquitus credā fuisse, quas sequentium temporum usus ostendit. Nunc penes quos, iuxta reges & duces, potestas summę rei fuerit, investigandum est. Apud Germanos ergo, pręter eos qui sacra curabant, duorum ordinum homines fuisse, reperio: principes & plebem. Principes cum dico, non singulos intelligo qui singulis gentibus imperabant, ut plerumq; ea vox usurpatur: hi enim principes erant ipsi reges aut duces, de quibus locuti hactenus sumus; sed eos qui singuli partē aliquam gentis curabant, quæ partes maiores quidem pagi, minores autem vici vocantur. De his Cæsar, [*lib.* VI.] *nullus communis est magistratus : sed principes regionum atq; pagorum inter suos jus dicunt, controversiasque minuunt.* Tacitus [*de Moribus Germ.*] eosdem principes ait *jura per pa-*
 gos

gos vicosq; reddere. Ac solitos quidem principes eligi Tacitus docet: *eliguntur in ijsdem conciliis & principes.* sed ita ut maxima nobilitatis ratio haberetur: *Insignis* enim, inquit, *nobilitas aut magna patrum merita, principis dignationem etiam adolescentulis assignant.* Unde ortum credo ut iurisdictiones pagorum vicorumque diu in nobilibus familiis continuatæ, postremo fierent velut hæreditariæ. Sunt ergo hi principes dignitate generis ac muneris iidem, qui postea Barones ac Nobiles. Neque vero penes hos ita Respublica fuit, ut plebs, sicut apud Gallos Cæsaris tēpore, servorum loco haberetur. sed principibus singulis, Tacito tradente, [*de Moribus Germ.*] *centeni ex plebe comites consilium simul & auctoritas aderant.* Hi sunt magistratus, quos una cum principibus agros distribuisse Cæsar [*lib.*

VI.]

vi] commemorat. Ipse ergo imperii cuiusque regiones partim à principibus, partim à dilectis è plebe administrabantur. idem vero qui partes singuli, totum imperii corpus universi regebāt, idque per concilium. Tacitus: [*de Moribus Germ.*] *De minoribus rebus principes consultant, de maioribus omnes: ita tamen ut ea quoq; quorum penes plebem arbitrium est, apud principes pertractentur.* Concilium ait duplex fuisse Germanicis nationibus. Minus, quo res quotidianæ & sæpius occurrentes ordinabantur: id è principibus solis constitisse. Maius, penes quod summa rerum potestas: idque compositum ex utroque ordine. Nam quod *omnes* ait, non ita intelligendum est, quasi singuli tanquam ad comitia convenerint, relictis laribus ac focis. id enim in gēte magna, qualis præsertim Batavorū, in qua nationes

ſeptem Plinius[*lib.* IV.] numerat, Batavos proprie ita dictos, Caninefates, Friſios minores, Friſiabones. Cauchos minores, Tuſios, Marſacios, fieri omnino nõ poterat. Sed *omnes* dicũtur ipſum concilium, quo ex omni regione omniq; ordine idonei homines mittebantur. Explicat hoc ipſe Tacitus, [*de Moribus Germ.*] cum de Semnonibus loquens, *Stato*, ait, *tempore in ſilvam auguriis patrum & priſca formidine ſacram omnes eiuſdem ſanguinis populos legationibus coire.* Et de Germanis in univerſum, *coire, niſi quid fortuitum & ſubditum inciderit, certis diebus*, deinde: *Illud ex libertate vitium, quod non ſimul nec juſſi conveniunt, ſed & alter & tertius dies contatione coëuntium abſumitur.* Penes concilium ergo hoc utriuſque ordinis ſumma poteſtas fuit. Unde *licuit apud concilium accuſari quoque & diſ-*
crimen

crimen capitis intendere. Quin *eliguntur in iisdem conciliis & principes & centeni singulis ex plebe comites*, quos diximus. Reges ipsi & principes in hoc concilio auditi, ut modo attulimus, *auctoritate suadendi magis quam jubendi potestate.* Quamquam vero id quod Germanorū omnium erat commune, non poterat non etiam ad Batavos pertinere: tamen hanc ipsam, quā dicimus, Rempublicam apud Batavos fuisse, historia Civilis [*apud Tacit. Hist. lib.* IV.] ostendit. Is enim ut bellū adversus Romanorum injurias rite decerneretur, *convocavit primores gentis & promptissimos vulgi:* ubi utriusque ordinis clara vestigia. Apparet ergo usos fuisse Batavos optimatium imperio, adiuncto tamen principatu aut perpetuo sub regis nomine, aut temporario sub vocabulo ducis. Optimates ipsos fuisse duorum

ordinum: proceres, qui & primores & principes dicebantur: & dilectos è plebe: eos omnes concilio junctos summā habuisse rerum potestatem. Cæterum quia id concilium rarius coibat, res minores expeditas per regem ex procerum sententia. partium autem singularum regimen fuisse tum penes proceres singulos quid jurisdictionem obtinebant, tum penes magistratus ex secundo ordine dilectos. qui concentus sane admirabilis illam exprimit laudatam Platoni Rempublicam, quam optimates regunt cum plebis consensione. Illud tamen addendum est, una in re dissimiles videri Batavos aliis Germanis fuisse. quod Germani sine ullis urbibus vicos tantum habitabant; Batavis vero urbes conditas statim ex quo insulam occuparunt, credibile est, quia non ut cæteri temporariam, sed mansuram

furam ſedem elegerant, idq; loco, ut Tacitus [*Annal.* 11.] ait, *ob faciles appulſus accipiendis copiis* rerum omnium *oportuno.* Hinc enim Oceanus Britanniam & maritima Germaniæ : inde Rhenus, Moſa, Scaldis, & Germaniā interiorem & pleraque Galliæ aperiebat commercio. Accidit quod in Gallia jam Cæſaris tempore multa erant oppida, propinquum Batavis exemplum. tum vero idipſum ſatis indicant, in parte quidem inſulæ inferiore, Lugduni Batavorum, in ſuperiore autem Batavoduri, vetuſta nobilium oppidorum nomina: præter minora, Grinnes, Vada, Arenacū, aliaque Tacito & Peutingerianis Tabulis memorata. Quod ſi ita eſt; ut ſane credibile eſt, illud quoque conſequitur, cū oppida ſine magiſtratibus eſſe non poſſint, eos magiſtratibus in publicis conciliis, juxta pro-

ceres, maximam habuisse auctoritatem, & plebem agro colendo, pascendo pecori, piscationi quoque & mercaturæ & hinc cohærentibus opificiis intentam, libenter curam Reipublicæ his, quo diximus, magistratibus reliquisse.

CAP. III.

Quæ Batavorum Respublica fuerit florente Imperio Romano.

HAbemus Batavæ Reipublicæ faciem, qualis ipso gẽtis principio fuit. Sed quia Romana magnitudo ita plerasque gentes obruit, ut & ex liberis civitatibus provincias faceret, & reges ipsos (ut ille ait) haberet instrumenta servitutis; putabit forte aliquis, communibus dominis succubuisse etiam Batavos, maxime cum apud Tacitum [*De Moribus Germ.*] leget, Batavos è Cattis

Cattis in eas ſedes tranſgreſſos, ubi pars Romani imperii fierent. Sed id quomodo intelligendum ſit, verba eiuſdem auctoris paulo poſt ſequentia declarant, cum Mattiacos Batavorum finitimos in eodem ait eſſe *obſequio*. quæ vox non ſubdito, ſed amico convenit, & prolatum eouſque non imperium, ſed *imperij reverentiã* denotat. Notum eſt duo eſſe fœderũ genera, æquum & inæquale. inæquale, cum alter populus in alterius ditionem concedit. æquale, cum populus uterque ſui juris manet: nec obſtat, quod populus alter altero eſt ſæpe multo potentior, dũ jure adæquentur: etſi plerumque is qui minus poteſt, etiam cum æquum eſt fœdus, ſponte reverentiam quandã atque obſequium præſtat potentiori. Atque ita par eſt credi, Batavos Romanorum reverentes fuiſſe, non autem Romanorum

imperiis obnoxios. Ostendit hoc vox *societatis*, qua Tacitus dicto loco utitur, & quidem honeste: ait enim: *Manet honos & antiquæ societatis insigne.* Societas quippe æqualitatem juris denotat, maxime cum vox *honoris* additur, quæ cadere nō potest in eum populum, qui se alteri populo per deditionem aut fœdus inæquale subjecit. Multoque clarius alibi de Batavis idem Tacitus, [*Hist.* IV.] *nec opibus Romanis, societate validiorū attriti:* quia enim plerumque inter impares non manet vero societas, sed potius, ut in apologo est, leonina, quæ omnia in eam partem ducit, in qua plus virium est, diserte notat Batavos ingenua virtute & fide hoc consecutos, ut societatem, hoc est juris æqualitatem, non vocabulo, sed re ipsa retinerent. Idem sic quoque colligitur. Tribus signis populi inferiores populo

Romano subiectos se profitebātur: imperiis Romanorum magistratuum: tributis; vectigalibus. Et Magistratus quidem Romani in Batavorum insula nulli unquā fuere. unde nec legatum unquam ad Batavos venire ait Civilis in oratione ad populares. sed ipsi suis legibus, suis magistratibus Rempublicam administrabant. Unde nunquam provinciis accensentur. sed *gentem Batavorum*, *conventum Batavorum*, *civitatem Batavorum* sæpe Tacitus: [*Hist.* IV, & V.] quibus vocibus nihil aliud indicat, nisi quod hodie liberam Rempublicam dicimus, sicut *Helvetiorum civitatem*, hoc est, Rempublicā, Cæsar appellat. Jam vero ad tributa & vectigalia quod attinet, quorum nulla ferme natio immunis fuit, etiam quæ legibus alioqui suis, quasi beneficio populi Romani, utebatur. Batavi neu-

neutrum pendebant. Tacitus: [*de Moribus Germ.*] *nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit*. Et statim, *exemptos oneribus & collationibus* dicit. Civilis [*Hist.* IV.] in oratione ad Gallos, Batavos *tributorum expertes* vocat. Et Batavi de se ipsi: [*Hist.* V.] *sibi tributa non induci*. Quæ de cætero capita fœderis fuerint, frustra quæramus: nisi quod verisimile est Batavos & Romanos mutua pactos auxilia. Nam & Batavi, qui cũ vicinis de finibus quotidie certabant; minus habebant metuendum, si Romana magnitudine niterentur: & Romani adversus Belgas, Germanos, Britannos, toto deniq; terrarum orbe magno sibi usui videbant Batavos fore, quippe omnium circa gentium virtute præcipuos, & equite, pedite, remige juxta egregios, inq; omne belli genus idoneos. Igitur sicut

nunc

nunc Helvetii regibus plerisque, ita tunc Batavi Romanis præbebant turmas & cohortes, *quas vetere instituto*, inquit Tacitus, [*Hist.*IV.] *nobilissimi popularium regebant*. Fuit hoc ipsum quoque magnum & in Romano imperio rarum æqualitatis signum, quod auxiliaribus, quas mitterent, copiis Batavi duces ipsi præficerent, non eos à Romanis acciperent. Hoc est, quod ait Batavos Tacitus, (Ibidem) *viros tantum armaq; imperio ministrasse*: & alibi [*De Moribus Germ.*] *tantum in usus præliorum sepositos, & veluti tela atque arma, bellis reservatos*. Præter auxilia aliud quoque maximum Romani ex Batavorum amicitia percipiebant, usum nimirum insulæ, ubi & presidia habebant quædam, & classem prope littus, & cuncta parata transmittendo in Germaniam aut Britanniam bello. Dubitari

bitari non poteſt, quin C. Julius Cæſar, qui primus Romanorum in has partes penetravit, primus quoque Batavos in ſocietatem receperit. nam & inſulæ Batavorum ipſe meminit: & ſe ad confluentes Rheni ac Moſæ pervaſiſſe oſtendit: & in exercitu eius auxiliares fuiſſe Batavos Lucanus diſerte exprimit. Ipſe Germanos ſecum equites fuiſſe ſcribit, mox & levis armaturæ pedites quoſdam, qui aut ipſi Batavi, aut certe inter eos fuere, maxime cum reliqua Germania hoſtili eſſet in Romanos animo, & equites illos pediteſque accitos, ſcribat Cæſar ex iis civitatibus quas ipſe pacaverat. Hi ſunt, quorũ præcipue virtute Galliam à Cæſare debellatam Oroſius auctor eſt. Hi, quorum impetum ad Noviodunum Galli ſuſtinere non potuerunt. Hinc Batavo equite pro tritos Heduos Arvernoſque

nosque iactat Civilis. Hi Gallos in Lingonum finibus Cæsarem adortos depulere. Hi bis ad Alesiam hostem prælio vicere. Horum virtute acti in fugam Bellovaci. Pharsalicæ postea victoriæ initium non aliunde & fore Cæsar prædixerat & eventus monstravit, testibus Floro & Dione. Eidem Batavi equites, quibus proprium vada nando cū equis transmittere, aggressos Cæsarem Ptolemęum & Alexandrinos dedere in fugam. Quibus tantis fidei ac fortitudinis exemplis permotus Cæsar Augustus, ut nunc Helvetios plerique reges, ita Batavos custodiæ corporis sui admovit, quod secuti sunt & cæteri postea principes. Meminerunt Dion, Suetonius, Tacitus, aliique. Sub Tiberio Germanicus tum insulæ situ, tum Batavorum virtute, ut Cariovaldæ ducis exemplo probatur, summe adiutus est.

est. Claudii principatu, misso in Britanniam Plautio, magna eius insulæ pars subacta, insigni ac plane, ut Dion testatur, admirabili Batavorum opera. Rursus sub Nerone, Suetonio Paulino obtinente Britanniam, aucta ibi novis experimentis Batavorum gloria. Secuta mox bella civilia, quorum fere omnis fortuna in Batavorum manu. Hi Galbam erexere, & mox Vitellium. Ipsæ legiones Romanæ [*apud Tacitum Hist.*1.] *validissimos* exercitus sui *artus* vocant, *viros fortissimos, veteres, tot bellorum victores*. Tacitus [*eodem libro*] Batavorum cohortes *prout inclinassent, grande momentum socias aut adversas*. Hinc Julium Civilem non ausi interficere Vitelliani, [*eodẽ libro*] ne *viri præpotentis inter Batavos supplicio ferox gens alienaretur*. Et de Batavo Martialis: *Hæc timet ora pater*. Cum igitur in Cæsares impe-

imperiumque Romanum tanta essent Batavorum beneficia, tantus insulæ usus; tanta virtus atque fama auxiliorum, minime mirandum est, si per annos centum & viginti (tot enim sunt à Caio Iulio Cæsare ad Vespasianū principem) Batavis suus honos mansit & ius integrum societatis. Tum vero, cum Romani auxilia in dilectum mutarent, dilectum ipsum non modo avare exercerent, sed, quod minime ingenuis ferendum erat, stuprorū contumelia onerarent, fecere Batavi quod viros fortes decebat, ut arma sumerent, quibus & libertatem & pudicitiam tutarentur. Causas ostendit Civilis: [*apud Tacitum Hist.* IV.] *Neque enim societatem, ut olim, sed velut mancipia haberi.* Ergo iusta se *arma contra communes dominos cepisse. Libertatem natura etiam mutis animalibus datam.* Ex eius

D belli

belli historia apparet quantus fuerit Batavis amor tuendæ libertatis, pro qua veriti non sunt provocare vim Romanam & circumfusas sibi quindecim legiones. Ergo *pulsum Batavorum insula Romanum nomen:* ipsi *magna per Germanas Galliasque fama libertatis auctores celebrantur.* Hoc quoque in eo bello notandum, cum Galliæ pariter arma cepissent, & sacramento suo obstrinxissent etiam Romanas legiones, Civilem [*apud Tacitum eodem libro.*] *neque se neque quenquam Batavum in verba Galliarum adegisse.* quia scilicet non decebat populum liberum & pro libertate pugnantem in aliena verba jurare. Qui exitus belli istius fuerit, quod Batavi utriusque ordinis decreto, ductu Civilis, contra Romanorum iniustam dominationem susceperāt, clarum non est: quia Taciti hi-

storia

ftoria in hac parte nos destituit. Sed cum dicat Tacitus à Ceriali ostentatam Civili veniam, Batavis pacem, & Josephus Judæus bellum hoc pace compositum scribat, non dubito, quin restituti sunt Batavi in pristinum societatis gradum: eoque magis, quia de moribus Germanorum scribens Tacitus, secundo Traiani consulatu, manere dicit Batavis honorem & antiquæ societatis insigne: & iis quæ sequuntur, satis clare ostendit etiam post id bellum nec tributis nec vectigalibus oneratos: sed juris sui mansisse, ea tantum lege, ut auxilia Romanis submitterent. Et quidem iam ante, Domitiani principatu, [*Tac. in vita Agricolæ.*] Agricola in Britannia à Batavis adiutus res maximas confecerat: Adriano quoque ad Danubium castra habenti magnus Batavi militis usus fuit. Post ea

D 2 tem-

tempora non modo nihil diminutum de iure Batavorum, ſed aliquid inſuper honori acceſſiſſe teſtatur Inſcriptiones, quæ apud nos repertę, quarum alię Severi, aliæ Antonini & Getæ tempora præferunt. Hæ namque *gentem Batavorum*, & *cives Batavos*, non ſocios, ut hactenus appellati, ſed *fratres & amicos* vocant, tum *populi*, tum *imperij Romani*. ex qua appellatione, ut ait ſcriptor quidam Panegyricus, & communio apparet, & æqualitas dignitatis. Poſt hæc tempora Franci circa Rhenum noſci cœpere, adverſus quos perpetua Batavis Romaniſque bella. ſæpe in Batavorum inſulam Franci irrupere; ſæpe repreſſi. Tandemque Conſtantio imperante, cum Franci, Alamannos & Saxones ſocios ſecum trahentes, late victores vagarentur, Julianus eos ingenti ad Argentoratum prælio compeſcuit. cuius

jus præcipuam fortunam virtuti Batavorum deberi Ammianus [*lib.* XVI.] docet. fusum quippe iam equitatum Romanum, & hostes cœpisse gladiis perrumpere peditum testudinem, cum Batavi laborantibus subvenere, *formidabilis*, ut verba sunt ipsius Ammiani, *manus:* & quidē cum *regibus suis:* unde colligere est eo tempore adhuc eandem, quæ olim fuerat, Batavorum mansisse Rempublicam, nisi quod ob cōtinua bella regum magis perpetuis imperiis, quam ducum extraordinariis utebantur. Romanos autem, laborante maxime imperio, nihil iuris detraxisse fortissimis sociis, satis ipsa ratio demonstrat. Cæterum non est dubitandum, quin acerrima cum Francis bella, quæ à Valeriani imperio ad Juliani principatum per centum ferme annos continuos duravere, Batavorum

gentem multum exhauserint. ita factum, ut Salii primum, nobilissima Francorum natio, partem insulæ, puto eam quæ Transisalanæ proxima est, insederint, eamque cum bona & Romanorum & Batavorum pace tenuerint: quos cum Quadi, Saxonica natio, pellere sedibus instituerent, Julianus, bello primum Salios novos amicos tutatus, mox pacem ita confecit, ut Quadi simul Saliique, hi Francorum, illi Saxonum, virtute præcipui, in corpus nomenque Batavorum coalescerent. Itaque & legiones auxiliares à Quadis, Saliis Batavisque conscripsit, quibus mansit Batavorum nomen, ut ex Zosimo [*Hist.* III.] apparet. Unde apparet Batavos, aliarum gentium auctos accessione, iura libertatis imminuta servasse. Maxime autem in Britannia laborantem circa hæc tempora rem Romanam

Bata-

Batavorum arma fulcivere, quorum ope recuperatum Londinū, datusque rector Britanniæ Civilis, quem Batavum regio sanguine fuisse, nomen ipsum, à nobilissimo Flavianorū temporum duce deductum, satis, ut puto, ostendit,

CAP. IV.

Quæ Batavorum Respublica fuerit post lapsum Imperij Romani.

AB hac ætate ad primam Comitum institutionem per quingentos ferme annos magnū Historiæ deliquium est. Medio tempore, Saxones, Wiltos, Slavosque, deinde Normannos atque Danos rapinis & incursionibus omnia infesta habuisse; Batavos contra, se suaque defensando, magna inter dāna auxisse virtutem, satis constat. cætera in obscuro sunt. Nomen quoque

mutari hic incipit. Bataviæ enim five Batuæ appellatione intra ſuperiorem inſulæ partem concluſa, inferiores Batavi qui fuerant, Friſii dici cœpere. quod minime mirum, cum iam Plinii temporibus pars Batavorum Friſii minores & Friſiabones dicerentur, & inter Batavos corporis Cæſarum cuſtodes Friſiabones fuiſſe, Inſcriptiones antiquæ commonſtrent. Friſiorum autem nomen placuit, ſive quia ad libertatem id lingua noſtrate alludit, ſive quia Friſii lacubus & paludibus in viis circumfuſi, eoque inexpugnabiles, adverſus Barbarorum incurſiones cæteris quoque Batavis in aperto habitātibus perfugium fuere. Certe primos Comites, nondum Hollandorum nomine percognito, non aliter quā Friſios appellatos invenias. Sicut autem Tacitus olim regum & ducum, paulo autem ante

te

te hæc tempora regũ Batavorum Ammianus meminit: ita Francicæ & Germanicæ historiæ scriptores antiquissimi his ipsis temporibus reges Frisiorum nominant, quibus cum Francis gravia certamina fuere: & inter cæteros clarum Radbodi nomen, cuius regia in arce Medemelaca ostenditur. Post reges autem duces iterum reperias, expressis nominibus. Hi sunt qui & Potestates vocantur. Mirum autẽ est, quod apud Procopium [*Gothicorum* IV.] legimus, esse in Oceano prope Rheni ostia Brittiam insulam, quæ Britanniam contra aspiciat. habitatam autẽ tribus nationibus, quibus nomina Brittones, Angli, Frisones. ex his multos quotannis in Francorum terras cultoribus vacuas immigrasse: atq; inde Francos, cum in ipsam insulam nihil juris habeant, ut quæ suis ipsa regibus gubernaretur,

tur, tamen eam pro ſua velle haberi. atque adeo regem Francorum in legatione, quam Conſtātinopolim ad Juſtinianum Imperatorem miſerat, una miſiſſe quoſdam eius inſulæ homines, ut eo facto imperium ſuum in eam inſulā quodammodo oſtentaret. Brittiam hanc aut Bataviam, aut certe aliquam eius partem maritimam fuiſſe, non ſine probabilibus cauſis dici poteſt: cum & nulla alia ſic in Oceano & Rheni oſtiis inſula, & in ipſo Batavico littore ad medium Rheni alveum conſtet arcē fuiſſe, Brittiam nomine, manentibus in hunc diem veſtigiis. Ab arce autem inſulam, aut ab inſula arcem appellari, minime eſt infrequens; ut apud nos Flævus & flumini & caſtello & inſulæ antiquum nomen eſt. Quod ſi ita eſt, præter indigenas, quos Friſiones dictos iam memoravimus,

mus, duæ exteræ nationes hanc insulam incoluerint, Angli nimirum, gens vetus Germanica, & Brittones, coacti forte aut Pictorum aut Normannorum iniuriis, patrio solo relicto, tutiores receptus quærere. Certe Anglos una cum Saxonibus proxima Batavis ad septentrionem littora tenuisse, atque inde in Britanniam diversis temporibus transvectos, extra controversiam est. Constat & Wilibrordum huc postea ex Anglia vectū, maioribus nostris Christianam veritatem annunciasse, non alio, quam quo tum Angli utebantur, sermone. Brittones quoque, ut in Galliæ Armoricæ locis maritimis, ita in his nostris paludibus refugium habuisse, à vero non abhorret. Francos autē affectasse quidem gloriam prolati hucusque imperii, cęterum reipsa non imperasse insulæ, aut certe non infra Traiectum,

jectum, Austrasiæ regni, ut quidam tradiderunt, terminum, ad libertatem maritimorum Batavorum maxime pertinet: quos proinde credibile est, auctos aliarum atque aliarum subinde nationum supplementis: Francis autem conciliatos cõmuni Normannorum metu & arcto junctos fœdere, sub regibus suis ducibusque veterem Rempublicam ad ipsa Comitum tempora produxisse. ad quæ nunc nobis veniendum est.

Cap. V.

Quæ Batavorum, hoc est, Hollandorum Respublica fuerit Comitum tempore.

De Comitatus institutione, omissis quæ alii, nulla nisi rumorũ & quidẽ serius ortorum auctoritate, tradiderunt, male fulta monumentis semet refellenti-

lentibus, ea dicam, quæ & ad rẽ pertinent, & vera esse non vanis argumentis mihi persuadeo. Igitur ante Diderici; qui primus Comitum Hollandiæ numeratur, tempora, multi in Hollandia principes fuere, nõ quidem gentis totius, sed qui parti alicui imperarent; quales iam olim Cæsar & Tacitus descripserant. Ii principes, vocabulo in Germanicis legibus sæpe obvio, *Gravij* aut *Graviones* dicebantur. quod nihil aliud quam iudices significat: unde *Dijcgravios* nunc etiam iudices sive prætores aggerũ appellamus. Et quidem recte ita dicti, quia principum munus præcipuum erat, ut supra ostendimus, ius reddere. Hos *Gravios* sive iudices cur ii, qui ætate barbara Latine loquebantur, *Comites* appellaverint, nisi forte quia æqualis erant inter se dignitatis, non multum causæ video. Hinc ipsæ

ipſæ ditiones, *Pagi* olim, *Comitatus* dici cœpere. ita in Zelandia Walachria Comitatus: ubi autē nunc Hollandia eſt, Moſilandia, Kinhemum, Texela, ſinguli Comitatus fuere. idque hiſtoriæ & monumenta diſerte loquuntur. Ita Waſſenariorum proavi ante Didericum Burggravii fuere, hoc eſt judices arcis eius, quæ in locum urbis Lugduni Batavorum à Normannis, ut credibile eſt, diruti ſucceſſerat, ſimulque agri adjacentis: quibus etiam vectigalia, velut amnis Rheni cuſtodibus, ſolvebantur, quæ in hunc diem penes poſteros eorum manent. Erant & oppida eo tempore his in partibus: atque adeo Fladirtingam & Rineſburgum munitiſſimas Friſiæ urbes Aſcafnaburgenſis vocat: quibus adiungi poteſt Vronla regionis ſeptentrionalis quondam caput. Dordrechto quoq; & Harlemo
non

non minima antiquitas. Hi ergo proceres, quos dixi, harumque urbium magiſtratus, cum viderent imminere ſibi quotidianos hoſtes Normannos, ſolito etiam ſæviores ob ſuſceptam nuper à Batavis noſtris religionem Chriſtianam, in medium conſuluere, ut credibile eſt, quomodo non, ut hactenus, tutos haberent receptus adverſus illorum injurias, verum & in præſens & poſterum tam feris inſeſſoribus patriam liberarent. Ad eam rem cum temporaria ducum imperia non ſufficerent, placuit majorum exemplo, qui reges habuerant ſalva libertate, Principem unum toti Reipublicæ corpori præficere, cui tamen non regum nomen, quod jam ferme non niſi in ſumma ac libera poteſtate uſurpabatur, ſed ſolitum atque conſuetũ Gravii, hoc eſt, Judicis impoſuerere: hoc tamen diſcrimine, quod

quod hic iudex non cum additamento pagi alicuius, ſed ſimpliciter, utpote ipſorum quoque iudicum iudex, appellaretur. Ad hoc autem imperium dilectus non dubie qui nobilitate atque opibus cæteris principibus præſtabat. Didericus is fuit, qui Friſius in monumentis vetuſtioribus dicitur. Friſio autem nomine ſignificatos Batavos maritimos, iam ante explicavimus: & ille Aſcafnaburgenſis locus de urbibus non obſcure id ipſum indicat. Janus autē Douſa Nordovix pater, vir ut nobilitate inter ſuos, ita doctrina apud omnes clariſſimus, iis ſcriptis quibus beneficio æterno ſibi patriā devinxit, clare oſtendit huic Diderico fratrē fuiſſe Walgarium: eidem autem Walgario & Diderico patrem Gerolfum, qui Friſionum Comes à Reginone, fideliſſimo rerū Francicarum ſcriptore,

ptore, dicitur. Fuit ergo Comes Didericus jam ante, & Comitis filius; ſed Comes pagi, hoc eſt, religionis alicuius, non autem integræ gentis. qui honos ipſi primo conceſſus, procerum & oppidanorum, ut credi æquum eſt, faventibus ſtudiis. Et cum in Traiectinis tabulariis mentio fiat pagi, ſiti in auſtrali regione, cui nomen Hollandia, à vero forte non abeat, hunc ipſum pagum fuiſſe avitum Diderici Comitatum: in cuius vocabuli conſortium mox totum hoc eidem principi creditum corpus imperii venerit, ut hi, qui cis Flævum erant, Friſii propria quadam appellatione à maioribus Friſiis trans Flævum colentibus diſtinguerentur. Pars tamen Flævo propior veteri nomine nunc quoque Weſt-Friſia, hoc eſt, occidentalis Friſia vocatur, quæ cum Hollandia unam Rempu-

blicam facit. His ea congruunt, quæ Hollandiæ Ordines dixere in nobili controversia, quæ coram Carolo Quinto Cæsare & Belgarum principe inter ipsos & Brabantos disceptata est. Cum enim Brabanti dicerent à Carolo IV. Imperatore concessum sibi privilegium, ne quo extra patriæ fines in ius vocari possent, eoque contenderent, Hollandis quoque non licere in Brabantos manum injicere, ut mos habet Hollandicus: Ordines Hollandiæ contra demonstrarunt, id privilegium ad se minime pertinere. quippe se & Comites suos summam potestatem nulli quicquã debentem, & omnis generis iurisdictionem habere antiquitus, ex quo Didericus primus terram nulli regno obnoxiam barbarorum ereptam manu recuperasset. Eosdem Comites ab omni ævo pari potestate fuisse in Comitatu

suo,

ſuo, qua eſſent Imperatores in Germania aut Italia. neque vero obſtrictos ullo feudi vinculo, quod & ex mulierum ſucceſſione in principatum collegi, & eo quod principes ipſi magnas Comitatus ſui partes; Vornā, Herculanam, Puttenam aliis in feudum dediſſent, & quidem hæreditarium, nullius externæ poteſtatis accedente aſſenſu. Multo vero minus imperii Germanici leges, quantumvis conſcriptas verbis generalibus, unquam in Hollandia publicatis, aut ulla in parte iis ipſis legibus obtemperatum. quod & recente exemplo probabant. Cum enim Germani multa de ſucceſſionibus ab inteſtato caviſſent, quæ etiam contrarios mores abrogarent, in Hollandia tamen hæreditates nō alio jure, quam moribus avitis hodieque deferri. Sed neque cauſis aut Comitum aut Ordi-

num à Germanico senatum unquam diiudicatus. Quæ cum Ordines Hollandiæ dixissent, probassentque, pronuntiatum est privilegium Brabantis datum in Hollandia vim non habere. Philippus quoque Leidius, qui Wilelmo Bavarorum primo regente Hollandiam, de Republica librum conscripsit, & principi suo dedicavit, cum ipse apud Gallos jus civile profiteretur, eo in libro sæpe repetit, Comitem Hollandiæ *Imperatorem esse suo in Comitatu.* Scimus quidem Imperatores Germanos, quale quid & de Francis modo ex Procopio attulimus, pręse ferre solere, tam Comites Hollandiæ, quam alios principes, etiam reges, vasallos suos esse: quod etsi optinerent, non eo desinerent Hollandi esse liberi, cum, ut Proculus egregie demonstrat, nec clientes liberi esse desinant, quia patronis di-
gnitate

gnitate pares non ſunt; nec liber eo minus ſit populus, in cuius fœdere comprehenſum ſit, ut maieſtatem alterius comiter obſervet, dummodo alterius poteſtati ſe nõ ſubiicerit: unde & feudi liberi orta eſt appellatio. Verum enimvero ne hoc quidem qualecunque feudi vinculũ Comites agnovere, ut & ex his, quæ modo diximus, apparet & ex hiſtoria bellorum, quæ primi Comites, & nominatim Didericus quartus pro tuenda dignitate cõtra Imperatores proſpera ſatis fortuna geſſere. Quod ſi qui adducti neceſſitate temporum, aut propriis de cauſis Imperatoribus obnoxii, eorum patrocinium invocaverunt, id tamẽ ipſum, præcipue Ordinibus factum non cõſentientibus, nec Reipublicę, nec poſterorum principum ius deterius potuit efficere. Burgundos certe & Auſtriacos principes,

quorum certior memoria eſt, compertum ſatis habemus Cæſaribus fidem pro Hollandia non dediſſe. Legibus autem iudiciisque Cæſarum & Imperii, quod præcipuum eſt, ſubiectā non eſſe Hollandiam, Germani etiam ipſi confitentur. Ex his cum manifeſtum ſit, ſummam poteſtatem in Batavos totam intra ipſos fuiſſe, non autem ab externo pependiſſe imperio, nunc alterum reſtat videndum, quæ in ipſa Republica Principis, quæ Ordinum partes fuerint. quod exacte ſciremus, ſi leges imperii Diderico dati exſtarent. ſed cum illud ſupra dictum eſt, ſero demum apud gentes Germanicas res & privatas & publicas ſcripto mandari cœpiſſe, tum vero illorum temporum omnis memoria, præter bella quædā & alia huc non pertinentia, intercidit. Verumtamen cum & ante hæc tempora

regibus Batavis non tam poteſtas conceſſa fuerit, quam auctoritas, & parentum quoque noſtrorum memoria ſcriptores etiam externi conſignatum reliquerint, principum imperia his in regionibus tum legibus definiri, tum Ordinum conſultis temperari; certa eſt coniectura, medio tempore eam fuiſſe Rempublicam, quæ & à maioribus accepta, & mox poſteris relicta eſt. præſertim cum & urbes validas & cives nobiles opibus valentes, quos id ævi fuiſſe demonſtravimus, ex ſueta æqualitate in ſubitam inæqualitatem voluiſſe decidere, creditu ſit difficile; ac contra, aucta per connexionem principatum ſequentium Comitum magnitudine, ſub Burgundica maxime & Auſtriaca domo detritum plus ſit libertati, quam additum. Leges igitur imperii præcipuæ hæ fuerunt.

Ne maritum sibi accipiat femina princeps, nisi Ordinum Hollandiæ arbitratu.

Ne munera Senatoria, Quæstoria, Prætoria alijs quam indigenis mandentur.

Vt jus sit Ordinibus in concilium coire quoties & ubicunque voluerint, nec opus habeant eam ad rem principis venia.

Nova vectigalia ne qua imponantur, neu cui vectigalium detur immunitas, nisi Ordines auctores fuerint.

Bellum suscipere pro rebus tutandis aut persequendis iniurijs principi ne liceat, nisi Ordinum arbitrio.

Principes in literis Germanico sermone utantur.

Monetam Princeps cudat, & mutet, prout Ordines è re esse judicaverint.

Ne quam principatus partem Princeps à se possit abdicare.

Ne Ordinum concilium extra fines evocare liceat.

Princeps si quo tributo aut collecta opus habeat, ipse ab Ordinibus exoret. per legatum id ne agat. onera, nisi sponte concessa, ne exigat.

Iurisdictio nisi per ordinarios judices ne exerceatur.

Mores antiqui legesque sancta sint. eas contra si quid princeps decreverit, nemo decreto teneatur.

Hæc jura usu diu solo servata, postea ne pravis adulantium artibus ingenia principum in spem illegitimi dominatus corrumperentur, per partes primum conscripta & à principibus signata; tandem, querentibus Ordinibus multa veteris Reipublicæ fundamenta per desuetudinem subverti tum ab aliis, tum maxime à Maria Burgundica, in unum collecta corpus & perpetuæ me-

morię consecrata sunt. Quanquã autem Hollandi in successione principatus ordinem sanguinis sequebantur: tamen ut ostenderent non ex paterna hæreditate, sed ex populi, hoc est, Ordinum consensu proficisci imperium, non prius principis loco quemquam juramento se obstrinxisset Ordinibus, leges se patrias moresque servaturum. quo facto vicissim ipsi ex legibus imperaturo fides & obedientia repromittebatur. Quare cum hæ leges conditiones sint additæ potestati, planum est, nullam fuisse principi potestatem, qua se istis legibus solveret: ut ab iis, qui de Republica scripserunt, abunde traditum est. Unde & illud sequitur, cum summa maiestas non sit penes eum, qui iure aliquo constituto teneatur, ut ad septentrionẽ plerique principes, Comitem quoque Hollandiæ,
qui

qui tot legibus teneretur, ius summæ maiestatis in se uno non habuisse. Quæ autem de potestate Ordinum ex legum verbis attulimus, eadem ipsa aliaque nō minora vetustissimis exemplis probantur. Arnulfo enim Principum tertio cū filii essent duo, Sifridus, qui & Sicco dicitur, natu maior, ob culpam nescio quā abdicatus imperio, Diderico autem minori delatus Ordinum consensu principatus. Diderico autem quarto sine liberis mortuo, cum fraternæ successionis nondum exstaret exemplum, fratrem defuncti Florentium Ordines Principem dixere. Diderici mox eius nominis quinti, per ætatem Reipublicæ capessendæ imparem, tutelam Ordines matri Gertrudi dedere: eamque in matrimonium collocarunt Roberto Flandrię Comitis filio, qui quod Hollandos regeret, qui

Frisii

Frisii dici nōdum desierant, inde Frisium cognomen accepit. Ada autem Diderici septimi filia cum invitis Ordinibus Comiti Lossensi nupsisset; deiecta est principatu; inque eius locum subrogatus Wilelmus Diderici frater. Florentio autem quarto adolescenti tutor datus patruus & ipse Florentius nomine. quo mortuo cum amita Aleidis non ex consilio Ordinum tutelā, sed arbitrio suo administraret; Othoni Geldriæ Comiti, qui remoto sanguinis gradu pupillum cōtingebat, traditū regimen. Mox per mortem Florentii quinti vacante principatu, Nobiles & oppidani per se Rempublicam administrarunt, donec absens filius Johannes ex Anglia advenit, cuius cura consanguineo Johanni Aveniensi permittitur. Margarita deinde, cum principatui minus idonea, videretur, ipsa imperio demota; sed

ſed filius Wilelmus Comes eſt renunciatus, quo per morbum animi minus cōpote, Adelberti fratris curæ Reſpublica cōmendata eſt: ſed ita, ut eam ex Baronum, Baronibus ortorum, Equitum, Scutiferorumque (gradus hi ſunt nobilitatis) & bonarum urbium conſilio adminiſtraret. Wilelmus vero Adelberti filius cum ſine maſculi ſexus liberis ſe moriturum provideret, convocato Nobilium & oppidorum omnium conventu, poſtulavit impetravitque, ut ſucceſſio principatus Jacobæ filię addiceretur: quæ tamen cum per inconſultam matrimoniorum licentiam minus ſe dignam reddidiſſet imperio, viva ſe etiamnum & ſuperſtite ad Philippum Burgundum transferri Hollandiam vidit. Huius Philippi neptem Mariam cū Maximilianus Auſtriacus duxiſſet, & mortua uxore retineret impe-

imperium, neque id, ut Philippi ſecundi filii ſui tutor, ex Ordinū ſententia gereret, ſed regio magis more, Ordines tū Hollandię, tum vicinarum nationum, fortiter obſtitere. Carolo etiam poſtea Imperatori eius nominis quinto, cum adoleſcens ad principatū veniſſet, tutores ab Ordinibus nationū impoſiti. Idem eiurato principatu in Ordinum concilio, filium ſuum Philippum Ordinū fidei commendavit. Hæc ſigna ſunt, imperium principale, ut ab Ordinibus profectum, ita quoties Princeps defecerat, ad ipſos rediiſſe. Jam vero principum veterum acta nulla alicuius certe momenti reperias, quibus non Baronum ac Nobilium auctoritas & ſubſcriptiones acceſſerint. id enim Comitibus, ut regibus Germanis olim, antiquiſſimum conſilium fuit. Ad urbes vero quod attinet, earum numerus &

cum

cum numero dignitas semper longius excrevit. Antiquitus senatus singulis.is mortuo senatore locum ipse supplet, ex his qui inter oppidanos virtute atque opibus præcellunt. Idem senatus alibi magistratuum præcipuos creat, quos civium magistros vocant: alibi & hos ipsos & alios litibus judicandis, qui Scabini antiquissimo vocabulo appellantur, principi deligendos offert, sed ita ad duplũ numerum præscribant, quem princeps non possit excedere. quod non minimum est libertatis munimentũ. Neque vero maiores tantum urbes, ut postremis temporibus factitari cœpit, sed vero & minores in concilium vocatas, plurimis exemplis apparet. Philippus, quem dixi, Leidius & nobilium & oppidanorum magistratuum sæpe meminit: eosque *maiores patriæ* vocat, & curasse ait, negligente

gente principe, ne quid Respublica detrimenti caperet. Invenio & tēporibus Wilelmi quarti è domo Hannoniorum postremi Dordrechti concilium fuisse coactum trium nationum, Hollandiæ, Zelandiæ, Hannoniæ; eo oppidorum legatos frequentes convenisse vectigalium causa. Id vero concilium summum quoq; senatum appellari. Tributa autē nulla unquam indicta fuisse sine Ordinum decreto, rationes publicæ loquuntur, in quorum capite decreta semper apparent. atque inde tributorum & collectarum nomen apud nos antiquum perpetuoq; servatum est Preces, quod & apud Philippū Leidium sæpe invenias: quia, uti diximus, ad preces principum ab Ordinibus decernebantur, magno argumento auctoritati Ordinum submissi principatus. Quin & Philippo Comitum postremo bellum

bellum in Gallos gerenti oratam indictionem novennalem non aliter Ordines annuerunt, nisi præscriptis quibusdam legibus, atque inter alias, ut per homines ab Ordinibus delegatos pecunia tractaretur. Sicut & jus suo arbitrio coëundi ad extrema usque tempora, quæ bellum hoc antecesserunt, Ordines retinuisse in aperto est. Ex his quæ diximus apparet, Comites Hollandiæ nihil fermè discrepasse ab antiquis regibus. nomine tantum usos minus invidioso, minusque suspecto libertati. sumptos sane sanguinis ordine, ut in multis populis liberis: sed imperium non sine exceptionibus datum. quippe leges additas, ac juramento sacratas: & auctoritatem quidem Comitum non exiguam, Ordinum vero tum in rebus aliis, tum circa pecuniam maxime, qui nervus est Reipublicæ, eam fuis-
F se

se potestatem, ut vere dici possit de Comitibus, quod olim de Germanorum regibus, precario eos imperasse. Quod si & externum exemplum quæritur, nusquam similius quam in Laconum Republica invenio, quæ & Platonis Polybii & sapientum multorum, ipsius quoque Apollinis, ut creditur, testimonio præ cæteris laudata est: In hac enim reges quidem succedebant alter alteri sanguinis ordine, ita ut pro pueris regibus tutores, quos Prodicos vocabant, fiduciario imperio fungerentur: sed reges ad imperium non admittebantur, nisi prius ex patriis legibus se imperaturos jurassent. eratque regibus potestas in singulos: in reges Ephoris & Senatui. Laudatur ab antiquis Theopompi regis Spartani dictum memorabile: qui exprobanti uxori, quod instituto Ephororum magistratu maie-

maieſtatem ipſe ſuam minuiſſet, reſpondit, minus ſe liberis imperium relinquere, ſed diuturnius. Veriſſimum enim eſt, quod veteres dixere, Rempublicam omnem certo concentu teneri, eoque diſſoluto corrumpi: quem ego concentum non fidium ac ſonorum, ſed vero principis cum populo, populi cum principe, atque Ordinū inter ſe bene temperatam concordiam interpretor. Hoc concentu & principes Hollandi & nobiles & plebs diu floruere, dum principem ſinguli reverebantur, princeps ipſe leges & publicos conventus, dum nobilitati ſuus honos, plebi ſua libertas manebat. Hinc bellorum proſperi exitus hinc ut olim Romana ſocietate, ita ſub Comitibus gens nō magna magnis amicitiis ambiebatur. docent federa: docent affinitates. Statim naſcente principatu Diderici duo

Regum Francorum, ut creditur, generi. Arnulpho Comitum tertio coniunx Constantinopolitani Imperatoris filia, cuius soror Germaniæ Imperatori nupserat. aliquot sequentibus ex domo Saxonica, Imperii tum compote, uxores: At Florentio tertio è Scotiæ regno matrimonium. Wilelmus autem eo nomine secundus Hollandiæ Comes ad Germaniæ Imperium ipse vocatus est, non alia, ut credo, magis de causa, quam quia principatui moderato domi assueverat. Eius filium Florentium quartum hinc Rex Angliæ, inde Galliæ, certatim sollicita vere, federa & coniugia liberorum cum donis offerendo. Sed filius Johannes procerum consilio Angliæ regis duxit filiam: mox Galliæ, Wilelmus sextus. Vicissim Comitum filiæ magnas in domos collocatę: ut Margareta Wilelmi quarti

in

in domum Bavâram Cæsari nupta, Jacoba Galliæ Delphino. Et hactenus nihil aliud, quam Hollandiæ & Zelandię, pars & Hannoniæ principes. Inde per Comitis Adelberti filiam Burgundo nuptam eosdem accepit principes Hollandia, quos iam Brabantia, Flandria, pluresque populi habebant. ita gentes moribus atque institutis non dissimiles communi imperio pacatæ munitæque. Maria mox Burgundica ex marito Austriaco filium habuit, cui pleraque Hispaniæ in dotem cesserunt: & cum Hispania, spes novi orbis, fusique per vaga terrarum spatia regnorum tituli. Sed hanc principum magnitudinem ingens in Republica mutatio consecuta est, quam breviter indicabo.

Cap. VI.

Quomodo tentata Reipublicæ mutatio causam bello dederit.

HUmanũ ingenium præceps est ad dominationem, unde nasci plerumque tyrannides ait Aristoteles, ubi principes patriarum legum septa transiliunt. Vix autem quis desinit plus velle posse, quam potest, nisi id se, quod vult, efficere posse desperet. Itaque prisci principes, quibus in patria spes omnis, nulla externa uis aderat, præbebant se legum reverentes, amantes æqui, observantes Ordinum, ut quorum opibus dignitatem suam niti intelligerent. Primi Burgundi regia orti domo gradum quidem, sed latenter, ad dominationem fecere, manente & tota imagine, & vi quoque magna libertatis. Carolus mox, Rex alibi & Imperator,

rator, minus hic patienter principem agebat: sed & affectu retinebatur, natus his in partibus eductusque, & norat æstimare gentes, optimum instrumentum magna conanti, fidasque per se, cæterum si libertas attentaretur, irritabiles & validas. Attamen Edicta scripsit sanguinantia, & cum gravibus erroribus oppressa Ecclesia medicinam posceret, ille vi tuendum ratus, quidquid receptum erat, in aliter sentientes pœnas constituit capitales, non exquisita ad rem tantam Ordinum sententia. At Philippo eius filio ingenium nulla nisi liberrima potestate contentum: eo oderat gentes, quę leges principi ponerent, quod & Arragones non ita dudum malo suo didicere. Sed præcipue Hispani, apud quos Philippus ab infantia egerat, arripere hanc occasionem adversum Batavos Belgasque,

que, cum quibus de gratia apud principes hactenus cōtenderant: horum libertatem in invidiam vocare: contra ostendere Italiæ urbes, & Americæ terras suis præsidiis ita teneri, ut sine exceptione parerent. Confecto igitur bello Gallico, cum moneretur Ordinum nomine, ut Hispanorum præsidia finibus deduceret, æquam postulationem indignabundus excepit. Et in Hispaniam ipse avectus ab eo tempore non ex procerum indigenarum consilio, è quibus more maiorum summus idemque perpetuus harum regionum Senatus constabat, sed compositis in Hispania decretis, pleraque Reipublicæ apud Batavos & Belgas ordinabat. relicto hic Granvellano, Hispanicorum jussuum administro. Jam res religionis eo venerant, ut etiāsi crimen fuisset dissentire à Romano Pontifice, tamen id punien-

puniendum nõ esset bono principi, ob immensam reorum multitudinẽ, quorum animis evelli qualiscunq; persuasio nullo terrore poterat. Hanc ob causam cum & proceres & claræ civitates demõstrarent, nec commercia, nec quietem publicam retineri posse, nisi Edicta super religione mitigarentur, tantũ abest ut Philippus consilio obtemperaverit, ut contra inquiri voluerit in intimos hominum sensus, novo instituto cognoscendi ordine, qualis in Hispania in Judæos ac Mahumetistas sub Christianismo latentes exerceri solet. In eam rem dispositi & Episcopatus passim novi, retinentibus Ordinibus, sine quorum permissu antiquitus sacerdotia augeri non poterant. Hæc cum ad perturbandam Rempublicam non dubie pertinerent, & proceres primum, qui in senatu erant, de-

inde magna nobilium multitudo in hoc congregata, in quibus erat Brederodius Hollãdię principum ortus ſanguine, ſuaderent atque orarent ad id remedium veniri, quod olim in rebus multo minoribus ſolitum eſſet uſurpari, concilium ſcilicet ex omnium nationum Ordinibus, Philippus, ſicuti abſcedens deſtricte vetuerat tale concilium haberi, ita & tum vetare non deſtitit. Orto deinde tumultu, non publico ullo conſilio, ſed per audaciam paucorum ex infimo vulgo, ad tollendas è templis imagines, in quarum cultu non parum hactenus peccatum erat, eodemque mox procerum auctoritate cõpoſito, Hiſpanis ac Philippo placuit, arrepto obtentu ex privata temeritate, contra ius & æquum, publicum populis rebellionis crimen intendere. Ergo ad invadendam dominatio-

nem

nem Albanus mittitur, cum mandatis immitibus, vir immitis ingenii: (novit Germania:) qui palam profitebatur Ordinibus, civitatibus: universis denique nationibus, & hominibus singulis, amissa jura omnia, nec alias posthac leges, quam imperia regis fore. Ipse certissimum cõculcatarum legum specimen, homo externus, nec sanguine principem attingens, contra mores juraq; omnia missus in summam præfecturam. Judicia quoque legitimis atque ordinariis consessibus erepta. erectoq; novo auditorio, ubi læsæ Maiestatis causæ disceptarentur, hoc sub nomine subiecta sibi capita & fortunas civium accepere homines Hispani & Hispanis servientes. Nec tantum è plebe multa millia: sed procerum primi Egmondus & Hornanus falsis criminibus dãnari à non suo judice cervi-

cervices carnifici præbuerunt. Wilelmus Nassavius Arausionensis, inter proceres & ipse, cum multis aliis actus in exsilium. quorum Egmondus in Hollandia Comitatum habebat: Arausionensis Hollandiæ præses fuerat. Bergensis & Montigniacus, qui preces populi atque primorum in Hispaniam pertulerant, alter supplicio affectus, alter veneno, ut constans fama est, interemtus. Tum more dominantium imposita urbibus præsidia Hispanorum, aut arces. Insuper, ut liberæ hactenus gentes servitutem suam perpetuo & faterentur, & pascerent, quas ante principes coram ipsi ob minima etiam tributa precibus ambire cõsueverant, his tum rerum soli vicesima, mobilium decima in alienationes singulas per vim minasq; legati indicitur. Certavit quidem diu populorum fides

cum

cum libertate. ſed cum violatis palam legibus, contemptis Ordinibus, illa tot ſæculorum Reſpublica & poſterorum libertas ſalva diutius eſſe non poſſet, Ordines Hollandiæ, ad quos & legum & iuris ſui atque publici tutela ſpectabat, an. cIↄ Iↄ LXXII, XIX. Julii die, inſtituto Dordraci nobilium & ex urbibus pleriſque legatorum conventu, maiorum ſecuti exemplum, qui in Romanos dominationem cæptantes arma ſuſceperant, bellum contra Albanum decernunt: exſules per iniuriam pulſos reſtituunt: Wilelmum Arauſionenſem ducem agnoſcunt.

CAP. VII.

Qua in bello fuerit, poſt bellum ſit Batavorum Reſpublica.

EX eo tempore ſumma Ordinum poteſtas, quam poſtremorum

morum principum licentia non parum obſcuraverat, luci reddita palam effulſit. Et poſtquam cum Hollandis aliarum quoque nationum Ordines pro libertate armatæ in ſocietatem arctiſſimã convenerant, neque Philippum, cuius honori hactenus parcebatur, aut preces aut monita ad mentem ſaniorem revocare potuerant, tandem XXVI. Iulii die, anno CIↃ IↃ LXXXI fœderatorum populorum Ordines pronuntiarunt Philippum ob violatas imperii leges ipſo jure principatu excidiſſe. quomodo ſcilicet multæ liberæ gentes ſæpe principes ſuos, ut Lacones Pauſaniam, Romani Neronẽ, Veneti Falerium, Dani Chriſtiernum, damnaverant. Neque tamen optimates ſine principatu Rempublicam geſſere. ſed ut olim regibus duces ſucceſſerant, ita tunc ſublato Comitis nomine legitimum im-

perium

periumArausionensis acceperat, Præfecti vocabulo. cuius admirabilis cum Ordinibus concordia, dum & ipse illorum cedit potestati, illi vicissim ipsum & amant & reverentur ut parentem publicum, rem Batavam è parvis initiis ad maxima incrementa pervexit. Quare & cum vicinæ nationes Matthiam sibi Austriacum, mox Senatum, deinde Andinum ducẽ præponerent, Hollandiæ & Zelandiæ Ordines fedus quidem cum illis sancte coluere, cæterum nullam passi mutationem suam sibi; eandemque semper non Rempublicam modo, sed & Reipublicæ faciem retinuere. Mortuo Arausionensi præfectura delata Licestrio, qui Anglorũ auxilia adduxerat: sed cum is regios gerens spiritus, moris nostri ignarus; & pravis consultoribus obsequens, regimen Ordinum obtrectare, res novas

novas moliri cœpisset, Ordines suam potestatem, à qua & Licestrius mandatum accepisset imperium, justissimam simul & antiquissimam demonstrant: eos vero qui in ipsius gratiam per seditionem res novare instituerãt, capite plectunt. Quibus cum intellectis Licestrius ipse fuga imperium deseruisset, Mauritius, Wilelmi Arausionensis filius, Hollandiæ vicinisque regionibus pręficitur. Hoc præside mira iterum concordia: vigintique per annos quieta Respublica, prolati fines, depulsi exercitus, prospera prælia, obsidiones illatæ fortiter, fortius toleratæ, Ordinibus sapientissimorum procerum, & Mauritio ducum maximi famam addiderunt. Auctus Reipublicæ honos, cum eam reges per federa sibi æquavere: quippe anno xcvii. societas facta inter Regem Gallię, Reginam Angliæ

Angliæ & Federatarum nationum Ordines. Et tamen modestia adversus principem quamvis abdicatum fuit, ut Philippo superstite intra se tuendi necessitatē virtus constiterit. quo mortuo indictū publice, repositumque Hispaniæ quod miserat bellum, & ad ultimas Indorum terras cincta armis commercia navigavere. ibi quoque communis hostis, & inclyta Batavorum virtus ac fides regum & populorum federa meruit: salutatique Ordines alio tam procul cælo venientibus legatis. Et hactenus pugnatum. De pace actum sæpe tum Philippo Rege vivente, tum post ejus mortē Belgis ad filiam generumque translatis. sed repudiatæ ab Ordinibus conditiones omnes, quibus non salva esset libertas & jus decreti, quo Philippo imperium abjudicaverant: Romanorum vetere exemplo,

quibus, ut pulsos Tarquinios reciperent, nulla pax tanti fuit. Tandem cum Archiduces Albertus & Isabella & ipse Rex Philippus Philippi filius, paratos se ostenderent Ordinum libertatem agnoscere, mediis Regum Galliæ, Angliæ, Daniæ, præterea aliorum principum legatis, cœpta colloquia: & cum pacē difficultates magnæ morarentur, ad ultimum, anno cIɔ Iɔ cix, factæ in duodecim annos induciæ; præposita testatione ab Archiducibus tum suo, tum Philippi, à quo id mandati acceperant, nomine, qua se pacisci eas inducias cum Ordinibus Fœderatis, ut cum liberarum nationum ac civitatum Ordinibus, profitebantur, talesque eos à se haberi, & nihil à se in ipsos juris obtendi. Philippus pacta rata habuit, repetita eadem professione, Brevis hæc narratio, capto ante C.
Cæsa-

Cæſarem initio, in hoc tempus deſinens, oſtendit, per annos plures mille ſeptingentis Batavos eadem uſos Republica, cuius ſumma poteſtas penes Ordines fuerit, & ſit etiamnum: ſic tamen ut principatus acceſſerit modò maiori, modo minori cum procuratione, quondam ſucceſſione delatus, ſæpe olim & nunc quoque ſuffragiis, ſemper autem ſub legibus. Et hic quidem vultus imperii. membra, ſi quis propius noſſe deſideret, ita ſe habent. Hollandia vicis & urbibus frequentiſſime habitatur. Urbium cura penes cuiusque ſenatum & magiſtratus, quibus conceſſum intra ſuum territorium & leges quasdam condere, & ad urbis neceſſitates onera imponere. Senatores perpetui: magiſtratus annui, nullo aut exiguò ſalario. Magiſtratuum maiorum, civium quidem magiſtri jura plebis &

urbis statum defendunt: judiciis scabini pręsunt, tum pecuniariis, tum etiam capitalibus, accusatorum publico munere , non sine imperio quodam fungentibus his, quos Balivos & Sculteros dicimus. Jurisconsulti magistratibus assident. Vicorum duplex jurisdictio, maior minorque, partim penes Rempublicam est sive Comitatum, partim penes nobilitatis præcipuos, qui eam à majoribus accepere. Minor per Scultetum & Scabinos: maior per Balivum & Feudorum possessores, aut agros colentium potissimos, quos benenatos vocāt, expediri solet. Sunt & propriæ cognitiones silvarum & venationum, penes Saltuarium eiusque sodales: aggerum vero, quibus Hollandiæ salus maxime cōtinetur, penes Dijcgravium, hoc est aggerum Comitem & Heimradios. Ab horum omnium sententiis,

tentiis, nisi quod rerum capitalium damnatis appellare vix conceditur, ad Curam Hollandiæ provocatio est, quam & Zelandia agnoscit. Ipsæ quoque urbium controversiæ, aliaque magni momenti hic disceptantur. In hac sedent vetere instituto viri nobiles, tum alii legum ac morum periti. Horum caput est ipse præfectus Hollandiæ: cui præterea præsidiis imperare, magistratus urbanos è nominatis eligere, & criminum pœnas remittere concessum: quæ signa sunt eminentissimæ auctoritatis. Est & collegium Rationalium, qui res fisci, quæstorum ministerio, regunt. Ordinum conventus, penes quem summa est Hollandiæ potestas, ter quaterve anno, aut quoties res poscit, indicitur; Nobilium ordinem referunt generis splendore & vicorum ditione præcipui, numero ferme

duodecim. quorũ ubi quis mortuus, alium ipsi cooptant. Urbes, quæ ad concilium legatos suos plerumque mittere solent, hæ sunt: Dordracum, Harlemum, Delphi, Lugdunum, Amstelodamum, Gouda, Roterodamum, Gorichemũ, Scidamũ, Schoonhovia, Brila, Alcmaria., Horna, Enchusa, Edamum, Monachodamum, Medemelaca, Purmerenda. Legati plerumque sunt civium magistri. accedit sæpe è senatu urbis aliquis, aut adsessor jurisperitus. Sententiam primo loco dicit nobilitas: deinde urbes suo quæque loco. Omnia hæc eadem & nunc sunt, & Comitum temporibus fuere, nisi quod ea, quæ penes Comitem erat Reipublicæ procuratio, Ordinibus & Præfecto accrevit. Cæterum ab Hollandiæ Curia, quam dixi, Machliniense auditorium appellari solebat: quod

ut in commune sibi ius diceret, rogatu principũ Burgundorum, diversarum nationum Ordines consenserat. Eius in locum anni iam sunt viginti & octo, Hollandi & Zelandi novum consessum virorum doctrina eminentium instituere, à quorum sententiis nemo appellatur, supplicari tantum Ordinibus solet, ut lectos extra ordinem judices ad collegium adjungant, qui diligenter exquirant, rectène an per errorem sit judicatum. Auctis cum bello & oneribus & negotiis, alius quoque consessus institutus, qui Hollandiæ ærarium regit, resque eo spectantes diiudicat. Constat ex his, quos nobilitas & urbes pro se singulæ deligunt, ac subinde mutant. Hi & Ordinum conventum, quoties expedit, vocant, & Ordinibus decreta exsequuntur. Sub horum inspectione alii quæstorũ ærarii

rationes examinant. Jam vero quia Traiectino fœdere belli, pacis, & externarum societatum, multarumque præterea rerum, instituta est inter complures populos communio, quorum hodie perstant in fœdere Geldri, Hollandi, Zelandi, Traiectini, Frisii, Transisalani, Groningani, omnes olim Batavorum, Matriacorum ac Frisiorum dicti nomine, solent pro se quisque legatos mittere, qui in medium consulant. horum conventus raro dissolvitur, eique Ordinum Federatorum nomen est. Hic & quæ inter populos sunt controversa disceptari solent. Proxima his, horum mandatu, cura rerum federis, militiæque regimen penes Senatum est: hic in locum successit eius Senatus, qui Comitum tempore toti Belgico-Germaniæ præsidebat. Senatores subinde alii, definito numero, ab Ordi-

Ordinibus cuiusque nationis eliguntur. at sententiam non per nationes, ut in conventu, sed viritim ferunt. Huius senatus principes sunt nationum præfecti. Sunt præterea per Hollandiam, Zelandiam Frisiamque disposita collegia eorum, qui maris & maritimorum vectigalium curam agunt. mandata habent ab Ordinibus Federatis. nationes singulæ dilectos eo mittunt. hi quoq; mutari solent. Maris præfecturam idem Mauritius nunc obtinet. Rationes quoque communis federatorum ærarii suos dispunctores habent. Hæc civibus satis cognita, in externorum gratiam minutius paulo persequuti sumus, neque vero eos dubitamus, re bene inspecta, non hanc Reipublicæ structuram maxime probaturos. Nam sive rationem adhibemus, optime imperium optimis credi ratio per-

ſuadet: ſive auctoritates reſpicimus, habet optimatium Reſpublica ſapientiſſimos veterū laudatores: ſive exempla, nobiliſſima ſane ſuppetunt Creta, Lacedæmō, Carthago, Rhodos, Maſſilia, Theſſalia, Achaia, Samos, Cnidos, Chios, Corcyra, &, ut multi crediderunt, ipſa cum maxime virtutibus floruit Roma. Quid quod Hebræorum quoque Rempublicam, qualis à Deo fuit inſtituta, antequam regnum populus depoſceret, optimatium conſilio adminiſtratam ſatis apparet? Nec recentia exempla deſunt, Epidaurus Illyrica, Luca, Geneva, Genua, Helvetiorum potiſſimæ civitates, & illæ, quæ mille annorum duratione ſtabilitatem ſuam probant, Venetiæ. Addere licet ipſum quoque majeſtatis omnis pleniſſimum Imperii Germanici corpus, & pleraque ad ſeptentrionem regna nomine,

mine, reipſa principatus. Quod ſi proprius comparationi libet inſiſtere, ſumma quidem concilii Ordinum poteſtas Galliæ & Britanniæ vetuſtiſſimis populis olim fuit uſurpata: in Germania etiam hodie manet. Quatenus vero per urbium legatos adminiſtratur imperium, optime nobis cum Achæis, Ætolis, Lyciis convenit, qui itidem compoſitas è diverſis urbibus civitates per cõcilium & legatos urbium texere: è quibus Achæi è Polybio, Strabone, Plutarcho proponuntur, ut optimum bene conſentientis Reipublicæ exemplar. Rurſum quod principatus legum fine circumſcriptus optimatium imperio adiungitur, id cum Hebræis veteribus Judicum ætate, cum Spartanis, cum illis ipſis Achæis, cum Venetiis, cum Imperio Germanico, cum regnis ad ſeptentrionem, quæ diximus, & pleriſque

que aliis commune eſt. Ordinum autem Federatorum conventus cum ſenatu, per quos, ſalua cuiuſque populi maieſtate, ea quæ ex fœdere ſunt communia explicantur, Amphictyonico cõventui adamuſſim reſpondet, cujus nexu conſtrictæ Græcorum civitates Medos omnemque externam potentiam diu à ſe repulere. Sic Jonia XIII, Hetruria XII, Latium XLVIII civitatibus, ſic multi olim Germanorum, Gallorum, Britannorum populi ex fœdere commune concilium habuere: habentque nunc etiam Helvetii & Rhæti. Neque tamen hanc cum laudamus Reipublicæ formam, illis quicquam detractum volumus, qui alia utuntur. Fatendum enim eſt, non eadem omnibus convenire; multoſque eſſe populos, qui rectius poteſtati regiæ, quam libertati ſuæ committantur. Sic Aſiæ populis utile

fuit

fuit regnari: Græcia reges ferre non potuit. Hanc autem, quam dicimus, aptissimam esse nobis, perpetua tot sæculorum experientia demonstrat. ea dum mansit, tranquilla omnia. quoties contra itum est, orti motus & turbæ, nec ante sanati, quam sua imperio facies restituta est. Notant, qui gentium ingenia moresque diversos diligentius observarunt, populos ad septentrionē vergentes, & maritimos maxime, in quibus nos sumus, alienatores à singulari imperio, libertate magis affici. Sunt & qui tradunt, magna imperia à regibus, minima à populo non incommode regi: his autem nationibus, quæ mediocrem habent magnitudinem, & præsertim quæ sua norint fortiter tueri, aliena non appetant, congruentissimam esse optimatium potestatem. Sed & consuetudinis magna habenda

est

est ratio. Nam quod de legibus in universum proditum est, id maxime de illis legibus verũ est, quibus summa imperii continetur, melius esse non optimis uti, quam receptas mutare: cum legibus itidem ut plantis ad figendas radices longo temporis spatio opus sit: quod si crebro transferas, vis atque robur omne evanescat. Multum igitur debemus majoribus nostris, qui acceptam à primis conditoribus Rempublicam per se egregiam, nostro vero ingenio nostrisque studiis aptissimam, pace servatam, bello recuperatam, nobis reliquere. Nostrum autem est, si nec ingrati, nec imprudẽtes esse volumus, eam Rempublicam, constanter tueri, quam ratio suadet, probant experimenta, commendat antiquitas.

FINIS.

In præcedentem librum

NOTÆ.

CAP. I.

PAG. 17. Principatum voco eminentem unius auctoritatem, &c.] *Ioannes Bodinus de Republica lib.* 1. *cap.* 8. Principatus Aristocratiæ forma dicitur, in qua unus cæteris dignitate prior est.

Ibid. Tacitus Pisonem] *Cornelius Tacitus de Gn. Pisone Annalium* 1. (*cap.* LVII, *ex nupera distinctione:*) Vox quoque Pisonis audita est in convivio, cum apud regem Nabatæorum coronæ aureæ magno pondere Cæsari (*Germanico*) & Agrippinæ, leves Pisoni & ceteris, offerrentur, *principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari.* abiecitque simul coronam.

Ibid. De Caligula Suetonius.] *De* XII. *Cæsaribus lib.* IV. *in Vita C. Caligulæ, cap.* XXII. Hactenus quasi de principe, reliqua ut demonstro narranda sunt. Compluribus cognominibus assumptis (nam & PIVS, & CASTRORVM FILIVS, & PATER EXERCITVVM, & OPT. MAX. CAESAR vocabatur) cum audiret forte reges qui officii causa in urbem

urbem advenerant, concertantes apud se super cœnam de nobilitate generis, exclamavit, Εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεύς. Nec multum abfuit quin statim diadema sumeret, speciemque principatus in regni formam converteret, &c.

Pag. 18. de Vercingetorigis patre Cæsar.] *De bello Gallico lib.* VII. *Pater Vercingetorigis Arverni Celtillus fuit, teste ibidem Cæsare, initio fere libri.* Celtilli filius, *in Græca interpretatione est*, Κελτίλλου.

Ibid. Plinius de Traiano.] *in Panegyrico Optimo Principi dicto, circa mediū:* Stant effigies tuæ, quales olim ob egregia in Rempublicam merita privatis dicabantur: visuntur eadem è materia *(ære)* Cæsaris statuæ, qua Brutorum, qua Camillorum. Nec discrepat caussa. illi enim reges hostemque victorem mœnibus depulerunt: hic regnum ipsum, quæque alia captivitas gignit, arcet ac submovet: sedemque obtinet Principis, ne sit Domino locus.

Ibid. Improprie Principatus regnum vocatur.] *Bodinus de Rep. lib.* I. *cap.* VIII. Plerique non tam reipsa, quam appellatione sunt reges. *Caietanus ad Summam Thomæ.* 2. 2. *quæst.* XL. *art.* I. Alicubi statuta sunt talia, ut reges solo nomine sint reges.

Ibid.

Ibid. ait Aristoteles.] *Politicorum* III. *cap.* XIV. αἱ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους μοναρχίαι ἑκούσιαί τε καὶ πάτριαι γιγνόμεναι κατὰ νόμον. *& mox* : ἑκόντων μὲν, ἐπί τισι δ' ὡρισμένοις.

Ibid. Thucydides.] *lib.* I. πρότερον δὲ ἦσαν ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι πατρικαὶ βασιλεῖαι. *Cornelius Nepos, sive Probus, in vita Agesilai de regibus Lacedamoniis.* Reges nomine magis, quam imperio.

Pag. 20. Ordinum regimen] *Barclaius adversus Monarchomachos lib.* VI. *cap.* XIV. Vbi regnum non est, maiestas est penes populum aut Ordines.

CAP. II.

Pag. 23. Batavos partem Cattorum] *Verba sunt Taciti Historiarum* IV. Batavi, donec trans Rhenum agebant pars Cattorum seditione domesticam pulsi, extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus, simulque insulam inter vada sitam occupavere. quam mare Oceanum è fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit, nec opibus Romanis societate validiorum attriti, viros tantum armaque imperio ministrant: diu Germanicis bellis exerciti: mox aucta per Britanniam gloria, transmissis illuc cohortibus, quas vetere instituto, nobilissimi popularium regebant. *Et de*

Moribus Germanorum: Omnium harum gentium virtute præcipui Batavi non multum ex ripa, sed insulam Rheni amnis colunt, Cattorum quondam populus, & seditione domestica in eas sedes transgressus, in quibus pars Romani imperii fierent. Manet honos, & antiquæ societatis insigne; nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit; exemti oneribus & collationibus, & tantum in usum prœliorum sepositi, velut tela atque arma, bellis reservantur. Est in eodem obsequio & Mattiacorum gens. Protulit enim magnitudo populi Romani ultra Rhenum, ultraque veteres terminos imperii reverentiam. Ita sede finibusque in sua ripa, mente animoque nobiscum agunt, cetera similes Batavis, nisi quod ipso adhuc terræ suæ solo. & cœlo acrius animantur. *Pluscula non temere adscripsi, quia usui erunt postea: & præstat ei hic semel integre legi, quam semper carptim, & per partes.*

Ibid. Batavorum nominis apud Cattos vestigia.] *Batavos olim inter Cattos, eosque nunc Hessos, docti existimant. Atque in eam rem nova argumenta prodit generosa stirpis & elegantis ingenij splendore nobilissimus Ianus Dousa filius*, Catzenfort *ad Dilliam fluvium, & forte an* Katers *Hirsfeldo opido, &* Katerberg

berg *VVanfredo vicinum. Quare Batavorum veterum in Hassia sedes. Quo autem in loco eas habuerint, coniectura è locorum nominibus petita, idem indagat: & suspicatur eos circa Adranam (huius Tacitus meminit Annalium. 1. vulgo* Eder) *& Gilsam fluvios in VValdeckensis Comitatus confiniis sitos fuisse. Cuius rei testimonium perhiberi ipsi videntur* Batebergum, *arx edito in colle Adranæ alluenti assidens: & pagus* Batenhausen *inter VVarram & Gilsam* (*vulgo* War *&* Glise) *fluvios.* Baddenfeldum *præterea prope eundem Adranum locus nominatus Auctori Annalium de gestis Caroli Magni.*

Ibid. Cattorum vicissim apud Batavos vestigia.] *Præter argumenta ab aliis adducta ex duobus eiusdem nominis pagis,* Catwijck op den Rhijn, *&* Catwijck op Zee; *qui olim ad medium Rheni ostium Bataviam ad Oceanum terminarunt, adfert idem Dousa filius* Catvicum, *in Comitatu Cukiensi, Batavorum inibi terminum. Cattorum denique memoriam in Zelandia tuentur, inquit,* Catzium *oppidum, quod ante aliquot annos aquis obrutum, & è regione eius vicus prope Goesam urbem* Cattendijck. *Quod Zelandos eiusdem nobiscum originis fuisse, satis ipsi evidens argumentum. Et hi antiquitus Batavis annumerati fuerint & accensiti insulis illis, quas Rhenum incursibus suis in*

mare facere testatur Cæsar lib. IV. *de Bello Gallico :* Rhenus, *inquit*, oritur ex Lepontiis qui Alpes incolunt, & longo spatio citatus fertur; ubi Oceano appropinquavit, in plures diffluit partes, multis ingentibusque insulis effectis, multisque capitibus in Oceanum influit. *Sed* Mattiacorum *nomine Romanis notos plerique opinantur. Et* Mattium *caput gentis Cattorum fuisse constat ex Annali primo Taciti :* Cæsar incenso Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum. *Et Plinius* Mattiacos *in Germania* fontes *trans Rhenum nominat. l.* XXXI, *cap.* II. *Hæc ad Cattos, à quibus orti Mattiaci nostri, sive Zelandi, trahit ὁ θαυμάσιος Dousa, & eosdem censet non multum ante Traiani tempora Romanorum potentiæ accessisse; cum dicat Tacitus (scripsit is librum de Germania secundo Traiani consulatu, id est primo principatus eius anno) Mattiacorum gentem in eodem cum Batavis obsequio. Sed in sententia vacillat doctissimus iuvenis, & hæc verba;* cætera similes Batavis, nisi quod ipso adhuc terræ suæ solo & cœlo acrius animantur : *faciunt, ut existimet Mattiacos à Septentrione potius Batavis finitimos, quam ad ripam Gallicam positos fuisse qua sane eis Rhenum fuit, intraque veteres Imperij Romani terminos, quod flumine finiebatur. Quare hoc argumento*

circa

circa Suvollam & Campos, ad Isalam flumen sive Flevum tertium Rheni ostium, sedes habuerunt, ubi etiamnum castellum Catten *dictum progenitores suos testari videtur. Utcunque se res habeat, frigidiorem quam Batavia fuit, tractum Mattiacos incoluisse, Taciti verba non obscure innuunt, qui cœli sólique horrorem in iis locis, hominumque ingenia ad cœli sui similitudinem horrentia describit. Hac ita Dousa. Sic ut ubi non fuerint, facilius coniectu dictuque sit, quam veram Mattiacis sedem assignare. Sunt qui ex eodem argumento in Septentrionali eos fuisse volunt Hollandia. Reclamante, quantum potest, Philippo Cluverio. qui videatur, si cui tanti, Germaniæ antiquæ lib.* III*, cap.* VII*; & lib.* II*, cap.* XXIX*. ubi Texandros sive Taxandros Selandicas insulas incoluisse asserit, & vidi, qui eius auctoritatem sequantur: sic varia vibiam sequitur. De quo videbimus alias: nunc ad Mattiacos nostros revertamur. Quod si præterea coniecturis locus: audiatur & nostra.* Sunt Mattiaci, *ait Plinius*, in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum haustus triduo fervet; circa marginem vero pumicem faciunt aquæ. *Eosdem fontes Ammianus Marcellinus* Mattiacas aquas *appellat, lib.* XXIX*, de Valentiniano Imp. scribens:* Iunxit navibus Rhenum. & antegressus contra Mattiacas aquas primus Se-

verus &c. *Sane hos* fontes *sive* aquas *temere in Selandicis insulis, aut aliqua finitimarum regionum quaras; temere ad Isalam amnem: temere in Hollandia Septentrionali, Mattiaci sine controversia trans Rhenum.* Et Aquæ *ista* Mattiacæ *proculdubio sunt* Badenses, *in Marchionatu celebri. Descripsit ibidem ex columna inscriptionem veterem Henricus Scultetus Silegus, vir eruditus, quæ est eiusmodi:*

M. AVRELIO
ANTONINO. CAES
IMP. DESTINATO
IMP. L. SEPTIMI
SEVERI. PERTINACIS
AVG. FILIO
RESP. AQV.

Exhibet banc antiqui lapidis epigraphen Martinus Smetius Inscriptionum antiquarum folio CLV, 3 *cum hoc titulo*: Coloniæ Agrippinæ, in porticu templi Aquarum, hoc est Thermarum, quas Antoninus & Hadrianus Romani principes suo opere ædificarunt. *Prastantissimus Gruterus, summus noster*, dum Fata Deusque sinebant, *amicus*, *eandem Inscriptionem habet ardui Operis sui pag.* CCLXVII, 8. *reservato illo Smetiano titulo. Atqui, ut nos illustris Scaliger olim admonebat, eam Scultetus in Marchionatu Badensi descripsit. Et sane propius vero est,*

ex

ex eiusdem Herois sententia, ut Respublica Aquensium *dicatur urbs Badensis, ut indicat nomen: quam ut ea Inscriptio reperiatur Coloniæ, quæ non est Respublica Aquensium.* Respublica *hac* Aquensis *est Tacito, & Ptolomæo geographo*, Mattium, Cattorum gentis caput. *Aquo* Mattio, *dicti* Mattiaci fontes, *&* Mattiacæ aquæ. *Hoc modo* Catti *non fuerint* Hessenses, *neque* Mattium, Marpurgum *oppidum, quod creditum pluribus & persuasum hactenus, sed* Badenses. *quod verum est.* Mattium *autem, non* Mattiacum Ματτιακὸν, *apud Ptolomæum est legendum: aut rescribendum*, Ματτιακὸν πό. *id est*, πόλις. *Ab hac Metropoli*, Mattiacorum *genti nomen quæsitum: ab hac* Mattiacos fontes *Plinius, & Marcellinus* Mattiacas aquas *nominat.* Ματτιακῶν *haud dubio corruptum est. Ego, qui meus stuper est, non video quomodo à* Mattiaco *aut aquæ aut fontes* Mattiaci *dici possint, non magis quam à* Moguntiaco, Maguntiaci. *Quod ridiculum. Quare à Mattio potius deduxeris. Sed hac alias, volente Deo, fusius pertractanda, & excutienda accuratius.*

*Pag.*24. Strabo satis docet.] *Lib.* IV. Ἀριστοκρατικαὶ δ᾽ ἦσαν αἱ πλείους τῶν πολιτειῶν.

Ibid. Batavi si quid Tacito.] *Libro de Moribus Germanorum*: Omnium

harum gentium virtute præcipui Batavi.

Ibid. & Plinio credimus.] *Lib.* IV. *c.* XV. In Rheno ipso, prope centum millia passuum in longitudinem nobilissima Batavorum insula, & Caninefatum.

Pag. 26. alibi dicitur Civilem regio ortum sanguine.] *Historiarum* IV. *Tacitus*: Iulius Paullus & Claudius Civilis, regia stirpe, multo ceteros anteibant, *cap.* XIII.

Ibid. Verometum Batavorum regem appellat Strabo:] *Geographiæ lib.* VII. *corrupto loco, & pro* Βαπῶν *legendum forte* Χάπῶν.

Ibid. Batavorum regum mentio apud Ammianum. *Lib.* XVI, *de quo loco vide infra.*

Pag. 27. in quantum Germani regnantur.] *Optime sic apud Tacitum Annal. lib.* XIII. *legitur in emendatis codicibus Curtij Pichenæ. Nam vulgo est*, in qua tum Germani regnabant. *De utraque lectione contendunt inter se clarissimus doctissimusque vir Ioannes Isacius Pontanus, & insignita audacia Philippus Cluverius. Qui ambo videantur.*

Pag. 28. Cariovalda,] *Tacitus Annal.* II. Cariovalda dux Batavorum erupit. *Cap.* XI. *Ibidem interficitur.*

Pag. 30. belli, quod nuper desiit.] *Indu-*

Inducias duodecennales innuit Auctor, factas cum Serenissimis Archiducibus Alberto & Isabella, Regeque Hispaniarum, anno cIↃ IↃ c IX.

Pag 32. inter Frisios & Wilielmum] *Hollandiæ Comitem eius nominis* IV. *Incidit autem prælium illud Principi nostro funestum Anno* cIↃ CCC XLV.

Pag. 35. nationes septem Plinius numerat.] *Lib.* IV. *cap.* XV. In Rheno ipso *(inquit)* prope centum millia passuum in longitudinem, nobilissima Batavorum insula, & Cannenufatum, & aliæ Frisiorum, Cauchorum, Frisiabonum, Sturiorum, Marsatiorum, quæ sternuntur inter Helium ac Flevum. Ita appellantur ostia, in quæ effusus Rhenus, ab Septentrione in lacus; ab Occidente in amnem Mosam se spargit, &c. *De quibus populis consulendus in Descriptionibus Chorographicis noster Pontanus. Cluverius mira metamorphosi hæc ex ingenio suo nimiuquam confidenti refingit, legitque* : & aliæ Frisiorum maiorum, Frisiorum minorum, Marsatiorumque &c. *Si cui ridicularia placent, adeat eius Germaniam antiquam lib.* II. *c.* XXXIII. *& huius sui interpolationis rationem reddit lib.* III. *cap.* XVII. *Pontanus vero noster hanc Plinianorum verborum rescriptionem Cluverianam, non Plinius modo, sed sibi adversam docet in Chorographi-*

cis Disceptationibus , & Responsionum Sylloge, ubi de Frisiis agunt. Auctor noster abit quoque à vulgata lectione , & agnoscit præter Batavos *&* Caninefates , Frisios minores , Frisiabones , Canchos minores, Tusios, *&* Marsacios. *V.Cl. Hadrianus Iunius primus , quod sciam ;* Tusios *eruit ex membranis antiquis. Ex MS. inquam , Ioannis Chauci Traiectensis. Explicatum hîc quid ipse sentiam de hoc Plinij loco : sed perexigui libelli modulus non permittit amplas & ambitiosas dissertationes. Commodius aliquando , si volet Deus , fiet in Batavicarum rerum Commentariis.*

Pag. 38. laudatam Platoni Remp.] *Menexeno :* Μετ᾽ εὐδοξίας πλήθους ἀριστοκρατία.

Pag. 39. aliaque Tacito & Peutingerianis Tabulis memorata oppida.] *Tacitus Histor. lib.* V. Civili Cauchorum auxilia venêre. non ausus tamen oppidum Batavorum armis tueri , raptis quæ ferri poterant, cæteris iniecto igni, in insulam concessit. *Extra insulam ad Vahalem hoc* oppidum , *quocunque tandem nomine, fuit. Sunt qui accipiant* Batenburg, *quasi* Batawenburg , *id est* , castellum *seu* oppidum Batavorum. *Qui olim hic pro* Batavorum *reposuerunt* Batavodurum , *recte seipsos postea correxerunt. cum* Batavodurum *non oppidum, sed vicus Tacito infra dicatur : ita ut oppidorum*

dorum catalogo eximi debeat Batavodurum. *Alij* Batavorum *hic* oppidum *Noviomagum interpretantur : & in ea sententia memini , præter Pontanum nostrum, esse antiquitatum omnium cultorem summum & earundem peritissimum virum Iohannem Smetium : cuius Commentarium de Noviomagi oppidi antiquitate & monumentis priscis inibi effossis , avidissime exspectamus . Cæterum* Batavodurum *vulgus Geographorum censet* Wijck te Duerstede, *hoc est* , Vicus Batavoduri. Arenacum *Taciti* Arnhem *interpretantur.* Vada Wageningen. Grinnes *abiecta prima litera* Renen, *sive* Rhenen. *Ex his unum* Batavodurum *veterem situm in insula obtinet , reliqua , servatis regionibus, in ulteriorem ripam translata sunt. Nisi loca hæc prorsus abolita velimus dicere. Ortelium, qui ut hodie invenit sic in veteris, quod vocat , Belgij descriptione , in ulteriore ripa cuncta collocavit , cæterosque eius sententiæ scriptores , vehementissime falli, cum ex Tacito , tum ex aliis scriptoribus probare annititur Auctor Germaniæ antiquæ lib.* II. *cap.* XXXVI. *Ad reliqua oppida aut castra Romanorum, quod attinet, Ptolemæus in descriptione Galliæ Belgicæ opidum habet* Λυγόδουνον Βατάουων , Lugodinum Batavorum. & Lugdunum *hoc exstat in Itinerario Antonini : quod vulgo est* Leyden , *oppidum eruditissimis viris*

viris & Academia famigeratum. Præter hæc alia loca nominantur in Tabulis Peutingerianis. Nam ibi duo itinera per Batavorum agros describuntur, hoc modo. Primum iter per dextrum insulæ latus, id est per Rheni ripam.

Colonia Traiana	
Burginatio	V.
Arenatio	VI.
Noviomagi	X.
Castra Herculis	VIII.
Carvone	XIII.
Levefano	VIII.
Fletione	XVI.
Lauri	XII.
Nigro pullo	V.
Albinianis	II.
Matilone	V.
Prætorium Agrippinæ	III.
Lugduno.	

Alterum iter per lævium insulæ latus.

Colonia Traiana	
Burginatio	V.
Arenatio	VI.
Noviomagi	X.
Ad Duodecimum	XVIII.
Grinnibus	VI.
Caspingio	XVIII.
Tablis	XII.
Flenio	XVIII.

Foro

Foro Adriani XII.

Lugduno.

Nota quod hic Grinnes *sit in lævo itinere, &* Renen *hodie in dextro insulæ latere, Quare aliud quid latere in* Grinnibus *istis Taciti mihi omnino persuadeo. Sed hic eius inquirendi non est locus. Pergamus.*

CAP. III.

Pag. 46. C. Iulius Cæsar insulæ Batavorum meminit] *De bello Gallico lib.* IV. Mosa profluit ex monte Vogeso, qui est in finibus Lingonum, & parte quadam Rheni recepta, quæ appellatur Walis, infusam efficit Batavorum. Neque longius ab eo millibus passuum LXXX. in Oceanum transit. Rhenus autem oritur ex Lepontiis, &c. ubi Oceano appropinquavit, in plures diffluit partes, multis ingentibusque insulis effectis, quarum pars magna à feris barbarisq; nationibus incolitur &c. multisque capitibus in Oceanum influit. *Hoc loco* Walis *est Græco interpreti* Βάκαλις. *In aliis codicibus est* Vacalos, *sed in vetustioribus* Valis.

Ibid. Lucanus.] *Lib.* 1. *vers.* 431.

Vangiones, Batavique truces.

Ibid. Ipse (*Cæsar*) Germanos secum equites fuisse scribit.] *De bello Gallico lib.* VII. Cæsar ex castris equitatum educi

educi jubet, prælium q; equestre committit: laborantibus jam suis Germanos equites circiter cccc submittit, quos ab initio secum habere instituerat. *Et bello Alexandrino Germanici equites Cæsariani:* Eodem tempore (*scribit A. Hirtius libro de bello Alexandrino*) equites Germani dispersi vada fluminis quærentes, dimissioribus ripis flumen (*Nilum*) transnatunt.

Ibid. Orosius auctor est.] *Lib.* v i. *cap.* x i. Romani præcipua Romanorum equitum, quos Cæsar sibi iamdudum amicos, nunc in auxilium adsciverat, virtute vicerunt. *Agit de bello Cæsaris adversus Gallos, cum res novas molirentur.*

Ibid. ad Noviodunum.] *Cæsar de bello Gallico lib.* v i i. *cap.* xii. xiii.

Pag. 47. iactat Civilis.] *Apud Tacitum Histor. lib.* iv.

Pag. 48. De Batavo Martialis.] *Lib.* x i v, *Apophoretorum disticho* c lxxvi, Persona Germanico.

(ita lego) Sum figuli lusus, rufi persona Batavi.

Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

Pag. 51. Hadriano ad Danubium castra habenti magnus Batavi militis usus fuit.] *Xiphilinus ex Dione, & Suidas de Sorano.*

Pag. 52. Inscriptiones.] *Has lector discendi*

discendi cupidus legat in Tabulario Antiquitatum Batavicarum.

Pag. 53. virtuti Batavorum deberi Ammianus docet.] *Marcellini verba sunt lib.* XVI. Quo cognito, opitularum conturmalibus suis (*Cornutis & Craccatis in Iuliani exercitu*) celeri cursu Batavi venere cum regibus, formidabilis manus, extremæ necessitatis articulo circumventos, si iuvisset fors, ereptura, torvumque canentibus classicis, adultis viribus, certabatur. *Reges hic, ut ingenue fatear, possunt videri numerorum militarium & vexillationum reges, sive Duces. ipsique Batavi. numeri auxiliares. quemadmodum Braccati, Coranti, Heruli, Mattiaci, aliique innumeri apud Ammianum, & in Notitia Imperij. Alemannorum, Francorumque reges nominatim exprimuntur non pauci in Ammiani Historia & alibi. Iulianus è Quadis, Saliis Batavique legiones conscripsit auxiliares, quibus Batavorum nomen fuit, Zosimo auctore Histor. lib.* III.

Pag. 55. Batavorum ope recuperatum Londinum &c.] *Operæ est pretium, ipsum Ammianum Marcellinum, unde hæc petita sunt, audire. Is igitur lib.* XXVII. *sub Valentiniano, ita hac de re scribit.* Cum Batavi venissent & Heruli, Ioviique & Victores, fidentes viribus numeri, egressus tendensque ad Lundi-

Lundinium vetus oppidum, quod Augustam posteritas appellavit, divisis plurifariam globis, adortus est vagantes hostium vastatorias manus. *Quod sequitur in Auctore nostro de Civili Britannia rectore, hoc memoriæ tradidit quoque Ammianus. Sed Batavum fuisse non addit; & à Claudio illi Civili, Taciti toties laudato, denominatum videri, debemus ingenio Maximi & æternitate dignissimi viri.*

Cap. IV.

Pag. 56. Batuæ.] *Regino Prumiensis abbas in Chronico ad annum* Iↄ cccvi. Imperator ad Neomagum in Badua (*sive* Batua, *ut est in MS.*) venit. *Et Anno* Iↄ ccc lxxxv. Rheni fluenta & Waal Batuam provinciam suo gurgite cingunt. *Ibidem* Nortmanni qui in Batua reperti. *Aimonus initio Historiæ Francorum, aliique.*

Ibid. Pars Batavorum Frisii, &c.] *De insulanis & Rhenum accolentibus populis ex Plinij lib.* iv. cap. xv. *nonnulla annotavimus ad Caput* ii.

Ibid. Cæsarum custodes Frisiabones.] *Immo* Frisii, Frisæones, & Frisævones. *Inscriptiones habet in Antiquitatum Batavicarum Tabulario.*

Ibid. Certe primos Comites, non aliter

ter quam Frisios appellatos invenias.] *Diligentissimus ille rerum Flandricarum scriptor Iac. Meyerus, qui optimis & antiquissimis Chronicis Bauonici cœnobij Gandæ aliisque usus, in concinnandis suis Annalibus:* Theoderico cognomine Frisio, *inquit*, fortissimo viro, primo instituto Comite, *Anno* D CCC LXIII.

Pag. 57. Regum Batavorum Ammianus meminit.] *Semel atque iterum citato lib.* XVI. *Sed nec dum locus illi satis excussus est. Mihi profecto hæret aqua.*

Ibid. Scriptores antiquissimi.] *Regino, Ado, Sigebertus, & Lambertus Ascafnaburgensis (ita cognominandus Auctor Chronici Hirsfeldensis; qui perperam vulgo Scafnaburgensis appellatur.*

Ibid. Brittiam insulam.] *Vide, sis, de Procopij hoc loco, Philippum Cluuerium Germ. antiq. lib.* II. *cap.* XXXVI. *pag.* 177.

CAP. V.

Pag 60. De Comitum institutione.] *Hollandiæ Comitatus natalis incidit anno Domini* IϽ CCC LXIII. *Sic vulgus Historicorum unanimi consensu. Et hæc sententia diu obtinuit. Donec saniores incloati Comitatus annum asererint* IϽ CCC XIII, *totis quinquaginta annis post. Mihi hercules iamdudum hic scrupulus iniectus haud levis. Quam bene hi sentiant, illi dissentiant,*

tiant, nunc non disputo: & res est maioris indaginis, atque alterius tractationis. Plurima in numerato equidem habeo, sed negotium intricatius est quam ut hic expediri possit.

Pag.62. Fladittinga,&c.] *Lambertus Aschafnaburgensis ad annum* M XLVIII. Vrbes duas munitissimas cepit, Rinesburg, & Fleerdingen. *Vixit optimus historiæ suorum temporum conditor sub Henricis* III. *&* IV. *Imp. illo ipso, quo hæc evenerunt, tempore.*

Ibid. Vronla.] *De* Vronla, *sive* Verona, *consulendus Iunius noster in Batavia, in Alcmariæ descriptione. Cæterùm his adjici poterat* Medemelaca *regionis Septentrionalis rectius, quam Verona, meo animo, caput: certe ea vetustior, & quidem Regia Radbodi sedes. De qua nova nuper mota controversia in Hollandicis Annalibus generosi & eruditissimi Iani Dousæ patris, lib.* VI.

Pag. 64. Didericus Frisius.] *Vide in Notis capite præcedenti.*

Ibid. Ianus Dousa Nordovix.] *Fine lib.* V. *Hollandicorum Annalium.*

Ibid. Frisonum Comes à Regino-ne.] *In gestis anni* D CCC LXXXV. *& anno* D CCC XCVIII.

Pag 65. cui nomen Hollandia.] *De hoc pago adeundus inprimis Gulielmus Heda, rerum Traiectensium fidelissimus scriptor.*

ſcriptor. Ex cuius fontibus alij, noſque hauſimus.

Pag.67. Neque obſtrictos ullo Feudi vinculo.] *Cum anno* MCCCCXVIII. *Ioannes Bavarus, electus Leodienſis, ſed ſacerdotio initiari nolens, Ioannem Brabantiæ Ducem, maritum Iacobæ, Hollandiæ ceteriſque uxoris opibus potiri fremeret, ductâ Eliſabetha Ducis noverca, & fœdere cum Sigiſmundo Imperatore inito, Hollandiam, Zelandiam ac Hannoniam beneficiario iure ab eo poſſidendas accepit: quaſi ad Imperium, mortuo Guilielmo Comite ſine maſcula prole, devolutas. Et tum pariter interdicta Ioanni Brabanto earundem regionum adminiſtratio, datis literis Conſtantiæ,* XXIX *Martij. Quarum literarum munimini fiſus Bavarus, cum tam Hollandiæ, Zelandiæ, ac Hannoniæ oppida ſollicitaret, hoc reſponſum tulit:* Regiones has neque Feudum Imperii eſſe, nec ad mares ſolos devolvi; cum certiſſimo experimento conſtet, Valtrudem Carolomanni Auſtraſiæ Principis neptem, Richildim quoque Comitatum Hannoniæ; Adam, ac Margaretam Comitatum Hollandiæ, maritis dotales attuliſſe, &c. *quæ refert Petrus Divæus rerum Brabanticarum lib.* XVIII, *quem, ſuadeo, legas.*

*Pag.*68. Pronunciatum.] *Lata eſt ſententia* XIII. *Martij, anno* MIↃXLIX.

Ibid. Proculus egregie.] L. non dubito, *ff. De captivis.*

Pag. 69. Didericus quartus.] *Eius nominis* IV, V. *Comes Hollandiæ.*

*Pag.*70., Germani ipsi confitentur.] *Sleidanus ex persona Trevirensis :* Cur autem ad nos magnopere Belgium pertinere putemus, non video : sunt quidem nobis vicini, sed societatem nobiscum aut fœdus nullum habent, nec Imperii leges ad se quicquam pertinere ducunt, nec ad publicos usus quicquam contribuunt, non magis quam Britanni, vel Scoti.

*Pag.*71. Scriptores externi.] *L. Guicciardinus in Descriptione Belgico-Germaniæ, de Ordinibus loquens :* Solet eos princeps multis rationibus atque argumentis in sententiam suam perducere. Neque enim aliter quam persuasionibus agi potest, cum non, ut alibi multis in locis, ita his liceat dicere : SIC VOLO, SIC IUBEO. *Idem capite de Privilegiis Brabantiæ comparat Rempublicam Belgico-Germanicam Laconicæ. Scripsit anno* M I) LXVI.

*Pag.*73. Hæc iura &c.] *Exstant Chirographa veterum principum, deinde Margarita Bavaræ, Ioan. Ducis Turonum, & Ducis Brabantiæ, coniugum Iacobæ Bavaræ, Philippi Burgundi, & sequentium.*

Ibid. De Repulica scripserunt.] *Bodinus*

dinus lib. I. *cap.* VIII. Summum imperium conditione aliqua vel lege datum, summum non est, nec legibus solutum. *Et mox de formula Polonica:* Hæc formula non regiam maiestatem, sed principis conditionem sapit. *Item:* Plerique versus aquilonem ita concipiunt iusiurandum, ut de maiestate plurimum detrahere videantur. *Item:* Princeps qui iurat in leges patrias, non habet summam potestatem.

Pag. 75. Diderico autem.] *Eius nominis* III, *Comiti Hollandiæ* IV.

Ibid. Diderico quarto.] *Eius nominis* IV. *sed* V. *Comite.*

Ibid. Florentium Principem.] *Sextum in serie Comitum.*

Ibid. Diderici mox.] *Principis* VII.

Pag. 76. Ada Diderici septimi.] *Eius nominis* VII, *Comitis vero* XI.

Ibid. Florentio quarto.] *Hollandiæ Principis* XIII.

Ibid. Per mortem quinti.] *Ita scribendum, non* quarti. *Is est Florentius qui parricidali odio nefarie à suis est trucidatus, anno* M CC XCVI, *relicto successore filio Iohanne, unico hærede, qui tum in Anglia aberat.*

Ibid. Margarita deinde.] *Bavari Ludovici* IV. *Imp. uxor.*

Pag. 77. filius Wilelmus.] *Eius nominis* V, *Comes* XXI, *vulgo dictus*, de dolle Graef.

Ibid. Adelberti *&c.* Equitum & Vrbium consilio administraret.] *Flagrante bello civili Flandriæ, & Ludovico Maleano Comite nobiles; Gandensibus vero plebem defendentibus, misit, inter alios, ad Albertum Bavarum Hollandiæ, &c. Comitem, legatos suos Princeps, obnixe rogans ne rebelles Gandenses commeatu, ullaque re necessaria, iuvari è ditionibus suis sinat:* communem enim omnium Principum debere esse causam in tuenda dignitate, ac proinde curandum, ut Gandenses exemplum cæteris præbeant, ne quis temere contra legitimum Principem arma induat. *Brabanti, Namurenses, Hannones Principibus suis in gratiam Flandriæ Comitis obtemperarunt. Hollandi ac Zelandi minime; quantumvis Comes Albertus omni ratione Ludovico factum vellet.* Precario enim ferme (*verba sunt Ponti Heuteri, rerum Burgundicarum lib.* 11.) Regali huius temporis liberis populis imperabant. *Accidêre hæc anno* MCCCLXXXI.

Cap. VI.

Pag. 86. Aristoteles.] *Politicorum* v. *cap.* x. αἱ τυραννίδες ἐκ τῶν βασιλειῶν περιεκβαινόντων τὰ πάτρια καὶ δεσποτικωτέρας ἀρχῆς ὀρεγομένων.

Cap.

CAP. VII.

Pag. 94. principatu excidisse.] *Baltazar Ayala regii exercitus apud Belgas supremus iuridicus, de Iure & off. bell. lib.* 1. *cap.* 11. Et hæc quidem ita procedunt, si summum imperium sit apud unum principem. Sin vero sit apud populum vel optimates, licebit cum tyranno iure agere, si tempora permittant: sin minus, licebit eum vi opprimere. Itaque Senatus priorem viam secutus est in Nerone, posteriorem in Maximino. Sciendum enim est Imperatores Romanos non habuisse summum imperium, quamvis plerique id sibi tyrannice usurpaverint. non enim erant imperatores aliud quam principes.

Pag. 107. optime nobis cum Achæis.] *Iustinus lib.* XXXIV. Achæi nimis potentes tunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum civitatum nimias opes, sed propter conspirationem universarum. Namque Achæi licet per civitates veluti per membra divisi sint, unum tamen corpus & unum imperium habent.

Pag. 109. Notant, qui gentium, &c.] *Bodinus de Republ. lib.* 1. *cap.* VIII. Populi omnes ad aquilonem positi libertatem quandam spirant. *Aristote-*

les Polit. III. *cap.* XVII. ἀριστοκρατικὸν πλῆθος τὸ ἄρχεσθαι δυνάμενον τὴν τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴν ὑπὸ τῶν κατ' ἀρετὴν ἡγεμονικῶν. *Bartolus*, *De regimine civitatis*: Populo in ſecundo gradu magnitudinis non expedit regi per unum vel per multitudinem, ſed per paucos divites & bonos.

Addenda ſuperioribus.

CAP. II.

Pag. 29. Mos ille Cattorum.] *De quo Tacitus de Moribus Germanorum.* Apud Cattos, *inquit*, in conſenſum vertit, ut primum adoleverint crinem barbamque ſubmittere, nec niſi hoſte cæſo exuere votivum obligatumque virtuti oris habitum, &c. *Godefridum Magnum* Barbatum *dictum accepimus, quod iuraſſet ſe barbam non poſiturum, donec Lotharingiæ Ducatus diu debiti compos eſſet. Cuius rei V.C. Iuſtus Lipſius in Lovanio, aliĳque meminerunt. Principatus eius initium eſt annus* CIↃ XCVI.

Pag. 31. Veſtes non fluitantes, ſed quæ ſingulos artus exprimant.] *Sidonius Apollinaris de Francis:*

Strictius aſſueta veſtes procera coërcent
Mem-

Membra virum; patet in arctato tegmine poples.

CAP. III.

Pag. 47. Vada nando cum equis transmittere.] *Aimonius lib.* IV, *cap.* XVIII. Clotarius rex ultra quam dici possit exardescens ira, capiti imposita casside, calcaribus equum versus Bertaldum Saxoniæ ducem impulit, ut transmeato flumine se de inimicis suis ulcisceretur. Franci ibidem iniuria regis permoti, atque eius exemplo flumen (*VVisuram*) natantes transibant sequentes regem, qui fugienti Bertaldo infestus insistebat.

CAP. IV.

Pag. 58. Arcem *Brittiam* nomine.] *De hac arce, vulgo* Brittenburg, *&* 'tHuys te Britten *dicta, agit in Batavia Iunius singulari capite. Sed in eo errat vir summus, quod existimet arcem illam maritimam* Armamentarium Pop. Rom. *fuisse.*

Quod falsum esse nos alibi probamus.

Cap. V.

*Pag.*69. contra Imperatores,] *Theodericus eius nominis* IV, *Principum nostrorum quintus, prospera belli fortuna usus contra Imperatorem Henricum* IV. *Videndi ad an.* MXLVI, MXLVII, *&* MXLVIII, *Hermannus Contractus, Lãbertus Aschafnaburgensis, & Anselmus Canonicus Leodiensis, in VVasone* LII *Episcopo, cap.*VII.

FINIS.

PAVLI MERVLÆ

De Statu

REIP. BATAVICÆ

Diatriba.

PAULI MERULÆ

De Statu

REIP. BATAVICÆ

Diatriba.

GERMANIAM non ignobilē Europæ portionem, posterioris ævi scriptores tradunt duplicem, Superiorem & Inferiorem. De Superiore, quæ item Vetus & Magna, non jam dicendi locus. Inferior, quæ nonnullis ab insigni præstantia ocellus dicitur orbis borealioris, hodie XVII habet provincias; quarum quæ ad septentrionaliorem Rheni ripam, in queis Batavia nostra, olim veteri erant Germaniæ, quæ vero ad australiorem eiusdem fluminis marginē, Galliæ quondam contributæ erant

erant Belgicę. Singulis ante centum, & qui excurrunt, annos, sui fere fuerunt Principes, successione nobilissima; qui sexus utriusque propter virtutis communionem, illustriaque exempla, nasci nobis melius, pacatius, securius consueverunt, quam eligi. Sui vero fuerunt, Brabantiæ quidem, Limburgo, Leucebergo, & Geldriæ Duces; Flandriæ, Artesiæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurco, Zutphaniæque Comites; Imperio sacro, cui suum Antverpiæ sacrarium, Marchiones; reliquis denique Frisiæ, Ultrajecto, Transisulaniæ, Mechliniæ, & Groningæ Domini. Primus universum & absolutum omnium simul Principatum adeptus est Karolus Imperator, eius nomenclaturæ Quintus; strata ab ipsius progenitoribus regaliter ad tantum fastigium via partim matrimoniorum

niorum & adfinitatum, partim vero ſucceſſionum jure & beneficio. Karolo ſucceſſor fuit Philippus filius, non ſolum feliciſſimus Belgicæ totius Princeps, verum etiam potentiſſimus Hiſpaniarum, aliorumque regnorū monarcha. Sub eo variis artibus, technis, doliſque circumducto, intoleranda conſtitutionum, quæ contra puriorem religionem profeſſos facta acerbitas; tyrannica inquiſitionis contra miſerorum ſubditorum conſcientias impotentia, & odioſa privilegiorum infractio, novis Epiſcopatibus, multiſque ſuppliciorum generibus comitatæ, quum jam ſub Karolo ipſius patre initium habuiſſent, adeo invaluerunt, ſuasque exercere & exerere vires cœperunt, ut crudeliſſima bella (quibus quis tandem futurus finis?) genuerint; Philippo crebras ſuorum preces,
conte-

conteſtationes, ſuppliceſque libellos, atque adeo pias multorum Principum, quin ipſius etiam Imperatoris, pro ipſius interceſſionis cum indignatione abjicienti, principatum abrogarint, & diſcidium, quod hodieque inter Provincias, nunc has, nunc illas, funeſtum ſane calamitoſumque fecerint: quarum quæ, ſcopo religionis reformatæ libertatiſque avitæ propoſito, fœdus inter ſe contra communem hoſtem inierint, Fœderatæ & ab unione ſancita Unitæ jamnunc appellantur. Sunt eius hodie cōditionis ſeptem: unus Ducatus, Geldria, cui Zutphania concenſetur; Comitatus duo, Hollandia & Zelandia; Dominia quatuor, Friſia, Ultraiectum, Tranſiſulana & Groningana ditio. Hæ ſunt, quarum auſpiciis bellum hodie contra potentiſſimos hoſtes, cum ſummo omnium ſtupore

pore gerit unus (nam apud nos penes unum rei militaris est summa) Mauritius Nassovius Gulielmi Principis Arausianorũ filius, heros gloria plenus, Ductor copiarum Fœderatorum invictissimus: de quo, ut olim de Karthagine enunciavit Sallustius, satius est silere, quam pauca tenuiter & jejune dicere. Is sane est, cui ipsissimæ boni legitimiq; Ducis adsunt & insunt notæ; gnara rerum militarium, ante pugnam, in pugna, post pugnam scientia; admirandus corporis ingeniique vigor: animi sine superstitione probitas, sua cum prole, innocentia, temperantia, fide, facilitate & humanitate; itẽ providentia cauta, cunctans, nihilque agens, vel timidè vel tumide, felicitas denique consilii rationisq; comes; & auctoritas, comi quadam severitate & severa quadam comitate tempe-

K rata.

rata. Provinciæ à me commemoratæ de iis, quæ ad communem spectant salutem (nam ea omnibus certatim in pectore est & oculis) acturæ, singulæ suos Hagam (destinatum rebus agendis locum) mittunt legatos; vel unum vel plures, pro qua quæque est autoritate & potentia, viros pietate insignes, probitate venerãdos, doctrina singulares, rerum experientia plane stupendos. Hi vulgata appellatione cum Generales, tum Fœderatarum vel unitarum Provinciarum vocantur Ordines. Hi gubernaculo assidentes, navim prudentia summa regunt, in qua Provinciæ, quas dixi, tranquillissime quasi vehuntur. Penes hos, supremum quoddã sanctissimumque collegium statuentes, tractatio, discussio diffinitioque est rerum, quæ belli, quæ pacis, maxime ponderis & momenti. Horum

rum est, adhibitio in consilium Præfecto, bellum decernere, de pecunia, cõmeatu, armis cogitare; exercitus conscribere, cõscriptis peritos animosos que dare duces; Ducibus quo, quousque, quando, quomodo ducendum, prudenter præsignare. Horum est, Legatos audire, Imperatoris, Regum, variorumque Principum, pacem facere, fœdera sancire, quemadmodum factum cum Christianissimo Galliarum, serenissimoque Angliæ Regibus, aliisque Principibus. Horum denique, patriam ut familiam propriam, incolasque ut filios & tãquam se ipsos pie amantium curare est omnia quæ ad totius Reip. corpns eiusque salutem pertinent & incolumitatem. Sed specialiorem publici status, qui apud Batavos, delineationem exhibiturum me sum pollicitus. Hoc igitur agam; præmonitos

cupiens lectores, quę de Batavorum regimine sum dicturus, ea in reliquis etiam fœderatis Provinciis habere locum: omnia tamen apud Batavos esse speciosiora, solidiora, & maiorem singulis inesse splendorem & apparatum. Batavis, sui, quum res Romana staret, juris, amicis fratribusque, quod veteres docent Inscriptiones, populi Romani, circa annum DCCCCXIII, præesse cæperunt non absolute & imperiose, sed limitata potestate, Comites. Eorum primus fuisse legitur Theodericus, ab Carolo Simplice missus, Frācorum monarcha, uti contra futiles Historiographos rectissimis argumentis probat in suis Annalibus Vir nobilissimus, rerumque hujusmodi peritissimus, ut qui dignissime præfectum agit custodiendis antiquissimis patriæ nostræ chartis & monumentis, Janus Dousa,

Dousa, Nortvici Toparcha. Theodericum secuti sunt illustrissima progenie, cum fœminæ, tum masculi circiter xxx: iis perpetuo legibus, ut privilegia, immunitates, usus, consuetudines, juraque omnia sarta tecta fideliter conservarent: quæ sanctissime semper ab omnibus custodita primus, ab aliis circumductus, violavit Philippus Hispanię Rex, cui ea propter, ut antea obiter indicavi, imperium publicè fuit ademptū anno cIↄ Iↄ lxxxi, die mensis Julij xxi. Ab eo tempore principatus fuit penes Ordines: qui quicquid est juris publici gubernant vel universim per se, vel speciatim & distinctis muneribus per alios. Per se quidem coactis comitiis. Comitia nihil aliud, quam conventus eorum, qui post acceptos examinatosque præcipuos, de quibus agendum, articulos, cum ab

nobilibus, tum ab civitatibus deleguntur ad consultandum inter se de iis, quæ ad commune bonum, & omnium spectent salutem. Constituunt autem comitia duo membra, partim Nobilium, partim Civitatum legati. Inter Nobiles primi nunc loci sunt Brederodii; olim antiquissimi censebantur Wassenarii; potentissimi Egmondani: sequuntur Brederodios Scagii, (veniam precor si peccem in ordine) Assendelfii, Dousæ, Warmontii, Poelgeestii, Matenesii, & alii, Ex Nobilium classe sistere se cõsueverunt adsiduo in Ordinum comitiis non pauciores tribus. Civitates, qui suos ad conventũ ablegant deputatos, non pauciores ducibus, sex sunt maiores; Dordrechtum, Harlemum, Delphi, Lugdunum Batavorũ, Amstelodamum, Gouda; quædam item minorum gentium; Zuyt-

Hollan-

Hollandiæ quidem, Roterodamum, Gorichemum, Schiedamum, Schoonhovia, & Briela; Noort-Hollandiæ autem Alcmeria, Horna & Enchusa. has præter Nobiles moris est ordinaria ad comitia convocare. Quoties autem de contributionibus, de ineunda cum hoste pace, de indicendo bello, deque mutando Reip. statu est quęstio, reliquis etiam minoribus, solenniter evocatis, jus conceditur sessionis & suffragii. Conveniunt autem Ordines ordinarie singulis trimestribus, intermediis etiam nonnunquam temporibus, si necessitas flagitat: idque Hagam, quæ Comitiis Batavicis ab omni tempore cõsecrata: quemadmodum nunc Neomagum, nunc Zutphania, & Arnhemiũ, Gelricis; Middelburgum, Zelandicis; Frisicis, Leovardia; Trans-Isulanis Vollenhovia; Ul-

traiectinis & Groningensibus urbes cognomines. Comitiis prudenter dirigendis præest, qui augusta appellatione nominatur Advocatus Provincialis. Hic Hagæ habens domicilium, non alio, vel in Hollandia, vel alibi, quam quod impositum, fungens munere, apud civitates, pagos, collegia, privatosque omnes incolas cum Hollandiæ, tum aliarum regionum neutrarum se gerit partium, nemini obligatus: curare quantum fieri potest solitus, ut jura, privilegia & consuetudines Provinciæ, Ordinumque auctoritas illæsa serventur. Huius est omnia Ordinum comitia prope observare, iisque stato tempore, nisi morbus, aliave necessaria causa impediat, interesse: Huius, congregatis Ordinibus, prima comitiorum die, brevibus ea; de quibus agendũ, cum viva voce, tum ex scripto com-

commemorare; de singulis nobiles, civitatumque delegatos sententias rogare, easque fideliter notatas summa silentii fide legere, & post rationem, quæ prævaleant indicare, ut quod facto opus, fiat. Huius denique est catalogum omnium actorum conficere; constitutiones omnes, idque genus alia, quæ alicuius ponderis, extendere; intra octavum post singula comitia diem nobilibus, singulisque civitatibus actorum omnium, quę præteritis nata comitiis, ut exscripta mittantur curare. Ordines solenniter coacti, præstito fidelitatis & silentii juramento, quæ proposita in maturam vocant deliberationem. Ea ad certa referri possunt capita. Consueverunt igitur agere de contributionibus, consensionibus, subventionibus, idque genus aliis; de obligationibus vel tem-

porariis vel perpetuis, quibus incolę huius regionis eorumque bona obligantur; de mutando regionum reique publ. ſtatu; de pangenda pace faciendiſque induciis; de bello indicendo; de fœderibus ineundis; de alienandis, cedendis, donandis, quæ ad regionem pertinent, rebus; de ſtipendiis & honorariis conſtituendis; de conficiendis novis decretis; de rogandis abrogandiſque generalibus conſuetudinibus; de conferendis publicis muneribus; de remittendis publicis debitis; de varianda publica moneta; de augendis extraordinariis contributionibus, de concedendis alicui civitati, pago, collegio, privilegiis. Alia, ne ſim prolixior, prætereo. In ſuffragiis autem ferendis, primæ debentur Nobilibus; ſecundæ Dordrechto, tertiæ Harlemo; quartæ Delphis; quintæ Lugdu-

duno; sextæ Amstelodamo; septimæ Goudæ; octavæ Roterodamo; quod deinde minores reliquę sequuntur. Ex ordine suam quisq; sententiam declarat, eiusque rationes sine aliorum interruptione, & quod maior pars decernit, ratum habetur. Et sic quidem admirandum hoc florentissimæ Reip. corpus per se gubernant universum Illustrissimi Ordines: qui quum singulis tantum trimestribus, ut antea dixi, convenire sint soliti, & intermediis temporibus frequenter ea incidunt, quæ dilationem vel morā non patiuntur, perpetuos habēt deputatos, quorum continua quasi & cessante nunquam opera res administrant cum terrestres, tum maritimas. Priores quidem deputati vocantur collegæ, posteriores consiliarii Admiralitatis. In deputatorum collegio sex sunt, qui ex nobilibus & præcipuis

puis civitatibus legi consueverunt in annum, jurejurando obstricti, se quicquid iniunctum ipsis cum diligentia & fide, nulla habita personarum ratione, servaturos; nemini se obligaturos, ab nemine honoraria, pensiones, dona qualiacunque accepturos. Horum est de Provinciæ statu, omnibusque quæ incidunt, cum Præfecto Provinciæ communicare, eidem fidele, quodq; Reip. est bono, consilium suggerere, ad commodum vel proprium vel alterius quod egregium publicum posset remorari, non attendere. Item quæcunque in Ordinum comitiis vel justitiæ tuendæ, vel politiæ stabiliendæ constituta sunt, ut exsecutioni mandentur, gnaviter curare. De omnibus quæ ad regionis statum pertinent, & vel Præfecto, vel aliis non sunt reservata, maximo Reip. commodo deliberare: ad

ea,

ea, quæ maximi momenti moram non patiuntur, Ordines extra ordinem convocare. Eorundum est, ut pax, concordia, amicitiæ inter urbes, agrorum universitates pagosque serventur; &, ne qua per aliquem vis frausque fiat Ordinum constitutionibus, specialem adhibere diligentiam, Rogare porro ut non solum delicta militaria, verum etiam exactiones concussionesq; eorum, qui potestate præditi, rigidè puniantur: utque contra seditiosos, rerumque novatores, quique aliquid contra Reip. salutem moliantur, absque ulla conniventia procedatur, instare. Ipsorum etiam est, armorum omnium, quæ in publico armamentario, fidelem habere catalogum: ut cōstituta præsidiario militi pulveris tormentarii, fomitisque igniarii quantitas tradatur, neve quid armorum limitaneis opidis desit,

ſit, adniti: ut denique paſſim in Hollandia munitiones & propugnacula exſtruantur, eaq; ſartatecta conſerventur, ſedulo curare. Habent iidem, ne illud prætercam, cognitionem & juriſdictioné controverſiarum, quæ publicarum impoſitionum, ſubventionum, penſitationum & ſimilium occaſione moventur, nulla conceſſa appellatione: item abſente Præfecto, cauſas omnes iudicant terminantque quæ pertinent ad captivos, prædaſque militares, & alia, quæ inde oriri & manare ſunt ſolita. In adminiſtratione ſua hunc ſequuntur ordinem, ut primo ſuſcipiant conficiantque, quæ regionis totius; deinde, quæ civitatum, & collegiorum, poſtremo, quæ privatorum. Conſiliariorum, quos antea nominavi Admiralitatis, qui ex præcipuis civitatibus ſenarium conſtituunt nume-

numerum, eſt elaborare, ut conſenſus ſit ipſis mutuus & amica conſpiratio cum Archithalaſſo, Ordinibus ipſis , & Ordinum Deputatis,eoſque opera fideli & bono juvent conſilio : oculis menteque ab emolumento privato proprioque cõmoda averſis. Eorum eſt,ſummo ſtudio intendere, ut ad navigationis ſecuritatem , liberum maris uſum, cuſtodiamque Hollandiæ fluminum, conveniens ſemper ſit & idonea claſſis:ut eadem claſſis perpetuo bene ſit inſtructa omni apparatu bellico,tormentis,pulvere , aliiſque ad navalia prælia hoſteſque pulſandos neceſſariis: ut denique publici per mare fluvioſque commeatus negotiatoribus aliiſque iter aliquo facientibus non ſegniter præſtentur. Eorundem eſt peritos maritimæ rei Præfectos, duceſque cum majorum tum minorum gentium con-

conquirere, iisque jurejurãdo fidelitatis obligatis ad agendum mandata præscribere. Cognitionem habent sententiæque absq; ullo provocatione dictionem, cum de fraudibus, dolis, imposturis, quæ in publicis commeatibus solent designari, tum de controversiis, quæ inter navales socios oriri consueverunt. Postremo quæstiones litesque terminant de prædis spoliisque maris: de mercibus naufragorum in mari repertis, de debitis, quæ contraxisse, quam diu merent, deprehenduntur duces sociique navales, de piratis prædonibusque, de delictis denique, criminibus, erratis in mari fluminibusque perpetratis. Jam quo pacto negotia, quæ ad justitiam subditis impertiendam, quæ ad dirigendas pecuniæ publicæ rationes, quæ ad conferenda feuda beneficiaque Principalia, quæ ad

ad regendū saltus, silvas, aquas, aliaque iis, quæ hactenus commemoravi, consentanea, quo pacto, inquam, ea Illustrissimi Ordines administrare per alios consueverint, ut jam nunc explicem, temporis, quo circumscribor, brevitas non patitur. Sed quærere jam posset aliquis, cui trium civilis administrationis formarum nostra hæc, hactenus paucis & supremis coloribus à me delineata, conveniat? Non contendam, esse simpliciter monarchicam, non aristocraticam, non democraticam; allatis in medium speciose iis omnibus, quæ pro cujusque præstantia & dignitate dici cōsueverūt. Rogari interim me sentio ex formula, quæ in habendo apud veteres Romanos senatu usurpari solita; Dic, quid censes? Ingenue dicam. Absit sinisterior, quam contra mentem meam promovere pos-

ſit invidia, interpretatio. Cenſeo Batavorum Remp. temperatam eſſe ſalutariter ex triplici genere laudabili, Regali, Optimate, Populari. primi quidem notas eſſe in ſummo exercituum noſtrorum Ductore, cuius arbitrio & nutu omnia poſt acceptum imperium militiæ terra marique gubernantur. ſecundi ſigna eſſe in ipſis Ordinibus, qui de omnibus rebus agundis conſilia ineunt, viasque iis bene feliciterque perficiundis cum cura diligentiaque ſternunt. tertii denique eſſe indicia in ipſis civitatibus; queis non præconſultis majora negotia inſolens tractare, nefas pertractare. Plura non debeo. ſufficiant illa, exque paucis deducantur multa.

FINIS.

DECRETUM
ORDINUM
HOLLANDIÆ ET WEST-FRISIÆ,
DE ANTIQUO JURE Reipublicæ Batavicæ,

Nunc primum ex vernaculo Latine redditum

DECRETUM
DE
MAIESTATE ET ANtiquo Iure Reipublicæ Batavicæ.

EQUESTRIS ORDO, Nobiles, & Hollandiæ West-Frisiæque Urbes, repræsentantes earundem Provinciarum Ordines, prudentiâ deliberatione habitâ, & re communicatâ cum Nobilibus & singularum Urbium Senatu, eorumque suffragiis & responsis, super præsenti harum regionum statu, diligenter expensis; cum fidei jurisque jurandi, tum officii sui nomine, bonum factum censuerunt fore, si diplomate publico legitimum Hollandiæ West-Frisiæque imperium omnibus exponeretur: cer-

to sibi persuadentes, lectores omnes & singulos benevolentiam favoremq; calamitoso Patriæ nostræ statui convenientissimum adhibituros esse.

Constat, in Hollandiâ West-Frisiâque & Zelandiâ, octingentis retro annis, Comites utriusque sexus summis imperii rebus admotos fuisse; quibus ab Equestri Ordine, Nobilibus, atque Oppidanis, Ordines earundem regionum constituentibus, supremum jus dominiumque traditum ab antiquo fuit, & legitime delatum. Illi autem ea moderatione ac prudentia Rempublicam gessere, ut nunquam de bello indicendo, aut pace tractandâ, de tributis & vectigalibus imponendis, aliisve de negotiis publicis quidquam attentarint, absque consilio & consensu Nobilium & urbanorum magistratuum; qui semper ad

Comi-

Comitia publica evocabantur. qnamvis & ipsis non deessent consiliarii aulici, indigenæque alii viri graves atque idonei. Atque his suis domesticis non obsecuti tantum Principes, sed & illis Senatoribus, qui ex Dynastiis suis & oppidis ad comitia vocari, benigneque semper & cum applausu exaudiri soliti, quotiescunque negotium incidisset quod ad Rempublicā pertineret. Atque horum omnium auctoritas pro lege fuit, & frænum quodammodo Principatus.

Hoc fundatum bonis legibus regimen, justumque ante alia, ac nulli secundum, insignes profecto fructus publico, & peculiarem honorem ipsis Comitibus attulit. Ut qui tantillæ Provinciolæ præfecti summam apud omnes Christiani orbis principes existimationem, laudemque

consecuti sint; tantaque in dignatione fuerint, ut fœdera non tantum, sed & nuptias cum potentissimis Regibus sæpenumero contraxerint. Adde, quod anno post millesimum ducentesimo quadragesimo septimo, Gulielmus, eius nominis II. Hollandiæ Comes, Rex & Romanorũ Imperator electus sit. Denique non parum ad eorum gloriam & virtutem facit, quod triumphatis hostibus victores plerumque è bello domum redierint; limitibus suarum provinciarum, adversus quoscunque hostes, quamtumvis præpotentes, fortiter defensis. Hinc imperium maiestatemque Principum Hollandicorum vicini omnes plurimum reverebantur. Quin immo asseverare verissime possumus, Hollandiam Selandiamque à nemine hactenus, quà externo, quà intestino bel-

lo,

lo, ſpatio quidē octingentorum annorum, ferro ſubactam, aut alterius imperio ſubditam fuiſſe. In quo an ulla alia Regna & Reſpublicæ (Veneta fortaſſe an excipienda) gloriari nobiſcum poſſint, etiam atque etiam dubitamus. Invictæ vero huius maieſtatis robur in ſolâ Ordinum cū Principe concordiâ, amore, & animis conſpirantibus poſitum profitemur, & libenter agnoſcimus. Comitum alioqui potentia invalida, niſi Nobilium & Civitatium deſtinis fulciretur. Nullæ enim his opes, præterquā Dominiorum reditus, ad ſublevandam Aulam, aliaque publica munera ſuſtentanda.

Accepimus etiam à maioribus, quâ auctoritate Ordines Comites ſuos, ſi malos conſultores ſecuti exorbitaſſent, in viā reduxerint: non ſolummodo demonſtrationibus & expoſtula-

tionibus exhibitis: Verum etiam si salubria monita negligerentur, adiectis pœnis & animadversionibus in capita illorum, qui Principum auctoritate nequiter abusi deliquissent, & eos seduxissent. Cuius rei exempla multa & varia circumferuntur.

Clare quoque perscriptum est, Principibus pupillis & impuberibus Tutores ab Ordinibus appositos fuisse. Quemadmodum etiam, cum Gulielmus V, eius nominis Comes Hollandiæ, per animi ægritudinem imperio minus idoneus esset redditus, ab iisdem ipsi Procurator, & populo Rector datus est.

Extra omnem denique controversiam est, supremam potestatē atque administrationem Reipublicæ penes Ordines semper fuisse, si quando provinciæ Principe defuncto, vel eo impubere, vel mente capto, aliave de caussa

Domino

Domino ſuo deſtituerentur. Nã in tali caſu ab Ordinibus genti caput datum , quem Tutorem ſive *Ruvvardum* vocabant. Quod ipſorum jus tempore adhuc dominationis Burgundicæ obtinebat. Cum enim Maximilianus Auſtriacus ſtatim ab exceſſu Ducis Caroli & filiæ eius Mariæ res novas contra jus antiquum moliretur, & apertâ vi anniteretur auctoritatem Ordinum convellere, Rempublicam ipſam in extremum prope diſcrimen conjecit. Cæſar Carolus, donec minorennis eſſet, Tutores à provinciarum Ordinibus, provinciæque ipſæ ab iiſdem ſuos Gubernatores accepêre. Imperator idẽ maieſtatẽ Ordinum (quamquam libertas priſtina durante dominatione Burgundicâ multifariam diſtracta ſit atque imminuta) magno in honore & pretio ſemper habuit; quod probe intelli-

geret

geret non aliter se suaque posse consistere. Quocirca & filium suum Regem Hispaniarum crebris adhortationibus commonefecit, & ad mitiora consilia prudentiamque pellicere conatus est, protestatus verbis disertissimis: Quod tum demum sero intelligeret statum imperii sui periculose admodũ laboraturum, quamprimum Ordinum auctoritatem parvifaceret. Et nunc ille dictionem patris re ipsa verissimam experitur, ingenti suo & provinciarum damno. Neque alia Belli Belgici caussa, aut tumultuum origo, in medium adferri potest; (quidquid vulgo cõtra dissertetur) quam quod vi armatâ per Hispanos & alios exoticos milites extorquere à nobis voluerit, quod comitia Ordinum publicæ utilitati adversarium judicarent.

Quæ licet sint extra omnem dispu-

disputationis aleam posita, nihilominus è re nostrâ esse, si hic repeterentur, ideo existimavimus, quod multi in lubrico hærentes seorsim ab his abeant, Ordinum comitia non alio fere dignantes honore, quam quod dignos ipsi censent ad ea delegatos, resque in iisdem ventilari solitas. Haud aliter reputantes, ac si delegati illi è Nobilibus & Opidis sese pro Ordinibus ingererent, & sibimetipsis tanquam Ordinibus supremum imperium deferentes de summis Reipublicæ negotiis pro libitu suo disponerent: contortâ omnium actorum invidia in ipsos ceu privatos. Sed qui præmissa, resque alias arduas à Principibus Ordinum faventiâ gestas, propius inspexerit, & attente consideraverit; præsertim ea, quæ quindecim annorum proxime elapsorum curriculo in Hollandia West-

Frisiaque & Selandia evenêre, non in xxx. aut xl. plus minus capitũ, ad comitia confluentium regimine & auctoritate, Ordinũ maiestatem sitam esse facile animadvertet. Ipsi etiam Agentes in rebus Regis Hispaniarum, huiuscemodi argumentorum machinis Rempublicam nostram evertere, Ordinumque auctoritati detrahere identidem allaborantes, re ipsa demum didicerunt in eo se gravissimè errasse, ac opinione falsos fuisse.

Ut igitur in medium proferatur ac liquidius demonstretur unde ea pullulet ac descẽdat Ordinum auctoritas, sciendum est, omnes omnino Principes, quotquot unquam præfuerunt, non tantum ex delatione, consensu, & volentibus Provincialium animis, imperium auspicatos esse; verum etiam ita continuasse, ut omnia corporum membra, qui-

quibus ipsi tanquam capita impositi, illibata hactenus & sartatecta permanserint. Quod jactari à nobis vix possit (cum fere Principes quorundam vafritie atque ambitione corrumpi ac circumveniri soleant) nisi Ordinibus prompta ad manum essent remedia, quibus recte atque ordine malis artibus obviam iretur: & Princeps non solum officii sui in custodiendis privilegiis, & tutandâ publicâ salute, omnium nomine admoneretur; verum etiam si ad tyrannidem declinaret, ab ipsa Republica oppugnaretur. Atque eum in finem bipartiti sunt Provinciales, & in Ordines duces distribuit; in Nobiles videlicet, & Civitates.

Nobiles membrũ unum constituunt, tum stemmatis splendore ac gentis dignitate (quæ tanta, absque jactatione, est, & tã vetus, ut nulla alibi illustrior) tum

tum Dynastiis & possessionibus per has regiones sparsis. In quibus Dominiis supremam, mediam, & infimam præfecturam sive jurisdictionem omnes ad unum ferè soli habent atque exercent. Hi è re natâ in unum cõveniunt, de statu publico deliberaturi: & in comitiis una cum Civitatium legatis in commune bonum patriæ consulunt.

Unus idemque est fere cunctis civitatibus regiminis modus. nimirum.

Collegium senatorum urbicorum (à prudentiâ *Vroedschappen* vocant) ex insignioribus civibus & patriciis eligitur; numero alibi XL, alibi XXVI, alibi XXXII, XXIIX, XXIV, aut XX non excedente. Atque hæc collegia antiquitate cum ipsis civitatibus certant; aut certe monumenta, originem ipsorum prodentia, obliterata sunt. Cooptati in eum ordi-

ordinem eo munere quod in vivis sunt, aut civitate gaudent, fruuntur. In mortuorum vero aut demigrantium loca alii, ad explendum numerum, ex ipsis civibus communi collegarum consensu surrogantur. Penes hęc sola collegia deliberandi, consulendi ac decernendi de negotiis tam provincialibus quam urbicis, jus potestasque est. Quodque in iis collegiis deliberatum, consultum & decretum, à tota plebe volentibus animis admittitur. Nec quisquam id infringere, nedum impugnare unquam ausus.

Eliguntur in his collegiis quotannis ordinarii Magistratus, quatuor videlicet, tresve, vel duo Consules; & septem aut plures Scabini (ita Judices appellant,) annuo muneri fungendo. Hi in quibusdam civitatibus absolute eliguntur: in quibusdam vero

M dupli-

duplicato numero nominantur: ex eo numero geminato Gubernator provinciæ eligit illos septem vel plures (quos diximus) Judices.

Munus Consulum, imperare rebusque politicis adesse, tam in administrandis bonis urbicis reditibusque, quàm in conservandâ publicâ salute.

Scabini justitiæ administrandæ vacant: & penes ipsos suprema, media, & infima jurisdictio est.

Penes hæc Magistratuum collegia summum imperium est per Hollandiæ, West-Frisiæ & Selandiæ civitates. idque fere ubique pari modo. Ita ut Principes regionum istarum nihil quidquã sibi vindicarint, præterquam jus Prætoris creandi, qui ipsorum nomine justitiam exsequeretur.

Hic status ipsissimus Reipublicæ

blicæ urbium Hollandicarum ac Selandicarum.

Unde certò colligi poteſt, collegia hæc Magiſtratuum & Senatuum urbanorum, coniuncta cum Nobilium conventu, univerſum ſtatum totumque corpus Provincialium repræſentare. Nec ulla alia regiminis forma facile inveniatur, quæ meliori cognitione cauſæ de rebus publicis ſtatuat, decernat, aut ſua decreta maiori concordiâ, auctoritate, ac conſenſu exſequatur. Quamobrem nemini mirum videri debet, ſtatum harum provinciarum nunquam mutaſſe, & nulli alii facile de perpetuitate ceſſurum.

Ut vero hæc nobilium & urbium collegia apte congregentur, & conſilia communicentur: nullâ re id commodius, quam per eorundem delegatos effici poteſt. Quotieſcunque igitur

res feriæ incidunt, quæ ipforum opem & conventum requirunt, jam tum ad comitia confcribuntur, atque evocantur, literisque unà præcipui articuli & capita inferuntur. Quibus in collegia ventilatis & expenfis, decretoque fuper iis facto, tales quibus maximè fidunt, ad præfcripta comitia ablegantur, cum poteftate confulendi ac decernendi quæ potiffimum ad cōmune bonum & provinciarum commoda fpectare judicabunt. Nobiles folenni & competenti numero fe fiftunt. Civitates verò Confulem cum nonnullis Senatoribus, idque eo numero, quem rei moles poftulare videbitur, delegant. Atque his delegatis, durāte bello, (ob varias neceffitates) univerfim incumbit, res omnes quæ ad publicam falutem & patriæ confervationem pertinent, cognofcendi, pertractandi, deque

iis

iis omnibas ea statuendi, quæ maximoperè bono Reipublicæ faciant. Præsertim jura, immunitates & privilegia conservandi, & quæcunque eadem infringunt propulsandi atque amoliendi Hi porro delegati, cùm ad hunc. modum convenêre, exhibent nobis Ordines: non quòd ipsi per se aut propriam auctoritatē Ordines sint, sed quòd à potentioribus collegis id muneris iis sit demandatū, & auctores alios agnoscant. Nec temerè credendum est, quemquam suo ambitu eo potestatis se promoturum. Nam præterquam quòd populares ab hoc ambitu & ambitiosis omnibus naturâ suâ abhorreant; tale quid in liberam electionem cadere, à vero profectò alienum est. Nedum ut quisquam in rebus hisce adversis, cælitus immissis, rerum earum cupidine deflagraret, quarum administra-

 tio

tio nil nisi summas difficultates secum vehat. Unde etiam malevolentium, qui præstantissimos quosque fideique spectatæ viros falsis persuasionibus seducentes, sæpenumero sinistram de optimis patriæ administris opinionem concitarunt; inimicitiæ odiaque veniunt; sine ullo emolumento, exspectanda. Qua de causa mandatorum hoc onus inter munera necessaria redigendum fuit. Et sane quibus Reipublicæ nostræ status aliquatenus innotuit, contestari facile possunt quantis molitionibus & machinationibus ad onera hæc suscipienda delegati ipsi urgeri & cogi quodammodo soleant.

Iidem delegati dimissis comitiis actuum rationes auctoribus suis exacte reddere tenentur.

Hoc Reipublicæ nostræ fulcrum, cui Hollandiæ, West-Frisiæque & Selandiæ status quingentis,

gentis, sexcentis, septingentisq; & amplius annis, iuxta vetustissima quæque monumenta, innitebatur. Hoc illud ipsum est, quo iidem Status secundũ Deum opt. max. in tantis bellorum discriminibus adversus potentissimum hostem unanimes animos hactenus obfirmarunt. Ita ut tempore huius belli nullũ prorsus membrum non nisi summâ vi à corpore nostro avulsum, nullæ unquam civitates tumultuatæ, nulli milites in studia cõtraria scissi fuerint. Cuius post Deum omnipotentem nulla alia ratio reddi debet, quam quod maturatis consiliis de plano levatoque velo res omnis peracta sit. Unde accidit, ut multis etiam minoribus oppidis, quæ ad comitia antiquitus non vocabantur, certe iis, quæ interesse voluerunt, loca suffragiaque libera concessa fuerint. ut ita, cum sin-

gulis de administratione Reipublicæ constaret, onera (quibus alioqui ferendis impares videmur) æquanimiter tolerentur, unioque inviolatè custodiatur. In quem quoque finem Nobilibus & Civitatibus liberum fuit eo quo visum numero se publico conventui sistere: dummodo essent ii è Senatu maiore; exceptis, qui privilegiis excipiuntur.

Quod si quis demonstrare possit aliquem ex Nobilibus & Urbium delegatis contra præscripta & ei mandata deliquisse (quod nos latet) omni tempore coram suis auctoribus caussa dicenda est: & nolenti caussam dicere, pœna ex legibus impendet. Et qui bonâ fide talia detegunt, optimos cives & Patriæ amantissimos æstimamus. At qui Ordines suggillant & calumniantur, acta ipsorum contemptui & risui

risui habentes, graviter profecto hallucinantur, si existiment, sibi cum nobilibus & delegatis urbicis, tanquam hominibus privatis, rem esse, nisi unâ operâ ostendant aliquem eorum extra præscriptos limites evagatum esse. Et quamquam plurimis per imprudentiam & innocentiam id genus calumniæ excidat, impune tamen ipsis est: Patriæ vero hostes declaramus, qui studio & consulto id agunt, in hoc unice incumbentes, ut substructionibus & fundamentis per cuniculos quasi concussis, ipsa domus tandem subruatur & collabascat: cum damno tam Principis, quam publici boni. Primo namque, quænam Principis potestas sine subditorum consensu? Ecqua convenientia ipsi cum populo? ecqua ipsi subsidia ab eo exspectanda, si eo se pertrahi atque abduci patiatur, ut cum ipsis

Ordinibus, qui Commune repræsentant, vel (ut ita loquamur) cum populo inimicitias exerceat? Secundo, quo pacto stabit Respublica, si populus eo adducatur, ut ipsis Ordinibus, id est, Nobilibus, Magistratibus & Senatoribus, qui subditorum legitimi patroni & tutores, quique in defensandâ plebe Principum iras in se non raro provocant, adversetur.

Unde ingenuis & cordatis omnibus liquido liquet, Rempublicam nullos peiores magisve nocentiores aut perniciosiores in sinu fovere hostes, quam eos qui sese universo Statui totis viribus opponant. Sed tales eos esse non censemus, qui demonstrent aliquem ex delegatorum numero commissionis suæ, cujus antea meminimus, limites excessisse, aliove modo officio suo defuisse.

Quapropter notum sit omnibus, nos, qui penes Ordines summum imperium esse declaramus, non intelligere híc privatos delegatos, sed auctores ipsorum: videlicet Nobiles & Civitates, quas secundum demãdata ii repræsentant. Id quod in contractibus cum Ordinibus Generalibus multi Principes & Potestates, ipsaque serenissima Angliæ maiestas, excellentissimusque Gubernator, cum Præfecturæ inaugurare tur, optime intellexerunt: nec à quoquam mortalium controverti aut in dubium vocari debet. Ita ut impetrare à nobis non possimus, ut credamus etiamnum existere qui sanis rationibus contrarium tueatur. Alioqui sequeretur, Nobiles, Magistratus, Senatoresque maiores non nunc eadem qua olim (quod iam antea assertum) & nuper in contraictbus

Anglicis

Anglicis & admittendo Gubernatore, summi imperij exercendi potestate valere: & non solum contractus cum Anglis, verùm etiam quæcunque Ordines cis annos quindecim pro libertate fortiter fecerunt, in controversiam vocari possent. Quod non nisi hostes nostri sunt facturi.

Hisce omnibus satis superque liquet, quàm necesse præ cæteris sit auctoritatem Ordinum sartam tectam conservari, ceu basim imperij, cui tota salus Reipublicæ innitatur. Quæ profectò sine maximo Reipublicæ nostræ detrimento violari non debent. Unde perquam manifestum, summum rerum imperium non minus hodie quàm antiquis Principum temporibus penes Ordines stare.

Decretum Hagæ - Comitis

XVI Julii, ſtatutumque S.C. fieri quod exhiberi poſſit. Actum Harlemi XVI Octobris CIↃ IↃ LXXXVII.

Subſcriptum:

Ex mandato Ordinum Hollandiæ,

Subſignatum:

C. de RECHTERE.

LUD. GUICCIARDINI,
Itali,

HOLLANDIÆ SELANDIÆQUE DESCRIPTIO.

Ex tertia ac poſtrema Auctoris recognitione Italica, Latinitate donata.

Inſerta ſunt elegantiſſima
CASPARIS BARLÆI
V. C.
Vrbium præcipuarum Encomia.

COMITATUS HOLLANDIÆ DESCRIPTIO.

Hollandia pars veteris Bataviæ.

HOLLANDIA, exigua quidem terrarum portio, ſed magnis ac eximiis rebus plena eſt. Magnus in ea luculentarum civitatum, magnus item inſignium pagorum eſt numerus. incolę utriuſque ſexus robuſti & proceri. pecudum maxima multitudo. opes potentiaque permagna. in primis autem aquis, foſſis, atque aggeribus, aperiri viciſſim & claudi conſuetis, regio hæc redditur munitiſſima, adeoque fortaſſis invicta. Sita eſt in

ea Insula, quam Bataviam olim dixerunt, à Batone filio Regis Cattorum. qui, ut scribit Cornelius Tacitus [*Histor. lib.* IV. *& de Moribus Germanorum.*] è Germania in hanc sedem migrarunt. Bataviæ vero nomine veniebat omnis ille terrarum tractus, qui continebatur inter utrumque cornu Rheni, & mare Oceanum. ita ut præter Hollandiam complecteretur & ditionem Ultrajectinam, & septentrionalem partem Ducatus Gelriæ. atque hoc modo temporibus Imperatoris Caligulæ proprium erat regnum Batavorum, prout narrat Suetonius, dicendo, Adminium Cinobellini regis filium, pulsum à patre, cum exigua manu transfugisse ad Romanos. Retinet autem hodieque priscum vocabulum inter Culenburgum, Buram & Tilam, opida Gelriæ. ubi nempe est illa ditio, quam incolæ,
voce

voce nonnihil corrupta, vocant *de Betuvve.* Plinius [*lib.* IV. *cap.* XV.] nobilem Insulam Batavorum appellat.

Hollandiæ Etymon.

Unde adsumserit recens nomen *Hollandiæ*, variæ sunt doctorum sententiæ. probatiorum nonnulli *Holtlandiam*, sive *Houtlandiam* prius dictam contendunt, id est, ligneam, ut sic dixerim, terram. volunt enim silvis admodum densam fuisse, & molliore pronuntiatu dictam *Hollandiam.* alii, quibus ego consentio, compositum adserunt nomen è duabus hisce Teutonicis vocibus, *hol*, quod est cavum, & *land*, id est terra. quasi tu concavam terram dixeris. quia nempe, si curru aut equo per eam incedas, palam multis in locis observes ipsum solum contremere, nō aliter quam si aquis supernatet.

cuius rei manifestam fidem faciat admirabilis quidam casus, qui duobus abhinc annis accidit prope Harlemum; ubi cum media fere ab urbe leuca in loco mediterraneo pasceretur, ut fit, quædam vacca, & fortuito casu in foveam esset demersa, triduo post inventa est mortua in lacu urbi ad Orientem propinquo. unde judicabatur è terra in aquā demersa, & ab hac porro transportata, habuisse tandem hunc exitum. Quod si mirum fortasse, vel etiam incredibile videatur cuipiam, tantum terræ spatium velut fundatū esse in aquis: palam tamen apparet, ipsam, si non omnino, at saltem ex parte (forte ob naturalem terræ cum aqua coniunctionem) non aliud habere fundamentū quam aquā, eæque velut inniti. quod nominatim videmus in ea Hollandiæ regione, quam *VVaterlandiam,* id

id eſt, terram aquaticam vulgo appellant, in qua opidum Monachodamum, una cum aliquot pagis, è regione urbis Amſterodami. Quin in Arthefia quoque ad Divi Audomari vaſtiſſimus quidam eſt lacus, cui compluria innatant terræ ſegmenta, velut paſcua quædam & prata, ea magnitudine, ut pecudes oberrantes admittant. cum tamen is lacus non habeat corpus aut amplitudinem ſuſtinendæ huic terrarũ maſſæ reſpondentem: prout habet Oceanus. ita quidem ut iſta, etſi prima fronte videantur naturæ repugnare, revera tamen non pugnent: cùm videamus quotidie, in fodiendis puteis aliisve id genus foſſis, terram in aqua fundatã eſſe. Sed quo magis firmetur hæc noſtra ſententia, videamus, quid de hac terræ & inſularum, adeoque vaſtiſſimorum nemorum in aquis flu-

ctuatione, tradiderit Plinius, arcana sane naturæ miracula non sine animi voluptate intellecturi. Hæc ergo eius [*lib.*11.*cap.*xcv.] sunt verba: *Quædam insulæ semper fluctuant, sicut in agro Cæcubo, & Reatino, Mutinensi, Statoniensi. In Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas opaca silva, quæ nunquam die ac noctu eodem loco visitur. In Lydiâ quæ vocantur Calaminæ, non ventis solum, sed etiam contis quo libeat impulsa, multorum civium Mithridatico bello salus. Sunt & in Nymphæo parvæ, saltuares dictæ, quoniam in symphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum moventur. In Tarquiniensi lacu magno Italiæ duæ nemora circumferunt, nunc triquetram figuram edentes, nunc rotundam complexu, ventis impellentibus, quadratam nunquam.*

Hollan-

Hollandiæ termini.

Hollandiæ ab Septentrione & Occaſu clauditur mari Oceano: à Meridie Moſam habet & Brabantiam: ab Ortu partim eſt lacus Flevi, vulgo *de Zuyderzee*, partim Ducatus Geldriæ. ſic ut peninſulam vero, non autem, uti quidam dicunt creduntque, inſulam Batavorum efficiat.

Soli cælique ingenium.

Irrigatur maximis fluviis Rheno & Moſa, qui compluribus velut ramis & cornibus alia paſſim atque alia adſciſcentibus nomina, eam pererrant. Quibus incolæ tamen non contenti, maximam ipſi naturæ artem atque induſtriam, adjecerint; factis paſſim tot tantiſque canalibus, alveis, incilibus foſſis, aliiſque id genus aquagiis, ut non omnia tantum opida, ſed & pagi pleri-

que terra ſimul & aqua commode poſſint adiri. Regio ipſa paluſtris, & ſtagnis, lacubus, ſinibus, paſſim referta, in qua mare una cum cornibus Rheni varias paſſim efficit inſulas, ſuis quaſque vocabulis quidem diſtinctas, ſed generali tamen Hollandiæ nomine, uti ſupra jam diximus, comprehenſas. Cœlum, non obſtante ingenti aquarum copia, & ob ventorum ſalubritatem mariſque ſalſedinem, & ob maximam habitationum, aëra, ut Venetiis quoque contingit, purgantium, denſitatem, benignum apprime & clemens. Solum adeo humile atque depreſſum, ut omnia pœne flumina, omnes maiores & reciprocum maris æſtum admittentes foſſæ, ne videlicet ipſam terram inundent, aggeribus clauſa ſint. unde multis in locis, non ſine ingenti admiratione, aquas videas longe quam

quam terra ſit altiores. Eſtque in tantum aquoſa hæc tellus, ut maiori ex parte pauciſſimas tantum arbores, fruges etiam pauciores producat. etſi antiquitus tamen, adeoque Diocletiani & Maximiani Imperatorum temporibus, legatur ſilvis admodum denſa fuiſſe: nec legatur dumtaxat; ſed in partibus mari ereptis, vel ab eo derelictis, hodieque ſub terrâ ingens inveniatur proceriſſimarum ſimul & vetuſtiſſimarum arborum copia, obrutarum, ut quidam exiſtimant, à procellis & tempeſtatibus, quo tempore pater Oceanus, multis poſt Julium Cæſarem ſæculis, terram hanc inundavit. quod accidiſſe comperior triennio ante quam Carolus Calvus, ut poſtea dicam, erexiſſet eam in Comitatum, id eſt anno Chriſti Iↄ ccc LXIII. quando nempe tam ſpurca in eam tempeſtas, tamque hor-
 ribi-

ribiles & monstruosi debacchati sunt venti, ut inde ab illo jam tempore, solum aquis plurimum illic regnantibus obrutum, ac multo quam ante depressius, indolem etiam atque naturam mutaverit. quæ tanta eius humilitas atque aquositas in causa est, ut tritici admodum parum, secalis etiã minus producat. quo utroque tamen frumento usque adeo quidem abundat, ut complures Provincias eo impertiatur, sed invecto nimirum cum ex aliis mundi partibus, tum nominatim ex Dania & terris Septentrionalibus, vulgo dictis Oostlandia. Vinum tellus non gignit; cuius maior tamen in ea est copia, proque incolarum numero, etiam usus, quam in ulla Provincia illud gignente. sed importatur videlicet aliunde, & præcipuè vinum Rhenanum. Linum terræ negatum est, tamen maior
in

in ea conficitur linteorum tenuium vis, quam in ulla totius mundi plaga. ſed nanciſcitur linum ex Flandria, nonnumquam & terra Leodicenſi, item Ooſtlandia, etſi non ea bonitate, qua ipſum vernaculum. Lanarum pæne eſt expers, cum innumeros tamen conficiat pannos, & præſertim villoſos, ſuppeditantibus ipſi lanas Hiſpania, Anglia, Scotia, nonnumquam & Brabantia. Materiam non producit, & plura tamen in ea ſtruuntur navigia, plures lignei aggeres, aliaque id genus opera, quam in reliqua omni, pæne dicam, Europa. ſed ligna ſubmittit præſertim Ooſtlandia, cum Provinciis adiacentibus.

Opum Hollandiæ fundus.

Fundus, & ut ſic dixerim, fundamentum opum, & fructuum huius terræ (præter uſtibilem

cespitem, qui in *venis* sive fodinis magna copia eruitur) in pratis consistit & pascuis pecori nutriendo saginandoque perquam idoneis. unde numerosissima hic multitudo equorum præsertim, item vaccarum & boum. Equi vasto inprimis sunt corpore, & quamvis capite aliquantulum graviores, admodum tamen pulchri, atque utibiles, & præsertim in bello. quin & indies fiunt meliores: conantibus scilicet incolis jam ab annis aliquot retro ipsam sobolem emendare, & Hispanicis aliisque præstantis generis equis naturales suorum defectus explere. moris autem, eorum complures, statim ut facti sunt grandiusculi, educandos mandare in Frisiam: quoniam experimento compertum est, quod & Ariostus noster alibi indicat, & fortiores eos & alacriores in pascuis illis evadere: cum

interea

interea equi in Frisia ipsa progeniti, non sint ea corporis pulchritudine præditi, qua ii quos dedit Hollandia. rem profecto considerabilem! quod nimirum in tanta terrarum vicinitate, tanta inveniatur naturæ diversitas, sitque regionum istarum altera generando magis, quā educando, altera rursus enutriendo magis, quam producendo huic pecoris generi opportuna. Boves Hollandici magnitudine juxta & forma laudabiles. eadem quoque de vaccis est ratio. quarum ex lacte ea conficitur casei simul & butyri vis, ut non nisi qui coram adfuerit, oculisque aliquatenus usurpaverit, induci umquam possit ut credat. Certum est, pretium ex utroque lactario per Hollandiam colligi solitum, jure merito comparari cum eo quod reddunt aromata, quæ in Belgicam importari solent è Lusita-

ſitania, etſi horum, ut in Antverpia oſtendimus, in millionem quotannis, & eo amplius, abeat ratio. Neque hoc mirum videbitur ei, qui vel ex unico iſto exemplo de re tota voluerit judicare: quod videlicet unus Hollandiæ pagus, Aſſendelfium nomine, unica Bevervico, Harlemo duabus leucis abiunctus, quatuor millia ſoleat numerare vaccini pecoris capita, quarum ſingulæ quidem, æſtate hibernā inopiam compenſante, binos quotidie lactis reddant canthatos, vel ut vulgo appellanr ſtopas. Jam vero ea lactis ubertas, quam reddere perhibent quatuor alios pagos, Aſſendelfio pæne conterminos. Oſtſanam nempe, Weſtſanam, Crommeniam, & Crommenierdicum, tam eſt prorſus immenſa, ut non auſim eam memoriæ prodere. illud quidem apertè conſtat, factam haud.

haud ita pridem inter honeſtos aliquot viros, quorum in numero & Joannes Benningius fuit, Hollandiæ Conſiliarius, factam inquam fuiſſe ſponſionem, ac reipſa compertum, quinque illos prædictos pagos, Aſſendelſio nempe intrante, maiorem quotannis lactis copiam reddere, quã ſit ea vini Rhenenſis, quod Dordrechtum ſolet conduci: etſi huius liquoris, ob publicum ejus in hoc opido Belgicæ totius emporium, immanis plane & admirabilis vis ſit. Diſtribuitur vero hæc tanta caſei butyrique multitudo primum per totam hanc Belgicam, ubi maxima ſane copia utriuſque abſumitur: atque hinc in Germaniam porro, inque Angliam, atque Hiſpaniam. Conflatur deinde & ingens pecuniarum ſumma ex ceſpite illo uſtibili, qui ex Provincia iſta quotannis evehitur. quod vel ex

vecti-

vectigali illo facillime colligas, Goudæ solito pendi, ac ternis amplius ducatorum millibus in singulos annos locari: etsi perpusillum tamen sit pretium quod in quamque mensuram imponitur, ita quidem ut numerus mensurarum myriada longè excedat: iis quæ aliis terræ partibus exportantur, & vectigal hoc alibi solvunt, tum & maxima illa cespitum vi, quam cives in proprios suos usus convertunt, in hunc numerum non intrantibus.

Piscatio, & navium numerus.

Subsistit præterea tellus perpetua illa maximaque piscatione navigationeque, peculiaribus plane propriisque Hollandorum professionibus. in quos etiam adeo momētosos fines sola Hollandia amplius octingentas habet justæ magnitudinis corbitas, id est naves, quæ singulas minimum,

mum, nonnullæ quaternas & quinas, plurimæ autem ternas in summo malorum fastigio preferunt corbes, & ut minimum fere centenas, ad summum trecentenas & quinquagenas lastas, quas dicimus, singulæ capiunt. habet hinc supra sexcentas naves minores, ex earum genere, quas Latine scribentes halecarias, ipsi *Busas* appellant, quinquagenarum, vel ut plurimum centenarum lastarum capaces.

Hollandiæ ambitus, & opidorum ac pagorum numerus.

Patet autem hæc regio, quam Hollandiam proprie dicimus, in circuitum leucas circiter sexaginta. latitudo nusquam est tanta, quin constitutus aliquis in quacunq; telluris parte, sex eam horarum spatio possit emetiri. & angusto tamen hoc ambitu viginti & novem includit opida

O muris

muris clausa: Dordrechtum nempe, Harlemum, Delfos, Leidam, Amsterodamum, & Goudam, primarias terræ totius urbes: hinc Enchusam, Hornam; Alcmariam, Purmerendam, Edamum, Monachodamum, Wesopiam, Nardam, Woerdam, Oudewateram, Schoonhoviam, Iselsteinium, Vianam, Lerodamum, Asperam, Heuclemium, Goricomium, Worcomium, Heusdam, Roterodamũ, Schiedamum, pauloque inferius Gertrudobergam, & Sevenbergam. Præter hæc opida muris cincta habet & quædam opidula, qualia Medenblica, Bevervicum, Muda, Neoportus, Vlardinga & Gravesanda. quæ & ipsa muris aliquando fuere circumdata: sed cum externis hostium bellis, tum civili discordia, aliisque id genus calamitatibus, vel in totum, vel maiori saltem ex parte restãt

iis

iis exuta: etsi tamen iisdem adhuc gaudeant privilegiis, eodemque habeantur loco & gradu, quo tunc cũ mœnibus clauderentur. Habet denique supra quadringentos pagos, & inter eos complures, qui, excepto quod mœnibus careant, non adspectu tantum & forma, sed conditione quoque & jure mediocribus opidis pares sunt. talis, ut mox dicturus sum, nominatim est Haga.

Insulæ aliquot juris Hollandici.

Extra vero hoc territorium, vel ut melius dixerim continentem, invenias in Hollandiæ ditione etiam aliquot Insulas. quarum præcipuæ, si Septemtrionem adspicias, Flevolandia, vulgo *het Vlielandt*, juxta Flevum, ostium quondam Rheni: Tessalia, vulgo *Texel:* & Wiringa, cui nomen

à voce *VVier*, algam ut volunt signante, cujus tanta ibi est copia, ut & aggeres ea sartos-tectos conservent. Ad Ortum, in sinu quem vocant *de Zuyder-zee*, sunt Urcia & Ensia, pagis quibusdam insessæ. Ad Meridiem inter Mervam & ostium Mosæ sunt Vornia, vulgo *'t Landt van Voorn*, Goereda, Somerdica, quæ & ipsa dicitur Vornia, Corendica, & *Piershil*.

Ordines Hollandiæ.

Ordines hujus Comitatus cõstant è terræ Nobilibus, & sex primariis Civitatibus. Sed pergamus deinceps ad peculiarem singulorum membrorum descriptionem. & primo quidem expediamus ordine urbes illas primarias.

DORDRECHTUM.

DORDRECHTUM pervetusta huius Provinciæ urbs est, sita in ipso Mervâ. quod flumen quia ex Rheno, Mosa, & Linga urbem præfluentibus nascitur, non desunt qui adserant, quatuor eam adiacere fluminibus. qua ipsa imagine nuper fuit expressa, cum anno 1549 ingrederetur eam in felicibus suis auspiciis Hispaniarum Princeps Philippus, subscripto hoc disticho:

Me Mosa & VValis cum Lingâ Mervaque cingunt.
Æternam Batavæ virginis ecce fidem:

Utut sit, redacta est inter has ipsas aquas in Insulæ formam, idque anno demum cIↃ cccc xxi, quo tempore Vahalis simul & Mosa, exæstuante in eos Oceano, ex agro antea inter hanc

ipſam urbem & Brabantiam interiecto, effecerunt immenſum illum aquarum gurgitem; abſorptis violenter ſeptuaginta duobus egregiis pagis, & in iis plus centum hominum millibus, qui cum omnibus ſuis fortunis miſerando illo diluvio perierunt. Recuperantur tamen paulatim & vindicantur ab undarum injuria nonnullæ agrorum hoc clade adobrutorum partes, idque propria quadam hiſce hominibus & laudabili admodũ ratione, de qua poſtea in Selandiæ deſcriptione dicturus ſum. Capitur ex jamdicta occaſione in eodem hoc *Mervva*, (*Mervveda* ſive *Mirvveda* in antiquis monimentis) præter alia quędam optimorum piſcium genera, acipenſerum ſalmonumque immenſa vis, qui largiſſima etiam copia capiuntur in lacu Flevi, & præſertim ad opidum Campas. Dordrech-

drechtum Gouda quidem non nisi quatuor, Ultrajecto septem leucis abjunctum est. opidum pulchrum, dives, potens, amplisque & elegantibus ædificiis densum. primarium eius templum, eximia hercules specie, Deiparæ Virgini sacrum est. Dordrechtanus fuit Guilielmus Lindanus, Episcopus Ruræmundensis, in Gelria: qui magna sua cum dignitate & laude, nec minori emolumento, electus postea fuit in Episcopum Gandavensem. Est in hac urbe emporium, vel ut Itali appellamus *stapula* vini Rhenensis: item grani, seu frugum, quæ Gelria, Clivia, terra Juliacensi, aliisque provinciis mediterraneis, importantur. sit ut non una de causa Dordrechtũ mercimoniis floreat, sitque amplum simul & civibus frequens. Quia vero in hac nostra descriptione crebro facimus mentio-

nem *ſtapularium*; quibus equidē noſtro ſermone non facile aliud dederim nomen, operæ pretium eſt, quo melius capiamur, lectori exponere, quidnam tandem ſit *ſtapula*, quæque conditiones eius & jura. *Stapula* igitur vox eſt origine Gallica, quā ipſi dicunt *eſtaple*, ducta ſignificatione è numero plurativo Latini nominis *ſtabulum*. ſignificat autem communiter forum, ſeu locum publicum in urbe aliqua deſignatum, quo Principis auctoritate & privilegio, vina, frumenta, aliæque merces exoticæ vendendi cauſa convehuntur. verbi gratia, Atrebatum Artheſiæ *ſtapulam* habet vini ex Gallia in illas oras terreſtri itinere convehi ſoliti. quod neceſſum propterea, ut negotiatores prius eo conducant, & in uſum emturientium per aliquod tempus in foro venum exponant, quā alio poſſint transferre. lapſo

autem

autem hoc tempore, & persolutis Reipublicæ vectigalibns, civibusque ut fas est prospecto, vina quocumque visum est avehunt. Middelburgum Zelandiæ *stapulam* habet vinorum ex Gallia, Hispania, Lusitania, Provinciis cæteris, in hanc Belgicam advehi solitorum. quare tenentur tam nautæ quam negotiatores naves suas vinarias eo advertere, & vina in actam illam exponere. unde porro vectigalibus rite depensis, ea quo lubitum est, transportant. Privilegia *stapularum* Dordrechtensium id potissimum sanciunt, ut quicumque vel Rheno vel Mosa conducunt aliqua vina, frumenta, materiem, aliasve id genus merces, & præter urbem hanc navigant, naves in eius portu exonerent, persolutisque inibi debitis vectigalibus, merces in civium naves impositas, quocumque visum

 est,

est, transvehant. nisi tamen cum publicanis aliter paciscantur. Licet autem hæc privilegia hodie multum inter se discrepent, idque pro mercium juxta & urbium quibus concessa sunt ratione: omnia tamen à prima sui origine vetus *stapulæ* nomen conservant. Cumque variæ passim in iis quæ situ maximè opportuna sunt Belgiæ opidis habeantur huiusmodi *stapulæ*, non potest quin summa tam publicè quam privatim in Principem subditosque inde redundet utilitas.

DORDRECHTUM.

AMe Batavicus suffragia prima senatus,
Consiliisque petit provida verba suis.
Quondā mersa mari mediis emergere nitor
Fluctibus, & siccos Vesta reducit agros.
Neptunus cedit Cereri, fluitantia Fauno
Numina, & aquoreus fit minor usque Deus.
Merva meis miscetur aquis: hoc Linga profundo
Labitur, & Vahalis flumina Mosa bibit.

Huc

Huc Tongri merces & ferri munera mittūt,
Et Nemetis plenis mustea vina cadis.
Pomifer Autumnus mediam transmigrat in urbem,
Vastaque Eburonum marmora cæsa iugis.
Quisque suas largitur opes, & dona ministrant
Distrahit imperio munera tanta meo.
Virgo vocor, quondā furiis illæsa Brabantū,
Solaque libertas mœnibus hisce stetit.
Tunc Batavas inter vigui non victa sorores,
Unaq; dum mansi libera, prima loquor.

C. B.

HARLEMUM.

COnditum fuit Harlemum à viro quodam illustri nomine Lemo, unde Teutonica voce appellatum est *Heer-Lem*, id est, Dominus Lemus. Distat Amsterodamo tribus leucis, estque luculentum in primis opidum. in quo inter alia contexuntur quotannis ad duodecim millia panni. Ædificia habet admodum splendida commodaque, & plurimis intus forisque amœnissimis

mis pratis nemoreque perpulchro decorum eſt. quo ſit ut & ſaluberrimo gaudeat cœlo, & propinquo pulcherrimorum pagorum arciumque fruatur adſpectu. Magnitudine reliquas omnes Hollandiæ urbes præcellit, etſi ordine tamen Dordrechto poſterius. Primarium eius templum dicatum eſt D. Bavoni.

In hac urbe, non publica tantum incolarum aliorumq; Hollandorum voce, ſed & ſcriptorum quorundam ſuffragio, aliiſque aliquot monumentis, inventa primum traditur typographia, id eſt, ea librorum formulis excudendorum ratio, quæ hucuſque paſſim in uſu eſt: ſed auctore, ante perfectam & evulgatam artem, extincto, famulus, uti narrant, Moguntiacum abiit. ubi edito levi aliquo artis ſpecimine perbenigne fuit acceptus. Moguntini vero cum ſummo ſtudio

in

in hoc tantum negotium incubuissent, consecuti sunt tandem integram eius notitiam. unde increbuit postea & cum tempore magis magisque invaluit fama, prodiisse ex ea urbe hanc tã insignem scientiam. Ego sane de rei ipsius veritate nec possim nec velim decernere, puta quam satis habeam, ut ne urbi regionibus isti præjudicem, obiter attigisse. Harlemo natus fuit Nicolaus Simonius, doctus & venerandus Antistes. item Albertus Joannis, ordinis Carmelitarum, vir insigni doctrina, & complurium operum scriptor. Conducta est in hanc urbem, narrante Jacobo Majero, & consentienbus non Hollandiæ tantum annalibus, sed & publica omnium voce, anno Christi M CCCC III, mulier quædam marina, sive Siren dicenda est, nuda & muta; quam ceperant piscatores in lacu quo-

quodam Hollandiæ, quo videlicet tempestatibus agitatum mare ipsam expulerat. vestita & assuefacta paulatim esui panis, lactis, & aliorum id genus ciborũ, etiam nere & reliquum opus domesticum exequi didicit, crucis insuper signo honorem, & reverentiam exhibens, aliosque usurpans ritus, quos à domina docebatur. vixit autem complures annos, sed muta perpetuò perstitit. Adfirmant item pro certo, annis abhinc circiter quadraginta, captum fuisse in mari Frisico quemdam Tritonem, seu, ut vulgo vocant, virum marinum, toto corporis habitu nobis adsimilem, nisi quod barba & cætero capillitio hispidus admodum esset atq; setosus. assueverat autem & iste tum panis, tum cæterorum in usu quotidiano cibariorum esui, etsi initio tradant fuisse prorsus ferum, neque feritatem

tatem illam umquam omni ex parte potuisse exuere. vixit annos complures, sed perpetuo mutus, tandemque populari morbo, quem jam semel evaserat, periit. Nicolaus Nicolai, homo antiqua virtute & æde, retulit mihi, præter alia multa documenta, audivisse se ex Casparo Lævini, Consiliario, & quodā Magistro Petro, à secretis Senatus Hollandiæ, amicissimis sibi collegis, ipsos scilicet hominem illum marinum coram sæpe vidisse, & permulta de illo narrasse.

HARLEMUM.

Victa Pharos, fractique obices, & vincula Nili,
Et Pelusiaco littore fixa ratis,
Serratique mihi recitant encomia dentes,
Et procul externa sidere surgit honos.
Invidet excusas populosa Moguntia Musas,
Quodq; meū est, laudu iactitat esse sua.
In me aliū solerš Batavus miratur Apellem,
Pictaque Parrhasiā subdola vela manu.
Inventis arguta meis accedit Arachne,
Dædaleoque suum pollice texit opus.

Arma

Arma Toletani sensi crudelia Martis,
Incubuitque meis civibus atra fames.
Nec satis est pugnasse viros; hic mascula portu
Pro patria mulier stat cataphracta sua.
At frustra me Delpha iuvas. sum præda Philippo,
Barbaricus victa miles in urbe furit.
Hac didici, voluique pati. Nunc adspicis hospes
Tempora fortunæ prosperiora meæ.
Hic mihi vicina Nereus admurmurat unda,
Et propius colles tollit arena suos.
Illic umbrosis se condit Delia lucis,
Explicat & latas arbor opaca comas.
Divisam me Spara secat, qui laxior undis
Fit lacus, & vastis luxuriatur aquis.
Arridet Natura foris. sed doctior in me
Æmula Naturæ crebra reperta manus.

C. B.

DELPHI
in Batavis.

DELPHA, vel ut alii vocant, *Delphi*, nomen habet à fossa, seu canali illo aquarum, inde usque ex Mosa in urbem perducto. fossam enim isti vulgo appellant *Delf.* Distat Roterodamo duabus

bus leucis. estque opidum grande, omni ex parte cultissimum, cumque ædificiorum splendore, tum viarum etiam laxitate perquam amœnum. templa in eo magnifica valde & sumtuosa, quorum primarium sacrum est Divo Hippolyto, viro, ut ipsi perhibent, Italo. Condidit Delphos Godefridus, cognomento Gibbosus, Dux Lotharingiæ, is qui circiter quadriennium occupaverat Comitatum Hollandiæ, cum navali in Mosa prælio victus fugatusque fuit à Diderico quinto, legitimo terræ Principe. Incidit ista urbs in gravissimam calamitatem anno Christi cIↃ IↃ xxxvi, cum fortuito quodam incendio maior ipsius pars, non sine maximo civium damno, deflagravit. sed instaurata est denuo, & in pulchriorem quam antea faciem restituta. Visa in illo incendio & à multis observata

est rara & memorabilis quædam res, cui similem forte nec nostra nec prisca vidit memoria. Notat quidem, & merito, Plinius, cum que eo non pauci scriptores, ceu rarum quiddam & observatu dignum, pullos Ciconiarum, parentibus jam senecta defectis, ac volandi impotentibus, de alimentis prospicere: verum id quod Delphis circa has ipsas aves evênit, longe profecto est majus, & memoria dignius. Sita est urbs loco admodum commodo harum avium pastioni: quarum idcirco innumeros fere in domorum culminibus passim conspicias nidos. accidit autem hoc jamdictum incendium quinto nonas Majas, qua tempestate pulli jam solent esse grandiusculi. seniores ergo Ciconiæ, igne jam nidis appropinquante, visæ sunt magno primum conatu anniti si qua pullos flammis possent

ſent eripere; quod cum horum iam granditas gravitasque vetaret, illæ aut alis expanſis natos tutatæ ſunt, aut nolentes his ſupereſſe, paſſæ ſunt ſe cum iis exuri. Deprehendi poſt illa, Caſparum Veldenium, faceto illo in laudem huius avis ſcripto, peculiarem facere Delphenſis huius hiſtoriæ mentionem, teſtem, vel ſi ſolus ſit, locupletiſſimum Conficiuntur hic magna copia tenuiſſimi quidam ac magni nominis panni. tum & alii viliores, ac raro & craſſo textu. ſed coquuntur præſertim varia melioris notæ zythi ſive cereviſiæ genera. quæ in Selandiam maxime, hinc in alios porro terrarum tractus mittuntur, atque uberrimo quæſtu Delphenſes divitant. Delphis natus fuit abominandus ille *David Georgius*, opificio pictor, ex eorum reliquiis qui Weſtphaliæ Monaſterium pri-

dem infecerant. hic obſcuro prorſus loco natus, neque litteris ullis excultus, eo tamen ingenii fuit acumine, ut non conditor tamen & caput novæ cujuſdam ſectæ extiterit, ſed pro Deo ſe à ſectatoribus fecerit adorari, perſuaſis videlicet, ipſum eſſe verum Meſſiam. habebat iſte uxorem & liberos, vivebatque in ſpeciem ſatis civiliter ac modeſte, ſed reveta omnis religionis & probitatis penitus expers. nihilominus (ea eſt in quibuſdam hominibus rerum novarum aviditas, ſimplicitas, levitas: ea contra in aliis tempora & occaſiones captantibus verſutia atque perverſitas) hæreſim ſuam variis monſtroſiſque admodum legibus ſtabilitam per complures Inferioiis Germaniæ partes ita jam ſparſerat, ut non paucos haberet aſſeclas, nec pœnitendum ex iis perciperet quæſtum, dum certatim

tim quisque novitio Deo quam largissime studet offerre. Sed cum detecta esset hæc hominis pravitas, & Magistratus in eam qua par erat diligentia severitateque inquireret, ipse Basilæam profugit, mutato perviam nomine, & ex Davide Georgii factus Joannes à Bruck. quo prætextu malitiam suam velans familiam prius, inde plurimos etiam ex amicis atque clientibus seco pertraxit. hos instituebat secreto, & erudiebat in stultissima illa religione: absentes interea litteris nunciisque quantum cõmode poterat firmans, puresque subinde in partes suas pelliciens. Verum cum defecisset ab eo quidam è suis, ipse magnopere metuens ne res fieret palam, & postea puniretur, subitanea morte præ animi ægritudine indignabundus interiit, in jamdicta urbe Basilæa. quod accidit anno

 1556.

1556, Magistratus de toto negotio factus certior, studiose inquisivit in hominis vitam, perductoque ad finem processu, sententia suâ corpus sic ut mortuum erat persecutus est, publicatis defuncti bonis. Domesticis, quique præterea culpam agnoscerent, & religionem urbanam susciperent, clementer ignotum est; & totius rei historia typis orbi vulgata. Contra vero nati sunt Delphis viri aliquot clari & virtutibus inclyti. quales non ita pridem Ægidins Vates, & Joannes Grammaticus. sed præ cæteris magnus ille Juris utriusque Doctor, & idem poëta cultissimus, Jodocus Sasboutus, creatus à Carolo Quinto Imperatore Cancellarius Gelriæ; qui vicinus iam morti sibi ipse composuit epitaphium, quod hodieque videre est in primario templo Arnhemiensi: & quia non scitum

ſcitum minus quam pium, hic à nobis adſcriptum:

Siſte gradum quod es, ipſe fuî, fortaſſis eris cras,
Quod ſum, cadaver putridum.
Olim Iodocus eram Saſbout. me miſit in auras
Delft clara pars Bataviæ.
Ter denis patriæ cauſſas decidimus annis;
Pars conſilI haud in gloria.
Deinde & pacatis Præſes jus Cæſare Gelris
Dixi jubente Carolo.
Quid tituli? quid opes? quid nunc ſapientia prodeſt?
Mors ſumma miſcet inferis.
Sola manet virtus homini poſt funera. ſolam
Dum vivis hanc ama. Vale.

Hodie inter litteratos Delphenſes ſuo merito numeratur Arnoldus, Jodoci illius Saſbouti filius Juris utriuſque Doctor, ac perhumanus profecto & comis

admodum vir, qui & ipſe Cancellarius Gelriæ fuit, & poſtea ſummo cum omnium applauſu, ob inſignes virtutes & eximiam ſui præſtantiam, factus eſt Præſes Conſilii ſanctioris. Eſt inde Cornelius Muſius, Præpoſitus Virginum Divæ Agathæ, homo rara quadam virtute & litteratura, magnus Theologus & Poëta cultiſſimus. Extra portam Delphenſem, & ad leucæ duntaxat quadrantem, eſt cœnobium Ordinis Præmonſtratenſium, quod *Coninx-veld* vulgo appellant, priſco alicui Hollandiæ Principi conditum, nec ſæculari minus quam Eccleſiaſtica juriſdictione, & prælauto annuo cenſu locupletatum; in virginum aliquot, nobili ſtirpe prognatarum, Dominas vulgo dicunt, alimentum; quæ priuſquam ſeſe obſtrinxerint ſodalitatis illius ſacramento, liberè, cuicumque viſum

ſum eſt, nubunt. præclarum profecto & venerandũ cœnobium.

DELPHI
in Batavis.

NOn ego fatidicis oracula ſuggero Delphis:
Aut mea falſiloquus mœnia Phœbus habet.
Ætherei reſponſa patris de civibus, & me
Relligio, Graiûm non beat iſte furor.
Infelix rapidis flagravi tota favillis,
Cũ rogus, & ſimplex nil niſi flãma forẽ.
Condiderat tantos ſecura oblivio caſus,
Cum Patria media concidit urbe pater.
Quid rides Hiſpane? tui quoque nominis umbram
Cernimus, atque iſte cæde Philippe cadis.
Venales animas in mortem inſontis acerbas,
Venditur ac pretio regia fama ſuo.
Nũc tu Belga duos uno ſub marmore Martes
Adſpice, Naſſovia nomina magna domus,
Mauritium, Patremque, Duces: hac numina ſenſit,
Et tutelares terra Batava Deos.
Sed magis Henricum fuerit genuiſſe. quid horres
Cantaber? en patriĳ funeris ultor adeſt.

C. B.

LEIDA,
Sive
LUGDUNUM BATAVORUM.

LEIDA Delphis abiungitur trium leucarũ intercapedine. estq; opidum perantiquum, & juxta quosdam idipsum quod Ptolemæus quidem *Lugdunum Batavorum*, Antoninus vero noster in Itinerario *caput Germaniarum* appellat. constat certe antiquis temporibus urbem magni momenti fuisse, adeoque (ut vocant) Prætoris Romani, cum legione inibi subsistentis, perpetuam sedem. à qua ipsa *legione* corrupte fortassis deductũ est recens urbis vocabulum, quã Latini videlicet *Legiam*, & molliore pronuntiatu *Leidam* indigitant. Sita est plano & humili admodum solo, & canalibus, fossis, viridantibus pratis, hortisque fructiferis omni ex parte circum-

circumdata. ambitus, præter novẽdecim in ulnas pontibus junctas, triginta & unam includit, cymbis & actuariis navibus circum undique navigabiles. pontes in univerſum numerat centũ & quadraginta quinque, quorum centum & quatuor quidem è lapide, cæteri autem ex ligno. Numeratur, ut diximus, Leida inter ſex primarias urbes Bataviæ. eſtque agri illius caput quem vulgo *Rijnlandiam* nuncupant, novem & quadraginta tum pagos tum vicos territorio ſuo cõplexum. quorum plerique agreſtes ſuas opes in urbem venales important, unde ſumma hic rerum è terra naſcentium copia. ſicuti maris quoque leuca tantum abiuncti propinquitas maximam ei ſuppeditat marinorum piſcium abundantiam. fluviatiles vero tam aves quam piſces ubertim ſemper hic proſtant. In ſum-

summa, est opidum luculentum, nitidum, & amœno inprimis adspectu, bonisque & commodis tam privatis quam publicis ædificiis valde concinnum. *Summum templum dedicatum est D[illegible]etro. Leidæ fiunt quotannis plus duodena pannorum millia. Fœminæ Lugdunenses forma & candore Batavicas omnes præcellunt. Cœlum quoque Lugduni longe quam alibi usquam in tota Provincia temperatius. Est hic arx quædam, seu *Burgus*, cujus cum laude meminit Janus Dousa mox nobis dicendus, dum sic alibi canit,

Putatur Engistus Britanno,
Orbe redux posuisse victor.

Nullæ quidem in Burgo hoc domus, sed fructibus undique & arboribus cingitur. tum & puteum habet in medio, ea quidem profunditate, ut nescire me fatear, quomodo situs ferendo sit.

opus

opus est valde antiquum, & à Romanis, ut perhibent, conditum. Ab hoc puteo autem & titulum simul & insignia gentilitia desumsisse videntur Illustrissimi Wassenarii, adeo inclytæ vetustatis familia, ut proverbiali schemate inter Hollandos celebretur, *VVassenaria vetustissima. Brederodia Nobilissima, & Egmonda ditissima*. Ne vero intereat tam venerandæ antiquitatis monumentum, diligentissime, quoties usus postulat, puteus iste reficitur, sartus-tectusque conservatur. Leucæ unius intervallo Leidâ dissidet ipsamet *VVassenaria*, insignis profecto & prænobilis pagus, qui ob melioris sexus in nobilissima ea gente defectum, Dynastam nunc habet Comitem Ligniacensem. Leida natus fuit perfidus ille anabaptista *Ioannes Bucholdus*, opificio sartor. qui mira quadam malitia

&

& inauditis plane commentis regem creari se fecit in Monasterio, Westphaliæ terræ metropoli, anno Christi 1534, & post varia ibi commissa flagitia, miserabilem secum trahentia urbis illius ruinam, captus tandem anno sequenti, diro supplicii genere fuit affectus. prout fusius ipsi in Commentariis nostris exequimur. Contra vero edidit Leida complures virtute & eruditione præstantes viros. inter quos Petrum Blomevennam, Theologum summum: Joannē Gerbrandi, historicum adprobum, & aliarum etiam rerum scriptorem: Engelbertum Leidensem, poëtam & litteratorem eximium: Nicolaum Leontium, rhetorem perinsignem: & qui familiam ducit, Janum Dousam, virum nobilem, Toparchām Nordovicenum, utraque lingua doctissimum, & poëtam egregium:

gium : quod ex editis pridem viri operibus nemini poteſt eſſe ignotum. Diſtat hinc tantum exigua leuca *Rhenoburgum*, non ignobilis pagus, ubi cœnobium illud ampliſſimum Ordinis Divi Benedicti, eleganti inprimis templo aliiſq; pulcherrimi operis ædificiis omni ex parte concinnum. at non unus tamen celeberrimi huius & penè dixerim unici monaſterii conditor. quin potius quatuor eos enumerant, & in vitrea quadam feneſtra depictos oſtendunt, Didericum videlicet & Florentium Comites, Petronellam Hollandiæ Principis conjugem, & Principem quandam Illuſtriſſimæ domus Saxoniæ. Fuit autem jam inde à prima ſui fundationis dotatum hoc ipſum cœnobium lato in agros & pagos circum vicinos imperio : ita quidem ut eius Antiſtita ſæculari ſimul & eccleſia-

ſtica

ſtica juriſdictione præpolleat, ac ſupremam & infimam, uti vocant, juſtitiam in ſubditos ſuos exerceat, luculento præterea gaudens cenſu. Non admittuntur vero in nobiliſſimum iſtud religioſarum collegium niſi virgines domi nobiles. collegium certe pulcherrimis legibus inſtitutum, & cum religioni, tum & virginum dignitati conſervandæ peropportunum. ubi inter alia multa opera pia & ſancta, ternis in ſeptimana diebus tam multæ ſumma cum pietate diſtribuuntur eleemoſynæ, ut bina & amplius hominum millia per ſingulos illos dies, magno ſane paupertatis allevamento, ex vicinis undique locis eo accurrant. atque hæc quidem publice. nihil attinet enim de ſubſidiis illis hic agere, quæ privatim in certas quaſdam tenuiores familias erogantur. Eſt deinde & aliud, quo cœno-

cœnobium istud magnopere commendatur. quod videlicet præter quatuor illos conditores, aliosque perplures Provinciæ Comites, sepulti in eo sint varii non Hollandiæ tantum, sed Selandiæ quoque & adjacentium regionum Dynastę. quorum admodum splendidos adeoque regales passim adspicias tumulos, epitaphiis & insignibus gentilitiis exornatos? sic ut sub uno adspectu hic habeas, & magno cum animi gaudio recognoscas plurimorum illustrium Dynastarum memoriam. Est & aliud quoddam cœnobium Ordinis D. Bernardi, vulgo dictum *Ter-Lee*, sesquileucæ fere ab Leida itinere, juxta *Nordvicum* pagum, fundatum ab uno è priscis terræ Comitibus, & amplissimo censu dotatum. in quo itidem agunt nobiles aliquot virgines. quibus, ut convenerunt in manus anti-

ſtitæ, nefas poſtea nubere. quare & major earum pars, plane ut Rhenoburgenſes, quo videlicet pœnitentiæ locus ſit, & reſilire poſſint ab inſtituto, profeſſionem quam diutiſſime differunt, religioſe tamen & ea decori præſcripto ſua hic obeuntes officia.

LUGDUNUM.

Crevit ab Auſoniis olim mihi fama triumphis,
Et victrix de me præmia Roma tulit.
Reddidit ereptos fugiens Hiſpanus honores,
Dum pro me totus militat Oceanus.
In me terra famē, querulos diſcordia cives,
Et falces acuit mors furibunda ſuas.
Vix nocuit ſecurus Iber. quas ſtruxerat arces,
Deſerit, & pavidos excipit nuda pedes.
Dum patria pars magna perit, conſervor ab illa;
Totaque ne pereat ſic periiſſe cupit.
Nunc mihi Apollineos meruit ſors iſta receſſus,
Martiaq; imbellis mœnia Phœbus habet.
Pro lituis pax alma placet; pro milite Pallas,
Linguaque Romanos apta referre modos.

Sit

Sit bellum sensisse satis. Iam prælia dicto,
En mea facundis vocibus arma lego.
At mihi plus debet Pietas: dum pellitur exul
Flandria, & hoc gaudet vivere tuta finis.
Hospitium eūdē profugis, atque otia Musis,
Vis dici doctam me magis, anne piam?

C. B.

AMSTERODAMUM.

SItum est Amsterodamum sub grad.26. minut.44.longitudinis, latitudinis vero grad.52. minut. 4. ad Yam, seu Tyam fluvium, è quo varii passim ducuntur per urbē canales, inter quos amplitudine simul & specie præcellit, ille in medio, quem *Ammerack* vulgo indigetant. Exeunt autem & intrant ab Orientali urbis parte per hosipsos canales in mare Oceanum, omnes illæ quotquot sunt naves, quæ per vastum illum sinum seu lacum Flevi, Hollandis *de Zuyder-zee*, ex omni pæne Europa, & nomi-

natim ex Belgica, Gallia, Anglia, Lusitania, Hispania: hinc Germania quoque, Polonia, Livonia, Norvegia, terris Hanseaticis, Suecia, reliquoque Septemtrione, maximo in dies numero, ad hunc portum appellunt, & ex eo vicissim iter in eas oras instituunt. unde è solo Septemtrione bis in anno adpellere videas ducentarũ ut minimum, nonnunquam & trecentarũ; vario mercium genere, Gedani potissimum, Rivaliæ, Rigæ, & Nervæ oneratarum navium classes. ita ut videatur hoc opidum velut publicum quoddam emporium, & stupendus omnino negotiatorum portus. in quo sæpe observes consistere supra quingentas naves maiores, è variis quidem terrarum plagis appulsas, sed magno tamen ex parte holcas Hollandicas, & in civium huius urbis peculio. qui pulcher profecto

fecto & superbus adspectus est. unde porro consequitur, maximopere hic vigere commercia, & post unam Antverpiam, Amsterodamum primarium esse universi hujus tractus emporium. Sed quod maxime quis miretur, quodque fidem pæne exuperat; mox ut appulit aliqua ex jamdictis trecentarum & amplius navium classibus, eo incolarum est opulentia, ut quidquid illæ advexerint mercium ipsi statim inter se coëmant: sic ut naves intra quintum vel sextum diem exonerentnr, & ad suos illico possint reverti. Conficiuntur hic plurima omne genus navigia, & plus duodena quotannis pannorum millia. Edidit ista civitas doctissimum illum Alardum Amstelredamum, virum è scriptis notum. Superstructa est tota urbs prælongis quibusdam & crassis quod satis sit palis, fistuca & aliis

machinis alte in aquosum illum fundum depactis. unde argute quidam amicus noster, Si, inquit, videri queat hic fundus, numquam quisquam amœniorem vidisset silvam. ferunt autem fistucata hæc domuum fundamenta, (tanta scilicet iis insumi solet materia, tantum operæ atque laboris impendi) longe pluris constare, quam reliquam omnem substructionem. Amsterodamum tam publicis quam privatis ædificiis admodum splendet, maxime autem templis & locis piis. summa ædes dicata est D. Nicolao, & templum vetus vocatur, vulgo *de Oude Kerck*, ad discrimen nimirum alterius, quod indigetant novum, & Deiparæ Virgini sacrum est. urbs cive & opibus potens, situ opportuna & plane inexpugnabilis, quia mira quadam & ingeniosa ratione, ac sine ullo prorsus incom-

commodo, ad latiſſima undique ſpatia poteſt iundari. ita ut aëre, unda, ſitu, & canalium fere ad ſingulos vicos ſimilitudine ſimul & copia, tum & aliis proprietatibus, Venetias noſtras quodammodo referat. In ſumma, non felix minus quam admirandum eſt opidum. de quo doctus ille poëta Nicolaus Cannius, civis Amſterodamenſis, ſcitiſſimos hoſce olim luſit verſiculos, quos adſcribere nobis hic viſum eſt:

Hæc illa eſt Batavæ non ultima gloria gentis,
Amnis cui nomen cui cataracta dedit:
Dicta prius Damnum, variſque habitata colonis,
Cum contenta caſis ruſtica vita fuit.
Hinc Amſterodamum jam facta celebrior, atque
Fortunæ crevit tēpore nomen itē.

Vrbs bene nota prope atque procul
distantibus oris,
Dotibus innumeris suscipienda
bonis.
Dives agri, dives pretiosa vestis &
auri,
Vt pleno cornu copia larga beet,
Quod Tagus atque Hermus vehit
& Pactolus, in unum
Vero huc congestum dixeris esse
locum.

AMSTELODAMUM.

URbs spaciosa, potens opibus, tectisque
superba,
Viribus invidiam, crimina lege domat.
Civibus aucta novis nunquam stat finibus
iisdem,
Latius expansis mœnibus hospes abit.
Invertas, fit tota nemus. quo condita fundo
est,
Nuper Hyperboreo pinus in orbe fuit.
Quicquid mortalis fingit solertia cura,
Vel natura suo parturit alma sinu,
Illa dabit, totoque parans cõmercia mundo
Nunc emere, & totam vendere semet
amat.

Has adfert, has trudit opes sic lucra parantur.
Quid valeat fraus, sors, ars, mare, terra, docet.
Moschus, Arabs, Persa, Maurus, Iudæus, [illegible]erque
Qu[illegible]t huc, rursusque aufferat, Indus habet.
Hanc dum mundus adit, mundumque hæc ipsa pererrat,
Non urbs fixa loco, sed vagus orbis erit.

C. B.

G O U D A.

GOUDA posita est ad fluvium Issalam, sed non eum quem Fossam Drusianam in Gelria existimant, in faucibns amnis Goudæ, qui & 'opido fecit nomen. Dissidet Leida quatuor leucis majoribus, estque lautum in primis, opulentum, prævalidum, & frequens quod satis sit opidum. quod complures produxit doctrina & scriptis illustres viros. quales præsertim Henricus & Joannes inter claros scriptores

Trithemii. hinc Guilielmus Hermannus, & Cornelius Aurelius, uterque historicus & poëta: Hermannus Goudanus, Theologus: Jacobus præterea non ignobilis vates: Theodorus Gerardi, vir litteris & virtutibus clarus, & Reinerius Snojus: omnes viri insignes, & variorum librorum scriptores. Conditam lego hanc urbem anno Christi M CC LXXII.

G O U D A.

Isala si cedat Vahali, Rhenusque bicornis
Hac quoque nata suis flumina iactet aquis:
Attamen hunc tellus exornat Gouda superbis,
Læta situ, studiis æmula, clara viris.
Hinc natura ferax, illinc concordia cives
Nec sinit aut inopes, aut nocuisse malos.
Templa parat spatiosa Deo: nec quilibet illi
Horrendi culpam criminis error habet.
Bella premant alias, hæc est securior, urbes.
Nec placidos turbãt tympana rauca lares.
Exulat Odrysius, litui, Bellona, triumphi:
Relligio, probitas, pax sociata manent.

C. B.

Descri-

Deſcribamus deinceps reliquas urbes Hollandiæ.

ENCHUSA.

ENCHUSA poſita eſt ad eam maris Auſtralis(*de Zuyder-Zee* vulgo) partem, quæ Friſiam adſpicit, Horna tribus leucis abiuncta. lautum ſane,concinnum, &,quod caput eſt,munitiſſimum opidum, portu prorſus mirabili, quique mole &amplitudine nulli Hollandico cedat, ſpectandũ. ubi ingentem adpellentium undecumque, & viciſſim ſolventium, varii generis navium, quæ maiori ex parte in opidanorum peculio, numquam non videre eſt copiam. Aperuere autẽ nunc recens & laxavere, non ſine immenſo ſumptu & egregia quadã induſtria, portus ipſius fauces, ſtructo intra pomœrium amplo & laxo navali, quo,ſuperbo ſane adſpectu, & ſingulari commoditate,

tate, ingentes sæpe navium classes, coadunantur: diffusa videlicet adeo late maritima hujus urbis potentia, ut, in hoc quidem tractu, vere Oceani regnum possideat. Ædificantur hic etiam plurimæ naves, & quemadmodum Hornæ quoque opido huic vicino, aliisque Hollandiæ locis, adfatim repurgari consuevit salis ratione, post paullo in Selandia fusius explicanda.

ENCHUSA.

ARcta, frequensque domus nomen mihi fecit & urbem,
Primaque contemptæ tecta dedere casæ.
Navita me iactat pelago, mea rura colonus
Laudat, & hinc terra claudimur, inde mari.
Abscidit adversas à nostro littore gentes,
Et Frisios mediis dividit æstus aquis.
Albani sprevi furias, nec victa tyranno
Oceani proles intemerata steti.
Pandit vasta meis Neptunus regna carinis,
Et procul à patria sedibus exul eo.
Quæro foris, quæ parca domi natura negavit,
Quæq; domi tribuit plurima, porto foras.

Belga

Belga tuos mirare Deos, dū munera mundo
Dividis, ex alio sidere plura refers.

C. B.

HORNA.

HORNA sita est ad eumdem illum sinum, seu lacum Flevi, (*de Zuyder-zee* vulgo) & Edamo duabus leucis abjuncta. opidum peramœnum, dives, & sic satis etiam amplum, tum bono & laxo admodum portu spectabile. situ vero tum opportunum, tamque & multis simul & magnis undique fossis circumdatum, ut, quod vim quidem attinet, videatur prorsus inexpugnabile: eo magis quod plenum sit animoso, & ad quidvis audendum parato cive. Gaudet quotannis mense Majo anniversario quodam casei butyrique mercatu. cuius utriusque lactarii tanta huc terra marique conducitur copia, ut non nisi qui coram spectave-

ctaverit, induci umquam possit, ut credat, quam ingens inde cōfletur pecuniæ summa cumque insignis quædam hic habeatur navigiorum commoditas, non in varias tantum provincias Belgicæ, sed Hispaniam quoque & Lusitaniam, merces illas distribuunt. Floret etiam Horna variis opificiis, quæ non minori industria, quam commodo suo & quæstu, cives exercent. Horna natus est Hadrianus Junius, professione quidem Medicus, sed in alia etiam qualibet disciplina versatissimus, poëta perquam eximius, & clarissimus sane Philosophus.

HORNA.

Fortia, cantatus quondam, mea mœnia Flevus
Alluit, & portus verberat unda meos.
Æmula me vultu spectas Enchusa sinistro,
Et causam litis me cupis esse tuæ,
Accipe placatas æterno fœdere dextras,
Dum pereat junctis viribus hostis Iber.

En tecũ communesolũ, commune profundũ
Navigo & in mediis pabula sector aquis.
Iam mea Cimbrorum redimunt commercia terra.
Fœtaque Gotthorũ carbosa portus habet.
Nunc onerat nostras pelagi captura carinas,
Terrenosque fovet præda marina Deos.
Me ferit, & lædit: me servat ab hostibus æquor.
Sic servastis aqua, sic nocuistis aqua.

C. B.

ALCMARIA.

ALCMARIA distat Harlemo itinere quinque leucarum, estque civitas admodum opulenta: quia nempe ex territorio circumiecto, fertilissimo illo & armentis prædivite, largior multo casei butyrique proveniat copia, quam ex alia usquã Hollandiæ parte. Fuit hæc patria Petri Nannii, docti & clari viri, pluriumque voluminum laudatissimorum scriptoris.

ALC-

ALCMARIA.

Tota paludosis Alcmaria surgit in undis,
Pulchraque, Verona depereunte, nitet.
Ne Latium praefer Baias, aut Thessala Tempe,
Graecia, vel campos Brixia terra tuos.
Proxima Nereidũ spumãtes adspicit undas,
Proximaque umbrosas spectat Hamadryadas.
Serica Sidoniis decurrunt stamina portis,
Hic lassant Batavas linea fila manus.
Quaeq; tegãt nudos velamina sufficit artus,
Et memores primi nos cupit esse mali.
Hesperios sprevit belli's infracta furores,
Baticaque affusis castra fugavit aquis.
Pugnavere viri, sed & hic (spectastis Iberi)
Faemina pugnanti porrigit arma viro.

C. B.

PURMERENDA.

PURMERENDA leucæ tantum maioris ſpatio diſſidet Monachodamo, & bona vetuſtate ſpectanda eſt arce, firmo totius illius tractus præſidio. Dynaſtam agnoſcit Comitum Egmondanum.

EDA.

EDAMUM.

EDAMUM adiacet ſinui maris Auſtralis, tribus leucis ab Amſterodamo. opidum hercle haud infimi nominis, in quo plurimæ ſemper ædificari ſolent magnitudine ſimul & ſpecie commendabiles naves. laudatiſſimus quoque in territorio circumiecto premitur caſeus, idque tam incredibili copia, & cum tanto civium quæſtu, ut univerſum opidulum inde locupletetur, & rebus omnibus affluat.

MONACHODAMUM.

MONACHODAMUM leuca tantum prægrandi Edamo abjungitur.

WESOPUM.

WESOPUM ſemileuca dumtaxat diſſidet *Muda*. Sunt autem hæc duo opidula ſitu in

primis opportuna, & neutiquam contemnenda, nec pascuis tantum in pastum armenti, sed piscatu quoque in usus humanos admodum copiosa.

NARDA.

NARDA quam & *Nardenum* Latine scribentes indigetãt, Muda pariter & Wesopo leucæ tantum majoris intercapedine dissidet.

WOERDA.

WOERDA dissidet Leida spatio quinque leucarum. opidum arce valide satis munita conspicuum. natus hinc doctus ille Joannes Pistorius. Cessit autem hoc opidum, nupera Regis donatione, Brunsvicensium Duci Erico.

OUDEWATERA.

OUDEWATERA eidem cum Gouda Isalæ flumini adjacet, Woerda unius tantum leucæ spatio dissitum. Colligitur autem & in istius & in superioris opidi territoriis ingens vis laudatissimæ cannabis. unde & in utroque opidulo, quidquid fere rudentum & retium, ad maximas illas Hollandorum Selandorumque piscationes requiritur, solet elaborari. quæ tam magni momenti res est, ut in ea cōsistat quasi fundus & columen fortunarum utriusque urbeculæ, quæ hac ipsa de caussa multos admodum opulentos numerant cives. Natus hinc fuit Joannes Palæonydorus, ordinis Carmelitarum, religione simul & scriptis, magno studiosorum bono vulgatis, toto orbe clarissimus.

SCHOONHOVIA.

SCHOONHOVIA sedet ad dexterã ripam fluminis Leccæ, leuca tantum ab Oudewatera. estque lautum & nitidũ opidum, laudabili satis portu, & piscatoriis actuariisque navigiis locuples. Capitur hic, inter cæteros pisces, ingens admodum vis salmonum; quorum sollenne in opido isthoc emporium, vel, ut vulgo loquimur, *stapula*. Natus hinc reverendus ille Joannes de Schoonhovia, cuius meminit inter viros Illustres Trithemius. Item doctus ille & venerabilis Anianus, ordinis Divi Dominici, Episcopus Asaphensis. Ex eodem hoc opido prodiit etiam mater clarissimi viri Longolii, cuius eximiam claritudinem opidani hoc nomine sibi adsciscunt: verum pater revera Gallus. ipse in lucem editus fuit Mechliniæ,

prout palam in ſcriptis ſuis teſtatur.

ISELSTEINIUM.

ISELSTEINIUM ſemileuca tantummodo diſtat Viana. locus aqua & terra peropportunus, cui & ampla ſatis in pagos agroſque finitimos juriſdictio. ſuper qua indeciſa etiam pendet lis. utrumne à Comitatu Hollandiæ, an vero à ditione Ultrajectina dependeat. Interea tamen Comitatui ſubeſt, & Dynaſtam agnoſcit Philippum Guilielmum, filium Principis Arauſini, Maximiliani, ultimi Comitis Buranorum, nepotem.

VIANA.

VIANA poſita eſt ad lævam eiuſdem Leccæ ripam, & Schoonhovia duas tantum leucas abiuncta. etſi autem ſe jactet pro ſtatu & ditione peculiari,

continetur tamen Hollandiæ finibus. Dynasta illi Henricus Brederodius, qui à reliqua omni Hollandia separatam, jurisdictioneque & imperio regio liberam prorsus & immunem esse contendit. contra instante Rege, & supremum sibi in eam imperium vindicante. sic ut in magno Mechliniensis Consilio indecisa inter utrumq; pendeat lis. Henrico vero sine liberis nuper extincto, variæ, non de hoc tantum opido, sed de reliqua omni ipsius ditione, exortæ sunt lites, de quibus nihil hactenus quidem in alterutram partem statutum est. Natus hinc magnus ille Theologus, Guilielmus Vianensis.

LERODAMUM.

LERODAMUM adsidet flumini Lingæ, semileuca tantum ad Aspera. territorium au-

tem habet trans flumen, quod propterea vulgo dicunt *het landt van Dam.* quo pacto, ex trito istorum ritu etiam aliæ quædam opidorum Hollandiæ nomina solent formari. Dynastam habet eundem Buranum.

ASPERA.

ASPERA est ad prædictum Lingam, & Huclonio semileuca dumtaxat abiungitur. Præterlabitur autem urbeculam fluvius ea suavitate, ac tam leni susurro, ut hoc loci *Amoris* sibi cognomen invenerit, dicaturque *de Liefde.* Passa est Aspera, Caroli Gelriæ Ducis temporibus, atque adeo anno à Christo nato 1516, extremam quamdam calamitatem. Gelri siquidem, comitantibus eos non paucis ex ipsa Hollandia perduellibus, eam adorti, post diutinam oppugnationem, & strenuam incolarum

protectionem, tandem vi & manu armata invadunt, tanta edita hominum ſtrage, tamque immani crudelitate in omnes promiſcue ſævientes, ut nec ædibus ipſis ſacris abſtineretur, neque fœminis, una cum parvulis liberis confugientibus, parceretur, & ut paucis abſolvam, ut ne laceſſiti quidem & irritati graviter Turcæ inhumanius fuerint ſævituri.

HUCLONIUM.

HUCLONIUM. Reginoni *Hercules* (vulgo eſt *Huculin*) dicitur & conditum anno jam tum IↃ CC LXXXVIII. ſitum eſt ad eumdem Lingam, ſemileuca quidem ab Lerodamo, Schoonhovia vero tribus & ſemi. Arcem habuit ſatis inclytæ vetuſtatis, quam fundatam volunt ab Hercule Allemanno. plures enim viros fortiſſimos Herculi fuiſſe cogno-

cognomines, etiam pueris notum est.

GORICOMIUM.

GORICOMIUM distat Schoonhovia tribus leucis, estque ad dexteram ripā fluminis Rheni, quod eo loco Vahalis dicitur, in ipso adeo Lingæ, quem diximus, ostio. opidum quidem prælautum, & arce valide satis munita conspicuam. ea condita fuit sub Florentio IV, Hollandiæ regulo, ab Joanne Dynasta Arkelio. qui incolas pagi Wolfortii jussit veteres suos lares deserere, seque ad arcem istam recipere, & in ejus dumtaxat confiniis ædificare. quod cum sedulo ipsi fecissent, ille mœnibus statim & fossis locum clausit, & Goricomii nomen imposuit. Spectantur è summa turri, præter innumeros pagos, viginti & duo opida muris clausa, Philippi Regis im-

perio ſubdita. pulcher profectò & memorandus adſpectus! Celebratur hic quotidianus quidã caſei butyrique & aliarum rerum eſculentarum mercatus. unde ex iſto portu incredibilem fere annonæ vim, cum in alias quidem partes, tum Antverpiam maxime deportari conſpicias. opidanis non modo negotiatores, ſed & nautas plerumque agentibus, & ſupra modum hunc diteſcentibus. Goricomio natus fuit Henricus Gorichemius, vir Theologico ſtudio nobilis. item clariſſimus ille Joannes Harius, qui etſi non admodum litteratus, ea tamen & pietate, & in litteras virtuteſque fuit affectu, ut per omnem ætatem, ſumma quidem cum diligentia, nec minori impenſa, conquiſiverit undique & congeſſerit admirandam plane omne genus librorum bibliothecam. Erat egregius iſte vir

Cano-

Canonicus Goricomiensis ; sed beneficio Cæsaris cooptatus fuit in Collegium illud Canonicorum, quod in egregio illo municipio Hagensi , & sacello ibidem aulæ Principalis. quo cum larem suum transferret , & una tot libris instructam bibliothecam, populus admirari, stupere, fateri denique , numquam se credidisse , vel in toto terrarum orbe tot volumina reperiri. quare & inditum homini cognomentum *Ioanni cum libris.* Hagæ postmodum annos complures vixit, & bibliothecam summo ut antea studio ivit auctum. quam moriens tandem anno circiter 1532 , testamento legavit eidem Carolo Quinto Imperatori. Ostenditur juxta hoc opidum locus , in quo castra meatum ferunt Herculem Allemannum. unde & territorium coniunctũ, bonis aliquot pagis insessum, ad

hunc

hunc usque diem vulgo audit *Ager Herculeus*, ita enim interpretor voces illas Teutonicas, *'t Landt van Arkel.*

GORICHEMUM.

ADspicit invictis hanc cinctam mœnibus urbem,
Quem Vahalis, vel quem flumine Linga vehis.
Adspicit, Hesperiis quæ propugnacula bellis:
Quem fremat excussis machina crebra pilis,
Adspicit adverso quantum se opponat Ibero,
Invigiletque suis Martia dextra focis.
Sic didicit bellare sibi, nec milite solum
Tuta, sed ipsa suis civibus esse cupit.
Erkelijs quondam submisit sceptra Dynastis:
Hæc quoque iam damnans nomina, tota sua est.
Cur toties Batavum depingis Belga leonem?
Qui patriam custos asserit, iste leo est.

C. B.

WO-

WORICOMIUM.

WORICOMIUM adiacet lævæ jamdicti Vahalis ripæ, Goricomio pæne adversum. est autem in ditione Comitis Hornæ.

HEUSDA

HEUSDA sive *Heusdanum*, Woricomio distat duabus leucis. arcem habet sic satis egregiam. tum & amplum in pagos aliquot circumiectos imperium. In campis urbi vicinis & Capellam versus porrectis eruitur copiose ustibilis ille cespes, qui vulgo *Turf* dicitur.

ROTERODAMUM.

ROTERODAMUM propinquum est Mosæ, & ad Roteræ, unde nomen desumit, fauces. Vetustissimam urbem esse, & à conditore Roterio rege denominatam tradit Robertus Cœnalis.

nalis. cui adstipulatur & Abbas Trithemius; qui fundatam vult anno à nato humani generis Redemtore Iↄ ccc ix, & sepultum in ea Roterium illum, vigesimum tertium regem Francorũ. Schiedamo unius, Gouda trium leucarum intervallo abjungitur; opidum valde munitum, lautum, concinnum, & pannificio satis florens: civibus denique & prænitidis ædificiis densum. summum templum, sacrum est D. Laurentio, pulchra profecto & sumtuosa substructio. Hoc opidum patriam habuit doctissimus ille & celeberrimus vir Desiderius Erasmius Roterodamus, plurimorum voluminum scriptor; qui obiit Basileæ, anno à partu Virginis 1536. Dum ad exitum properaret hoc opus, Roterodamum gravi afflictum est infortunio. siquidem casu exortum incendium, brevissimo tem-

temporis ſpatio, plus nongentas domos, ac non paucas etiam naves, cum non neminis morte, & graviſſimo omnium damno, abſumſit, quæ omnia tamen (ea eſt civium opulentia) intra annum mox reparata: gliſcentibus hodie magis magiſque commerciis, exteriſque certatim ad urbem hanc confluentibus.

ROTERODAMUM.

INclyta veliferus pulſat mea mœnia Moſa,
Parte alia placidis Rottera lambit aquis.
Occiduum late commercia porto per orbem,
Gallia quas poſcit, quasque Britannus opes.
Hic meus Auſonij vindex ſermonis Eraſmus
Vagijt, & cunis abdidit ora ſuis.
Mæoniden iactat Colophon, Verona Catullum:
Sufficit ad laudes hunc genuiſſe meas.
Nunc tantum fragili veneror ſub marmore numen,
Dum ſilet in medio lingua diſerta foro.
Quem genui, Baſilea tegit, Sapientia fatis
Eximit, & cineri vult ſupereſſe ſuo.

Me

Me timet Hispanus, timuit grex barbarus ipsum,
Ille meis victus classibus, hic calamo.

C. B.

SCHIEDAMUM.

SCHIEDAMUM eidem Mosę vicinum est, ad fossam, sive canalem Schiam, qui & opido nomen impertit, ac semileuca dumtaxat abest Vlaerdinga.

GERTRUDOBERGA.

BERGA D. GERTRUDIS, vulgo *Sinte Geertruydenbergh*, adjacet ripæ sinistræ fluvii Mervæ; ac Dordrechto, Heusdano, & Breda parili ferè trium leucarum spatio dissidet. bonum sane & munitissimum opidum, adeoque ob situm fortassis inexpugnabile. Ad hunc locum in dicto jam Merva capitur omnis illa vis alosarum, quæ statis anni temporibus in hac Belgica nobis suppe-

ſuppetunt. incipit autem præcipua hujus piſcis captura inde à primis tonitruis menſis Martii, eaque tam copioſa, ut in retibus uno aliquo die numerata ſint plus octodecim piſcium millia. magnitudine inter ſe differunt, ac ſaliri etiam ſolent: atque hinc porro in varias terræ partes & recentes ſimul & ſale conrectæ diſtribui. Ad hoc uſque opidum comitari olim ſolebant Hollandi ſuos & terræ Hannoniæ Principes, quoties eo ſeſe conferrent: atque hic item in Hollandiam revertentes rurſus excipere. etſi enim certis de cauſſis Brabantiæ Duces ſupremum ſibi in hanc urbem imperium vindicent, poſſeſſio tamen ejuſdem eſt penes Hollandiæ Comites. quare etiam moris olim utrique genti, Hollandis quidem, Principes ſuos ad retinendam, Brabantis contra, ſuos ad recuperan-

dam, jurejurando obstringere.

GERTRUDIS-MONS.

NEscio, num claris Brabantum debear oris,
An me Batavici vendicet ora soli.
Quicquid erit, nostris sociavimus arma Batavis,
Nec procul à Merva belligaramus aquis,
Vendita sum sceleris pretium, sed victa triumphi:
Quam distant meritis victor, & emptor Iber?
Magna suum quondam me dixit femina Montem,
Nunc Martis potius mons & arena vocer.

C. B.

SEVENBERGA.

SEVENBERGA sita est ad eumdem Mervam, & Gertrudoberga Bredaque æquali trium leucarum intervallo abiuncta. opidum satis lautum, quodque olim in ditione Illustris viri Cornelij

nelij de Bergis; quo defuncto, delatum est ad Illustrissimum Comitem Arembergium.

WILLEMSTADA.

ADditamentum. [Condiderunt, durante hoc bello civili, Potentissimi Ordines Provinciarum Fœderatarum, haud procul à Sevenberga, in insula vulgo *de Ruygenhil*, munitissimũ quoddam & situ admodum opportunum opidum, cui, in memoriam Illustrissimi Principis Arausini, nomen fecere *Guilielmo-Stadio*, Belgice *VVillemstadt*.]

Atque opida quidem hactenus nobis descripta, etsi non ea qua Flandrica vel Brabantica magnitudine, satis tamen vel sic spatiosa sunt tum & lauta pleraque, opulenta, frequentia, & amœno inprimis lætoque adspectu. Quæ cum magna ex parte,

te, quod ad regimen quidem & politiam attinet, vix quidquam inter ſe diſcrepent: nos à peculiare eius rei deſcriptione ſuperſedimus, & ad ea tranſibimus opida, quæ, etſi muris non cincta, gaudent tamen eodem cum illis jure. ac primo quidem occurrit.

MEDENBLICA.

MEDENBLICA, poſita in extremo ad Septentrionem Hollandiæ littore, & Enchuſa duabus & ſemi-leucis abiuncta. municipium ſane haud pœnitendum, validaque admodum arce conſpicuum. territorium eius, quod ad paſcua quidem pecori ſaginando idonea, magno ſane municipum bono, univerſæ Hollandiæ præſtantiſſimum.

BEVERWICUM.

BEVERWICUM poſitum eſt ad Tyæ ſive Yæ fluv. & maris Auſtrini

Auſtrini ſinum, & Harlemo duabus leucis abiunctum.

MUDA.

MUDA ſita eſt juxta lacũ Flevi, ad fluviolum Vechtam, & ſemileuca tantum Weſopo, Narda vero leuca prægrandi abjuncta. opidum ſane mediocre, & ab altera fluvii ripa inſigni & forti admodum arce communitum, ex qua per pontem ad opidum tranſitus.

NEOPORTUS.

NEOPORTUS ſita eſt è regione Schoonhoviæ, unde leucæ tantum quadrante abjungitur. olim quidem lautiſſimum opidum; hodie vero mediocre.

VLARDINGA.

VLARDINGA; ſita fere ad Moſæ fauces, Roterodamo & Delphis æquali propemodum

ſpatio duarum leucarum abeſt, una ex antiquiſſimis terræ Hollandiæ civitatibus.

GRAVESANDA.

GRAVESANDA Moſæ propemodum faucibus adſita, Delphis Hagaqne pari duarum leucarum intercapedine diſſidet. opidum valde antiquum, & olim non mœnibus tantum clauſum, verum etiam potens, & Senatus Hollandici ordinaria ſedes. hodie, licet in veteri illo ſplendore multum amiſerit, tolerabili tamen conditione eſt. Seminatur in eius confiniis largior multo frumenti vis, quam in alia ulla Hollandiæ parte, quia nempe feliciter iſthic & ſpecioſiſſimum naſcitur. Suppetunt inſuper Graveſandâ nobiliſſimi illi caſei, quos Graveſandos vulgo appellant, & magnopere paſſim ab omnibus expetuntur.

Sunt insuper in Hollandia; & paganorum in ea catalogo, multi admodum memorabiles, & iisdē fere cum opidis muro clausis privilegiis præditi loci, quorum nobiliores aliquot maximeque momentosos obiter excerpemus. & primo quidem prænobilem illam & amplissimam Hagam.

HAGA,

Municipium AULA *insigne*,

HAGA, quam Batavi vocant *den Hage*, mari ab Occidente vicina est. Delphis quidem una prægrandi, Leida vero duabus, Roterodamo denique tribus leucis abjungitur. hic, meo quidem judicio, non pulcherrimus modo, sed ditissimus quoque, & fortassis etiam maximus, universæ Europæ pagus est. habet enim supra bis mille domos, in iisque complures ad-

modum bonas & laxas; maxime autē amplissimum illud & sumtuosissimum palatium regium, arci cuipiam muris clausæ adsimile, & fossis undique communitum. quod conditum olim à Guilielmo, Hollandiæ Comite, jam in Romanorum Regem electo, qui & Senatum Hollandiæ, Grayesandæ prius, ut diximus, commorantem, in hunc locum traduxit; à cuius quidem Senatus sententiis provocare porro licet Mechliniam, & supremum inibi regis Consilium. Constat autem nunc temporis ex Præside uno, & quatuordecim Senatoribus. Advocato item Fiscali, Procuratore. ut vocant, generali, Graphiariis, Secretariis, aliisque id genus ministris. Præsidis hodie munus obit Cornelins Susius, Toparcha Risvicanus, cuius infra prolixior mentio. Senatores sunt Martinus Nardenus,

nus, Arnoldus Sasboutus, Dominicus Bootius, Quintinus Weytsius, Arnoldus Nicolaius, Balduinus Jacobi Cranedonckius, Nicolaus Vander-Lanus, Adrianus Verhouvins, Reinerus Moonsius, qui & Procurator generalis, Ioannes Lezanius, Jacobus Merschius, Witto Wittenius, Carolus Smiterus, & Adrianus Mylius. Est in ipso palatio peregregium quoddam Sacellum, & in eo Canonicorum Collegium. Prætereà Ratiocinarium, vel, ut vulgo appellant, Camera rationum; cui accepti pariter & expensi rationes reddere alias tenebantur regii omnes per Hollandiam, ditionem Ultrajectinam, Selandiam, Frisiam, & Trãsisalanam Quæstores, Thesaurarii, & quidquid præterea talium ministrorum est. In eodem palatio adservabatur egregia illa bibliotheca, collecta, ut in Gor-

comio diximus, & congesta à clarissimo illo Joanne Hario. quæ perpetuum quidem & peculiarem olim habebat custodem, sed commissa nuper & in tutelam quodammodo tradita fuerat Præsidi Viglio; cui & consignandos curavit Philippus Rex libros olim Margaretæ Austriacæ, Imperatoris Caroli amitæ, & pro eo Belgicæ huius Gubernatricis, Gallice magna ex parte, nonnullos vero Latine etiam scriptos. Nolunt incolæ, sola quadam animi magnitudine impulsi, nobilissimum istud municipium muris & mœnibus claudere. quia nempe honestius ipsis videtur, Cæsaris ea in re satis notam opinionem & alios magnos viros æmulantibus, si Domini sint pulcherrimi potentissimique Europæ totius pagi, quam eiusmodi urbis, quæ si mœnibus foret clausa, censeretur quodammodo

modo inter minores. ſed næ iſthæc animi magnificentia magno ipſis ſuperioribus annis conſtitit. cum Martinus Roſſemius, Gelriæ Ducis Archiſtrategus, cognito, locum expugnatu facillimum, & opulentia eius allectus, parva manu, ſed non ſine magno periculo, ſola diripiendi illius cauſſa, omnem fere Hollandiam pervagatus, Hagam miſerrime depopulatus eſt. quæ ſi muris fuiſſet clauſa, numquam id ille tentaſſet. interjecto namque vel minimo temporis ſpatio, oppreſſiſſent hominem militares undique Hollandorum copiæ. Hagæ adiacet amœniſſimum nemus, vario in venantium uſus ferarum genere copioſum, ac tam delectabile ſimul & pulchrum, ut proprie videatur unus ex iis locis, quos Poëtæ antiquitus ſacros dixerunt. extant autem in eo & finitimis aliquot locis

cis antiquitates quædam, & monumenta marmorea veterum Imperatorum, Hadriani videlicet, Antonini, Lucii Septimii Severi, & aliorum. Hagæ natus fuit Joannes de Haga, alias de Indagine, vir ob excellentem doctrinam clarissimus, & complurium operum scriptor. Item Guilielmus Gnapheus, vir doctus, & primus apud Inferiores Germanos poëta Comicus, tum & aliis scriptis illustris. Joannes Secundus, adolescens doctissimus, auctor eius poëmatis cui titulus Basia, & complurium aliorum, quæ magna sua cum laude vulgavit. Justus Velsius, Medicus perillustris & magnus Philosophus. qui & ipse compluria edidit scripta, ut videre est nominatim in Bibliotheca jam aliquoties allegata. Præterea nobilissimus ille Gerardus, Dominus Assendelfii, olim Præses Hollan-

Hollandiæ, qui cum summa doctrina prudentiam rite coniunxerat. Hodie jactat Haga Cornelium Susium, etiam ipsum Hollandiæ Præsidem, supra nobis obiter commemoratum, virum domi nobilem, & cum litteris Græcis Latinisque, tum Jurisprudentia maxime celebrē, ac non infimi nominis vatem. Hippolytum inde Persinum. Præsidem Ultrajectensem, rara quadam doctrina, nec minori prudentia præditū virum, ideoque in magno passim æstimio. Nicolaum Assendelfium, Gerardi jamdicti filium, virtute & litteris inclytum, ac dignam tantò parente prolem. Splinterum Hargenium, Dominum Ostervicanum, virum intime doctum neqne tinctum dumtaxat ingenuis artibus, sed penitus iis imbutum. Arnoldum Cobellium, Ordinum Hollandiæ Thesau-

rarium, eruditione pariter & iudicio magnum. necnon fratrem eius Philippum, Senatorem Consilii sanctioris, virum eruditissimum, & mirabili quadam in rebus tractandis dexteritate; unde factum, ut sæpe, & apud varios Principes, regium egerit Oratorem. Subiungemus hic denique & Joannem de Gouda, Syndicum Reipublicæ Groningensis, virum insigniter doctum, & in obeundis negotiis publicis acrē pariter atque industrium: quare & domi forisque in magna passim est fama, & eximia quadam pollet auctoritate. sicut ob rara in Regem officia, & navatam ei in patria fidelissimam operam, affectus ab Regia Maiestate sit compluribus præmiis, variisque honorum & dignitatum titulis exornatus: nam & Equitem eum creavit auratum, & quo pluribus ad virtutem adderet calcar, suum

ſuum in ditione Groningenſi Vicarium, magna viri cum laude, conſtituit.

HAGA.

Sedet priſca Ducum, non urbs, tamen urbibus ipſa
Maior, & à Batavo principe nomen habens,
Sto Thetyn, Faunumque inter, latus inde procellis,
Parte alia umbroſum robore cincta latus.
Hic Themis & ſacras loquitur Prudentia leges,
Et trepidos inſons excipit aula reos.
Hic edicta Patrũ & magni decreta Senatus
Colligit, & patriæ proſpicit una ſuæ.
Auriacuſque meis accedens laudibus heros
Altius anguſtum tollit ad aſtra caput.
Quas aquilas, quæ ſigna vides, vexilla, triumphos,
Hæc ſunt Naſſovia parta trophæa manu.
Cum ſociæ pugnant urbes, pugnantibus adſum:
Et partem pugnæ, conſuluiſſe puto.

C. B.

Semi-

Semileuca fere ab Haga diſſidet LAUSDUNA pagus. ubi ampliſſimum olim Religioſarũ nobilium, Ordinis D. Bernardi, Cœnobium, auguſto inprimis Comitis Margaretæ ſepulchro & ſequenti inſcriptione conſpicuum. nam cum ea de re Eraſmus quoque & Joannes Ludovicus Vives, inter alios quoſdam illuſtres ſcriptores in commentariis ſuis meminerint, operæpretium fuerit, epitaphium illud hic ad verbum exſcribere. quod priuſquam tamen apponam, premittenda videtur compendioſa occaſionis ipſius rei narratio. Audio igitur, adiiſſe quondam ad Comitem illam prædictam, Florentii & Machtildis Hollandiæ Selandiæque Principum filiam, mulierem quamdam pauperculam, duos unico partu editos parvulos ulnis geſtantem. cui, ut fit, eleemoſynam poſtulanti,

lanti, Margareta non ſolum nihil quidquam porrexit, ſed irriſam inſuper & contemptam his verbis demiſit: Fieri (inquit) non poteſt, ut uno partu naſcantur duo, (*imo hoc ſæpe accidit: & quidem, quamquam raro, trigemini naſcuntur*) niſi totidem fuerint patres: quare alterum ſane oportet furtivo concubitu eſſe prognatum. muliercula ſic deriſa Deum precata eſt, ut pudicitiam ſuam faceret palam, & in evidens eius ſignum permitteret, Comitiſſam tunc gravidam totidem fœtus eniti, quot ſunt anni totius dies. atque hinc porro evenit, ut poſt aliquod tempus eniteretur trecentos & ſexaginta quatuor liberos, partim maſculos, partim fœmellas. quorum ſingulos narrãt fuiſſe pulli dumtaxat gallinacei magnitudine, ſed omnes tamen vixiſſe, & ſalutari baptiſmo tinctos ab Guido-

 ne,

ne, Episcopi Trajectensis Vicario; qui maribus quidem Joannis, fœminis vero Elisabethæ nomen indiderit. ipsis paullo post una cum matre extinctis, & eodem cum ea tumulo conditis, addito epitaphio, quod verbatim expressi.

Illustris Domini Florentij Comitis Hollandiæ filia, cuius mater fuit Machtildis, filia Henrici Ducis Brabantiæ; fratrem quoque habuit Guilielmum Alamaniæ Regem: hæc præfata Domina Margareta, anno salutis millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, ætatis suæ anno quadragesimo secundo, ipso die Parasceves, hora nona ante meridiem, peperit infantes vivos promiscui sexus numero trecentos sexaginta quatuor: qui postquam per venerabilem Episcopum Dominum Guidonem Suffraganeum, præsentibus nonnullis proceribus & magnatibus, in pelvi quadam baptismi sacramen-

cramentum percepissent, & masculis Ioannes, fœmellis vero Elisabeth nomen impositum fuisset, ipsorum omnium simul cum matre animæ ad Deum æternaliter victuræ redierunt, corpora autem sub hoc saxo requiescunt.

Martinus Cromerus in historia sua Polonica testatur, Margaretam quamdam, Comitis Virboslai uxorem, unico partu enixam triginta sex liberos, omnes vivos, idque Cracoviæ, regni illius metropoli, anno satis M CC LXIX. quod etsi cum Philosophorum quidem & Medicorum placitis, adeoque ipsa natura fortassis pugnet: sciendum tamen, omnes omnino regulas aliquam semper pati exceptionem; accedente præsertim vel gratia, vel vindicta divina, cuius omnipotentia sæpe ipsam naturam & elementa rerum transcendit.

SCHAGA sita est in extrema Septemtrionali Hollandiæ parte, & Alcmaria simul ac Medenblica pari trium leucarum intervallo abiuncta: pulchrum quidem, & amplum quod satis sit municipium, ac prænobili etiam arce conspicuum.

ISELMONDA posita est ad flumen Mervam, adeoque ad ipsum Iselæ fluminis ostium, unde accepit & nomen. Roterodamo tantum dimidia, Dordrechto vero duabus leucis abjungitur. pagus equidem peregregius, & qui pulchram habeat arcem, ditionis Toparchæ Merodani,

EGMONDA Oceano mari ab Occasu propinqua est, & Alcmaria quidem sesquileuca, Bevervico duabus leucis abjuncta. pulcher profecto & concinnus admodum pagus. juxta quem & Cœnobium olim, longe hercle amplis-

amplissimum. quod, testante Irenico, conditum fuit ab Adelberto. Habet vero & iste locus satis insignem arcem, ita ut Comitatus dignitate præfulgeat: sumente ab eo cognomen illustrissima & antiqua gente Egmondana, cujus hodie caput Philippus, summæ dignitatis & expectationis adolescens, ut qui Eques sit aurei Velleris, Princeps Gaverenus in Flandria, & complurium opidorum pagorumque non Hollandiæ tantum, verum etiam Flandriæ, Arthesiæ, adeoque & Galliæ, Dominus. Egmondanus fuit Nicolaus de Terra Nova, Episcopus Harlemensis, doctus sane & reverendus Antistes.

BREDERODA insignis profecto est arx, medio fere inter Harlemum & Bevervicum itinere. Sumit ab eo cognomen antiquissima nobilissimaq; gens

Brederodia, quæ complures edidit viros illuſtres, neque tantum iſtius arcis, ſed Vianæ prætetea, opidi ſupra nobis deſcripti, & variorum pagorum Dynaſtas. hodierno loci Toparchæ Henrico eſt nomen. qui cum improlis nuper deceſſerit, variæ ſuper eius hæreditate exortæ ſunt lites. quæ, ut paullo ante meminimus, etiam nunc pendent indeciſæ.

FALCOBURGUM Leida unius tantummodo leucæ ſpatio diſſidet, pagus haud equidem magnus, ſed equorum mercatu, quotannis in eo Septembri menſe haberi ſolito, admodum memorabilis, nec innumera tantum omne genus equorum copia, ſed & hominum undique confluentium multitudine frequentatus. Dynaſtam hodie, quatenus Dominum Waſſenariæ, agnoſcit Comitem Ligniacenſem.

CATTO-

CATTOVICUM pagus est mari vicinus: eo adeo loci, ut quidam asserunt, positus, ubi ostium illud veteris Rheni, quod Traiectum perlabitur, rapido cursu in Oceanum olim solebat influere. Locus equidem valde antiquus, ut quem conditum velint Annales Hollandiæ, denominatumque à Cattis, populis olim Germaniæ, qui cum Batone jam dicto in has oras delati, præcipuam isthic sibi delegerint sedem: quæ, ob maris juxta & fluminis opportunitatem, brevi in magnam & momentosam admodum urbem excreverit. sed postea sæpius diruta, vix reliquias modo & rudera, sui ad posteros monumentum, transmiserit.

ARX BRITANNICA mille circiter & sexcentis passibus ab hoc pago, ad mare Oceanum, & quod diximus, ostium Rheni,

ædificarunt olim Romani, & nominatim Cajus Cæsar Caligula, superbam inprimis arcem, & pulcherrimum portum. unde brevissimus sane & commodissimus erat in Angliam, tunc Britanniam dictam, trajectus. eam autem ab ipso situ dixerunt Britannicam. quæ, Imperio declinante, à Normannis occupata, atque ex parte etiam diruta tandem, quia non sarciretur; neque aggeribus aliisque id genus operibus, sicut aliæ quædam, communiretur, prorsus ab mari absorpta est. sic ut aliquot sæculis nec vola inde nec vestigium apparuerit. Ab annis vero ducentis retro regresso plus solito versus veterem alveum Oceano, etiam aliquæ huius castri partes emerserunt. quod anno salutis vicesimo supra sesquimillesimum continuo biduo pæne totum sese ostendit: cum accolæ, inter alia,

septem

ſeptem inde eximerent lapides, quorum aliqui notas præferrent inſcriptiones Romanas. hi tranſlati fuere ad nobiliſſimam illam Hagam, & aulam inibi Domini Waſſenaræ, ubi & hactenus eos eſt viſere. Emerſit hinc iterum, & ad fundamenta uſque detecta eſt arx anno 1552. quo tempore compererunt eam eſſe quadratam, & ab uno ad alterum angulum, ducentos & quadraginta, in circuitu vero, patere nongentos & ſexaginta pedes Romanos. viſa tunc autem & facies quædam muri, Meridiem verſus porrecta. unde porro ad magis mediterranea pertinuiſſe videbantur præcipuæ huius propugnaculi domus, arenoſis hodie collibus, *Dunas* vulgo indigetant, obrutæ. eruerunt etiam accolæ plurimos lapides leucophæos, quorum, qui ſtrati in fundamento, ternis pedibus alti,

quaternis lati.item lateres quosdam terra coctos, pedali in quadrum mole, adeo sanos quidem & integros, ut viderentur recentes ab officina. præferebant autem has litteras E X. G. I. quæ denotare videntur *Ex Germania Inferiori*. Est quidem hic in propinquo admirabile quoddam & coquendis lateribus, aliisque id genus figlinis aptissimum terræ genus. sed Batavis nondum satis est explorara figlina Hollandica, & nihil ad Romanorum vasa & lateres terræ istius temperandæ ratio. unde liquet, veteres illos Romanos multis in rebus nõ præcurrisse. sicuti nos quoque in compluribus aliis, temporis demum lapsu inventis, sine controversia eos præcellimus. Inventa fuerunt & vasa quædam operis prisci, ex metallo conflata. item nummi, & alia quædam antiquitatis Romanæ vestigia.

Omnium

Omnium vero clarissime sese ostendit hæc arx, dum in eo sum ut hoc opus absolvam, id est anno 1562. quo per viginti & amplius dies mansit detecta. sic ut accolæ vel millenos aliquot lapides passim eruerint, & complures invenerint nummos, tum & vasa quædam pulcherrima, quibus itidem esse incisum *Ex Ger. Inf.*

PETTEMUM, pagus est, in extrema fere Septemtrionali parte Hollandiæ positus, & ad ipsum Oceani maris littus. ubi cum rerum parens natura non continuaverit arenosos illos montes & colles, vulgo *Dunas* vocatos, qui ab ea quidem parte Hollandiam mirum in modum tuentur, initium capit latissima quædam moles, sive agger magis dicendus est, quem vulgo vocant *Hondsbosch*, ab accolis, eum naturæ defectum explentibus,

bus, multa ſane induſtria & continuis fere ad paſſus ducentos operibus, verſus Campium pagum ex ligno conſtructum. Eſt autem tam magni momenti hoc opus, tamque efficacis præſidii, ut ſi caſu fortaſſe, vel Oceani aliqua temperie, id contingat perfringi, potiorem Hollandiæ partem undarum violentia cooperiendam adfirment. quare ſumma cum diligentia, nec minore impendio, accolæ illud quotidie reparant, & ſartum tectum conſervant. quinimo & Senatus Hollandiæ ſuos huic operi inſpiciendo, & ne quid forte in re tanti momenti peccaretur, quotannis nuper deſtinare conſueverat Cõmiſſarios. poſt clauſum tamen ab Nicolao Nicolaio, incredibili pæne ſumptu & laborioſis operibus, vaſtum illum canalem *Zipam*, haud procul hinc diſſitum, recuperataque

ex

ex maximo illo ad Septemtrionem gurgite, & pulcherrimo aggere convestita tam vasta terrarum antea submersarum spatia, desiit ea moles esse tanti momēti, tamque magni in publicum sumtus; succedentibus nempe subinde aliis aliisque aggeribus, & mirandis quibusdam vallis ac munimentis. Unde laudabilis sane & plurifariam utilis Nicolai illius est opera; utilior etiam futura, si ad finem esset perducta, & ipse ager excoleretur. cujus mari erepta pars, frumenti præcipue, tam insigniter fertilis, ut omnem pæne fidem exuperet, utque unus tritici saccus anno superiore arvo ingestus, centum & amplius saccos reddiderit.

Insulæ

Insulæ juris Hollandici, earumq́ꝫ opida BRIELA & GERVLIETA.

HAbet insuper, ut jam diximus, sub imperio suo Hollandia quinque illas prædictas Insulas, *Vornam* scilicet, *Goederedam*, *Somersdicam*, (quæ & ipsa *Vornæ* vocabulo nobilis) *Corendicam* & *Piershillam*, *Collem Petrinum*, positas inter Mervam & Mosæ fauces, nec Selandia procul abiunctas, & cum tribus opidis muro clausis, tum & aliquot pagis insessas. Nos, qua fieri poterit brevitate, singulas percurremus. Et primo quidem inter eas occurrit

VORNA, quæ non nisi duabus leucis dissidet Gravesanda, & Brielam habet, opidum satis lautum, & situ fortissimum. Briela illud est opidum, quod omnium primo de improviso, & præter

præter omnem Ducis Albani, terræ Gubernatoris, ſpem, ductu Comitis Marchiæ, qui Dynaſta Lumæius, calendis ipſis Aprilibus anni 1572. occuparunt extorres Belgæ. Luctuoſum profecto multos annos non ipſi dumtaxat Regi, ſed & Belgicæ univerſæ graviſſimarum calamitatum principium. deſciverunt enim poſt paullo Fliſſinga, Enchuſa, & alia quædam opida, non ſine ingenti rerum & ſtatus mutatione, quæ horrenda inprimis bella & extremas quaſque miſerias ſecum traxit; prout ſpeciatim narramus in Commentariis noſtris, quos, vitandæ tantarum rerum, peculiare ſibi volumen poſcentium, cum hac noſtra deſcriptione confuſioni, ſeorſim vulgavimus.

BRIE-

BRIELA.

ADſpicit vicinã noſtro de littore Thetyn,
Hic ubi Moſa ſuis laxior exit aquis.
Briela vocor, feſſis ſpatio ſecura carinis,
Nunc quoque Verniaci gloria prima ſoli.
Naiades hinc, illinc agreſtia numina Fauni,
Et facunda meos ſpectat Eleuſis agros,
Albano ſubrepta Duci, crudeliaſprevi
Imperia, & faſces Bætica terra tuos.
Aprilis latas faſtu inſcribe Calendas
Belga, nec hoc optes non ſuperaſſe die.
Scilicet illa dies, quæ me vicêre Batavi,
Vlterius vinci noluit Auriacum.

C. B.

GERVLIETUM.

ESt in eadem Inſula Vorna & GERVLIETUM, mediocre quidem opidulum, una cum aliquot pagis. Ager eius quam optimus, & cum tritici mire ſpecioſi, tum & aliarum egregiæ bonitatis ſegetum fertiliſſimus. gignit item copioſiſſime fruticũ illum, qui Batavis dicitur *Helm*, nec geniſta eſt & multum abſimilis.
hic

hic cum alte agat radices, natura videlicet singulis rebus consulente, arenosos Hollandiæ & Selandiæ colles, adversus ventorū injuriam, præcipue solet tueri: quos alioquin isti Æoli emissarii

Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras.

GOEDEREDA est altera prędictarum Insularum, cum mediocri & cognomine sibi opidulo, Briela duarum leucarum intervallo abjuncto.

Tertia Insula SOMERSDICA, quam VORNAM appellant, quod Hollandiæ nempe obiecta sit: vernacula dictione *Voren*, Latinorum præpositioni *ante* propemodum respondente: variis pagis insessa est. inter quos præcipue eminet *Somersdikium*, celebre olim & commerciis frequens emporium. Notandū vero, unicum istud huius Insulæ municipium Selandorū imperio subiici.

muniter quidem hæ Insulæ audiant ager Vornanus, sciendum tamen, distribui proprie *Vornam* in Orientalem & Occidentalem. prioris caput est *Briela:* alterius *Goedereda.* reliquis Insulis sua distinctim vocabula; & illa quidem in qua Somersdikium, proprie dicitur *Over-Flacke*, quasi dicas Trans-Flacquæana.]

Præter autem has quinque Auctori enumeratas, sunt & aliæ quædam haud levis momenti, & nominatim ea quæ Roterodamo est proxima, & vulgo audit *het Landt van Over-Maes*, territorium Trans-Mosanum, in qua boni aliquot pagi, & speciatim *Isselmonda.* Cæteras, brevitatis caussa, nunc omittemus.

Septemtrionalis Hollandiæ Insulæ.

Additamentum. [Sed non possumus tamen, quin leviter

diti, piſcationibus etiam & halecum capturæ invigilant. Sequitur *Flevolandia*, Hollandis *het Vlie landt*, quam mytuli, vel ſi mavis muſculi illi marini, Belgis *Moſſelen* dicti, vel inprimis commendant. Tertio loco *VViringiam* ponimus, quæ unde acceperit nomen, Auctor ſupra expoſuit. eſt autem hæc Inſula & egregiis aliquot pagis inſeſſa, & frugum inſigniter ferax. nobilitant eam pinguiſſimi illi verveces, quorum tam numeroſi hic greges, ut vicinas undique Civitates Inſulani largiter iis impertiant. Apparent denique & è mediis ſinus Auſtralis fluctibus caput attollunt *Vrea* & *Enſia*, mirabili ſane Divinæ providentiæ nutu ſervatæ. Inſulani, ex una potiſſimum & eadem primorum Inſulæ utriuſque habitatorum proſapia geniti, ſecluduntur ab reliquo omni huma-

no consortio, & matrimoniis inter se juncti, solitarios illos recessus colunt, nec alienigenas, nisi in prætermeantibus Hollandorum Frisiorumque navibus, umquam fere adspiciunt.]

Schellingia insula, & inibi mira piscandi ratio.

UT omittamus alias Frisiæ insulas, de *Schellingia* tamen pauca dicenda sunt. Sita est ergo hæc Insula versus Septemtrionem, sub grad. latitudinis 54, ac supra Frisiam & Hollandiam media. occupatur aliquot pagis: reliquum prata habent & pascua, in quibus magno numero passim oberrant pecudes. Vigit insuper hic piscatio, & cum innumeri aliorum generum pisces, tum plurimi præsertim capiuntur phocæ, sive canes marinos appelles. hi & in ciborum habentur deliciis, maxime si incrustes:

&

& adipem habent oleo excoquendo aptissimum. Ridiculus vero etsi notabilis modus, quo utuntur hi homines in hujusmodi belluis capiendis. Induuntur eorum nonnulli vestibus ita indecenter compositis, ut & ipsi agnosci possint pro belluis: hi sic larvati accedunt ad mare, & statis quibusdam horis, quibus norunt hoc genus exiturum in littus, & fruiturum inibi aëris simul & terræ commoditatibus, ei occurrunt, saltantes porro ac tripudiantes (quid non excogitant homines?) prorsus ut ludii quidem & histriones. ad quod spectaculum miro studio & voluptate accurrunt hi canes: ludiis inde retrocedentibus, & spectatores suos hoc ludicri genere aliquam longe ab littore terrã versus paullatim vocantibus. Parte alia sunt qui locis ad hoc opportunis piscibus istis à tergo dispo-

nunt retia: ac mox, cum videtur idoneum, histriones illi personam detrahunt, & in canes nostros se vertunt. qui dum pavefacti conantur retrogredi, ac recipere sese ad mare, in retia statim incurrunt. unde ingens porro eorum numerus capitur, cum non pœnitendo piscatorum, seu venatores magis dicendi sint, quæstu.

Hollandorum laudatio in genere.

UNiversa Hollandia incolis ad miraculum frequens est. Viri in ea proceri, justo membrorum temperamento aptaque compositione decori. feroces item; sed quod humanitatem tamen & civilitatem attinet, multum à superioribus illis sæculis discrepantes. si enim barbari tunc & inculti, ut scriptores quidam adfirmant, hodie prorsus

ſus civiles, urbani, faceti, ingenioſi, & ad omnem humanitatem egregie facti ſunt. ſicut ingredienti in illas urbes, & cum civium mores atque ingenia, tũ & publica privataque ædificia contemplanti, ipſa ſtatim civilitas ultro in oculos tibi incurrat. quod ſi porro in domos eorum te penetres, & largiſſimam illam domeſticæ ſuppellectilis affluentiam, nec non ordinem, atque nitorem conſideres, magnam quidem haud dubie ceperis voluptatem, ſed quam maior etiam admiratio ſubſecutura ſit. Et certe ſi ἀναλόγως loquendum ſit, non habet fortaſſe Hollandia, quod cultum quidem & elegantiam attinet, quicum poſſit componi. quod ipſum adfirmarunt nobis Menſores Caroli V. Imperatoris, qui Auguſtiſſimũ illum Principem comitati, totam fere Europam lauſtraverant: & cum

singulas passim urbes, imo (ut notum est) domos pœne inspiciant, meliorem inde, quam alius quisquam, rationem reddiderint. Ingredere porro hinc in tabernas illas, & cum publicas, tum privatas etiam officinas & ergasteria: conscende istorum naves: considera denique aggeres, aliaque id genus munimina, quæ non Insulæ modo, sed & opidis aliquot muniendis propugnandisque solent extruere: contemplare tot illas fossas & aquæ ductus, ad singulos fere passus, non solum necessitatis, sed vel minimæ commoditatis ergò, mira quadam industria fabricatos: intuere, qua ratione conservent agros suos & prata: quaque immensam illam confluentium undique, tum ex æstuante Oceano, tũ ex nimia soli humiditate, aquarum vim, è fossa prius in fossam, atque inde in mare tandem

dem evacuent: hæc omnia inquam attentius paullo considera; mentior, nisi singula quæque tanta industria, tanto ingenio, tanta denique instrumentorum & manuum simul facilitate exercitari invenies, ut & sensibus tuis vix crediturus, & si lubeat modo, vel sexcentas hic utilissimas artes imbibiturus sis.

Mulieres in Hollandia formosissimæ, candidæ, animosæ, industræ, & laboris in genere non patientes modo, verum etiam cupidæ, adeo ut plerasque virorum partes, & præsertim quæ mercaturam spectant, laudabiliter obeant.

Hollandorum artes & studia.

NOn habet quidem Hollādia quantam sub propriis olim Comitibus suis Nobilitatē: quæ tum aliis aliquot causis, tum Mercurii maxime studio, plurimum

mum imminuerit: sed non desunt tamen potentes quidam & magni nominis Dynastæ, & satis frequens est hodieque virorum nobilium numerus. quorũ alii quidem nobilem & à vulgo semotam vitam instituunt: alii sese ad litteras applicant. Reliqua gentis pars & promiscuum vulgus mercaturæ potissimum, pecuariæ, naviculariæ, denique & piscatui, magno suo cum bono, attendit. unde, ut compendio dicam, floret vigetque exigua ista Provincia viris, virtutibus, opibus, omni denique rerum expetendarum genere: &, quod falsè admodum Nicolaius, ne minima quidem usquam occurrit terræ undæve particula, quæ nõ maximum aliquem fructum producat: quando etiam aridi illi tumuli littorales cuniculis passim & id genus animantibus scateant: & in ipsa Oceani

maris crepidine, præter maximã copiam avium marinarum, quas cum alias ſemper, tum hieme potiſſimum capiunt, incredibilem quoque ovorum ab illis procreatorum multitudinem colligant. cujus rei ſignanter in Commentariis meminit Julius Cæſar. Et ova autem iſta & aves, tum crudas, tum coctas & ſale conditas, Batavi totis navibus, ut in alias Belgicæ huius Provincias, ſic Antverpiam maxime convehunt: eo ſuo cum quæſtu, ut non tantum plebeii, ſed plerique etiam nobiles, bonam annui cenſus partem huic commercio ferant acceptam. Quæ tam ingens omnium rerum, & potiſſimum caſei, butyri, carnium, piſcium, avium, item pullorum, ovorum, pecudum, ceſpitum, & pannorum ex lanâ linoque ubertas, ex uberrima iſta regione proveniens, & in varias partes terra-

terrarum diſtribui ſolita, ſi accuratius paullo examinetur, & conjungatur cum ea utilitas illa & quæſtus, quem ex claſſibus ſuis & aſſidua navigandi induſtria homines iſti percipiunt, poterit jure merito dici Hollandia fœcundiſſimum Belgicæ Copiæ-cornu.

Anacephalæoſis Principum Hollandiæ.

ERat hæc terra, priuſquam antiquiſſimis illis temporibus occuparetur à Batone, novercæ inſidias fugiente, inculta prorſus & habitatoribus vacua. verum ipſe & ſucceſſores ſubegerunt paullatim, & aliquot ſæculis coluerunt. Debellatam deinde & ſubjugatam perdomuere tandem & excoluere, magno ſuo cum bono, Romani. legimus enim apud Scriptores, & præſertim C. Tacitum, Imperatores

res

res Romanos, non ſolum in bello, ſed ad corporis quoque ſui cuſtodiam, plurimum uſos fuiſſe opera Batavorum; quos fortiſſimos ſemper & inſigniter fidos experti ſint. adeo quidem ut idem Tacitus, inter plures eorum virtutes, libro quem ſcripſit de vita Agricolæ, Titi Veſpaſiani temporibus, nihil dubitet uti his ipſis verbis: *Sola Batavorum Tungrorumque virtute Romanus Britannos debellavit.* & Xiphilinus abbreviator, ex Dione, illuſtri profecto Hiſtorico, hoc in ſumma encomion profert: *Sub Hadriano Batavus equitatus, licet armorum pondere gravis, cum Danubium tranaſſet, Sarmatas, hoc miraculo perterrefactos, Hadriano obſequentes fecit.* quin & Plutarchus militarem gentis virtutem mirifice prædicat, dum Batavos vocat equites inter Germanos fortiſſimos

mos insulæ (inquiens) ejus cultores, quam Rhenus undis suis circumfluit. Istæ autem virtutes & egregia Batavorum facinora acceptissimos eos & æstimatissimos reddiderunt Romanis, qui Batavos nominarunt amicos & fratres Romani Imperii. qua de re narrat alibi doctissimus ille Gerardus Noviomagus, inventum ævo suo sub terrâ, non procul ab urbe Leida, vetustissimum lapidem, cum ista inscriptione: *Imp. Cæs. L. Septimius Severus Aug. & M. Antoninus Cæs. Coh. xv. Vol. Armamentarium vetustate conlapsum restituerunt. sub Val. Pudente leg. Aug. P. P. curante Cæcil. Bat. Præ. Gens Batavorum amici & fratres Romani Imperij.* Atque hoc pacto possederunt hanc terram Romani usquedum Merovæus Francorum Rex, sub inclinationem Imperii, ex Germania forte in Gal-

liam

liam transiens, eam sibi subiiceret, anno, ut vult Paulus Æmilius, quadragesimo nono supra quadringentesimum: ex quo tempore cœpit esse in ditione Regum Gallorum, & quamvis haud minimam eius partem occupaverint postea, & ad aliquod tempus tenuerint Dani, & cum iis audaculi quidam prædones, regnantibus tamen Pipinis tota iterum Gallici juris est facta. quare Carolus tandem, cognomento Calvus, Imperator & idem Rex Galliæ, anno, ut narrat probatiores auctores, Iↄ CCC LXIII, in Comitatum eam erexit, & proprium ei Dynastam dedit Didericum Principem sanguinis Franciæ, cui & Frisiæ partem attribuit. ac Diderici quidem istius primi Hollandiæ Comitis soboles imperavit usque ad mortem Joannis primi, Reguli XVI. Fuere autem omnes hi Principes

viri admodum bellicosi, qui ditionem acceptam non strenue solum tutati sunt, sed magnopere propagarunt, & alias sibi terras acquisiverunt, qualis adeo Didericus II, qui rebelles sibi occiduos Frisios subjugavit, & imperium suum in ea Provincia duplicavit. item Guilielmus primus, qui anno cIↃ CCXXIII, debellavit Selandiam. & Guilielmus secundus, qui anno cIↃ CC XLVIII. electus fuit Rex Romanorum, Princeps multis victoriis clarus, & præsertim adversus Flandros, qui Selandiam sibi, & quidem cum caussa, vindicabant: sed misere tandem in ea Hollandiæ parte quam West-Frisiam dicimus à rebellibus sibi Frisiis cæsus. cujus necem acriter postea ultus est filius eius Florentius V. qui Frisios ita tandem afflixit, ut colla iterum jugo subdiderint. Joanni quem diximus

mus primo, Florentii V. filio sine liberis mortuo, successit Joannes secundus Comes Hannoniæ, genitus ab Adelheide Regis Guilielmi sorore. Atque hoc pacto Hollandia, Selandia, Frisia, cum Hannoniæ Comitatu coaluerunt. Joanni secundo successit Guilielmus tertius, pater Guilielmi quarti, qui renuntiatus fuit Comes Hannoniæ, Hollandiæ, Selandiæ, & Dominus Frisiæ, anno Christi cIɔ ccc xxxvII. Cumque iterum defecisset hic melior stirps, successit Ludovicus Bavarus, Comes Palatinus Rheni, & idem Romanus Imperator, Margaretæ Guilielmi IV. filiæ maritus. Ludovico successit Guilielmus V. filius. huic rursus Albertus frater. Alberto anno M cccc IV. Guilielmus VI. cui unica tantum filia Jacoba nomine, insolens & terribilis fœmina, nec à bellis umquam & dis-

cordiis libera. quatuor huic fuere mariti. Joannes, frater Caroli VII. Regis Gallorum: Joannes, Brabantiæ Dux: Humfredus Glocestrius, frater Angliæ Regis Henrici: &, cui magis ut animo obsequeretur, quam rationibus ullis aut jure inducta nupsit, Frãco Borsalus, Eques Selandus. nec Jacobæ tamen ulli ex tot conjugiis liberi. cui propterea sine ulla omnino controversia, etsi jam ante ex pacto in possessionem immissus, successit Philippus cognomento Bonus, Dux Burgundiæ, cujus mater videlicet Margareta, filia erat Bavariæ Ducis Alberti, & Guilielmi VI. germana. Atque hoc modo ad Burgundicam domum delatæ sunt anno cIↃ cccc xxxv. Hannoniæ, Hollandiæ, Selandiæ, & Occidentalis Frisiæ ditiones, quę deinde, modo eodem & via, quæ cæteræ Belgicæ Provinciæ, tran-

transierunt ad gentem Austriacam. Gubernabat Hollandiam superioribus annis, nomine Regis Catholici, Princeps Arausinus.

Dissertatio de ustibili cespite. Belgice TORF *appellato.*

CEspes iste ustibilis, quem appellant *Torf* sive *Turf*, ita magni in Belgica nostra momenti res est. nec indigna sane quam attentius paullo consideres; imo suo quodammodo jure videtur exigere, ut exactior aliquanto præbeatur eius notitia. quare & super illa quam fieri poterit breviter differemus. non facturi tamen hic mentionem exilis illius atque aridis cespitis, qui in variis Belgicę partibus, ex desertis quibusdā & sterilibus ericetis, (Belgæ *Heyden* appellant) cum Diestam versus, tum & alibi passim eruitur; scopis; brya silvestri,

 aliis-

aliisque id genus fibris usque adeo quidem refertus, ut, si ad quatuor modo aut quinque à superficie digitos, glebam soli illius effodias, & effossam deinde ventis ac solibus aliquamdiu exponas, ita mox repurgetur & restringatur, ut ignis quidem & flammæ reddatur capax, atq; aliquem sui usum tenuioris fortunę hominibus præbeat, sed nullas interim alicuius pretii prunas producat. quod vel ex ignobili illo cespitis genere, quod haud procul Antverpia ex ericeto, ut vocant, Hobocano (*Hobokerheyden*) in agrestium usum effoditur, quivis facile colligat. nolo inquam de vili isto atque exili cespite quidquam ultra disserere. sed de probo illo dumtaxat ac genuino, qui in variis Belgicæ huius Provinciis, incredibili pæne copia, passim conficitur. super quo & sententiæ admodum va-

variant. aliis quidem affirmantibus esse genus quoddam fodinę, sive rei metallicæ, prorsus ut Leodicenses illi carbones; aliis contra, humum, seu glebam, putribus lignis temperatam: quæ ligna procedere putant ex innumeris illis arboribus, sub terra & inter ipsosmet cespites solitis inveniri, ac vel horridis tempestatibus, vel perantiquis diluviis, adeoque universali illo Noæi temporibus cataclysmo prostratis. quod ut nobis persuadeant, suas quisque rationes & argumenta in medium proferunt: sed argumenta prorsus infirma, nec fundamento ullo subnixa. aliorum opiniones sunt ita absurdæ, ut non mereantur referri. unde fit ut nonnulli, dum considerant usque adeo intricatam & caliginosam esse hanc rem, nihil omnino certi de ea constituant, sed indecisam malint relinquere.

Ego autem, & materia ipsa, & locis eam gignentibus, recte & ordine consideratis, ac judicio quoque non neminis mihi adhibito, primum quidem adfirmo; non posse hunc cespitem esse genus aliquod rei metallicæ. nam quod dicitur de carbonibus terræ Leodiensis; palam est, eos & cætera quæque id genus metallica, radicosas adeoque inter sese distinctas habere sub terra venas: cespites contra, inde ab ipso sui fundamento, usque ad superficiem terræ, id est ad duodecim, quindecim, viginti, imo viginti quinque ac triginta denique pedum altitudinem, cohærere, & per magna camporum spatia, longe aliter quam fodinas, continuari. Sed nec fieri potest, ut sit humus, putrefactarum arborum materie temperata: quoniam alte nimis & spisse in terram demittitur, adeoque nimia eius est

copia.

copia. præterea inveniuntur adhuc inter cespitem illæ ipsæ, quas diximus, arbores, tantum non, ut videre est, integræ, & Vulturnum versus porrectæ. unde colligas, crebris illis & vehementissimis Cauris, ex alto ut plurimum flantibus, quondam fuisse dejectas. quæ etsi inter effodiendum rumpantur, & insolita hodie crassitudine arguantur prorsus antiquæ, sintque in tantum exuccæ, ut postquam siccaveris, nullum fere in iis remaneat pondus; non propterea tamen sunt putridæ, neque liquidam ullam edunt materiam. imo statim siccescunt, & in ignem coniectæ mox ardent, gratam insuper flammam & odorem suavissimum emittentes. videntur enim revera fuisse pinastri. Sed quid amplius? in Frisia, ubi maxima proculdubio cespitis huius est copia, Pliniano ævo, arbores

prorſus nullæ; noſtro, admodum paucæ: imo qua ceſpes eruitur ſub terra itidem nullæ, quas in Hollandia tamen, & ſpeciatim ad Ultrajectum, ac Rhenani & Amersfordiam verſus, non diffiteor inveniri. Ex arboribus itaque ſubterraneis, quod ridiculé tamen quidam adfirmant, ceſpites noſtri non gignuntur. Unde omnibus rite expenſis, inducor tandem ut credam, adeoque firmiter mihi perſuadeam, naturalem hanc eſſe paluſtris illius ac pinguis atque decoctæ telluris glebam. conſtat enim, jam tum Plinio, ut mox è verbis ipſius videbimus) ceſpitem iſtum in Friſia veram terram fuiſſe, & indigenas, præ lignorum inopia, eo ad ignem tunc uſos. non aliter quam fecere poſt illa & in hunc uſque diem faciunt poſteri. qui & ipſi tam magnam eius conſumunt vim, & tam largiter eum

aliis

aliis ſuggerunt, ut niſi eſſet res naturalis, & à matre tellure procederet, jampridem & *vena* (ita terram bituminoſam, ex qua illi ceſpites foco apti conficiuntur, vulgo indigitant) omnes forent exhauſtæ, & perpetua foſſione perventum fuiſſet ad fundum. Sunt qui dicunt, niſi penitus auferatur ceſpitum fundamentum, & (ut ſic dixerim) mater, eos cum tempore pullulare rurſus atque ſuccreſcere. alii vero adfirmant, ubicunque aſſidue fodiatur, plures tandem non inveniri. quod non rationibus tantum, ſed exemplis etiam probant, varios paſſim monſtrantes campos, ſeu ſtagna verius & paludes, ita prorſus exhauſtas, ut nihil amplius tale videantur producere: ſicuti alios contra oſtendunt locos ab incolis terra aliunde advecta exoletos, neque ceſpitem tamen

gignen-

gignentes. at videndum hic scilicet, quidnam post sæculum unum alterumve futurum sit. Nostra quidem sententia, sive exhauriatur in totum, sive non exhauriatur hoc solũ, cum tempore rediturum est ad ingenium, ac vacuefacta illa & paludosa nunc loca, insecuturis in posterũ tempestatibus, (quæ videlicet huic tractui fieri nequit ut perpetuo desint) novo iterum limo cœnoque opplebuntur, unde porro & efficacia Solis, & continuo temporis lapsu, exoritura de integro cespitis huius materies. quin & nova illa quam dixi terra, qua expletæ nunc temporis priscæ illæ & interruptæ cespitũ venę, corrupta tandem & putrefacta undarum & solis vi, meliore (ut alias factum) ex parte in cespitem convertetur. quod si minus fit intra annos quinquaginta vel sexaginta, at fieri poterit

rit intra centum aut plures. utut sit; (meo quidem judicio) fiet, atque insitã hanc à natura qualitatem terra iterum induet. nam cum benigna illa omnium rerum parens lignorum defectum hoc subsidio expleverit, nolet profecto degenerare, aut partibus suis deesse. Fateor quidem, in Hollandia, vendendi magis & in quascunqae terras distrahendi cupidine, quam domestica incolarum necessitate, tantam perpetuo cespitis copiam erui, ut vereantur nõnulli, ne in hac Provincia venæ tandem deficiant. quare & actum jam olim, & nunc etiam agitur, de cavendo, ne cuiquam in posterum liceat eum evehere. Sed enim hic culpanda non est natura: verum homines potius accusandi, qui improbe nimis eam satigant. Cum itaque tam probati auctores testentur, cespitem ante annos jam prætér-

propter

propter mille quingentos fuiſſe terram naturalem: non eſt quod credamus, eum umquam iri exhauſtum. ſed magis exiſtimandum, ſingulari Dei beneficio, & ab origine talem fuiſſe, & in poſterum porro talem manſurum. niſi nimia tamen habendi cupiditate, & inſolitiſſimo illicitis modis, ipſam matrem noſtram naturam corrumpamus ipſi & obruamus. Age vero, exſcribamus hic ipſa Plinii verba, è capite primo libri decimi ſexti, ubi de Friſia, coram ipſi luſtrata, eſt ſermo, deſumpta, atque altius paullo, ut, quid de ceſpitibus iſtis, ac tota Provincia ſentiat, capiamus, repetita. *Sunt vero & in Septemtrione nobis gentes viſæ Chaucorum, qui maiores minoreſque vocantur. vaſto ibi meatu, perpetuis bis dierum noctiumq; ſingularum intervallis, effuſus in immenſum agitur Oceanus, æter-*

nam

nam operiens rerum natura controversiam, dubiumque, terra sit an maris pars. Illic misera gens tumulos obtinet altos, aut tribunalia structa manibus ad experientiam altissimi æstus: casis ita impositis, navigantibus similes, cum integunt aquæ circumdata; naufragiis; cum vero recesserunt, fugientes cum mari pisces circa tuguria venantur. Non pecudes hos habere, non lacte ali, ut finitimos; ne cum feris quidem dimicare contigit, omni procul abacto frutice. Ulva & palustri junco funes nectunt, ad prætexenda piscibus retia: captumque manibus lutum ventis magis, quam sole siccantes. terra cibos & rigentia Septemtrione viscera sua urunt. Potus non nisi ex imbre servato scrobibus in vestibulo domus, &c. Invenitur, ut dixi, hic cespes in variis Belgicæ Provinciis, & primo quidem Brabantia, tractu eius

quem

quem vocant Campaniam (*Kempenlandt*.) ubi mediocri ſane eſt bonitate. In maritimis Flandriæ locis opido quam depreſſis & paludoſis, quæ Teutonicis ſermo *Moeren* ſeu *Moren*, incola vero *Moringen* dictitat, unde, juxta Geropium Becanum, *Morinorum* apud Romanos vocabulum, ceſpites minus boni, ut qui flammam quidem ſubnubilam, fumum autẽ præcraſſum & graveolentem reddant. In Selandia peius forte effoditur genus, quod indigenæ *Daring* appellant. In Gelria magna ſatis conficitur adprobi ceſpitis copia. Verum & plures longe, & meliores, quã alia quavis terræ provincia, ſuppedit eos Hollandia, & Friſia. ubi immenſos plane & per continuas aliquot leucas diffuſos campos, & in iis udos ac molles huiuſmodi ceſpitis paſſim adſpicias, in glebas, dimidiatorum

laterum

laterum forma, dissectos. quæ recte porro & decenter compositæ ventis juxta & sole siccantur, ac si demum ad perfectionem deductæ, in usum familiarem convertuntur. Atque hoc modo aptatus cespes (talis autem est ille, qui hominibus istis quotidiano in usu est) ignem statim ut eo contingitur, apprehendit, ac sine alio fomite magis magisque paullatim ardescit, donec prorsus consumatur. reddit autem calorem admodum vehementem, & prunas, illis è ligno non meliores dumtaxat, sed & longe diuturniores; ita quidem ut maximum sui usum habitatoribus præbeat, in coquenda præsertim cervisia, repurgando sale, aliisque id genus ministeriis, validum atque durabilem ignem poscentibus. etsi dum primum accenditur, fumum eijciat aliquatenus graveolentum, ac

parum ei assuetis & prope nimis adstantibus insalubrem. quod vitium tamen, pro loci unde eruitur qualitate, vel intendi solet, vel minui. Neque vero prætermittendum est; probam etiam cespitis hujus materiam & inventam jampridem, & inveniri etiamnunc in Galliæ Picardia, & confiniis Ambiani. quam & aliis quoque palustribus regni illius locis reperiri adfirmant, ubi tamen non tentant eam eruere, quia cum plurimæ in propinquo sint silvæ, unde accolæ petant ligna, non videntur facturos se operæ pretium. Et quid amplius? eruitur quoque ustibilis iste cespes in variis Angliæ Scotiæque provinciis, haud usque quàque spernendus. Disco insuper ex diario quodam, sive mavis itinerario Nicolai Pithorij, Domini Champobertani, oculati (ut dicitur) testis, solventem

tem nuper ex Anglia Martinum Porbisherum, & Floridam, novi illius Orbis, vel, ut proprie magis dicam, Americæ regionem, ad Caurum ſitam, petentem, in inſulas Orchadas, numero ut ſubjungit triginta, ſupra Scotiã, & ſub gradu ſexageſimo ſexto latitudinis poſitas, eſſe delatum. ubi cum deſcendiſſent in terram, inter alia obſervarunt, etiam eas gentes, ut qui deſtituantur lignorum copia, ceſpitibus iſtis è terra & pecudum excremento confectis, vicem lignorum explere. verba ipſius auctoris ecce iſta: *Ædificia illorum & domicilia valde ruditer, & nullo propemodum ſumtu è ſilice, & ſine ullis fumariis extructa ſunt, ignem in mediis ædibus excitant, in quarum una parte paterfamilias cum tota familia cibum & ſomnum capit, in altera ſub eodem tecto pecus ſtabulatur. Genus eſt hominum ab*

omni civili cultu alienum. lignis carent : ſed eorum uſum explent ceſpites terreni & boum excrementum. Hactenus illud diarium. Quæ omnia quo attentius mecum conſidero , eo tenacius in ſententia mea confirmor : iſtā nempe uſtibilis huius ceſpitis materiam eſſe veram & genuinam terram , ab inſita ſoli ipſius & cœli virtute productam , nec antę interituram,

Exitio terras quam dabit una dies.

Uritur & in Friſia , præſertim apud agricolas, etiā excrementū boum (ea nāque eſt pecoris hujus multitudo) ventis magis quā ſole ſiccatum. Explicemus vero deinceps , quāta fieri poterit brevitate , duos plane mirandos caſus , è ceſpitibus hiſce noſtris exortos , nulla interim facta mentione infortunii iis adſimilis, quod anno Chriſti 1541 , in Brabantia

bantia contigisse refert Becanus. Horum alter evenit in ditione Ultrajectina inter Rhenam & Amersfordiam opida. ubi cum anno 1567. opilionis cujusdam incuria, vastum glebæ istius campum ignis apprehendisset, brevi temporis spatio eos fecit progressus, ut & maximum dederit damnum, & novum prorsus atque horrendum exhibuerit spectaculum. cum, inaudito quodam exemplo, & aqua simul & tellus arderent, ac tam densum tamque adspectu tetrum fumum evomerent. quod luridum tamen atque fœdum incendium, accurrentibus undique magno numero rusticis, & novas certatim fossas novosque aggeres flãmæ objicientibus, aliasque id genus adhibentibus machinas, suffocatum tandem, atque extinctum est. Alter vero, & sævior multo & magis quam prior

ille horrendum, ante multos, ut perhibent, annos in Frisia & finitimo maris Australis tractu evenit. ubi scilicet hodieque existit, & ab accolis demonstratur amplissimus quidam lacus (cui vulgo nomen, *de Joncker-meer,*) duas fere in latitudinem, totidemque in longitudinem leucas protensus, & sic satis profundus. hunc lacum asserunt olim fuisse fodinam, seu venam huiusmodi cespitis, factam vero Jonckerii ignem inibi excitantis culpa, ut terram corripiens flamma ita statim exarserit, ut nulla omnino diligentia, nullo humano conatu, repugnante nimirum & loci ingenio, potuerit umquam restitui. ita quidem ut exhausta jam funditus omni illa materie, in cujus locum magno impetu statim successit aqua, novo sane & admirando exemplo, lacus iste formatus sit, qui & piscibus hodie,

hodie, etsi ob fundi incommodum minus laudatis, admodum copiosus: & navigantibus ultro citroque negotiatoribus perquã oportunus: licet ita angustus tamen & sinuosus, ut flante quovis vento adverso, nihilo mitiores excitet fluctus, neque minus periculosus sit, quam vel turgidum aliquod mare. Qui autem scimus an non aliquando & iste lacus, faciente insolita aliqua maris tẽpestate, novo iterum luto sit redimplendus, & cum tempore ad antiquum cespites producendi ingenium rediturus?

Et hactenus quidem de nobilissima ista & celeberrima Regione, describamus deinceps Selandiam, Comitatui Hollandiæ jam ab antiquo sociatam.

COMITATUS SELANDIÆ DESCRIPTIO.

SELANDIÆ *Nomen, &* INSULÆ SELANDICÆ, *Limitesque earum, & Aggeres.*

SELANDIAM sunt qui dicant eas insulas esse quas prisci *Arboricas* dixerint, Recens terræ vocabulum, si quidem Danorum annalibus credimus, inditum ipsi à Danis. quos occupatam, ut mox dicturi simus, Walachriam, de primaria quadam Danici Regni insula, *Selandiam* nominasse adfirmant, atque hoc ipso nomine & finitimas aliquot insulas esse complexos. Equidem, prætermissis

missis hoc loco alienis opinionibus, componi credam hoc nomen ex duplici voce vernacula, *Zee* nimirum & *land*, quas Latine expresseris *terram marinam*, quæ originatio mihi satis videtur liquere. Galli ad Belgas fere accedunt, & *Zelande* pronuntiant. Itali vero hanc vocem, ut & cæteras omnes, ad dulcedinē idiomatis nostri aptamus, & *Silanda* vulgo proferimus. Constat, ut verbo dicam, Selandia nostra ex variis Insulis, quarum singulis sua distinctim vocabula, ut maiori quidem ex parte suis infra locis docebimus. atque hæ quidem Insulæ, quindecim, vel, ut alii volunt, sedecim numero, generali isto Selandiæ nomine continentur, & Comitatū inter se junctæ constituunt. Positæ autem sunt in ea maris Oceani parte, quæ ad Africum Zephyrumque obvertitur, sed

Cauro tamen magis expositæ. à Septemtrione habet sinus quosdam marinos, pæne instar canalium, & nominatim *Flackeam*, qua ab Hollandia separantur. ab Austro est lævum cornu seu brachium Scaldis, quod vulgo audit *de Hondt*, & à Flandria eas distinguit. ab ortu, dextero eius fluminis cornu, quod vocabulum nusquam mutat, à Brabantia dispernuntur ab occasu denique Oceanum habent, & Anglis jacent obversæ. Quidam Insulas istas Selandicas suspicantur easdem saltem in partem esse, quas Cæsar efficere tradit Rhenum, multis capitibus in Oceanum influentem. Alii continentem eius ævo fuisse existimant, ac Scaldim, ipsas & inter sese & à Flandria distinguentem, influxisse, ut perhibet idem Cæsar, in Mosam eo adeo loci, ubi in Mervam hactenus influit rivulus

Zoma. Cornelius Battus visa sibi commemorat monumenta quædam antiqua, & quibus perscriptum esset, Selandiam, anno circiter primo à nato humani generis Redemtore, & aliquandiu post, aliud nihil fuisse quam perpusillas aliquot Insulas, fossis quidem distinctas, sed cultoribus vacuas. Joannes Reigersbergius rerũ Selandicarum chronographus, & cum eo alii quidam recentiores, ostendit plerasque has Insulas, aut saltẽ proximas quasque, cohæsisse olim videri cum Flandria, & ab ea inusitata quadam maris tempestate, Scaldi novam viam aperiente, anno DCCCXXXVIII. fuisse avulsas. Agit etiam hisce de rebus, in Principis, hodie Regis, Philippi per hunc tractum itinere, Joannes Christophorus Calvetus Stella. Lævinus Lemnius, medicus Zirizæus, de quo infra prolixius,

lixius, ut amantior patriæ civis, cuperet quidem, Selandos eosdem fuisse cum priscis illis Mattiacis, Cornelio Tacito celebratis; cuius etiam verba è libro De moribus Germanorum profert: *Est in eodem obsequio Mattiacorum gens, Batavis similes, nisi quod ipso terræ suæ solo ac cælo acrius animantur.* Verum siquis attentius paullo rimabitur præcedentia simul & subsequentia Taciti verba, inveniet sane, Mattiacos in Germania olim habitasse & quidem, ut addit ille, trans Rhenum. Neque vero is auctor in toto hoc scripto alium sibi propositum habet scopum, quam ut solos Germaniæ populos, urbesque ipsorum & mores describat. Batavos autem quod nominat, in exemplum dumtaxat facit, & ut ostendat quod obsequii genere Mattiaci olim Romanis essent obstricti, nec invenietur

nietur profecto vel hoc ipſo opuſculo, vel in reliqua omni hiſtoria ullam omnino facere mentionem alterius cujuſcumq; rei, quæ referri poſſit ad noſtros Selandos. Quid ne Plinius quidem, aut Strabo, aut cæteri illi claſſici & antiqui ſcriptores, ullam uſquam invenientur huius rei notitiam habuiſſe. Illud potius colligetur, denominatos fuiſſe Mattiacos à Mattiaco (imo Mattio) urbe Germaniæ, & (quod ex Ptolomæo obſerves) Provinciæ Haſſiæ; urbe, inquam, calidis fontibus celebri. unde Plinius lib. XXXI. cap. II. *Sunt* (inquit) *& Mattiaci in Germania fontes calidi trans-Rhenum, quorum hauſtus triduo fervet. circa marginem vero pumicem faciunt aqua.* & Martialis:

Si mutare paras longævos cana capillos, (va?) *pilas.*
Accipe Mattiacas (quo tibi cal-

Conſi-

Conſideretur porro, ut alias rationes nunc omittamus, in quanam parte Selandiæ, quæ in aquis quodammodo tota eſt poſita, umquam fuiſſe potuerint nobiliſſimi illi calidi fontes, ex ipſis adeo terræ viſceribus ſoliti ſcaturire: & conſtabit profectò; veteres illos Martiacos nihil habere cum Zelandis noſtris commune.

Inſulas autem iſtas ſigillatim deſcribere, & peculiaria quæque in iis attingere, mihi quidem propemodum videatur: inter ἀδυνάτων. cum earum nonnullæ horrendis Oceani tempeſtatibus inundationibuſque haud ſemel mutaverint, & in aliam aliamque formam ſubinde tranſierint. alia maris quadam alluvie incrementum nonnunquam capiente; alia rurſus decreſcente: iſta fluctibus aliquando cooperta; illa viciſſim emergente. Quare

præci-

præcipuas tantum, adeoque firmiores quasque & quæ altius paullo caput è fluctibus exerunt, speciatim & ordine descripturus sum. atque hæ quidem numero septem: quæ capite quodā Scaldis ipsi ostio eius propinquo disparantur in duas partes, relictis earum tribus, nimirum Scaldia, Duvelandia, Tola, ad Orientem, ideoque Orientalibus, vulgo *Beooster-scheld:* quatuor vero, Walachria nempe, Zuidbevelandia, Nordbevelandia, Wolfersdica, una cum angulo quodam terræ Walachriæ quondam continente; ad Occidentem, ideoque vulgo *Bevvester-scheld*, appellatis. Qua mare est, muniuntur & præservantur perpetuis sabuletis, & albicantis arenę collibus; à natura vel Oceani magis alluvione factis. cætera, quæ videlicet magis mediterranea, & fluminibus tantum alluuntur,
clau-

claudunt undique & circumdant mirifici quidam aggeres, isti *Dijcken* indigetant, ea utplurimum altitudine, quam longa quadam ac diligenti observatione & experientia didicerunt requiri ad excludendam Oceani inundationem, id est duodecim præterpropter brachiorum Florentinorum, sive decem ulnarum Antverpiensium. latitudo ad ipsas radices viginti quinque ut minimum ulnas continet. extruuntur autem hi aggeres manu atque industria hominum è terra, nõ ordinaria illa aut communi, sed figulari, & tenacissima quadam argilla; & introrsus quidem materia lapideque effarciuntur, extrorsus vero, ad repellendos continuos illos & mordaces undarum impetus, vestiuntur veluti fascia quadam è stramine duos tantum digitos crassa, sed revincta nimirum & retor-

retorta tamque induſtrie concinnata, ut aggerem ſupra quam quiſquam credat tueatur, & incolumen præſter. Etſi autem requirantur, ad aggeres iſtos reparandos & ſartos tectoſque præſtandos, non immenſi dumtaxat ſumptus, ſed & improbus quidam ac perpetuus labor: ea tamen eſt incolarum induſtria & in talibus hiſce tractandis ſagacitas, ut quam optimis & æquiſſimis legibus omnem iſtam rem conſtituerint, aggereſque analogos & pro ratione latifundiorum, poſſeſſoris cuiuſque ſumptibus, ſarciantur.

Soli Zelandici indoles, & fœcunditas.

SOlum Selandicum pingue inprimis, & cum aliarum quarumlibet frugum, tum tritici maxime, feraciſſimum. quod ea quidem hic bonitate ſimul &

ſpecie naſcitur, ut non temere uſquam pulchrius meliusve invenias. accedit enim quam proxime ad oryzam. provenit item copioſe hic coriandrum. (f. *Koolſaed* innuit.) Gignit item Selandia ſat multas lauros, quarum baccæ ad juſtam etiam maturitatem pertingunt. quod cæteris tamen hujus tractus provinciis à natura negatum eſt. gignit varia herbarum medicinalium, ſive ſimplicium genera. quæ cum feliciſſime ſimul & copioſiſſime iſthic proveniant, non temere tamen, uti Lemnius quidē contendit, alibi uſquam invenias, & tamen altius aliquanto, quam in cæteris Belgicę regionibus, Hollandia tantum & Friſia, cum adjacentibus aliquot membris, excepta, in Selandicis hiſce inſulis polus arcticus elevatur. unde rigidæ magis & frigidæ eſſe, &, quod ſequitur, pauciores, aut

ſaltem

ſaltem acerbiores fructus, minus item herbarum & florum producere, naturali quadã analogia debere videantur. quod palam ſatis oſtendit, quantopere aqua marina tepidis ventis temperata & cœlum ſimul in ſolum Inſularum iſtarum edulcet. docet idem & Anglia. quę cum magna ex parte ſit Provincia hac ſeptemtrionalior, nuſquam tamen non & pulcherrimis lauris & vario arborum genere largiter ſcatet. tum variis quoque herbarum & florum, Belgicæ fere denegatorum, ſpeciebus nulla non anni tempeſtate luxuriat. & quid amplius dicam? conciliat pater Oceanus tantam illo cœlo temperiem, ut per totum quam longus eſt annum omne pecudum genus non noctu minus quam diu in paſcuis oberrare permittant. contra vero quemadmodum illic moderatur hibernum

frigus, ita hic æstivos calores intendit. unde fit ut in Anglia, cum alia quædam fructuum genera, tum uvæ inprimis, non capiant eam, quam in hac Provincia, maturitatem. Gignit insuper ager Selandicus rubiæ quam tinctorium vulgo appellant præstantissimum genus, ea quidem luxurie, ut non parvam Europæ partem largiter ea impertiatur. Est & cespitis quoddam ustibilis, seu bituminis potius genus, incolæ *Darring* appellant, sed quod nefas eruere, maxime juxta *Dicas* illas, seu aggeres, cum sit soli ipsius veluti fundamentum, & magnum adversus aquas præsidium. Sunt denique & uberrima pecori saginando pascua, & innumera passim in usus humanos piscosa stagna.

Opida

Opida & Ordines Selandiæ.

IN Selandia octo sunt oppida muris clausa, *Middelburgum* videlicet, *Zirizæa, Veria*, quæ & *Campo-Veria, Flissinga, Tola, Agger Divi Martini*. *Romersvvalia, Goesa*. Sunt & alia quædam haud infimi nominis, etsi muris carentia. pagi denique centum & duo. Ordines huius Provinciæ constant ex uno Antistite, unico Nobili, & Magistratibus opidanis.

De Insula SCALDIA, *eiusque opidis* ZIRICZÆA, *&* BROUWERSHAVIA.

SEd accedamus deinceps ad peculiarē magis singularum Insularum descriptionem, initio sumto ab Orientalibus. quarum quæ prima est, Latine scribentibus *Scaldia*, à præterlabente

Z 3 Scaldi,

Scaldi, Belgis vero *Schouvve* vernacule dicitur. ea olim multo quam hodie maior: grassatis nimirum in eam diluviis & horrendis Oceani tempestatibus, quæ attriverunt valde & minuerunt: sicut ambitus hodie septem tantum leucas includat. Scaldia olim Nordbevelandiæ tam vicina, ut Insulæ utriusque cultores, quos latissimus nunc aquarum tractus dispernit, alii alios compellarent, & alteanos miscerent sermones. Illustrat præcipue Insulam opidum

ZIRICZÆA.

DIssidet Arnemuda quinqne tantum & semi, Middelburgo vero sex ipsas leucas. habetur autem pro urbium universi Comitatus Selandiæ vetustissima: ut quam conditam narrent Annales anno Christi Iↄ cc xlix ab Illustri quodam viro Ziringo, cuius

cuiue hactenus claret vocabulo. Fuit olim & fama simul & commerciis nobilissima, adeoque insignis & magni momenti res: quod pulcherrimum nempe & valde à mercatoribus frequentatum haberet portum. quem cum obstruxisset postea & arenis oppleсset Oceanus, maximum quidem civitati inflixit vulnus, sed non adeo tamen letale, quin & mœnibus hodie causa, & cum domibus satis concinnis, tum & publicis ædificiis, mediocriter sit exculta. unde Selandiæ quidem universim acceptæ secundum demum est opidum, at Orientalium eius Insularum metropolis. Neque vero extincta hic prorsus commercia. quæ, si salem potissimum spectes, & rubiam illam tinctorum, cuius Insula ista præ cæteris ferax, magis magisque in dies gliscunt. Ziriзæus erat clarissimus ille Aman-

dus, Ordinis Divi Francisci, variorum scriptorum auctor, ut videre est nominatim in Bibliotheca Gesneri. Item Jacobus Susius, Dominus Grisenordæ, illustris profecto ac Doctus admodum vir, & antiquitatum studiosissimus. Lævinus Lemnius, quẽ & paullo ante laudavimus, Medicinæ potissimum Doctor, sed idem insigniter eruditus. ut ex pluribus quidem laudatissimis viri operibus constat. cuius filius item Guilielmus, eiusdem cum patre professionis, ob egregias suas virtutes, medicum agit apud Suecorum Regem Ericum. Petrus denique Peckius, eruditissimus vir, & perplurium magni in publicum fructus librorum scriptor.

Additamentum. [Gaudet opidum *Zirizæa* luculentissimis aliquot privilegiis. inter alia; ut, qui civis ob facinus capitale in

vitæ

vitæ discrimen adductus sit, & vel capite luerit culpam, vel fuga saluti suæ cõsuluerit, mulctari non possit graviore quam sexaginta librarum Parisiensium, id est florenorum triginta pecuniaria pœna. Item quod Magistratus urbanus non in urbem tantum eiusque districtum, sed in totam insuper Scaldiam, maxime quod ad rem agrariam pertinet, summam obtineat potestatem. quæ exerceri solet ab altero Consulum urbanorum, pari fere (si parvis componere maxima fas est) qua apud Romanos olim Tribuni plebis, auctoritate prædito, atque inde vulgariter dicto *de Gemeynte-Borgermeester*, quasi dicas Consul communitatis: & septem præterea curatoribus aggerum, qui vulgo audiunt *Heym-raden*, id est, consultores domestici, sive communis terræ consiliarii. Inter publica urbis

ter quemvis de populo & presbyterum institutus. Sicuti illud etiam, quod inter doctos & scriptis illustres viros Zirizæa nostra oriundos non recenset Guicciardinus peritissimum illum & celeberrimum Medicum, eundemque dulcissimum vatem: Jasonem inquam à Pratis. qui passim in editis suis operibus Zirizæum se esse testatur.]

Capti sunt ante aliquot annos nō procul hoc opido pisces quidam marini, horrifica plane & monstruosa corporis vastitate. cum cætera forma, tum perlongis præsertim ore exertis dentibus, apro haud multum absimiles, verum corporis mole vel bis tanto maiores, ac longe magis terribiles. Convexerunt eorum nonnullos Antverpiam, ubi, ob carnis suavitatem, care admodū venierunt. Et ad hoc quidem exemplum capiuntur subinde in

hisce istorum ac Batavorum etiam aquis, vasti quidam, horrendi & monstruosi pisces, qui ad excoquendum potius oleum, quam in alios usus, expetuntur: nec tamen, utcumque res cedat, luendo sunt gravissimo illi detrimento, quod ordinariis illis piscibus assiduè deprædandis, fugandisque & deglutiendis, piscatoribus inferunt.

BROUWERSHAVIA.

EST in eadem Insula BROUWERSHAVIA opidum Zirizæa duabus leucis abjunctum, & prædivite magis piscatore, quam alio cive populosum. Natus hinc tamen Petrus à Brouwershavia, vir insigniter litteratus, & Theologicorum aliquot operum scriptor. Item *Cunerus Petri, Leovardiensium primus Episcopus.* Erat non ita pridem hoc opidum in ditione Maximiliani Burgun-

Burgundi, Bevrię apud Flandros Dynastæ, & supremi in Belgio Archithalassi, cui una cum aliis aliquot opidis terrenisque mox describendis obvenerat ex hæreditate Illustrissimæ Dominæ Annæ, aviæ suæ maternæ, ortæ ex illustri & præpotenti quondam familia Borsalorum, in meliori sexu jampridem extinctâ. Cujus Maximiliani quidem, anno 1558 sine liberis mortui, bona delata sunt filiis Dominorum Bossutii & Cruningii, quorum uterque in matrimonio tunc habebat singulas eius sorores. Sunt denique in hac Insula multi pagi, & virorum nobilium arces.

DUVELANDIA.

ALterum Insularum Orientaliũ, & quæ Scaldiæ collateralis est, DUVELANDIA dicitur, à columbarum in ea mirabili multitudine: sonat enim nomen-

menclatura illa vulgaris regionem seu territorium columbarum. Erat autem & ipsa nuper in ditione jamdicti Archithalassi. Patet quidem in ambitum circiter quatuor leucas: sed quia nimis exposita violentæ undarum injuriæ, nullo prorsus infessa est opido. at pagos tamen habet cōplusculos, & cum domi nobilium, tum & aliorum quorumdam prætoria. Submersa fuit & salo cooperta anno Christi cIↃ IↃ xxx, cum magno hominum pariter & jumentorum clade. sed instauravit eam & Neptuno rursus eripuit, etsi non sine immenso sumptu, labore, atque industria, vir Illustris Adolphus Burgundus, Maximiliani prædicti parens.

Additamentum. [Potior hujus Insulæ pars, ea nempe quæ vulgo dicitur *de vier Bannen*, id est, quatuor fora seu Conventus juri-

juridici, & totidem pagos, Neokerkiam nempe, Oudekerkiam, & Vianam Cappellamque complectitur; emptionis jure & titulo ante annos aliquot cessit opido Zirizææ. cuius Magistratus, interiecto nuper inter utramque Insulam aggere, Duvelandiam istam cum Scaldia sua conjunxit.]

De TOLA *Insula & opidis.*

TErtia Orientalium Insularũ est TOLA, quæ à territorio Aggeris Divi Martini intermedia tantum fossa, & ea quidem vix semiplena, dividitur. unde tamen contendunt nõnulli duas esse distinctas Insulas. quod ut olim sic habuisse concedam, hodie tamen revera tantum est una. in qua duo sunt mediocri satis conditione opidula. quorum alteri nomen est Tolæ, à vernacula dictione *Tol*, quæ vectigal significantly-

gnificat. olim siquidem eo loci telonium, & pendebantur Principi vectigalia. unde non oppidum modo, sed & Insula ipsa denominata. alterum dicitur Agger Divi Martini, *Sinte Maertensdÿck* vulgo. quibus sui deinde accedunt pagi.

Aliæ quædam minorum gentium Insulæ, quas ab Orientali illa Selandiæ parte conspicias, ita parvi momenti, ac pene desertæ sunt, ut non sit operæ pretium pluribus eas attingere. Quare cum ipso Sole transituri sumus ad Occidentem. ubi plura multo quam tractu hucusque descripto & visenda occurrunt & describenda. ac primo quidem Walachria.

De

De WALACHRIA *Insulæ eiusque opidis* MIDDELBURCO, VERA, FLISSINGA, & ARNEMUDA: *itemque de Pagis celebrioribus.*

QUam Latine scribentes WALACHRIAM nominant, ea uulgo dicitur *VValcheren*, estque omnium universæ Selandiæ Insularum primaria, nō tam ipsa soli amplitudine, quod decem tantum leucas in ambitum continet, quam securitate quadam & opportunitate situs, opidorum conditione, & incolarum non opulentia minus quam densitate. Tria numerat opida muris clausa, *Middelburgum*, *Veram*, & *Flissingam*, Inter opidula vero muris carentia *Arnemuda* eminet.

MIDDELBURGUM.

MIDDELBURGO inde factum est nomen, quod sita sit tantum non in Insulæ meditullio. sonat enim vox Belgica *Burgum* seu arcem *in medio* positam. Jacet autem peropportune ad latitudinis gradus quinquaginta unum & tres quadrantes: & ab ortu quidem Arnemuda, dominii sui portu, tantum leucæ triente, à Libonoto vero SlusaFlandrorum quinque, Dordrechto deniq; Batavorum metropoli decem & septem leucarum intervallo abiungitur. Duplex urbi est alveus, vel (ut vulgo loquuntur) portus, uterque non longe ab Arnemuda inOceanum influens, quorum alter antiqui est operis, sed fluxuosus idem & strictus, ita ut ultra vix frequentetur. alter recens effossus, & ea cum latitudine, tum profunditate,

tate, ut ingentes & ſupra ducentarum *laſtarum*, id eſt, quadringentorum doliorum naves, inde à portu Arnemudenſi uſque ad ipſam urbem, magna civium commoditate ſimul & voluptate, commeantes nulla difficultate tranſmittat. Ipſa urbs luculenta in primis, amœna, & cum firmis admodum mœnibus, tum latis quoque & altis foſſis, alio rurſus muro extrorſus vinctis, omni ex parte clauſa. quæ omnia, ut examinanti liquet, prævalidam eam & probe adverſus hoſtem communitam efficiunt. Vias habet admodum elegantes, domos amplas & laxas, pulchra denique & magnifica cum templorum tum & cœnobiorum ædificia. Inter quæ potiſſimum eminet pulcherrimum illud & auguſtum Cœnobium inſtituti Præmonſtratenſis, vulgo dictum Abbatia Divi Nicolai, & inſti-

tutum primo ab Godebaldo, vigesimo quarto Ultrajectensium Præsule, sed auctum deinde & veluti renovatum ab gloriosæ memoriæ Principe Guilielmo, Romanorum Rege, & eodem Hollandiæ Selandiæque Comite, anno, ut habent annales CIↃ CC L V I. qui Princeps, una cum conjuge Isabella regina, regio inibi tumulo conditus. Habet istud Cœnobium, inter alia quędam ornamenta, pulcherrimam bibliothecam. sed quod caput est, & familiam ducit, luculento in primis & opiparo gaudet censu. & Cœnobiarchæ sive Abbati ea est & auctoritas simul & præeminentia, ut in publicis Ordinum Comitatus Selandiæ cō-ventibus, ipse solus, totius ecclesiastici ordinis nomine, ferat suffragium. Evectus est nuper, petente Philippo rege, hic locus & cum eo civitas Middelburgensis

genſis ad dignitatem Epiſcopalem, electo ad tantum faſtigium, & in Nicolai de Caſtro locum ſuffecto, Joanne Striano, docto & reverendo Antiſtite. qui, cum munus hoc, civiles Belgarum motus, Middelburgi obire non poſſet, dum conſileſcunt turbæ atque iræ leniunt, Lovanii honeſtiſſime vitam exigit. Gaudet inſuper Middelburgum *ſtapula*, ſive emporio vini, è Gallia, Luſitania, Hiſpania, aliiſque Provinciis via maritima in has partes importari ſoliti; cunque navigationibus maxime & negotiatione marina, tum & aliis quoque varii generis mercimoniis floret: eſtque non hujus dumtaxat Inſulæ, ſed & Comitatus Selandiæ caput. ita potens quidem & dives, ut ante aliquot annos à Domino Arnemudano emerit momentoſum illum opidulum Arnemudam, ubi (ut in-

tra dicturus sum) capacissima est & tutissima navium statio.

Additamentum. *Middelburgum* nonnulli *Metelloburgum* appellant, à Metello videlicet, consulari apud Romanos viro. sed videtur hæc originatio longe nimis petita. conditum etiam volunt à nescio quo Mattione, & Selandos ab eo dictos fuisse Mattiacos. nos hæc talia, ut incerta nimis atque ambigua, in medio relinquimus: dicimusque hanc urbem, etsi opibus nunc & potentia splēdeat inter Belgicæ primas, exiguis tamen & vix notis initiis ortam; atque adeo anno à Christo nato M C XXI, quo tempore Godebaldus Episcopus Trajectensis pulso, ob flagitiosam vitam & laudabilem parum œconomiam, Canonicorum regularium cœtui surrogavit Præmonstratensis Ordinis monachos, nihil fuisse quam pagum:

&

& præcipua quæque privilegia impetrasse ab Comite Hollandię Romanorum Rege Guilielmo, qui voluerit inter cætera jusseritque ne alibi usquam in tota Occidentali Selandia suprema quam vocant justitia redderetur, utque de capitali omni delicto, ruri & extra urbis pomœrium perpetrato, Middelburgi solummodo posset cognosci. quo in carcerem etiam rei adducerentur, &ad causę usque decisionem adservarentur. Inter publica urbis ædificia eminet hodieque Cœnobium, destinatum nunc comitiis Præpotentium Dominorum Selandiæ Ordinum, & sollenni quorundam ex iis sedi: Cameræ item rationum, collegio Senatorum rei maritimæ, officinæ denique monetariæ, & similibus usibus. Spectabilis quoque est Curia, sive Senatorum domus, statuis & emblematis varie

ornata. item faſtigium illud ſummæ urbis turri impoſitum, horologio longe pulcherrimo exornatum. quod opus ſtetiſſe dicitur Reipublicæ centum & quinquaginta millibus florenorum. Natus fuit in hac civitate Paulus à Middelburgo, vir mathematicis ſtudiis clarus, & hoc nomine Romam vocatus : ubi factus Brevi Epiſcopus, inter alia quædam de Paſchatis quoque celebratione ſcripſit. Natus item è viculo urbi vicino, ideoque de Middelburgo dictus, Nicolaus Everardi, vir cum aliis ſtudiis, tum juriſprudentia maxime perilluſtris, & idem inſignis politicus. quare ob conſiliorum felicitatem adhibitus ſemper à Principe ad res magnas, & creatus tandem non ſolum Hollandiæ, ſed & Magni Senatus Mechliniani Præſes. in qua urbe deceſſit anno à Virginis partu

partu 1532, relictis compluribus liberis, qui & variis dignitatum titulis nobiles, & digni omnino tanto parente filii. maximo natu, Petro nomen erat, Theologiæ & Jurius Utriusque Doctori, Antistiti ordinis Præmonstratensis. alteri Nicolao Everardi, itidem Jurisconsulto, & primo quidem Consilii Frisiæ, mox Mechliniæ Præsidi, ubi & vita defunctus est hoc ipso anno quo scribimus 1560. tertio nomen est Nicolao Nicolaio Grudio, pariter Jurisconsulto, sed eidem & aliis studiis claro, & præsertim historico ac poëtæ dulcissimo. unde & maximos semper honores gessit, & hodieque est Consiliarius Regius, Ordinisque aurei velleris Graphiarius. quartus dicitur Adrianus Nicolai Marius, itidem Jurisconsultus, & virtutibus ornatissimus vir, qui & ipse jam functus est variis

dignitatibus, & hoc tempore Cancellarius Geldriæ. quintus denique fuit Joannes Secundus (solent enim & eruditi isti trans Alpes, non secus quam olim Romani, varia sæpe ex variis caussis cognomina sibi adsciscere) qui magnæ jam famæ & expectationis adolescens in ipso ævi flore extinctus est doctus sane & elegantissimus vates, ut ex poëmatibus hodieque extantibus constat. Et videtur profecto singulare quoddam fuisse omnium fratrum istorum donum, ut inter alias suas dotes, in poësi præsertim excellerent.

MIDDELBURGUM.

Vos ego Mattiacos mediis admiror in undis
Florentes opibus, relligione, fide.
Nam quid ego armorum studium, quid nautica dicam
Prælia? quid forti pacta trophæa manu?
Immensas quid opes atq; auri pōdera iactē?
Quid pretia & gazas, decolor Inde, tuas?
Sed

Sed neque salvifici desunt hic dogmata verbi:
Exsulat hinc omnis vana superstitio.
Queis igitur terra ac cœlestia dona supersunt,
Aut hic, aut populus nemo beatus erit.

G. Ens.

VERIA.

VERIA, quæ & *Camp-veria* potius dicitur, alterum est inter opida huius Insulę muro & mœnibus clausa. situ quidem ad Aquilonem obversa, & in ipso Oceani littore. fossam habet, quę Middelburgū usque extenditur, à qua urbe leucæ tantum unius intervallo, Flissinga vero altero tanto abjungitur. muris cingi incepit anno cIↃ CCC LVIII. estque opidulum satis concinnum, & mercimoniis florens. maxime propter commercia navium Scoticarum, quæ in isto potissimum portu stabulantur, unde ob varias suas dotes, Mar-

Marchionatus dignitate se jactat, cujus Marchia, ex antiquo quodam statuto, ea gaudet praerogativa, ut solus, ac sine ullo competitore, in conventibus Ordinum terrae, suffragium ferat pro Selandica omni nobilitate. Est in opido isto armamentarium, amplitudine simul & forma spectabile, in quo adservantur tum machinae bellicae, tum & reliquus omnis Regis ad expeditiones maritimas apparatus. Erat & Veria nuper in ditione jamdicti Archithalassi. nunc ex caussis supra narratis Marchionem agnoscit Maximilianum Cruningium, ejus nepotem.

Additamentum. [*Veria* nomen est à trajectu, qui Teutonice dicitur *Veer.* quia nempe olim isthinc trajicerent Campam, pagum Nordbevelandiae, nunc submersum, unde & Campo-Veriae nomen est. Incolae piscatio-

cationibus maxime, & halecum capturis invigilant. nonnulli & in exteras regiones negotiantur. Dynastarum prætorium extra urbem olim, & teli jactu è porta, sed dirutum per hæc bella & solo æquatum. emit Marchionatum utrumque, Verianum nimirum & Flissinganum, pretio centum & quadraginta sex millium florenorum Illustrissimus Princeps Auriacus, qui inauguratus sub annum Christi 1581.]

FLISSINGA.

FLISSINGA, tertium est in Walachria opidum, Africo fere obversa, & in Flandriæ terræ conspectu: Middelburgo autem leucæ unius itinere dissita. neque aliud fuit anno, ut habent annales, cIↄ cccc, quam meatus quidam, seu trajectus in Flandriam. exinde vero paullatim auxit. & quid amplius? annis ab hinc

hinc quadraginta, muris & portis clausa est: faciente Illustri Heroë Adolpho Burgundo jam sæpius nominato: sic ut hodie dici queat communis quidam totius orbis terrarum transitus. est enim & opportuno adeo situ, & tam eximio portu spectanda, ut quotquot fere ab Oriente, Occasu, Austro denique ultro citroque commeant naves, ea perpetuo transeant. transitus quidem adeo momentosus, ut quis merito clavem dicat Oceani Belgici. quare & Carolus Quintus Imperator, inter cauta quædam & intima sua dogmata, suasit Philippo Regi, ut quam diligentissime tueretur hunc locum.

Additamentum. [Flissinga initio fuit in ditione Comitum Selandiæ. fitque mentio eius ad annum M CC XXVII, sub Florentio tertio. sed donatum deinde jure & privilegiis opidanis tenue-

tenuere ſub annum. M CCCC L X X Illuſtres Borſali. qua gente in meliori ſexu extincta, paruit aliquandiu Burgundis. à quibus tandem jure & titulo emptionis delata eſt, una cum Marchionatu Veriano, ad immortalis memoriæ Principem Guilielmum Naſſovium. Floret hodie navigatione & mercimoniis inter Belgicæ primas. Inter opera publica ſpectabilis maxime Curia nuper extructa, tota è ſecto per artem lapide, & cui Selandia quidem non habet parem. Eſt præterea aula illa, ſeu regia Illuſtriſſimi Principis, pulchrum hercle & elegans opus.]

VLISSINGA.

SIve Laërtiada nomen de nomine traxti,
Seu genuina tua vocis origo latet:
Quum tua facta puto, iuſtaque examino lance,
Atque ad Vlyſſea comparo geſta manus:

Vix

Vix alium quemquam poßim dare conditor urbem
Qui talem, & tantum struxerit auctor opus.
Nã velut ille Ithaca deserta, tempore longo
Lativagi erravit per vada salsa maris,
Innumerosque locos adijt, portentaque vidit
Plurima, apud multos vix habitura fidẽ:
Sic, Vlißinga, tui cives per cuncta vagantes
Æquora, venantur Salsipotentis opes:
Speq; lucri dulcis credunt se fluctibus, aqua
Exilii longas mente feruntque moras.
Ac velut ille manu promptus, sed promptius astu
Ad cœlum factis extulit Argolicos:
Sic sibi Mattiaci innumeros peperere triumphos
Dum forti tractant pro patria arma manu.
Quod si Dulichij tamen omnia mente resolvas
Facta senis, mentis robur & eloquium:
Fallor? an, Illa vetus, dices, est fabula vatũ.
Ast hæc viderunt tempora nostra geri,
Tũ Vlißinganus minor est Argivus Vlysses,
Fabula quam longe distat ab Historia.

GASPAR ENS.

De

De opidulis WALACHRIÆ *muro carentibus, & municipijs.*

DEflectentibus inde ad Occasum Caurumque, & Oceani littora Veriam versus legentibus, occurrunt sub arenariis Insulæ collibus opidula quædam muris carentia, tum & pagi perplures, & item cœnobia, & in opidis quidem numerantur potissimum *Soutlandia* & *VVestcapella*. Quod posterius hodieque habet jus civitatis: etsi opidum ei cognomine jam à centum viginti annis retro mari submersum sit: opidum, uti narrant, egregium, & portu totius Walachriæ præstantissimo quondam conspicuum. Sequitur inde *Domburgum*, & juxta prætorium illud Cœnobiarchæ Middelburgensis, quod *VVesthoviam* nuncupant, amœnissimus sane Præ-

ſulis eius ſeceſſus. Inter Fliſſingam vero & Arnemudã eſt promontorium illud, quod vulgo *Rammekens* dicunt, & Vulturno jacet obverſum. ubi nuper Carolus Quintus Imperator, firmando ab ea parte ac defendendo oſtio fluminis, condidit arcem Zeburgum.

ARNEMUDA.

ARNEMUDAM Itali & Hiſpani *Ramua*, Belgę *Armuyden* vulgariter nuncupant. eſt autem opidorum Walachriæ noſtræ poſtremum, ac perexiguum quidem illud, & murorum expers, ſed quod portum habeat tota Europa celebratiſſimum. idque ob navium undique adpellentium, & in varias rurſus terrarum plagas diſcedentium prope innumeram multitudinẽ. ita ut ſæpenumero exeuntes hinc videas, & ſingulis hiſce Provinciis,

ciis, Hiſpania nempe, Luſitania, Gallia, Angliaque redeuntes tricenarum, quadragenarum, quinquagenarum, imo & centenarum nonnumquam, ac ducenarum navium claſſes. ut omittam jam eas, quæ vel ſolitariæ prorſus, vel exiguo ſaltem comitatu aſſociatæ, perpetuo fere ultro citroque commeant, & innumera varii generis merce onuſtæ Antverpiam maxime, ubi mercatorum pleriſque & navium merciumque dominorum ſollennis ſedes eſt, ad mercatum contendunt. uti fuſe ſatis & examuſſim in urbe illa deſcribenda fuit à nobis expoſitum. Unde coadunatas nonnumquam in hoc portu conſpicias ad quadringentas quingentasve onerarias naves, nec ceſſari umquam à novis ſubinde omne genus navigiis conſtruendis. Sita eſt Arnemuda mirabili prorſus & excellenti op-

 portu-

portunitate ad ipſum Oceani littus. ſed videamus quæſo paulliſper quænam ſit eius à præcipuis quibuſque & famoſiſſimis ſimul Europæ totius portubus pæne exacta diſtantia. nam cum frequentiſſima inter ipſam illoſque intercedant commercia; non debet ſane exacta rei illius notitia cuiquam videri ſuperflua, quæ non una de cauſſa, maxime vero propter ſecuritates quas vocant, & periculorum receptiones, Antverpiæ inter mercatores fieri ſolitas, multifariam utilis. eo magis, quod ipſi etiam nautæ, licet aſſidue fere frequentent has vias, magnopere tamen alius ſæpe ab alio diſcrepent. Numerantur itaque Arnemuda Amſterodamum uſque leucæ viginti quinque, (nos in toto hoc opere; quotieſcunque ſermo eſt de maritima quorumcumque locorum diſtantia, loquimur ex ſententia

tentia præstantissimi fere cuiusque Cosinographi; & peritissimi item naucleri,) ita ut denis septenis leucis marinis & semi, id est, singulis gradibus septuagena milliaria Italica, vel si mavis vicenæ & ternæ leucæ Flandricæ cum triente respondeant. Arnemuda deinde Bremam numerantur leucæ nonaginta & tres. Hamburgum, centum & quinque. Zondam, Daniæ fretũ, centum & octoginta. Dantiscum, ducentæ quinquaginta quatuor. Rigam, trecentæ. Rivaliam, trecentæ triginta quinque. Nervam, trecentæ & sexaginta quinque. Parte alia computantur ab Arnemuda, usque ad Picardiæ Calitium, leucæ viginti & tres. Londinum, duæ & quadraginta. Antonam, sexaginta & duæ. Diepam, quinquaginta & quatuor. Rhotomagum, quinque & septuaginta. Brestũ,

centum viginti quinque. Rupellam, centum & nonaginta quatuor. Burdegalam, undecim supra ducentas. Bilbaum, ducentæ viginti sex. Promontorium finis terræ, ducentæ septuaginta. Olyssipponem, trecentæ & octoginta. Gades, quadringentę & octoginta. Hispalim, ipsæ quingentæ. Malacitam vero quingentæ & quadraginta. Maderam, maris Atlantici insulam, quadringentæ & octoginta. Canarias, olim Fortunatas dictas, quingentæ viginti. Liburnum denique sive Livornum, Etruriæ portum, septingentæ & octoginta. Arnemuda in quoscumque terrarum tractus soluturis opus est aquilone septemtrioneve: sed nec Eurus iis incommodus. quia vero superandú omnino est promontorium Zeburgense, quod non alio vento, quam aquilone superatur, solent plerumque naves

secun-

ſecundo æſtu eo primum defluere, atque inde porro, flante quo indigent vento, velificationem auſpicari. contra vero, ut portum iſtum feliciter ſubeant, contrarios, uti notum eſt, ventos exoptant.

Additamentum. [Fuit Arnemuda uſque ad annum 1572, municipium Reipublicæ Middelburgenſis, & iiſdem cum ea gaviſa eſt privilegiis. ſed obſeſſo à Principe Arauſino Middelburgo, quia varie vexabatur à militaribus eius copiis, nec diutius erat reſiſtendo, maluit ſeſe victori ſubiicere, quam extremã belli calamitatem experiri. quod indigne ferentes Hiſpanici, locum impetu oppreſſerunt, & incolas quidem alios trucidarunt, alios vero fortunis exutos, coëgerunt lares ſuos deſerere. Middelburgo deinde capto, Princeps, quo magis animarentur cives ad col-

lapſum opidulum inſtaurãdum, ex pacto cum Middelburgenſibus inito, Arnemudam omni ipſorum imperio liberavit, & ſui in poſterum juris eſſe voluit: variis inſuper privilegiis & immunitatibus eam exornans, tum vallis undique, propugnaculis, foſſis, & portis communiens: ita ut Arnemuda exinde habita fuerit, habeaturque pro civitate. etſi veterem illum ſplendorem, cuius obiter meminit Guicciardinus, ob pulvinos quos vocant, & arenas maris, reciproco fluctuum meatu denſatas, ac ſoli inſtar duratas, pæne totum amiſerit, & importuoſa jam prorſus, vixque vectoriis navibus adeunda, in miſerandam plane conditionem redacta ſit, ac tantum non deſerta.]

Habet deinde Walachria Inſula & compluſculos pagos, inter quos nominatim *Zuidburgũ*, medio

medio fere inter Flissingam & Middelburgum itinere, locum certe amœnum, & palatio quodam peramplo insignem. ubi anno 1556. in Hispaniam abiturum, nec rediturum amplius Carolum quintnm, venti aliquamdudum morati sunt.

De ZUIDBEVELANDIA *Insula, eiusque opidis* BORSALA, ROMERSWALIA, *&* GOESA: *Itemque de pagis celebrioribus.*

SEquitur in Occidua parte ZUIDBEVELANDIA. Insula Belgis sic dicta, quod priusquam aggeribus cingeretur, quasi fundo non satis solidato, sub pedibus tremeret. est autem hæc Insula Selandicarum omnium longe amplissima, ut quæ aliquando viginti ipsas leucas ambitu suo incluserit. hodie, propter sævas Oceani tempestates & horrenda

ſubinde diluvia, tum perpetuum illum Scaldis, Bergozomium inter & Romerſwaliam, violentiſſimo ſuo curſu jugiter eam atterentis æſtum, toto fere ſemiſſe contractior.

Claruit olim tribus haud ignobilibus opidis. quorum primarium quidem BORSALA dicebatur, ad auſtralem Inſulæ plagam extructa: ſed miſere tandem (ecce qualibus quamque horrendis periculis homines ſeſe exponant!) anno 1532, una cum territorio omni circumjecto, quod Dominium Borſalanum audiebat, mari abſorpta.

ROMERSWALIA ergo inpræſentiarum quidem Zuidbevelandiæ caput eſt, & ab ortu adſpicit Bergozomium, unde leucæ dumtaxat intervallo abjungitur. ſed diluvies eadem inundatioque ab Inſula omni avulſam ſeorſim in Inſulæ formam redegit.

redegit. unde continua illi cum Oceano ſimul & Scaldi pugna: quam non ſine ingenti labore, impenſa, diſcrimine, atque pæne dicam miraculo, hactenus ſuſtinet. ut quam elegantiſſime nuper Philippo Regi, dando accipiendoque fidelitatis ſacramento iſtuc delato, ſcitiſſimis hiſce verſiculis oſtio domus ſuæ inſcriptis, oſtendit perdoctus ille Nicolaus Cromflietius, opidi civis:

Vidimus aſſueto privatum lumine ſolem,
Pallida turbato vidimus aſtra die.
Vidimus undanteis horrendos æquôris æſtus.
Nos miſeros Belgas cum obruit Oceanus.
Vidimus at poſtquam te, gloria noſtra Philippe,
Cæſarea proles, ſemideumque decus:

Cuncta

Cuncta refutamus transacti tempora sacli,
Quod præsens nostrum testificatur opus.
Sit licet exiguum, sit pro ratione voluntas.
Nil facit ad vastum parva carina fretum.

In hoc igitur opido, cui diserte id privilegii, susceptus est Princeps Philippus anno Christi 1549, ab Ordinibus terræ Selandiæ, una inibi congregatis, in futurum Provinciæ Comitem.

GOESA.

GOESA, quam vernacule vocant *Ter Goes*, sola è tribus opidis mansit intacta, & ad aquilonarem insulæ partem, ac brachium illud Scaldis, cui Schengæ nomen est, posita opidulum satis lautum, & luculentis admodum privilegiis exornatū. Goesæ natus est Joachimus Polites, amplis-

amplissimæ Antverpiensium Reipublicæ Graphiarius, eruditus inprimis vir, & poëta insignis, qui inter alias aliquot elegantias, pulcherrimam instructissimamque habet bibliothecam. Est item hæc patria Cornelii Baersdorpii, Doctoris Medici & Philosophi longe gravissimi, Archiatri & inter intimos familiares Caroli Quinti Imperatoris. Juxta Goesam est pagus *Barlandia*. unde natus doctissimus ille Ælius Adrianus Barlandus, qui cum alia quædam opuscula, tum accurate inprimis cõscripsit terræ Brabantiæ chronicon. Habet inde hæc insula multos insignes pagos & toparchias, & præsertim amœnam illam & amplam *Elfsdicam*, quæ maiori ex parte toparcham agnoscit Petrum Lutianũ Florentinum. quod ostendit nullum fere locum carere hominibus nostræ gentis. Habet deni-

denique amœnissimas aliquot silvulas, & in iis non tantum feras, sed innumera quoque avium utilissimarum genera.

De NORTBEVELANDIA *insula, & opido* CORTGENA.

TErtia insularum Occidentalium NORTBEVELANDIA dicitur. Insula olim tam fœcunda, tamque omni ex parte amœna, ut jactaretur pro Selandiæ terræ deliciis. sed diluvies illa anni 1532, prorsus illam absorpsit. opidum habuit satis celebre, cui nomen *Cortchena*, Campo-Veriæ fere oppositum. quod ipsum quoque sic fluctibus obrutum, ut præter turrim è summis aquis extantem, nihil inde relictum sit. extant autem in istis & finitimis aliquot locis etiam aliæ quædam pagorum misere submersorum turres, navigantibus satis

ſatis clara miſerandaque calamitatis ſuæ indicia. Sed vindicat ſe noſtro ævo hæc tellus, & aſſidua maris alluvione ſenſim attollitur. ita ut ſpes ſit fore, ut cis paucos annos maiori ex parte recuperetur, & aggeribus rurſus obſepiatur.

Additamentum. [Educta ſunt ante annos circiter quindecim & aggeribus cincta duo huius inſulæ territoria, totidem hodie pagis inſeſſa. quorum alteri nomen eſt *Colinſtplata*, alteri *Catzio*. Sicuti vindicata quoque civium Ziriżæorum maxime opera ſumptibuſque eſt Oreſanda, inſula inter Scaldiam & Nordbevelandiam media, nec aggeribus antea umquam ſepta.]

Terra ab undis vindicandæ, & aggeribus obſepiendæ ratio.

ET inſularum quidem aliarumque id genus terrarum vel Oceani impetu ſubmerſarum recuperandi, vel novarum etiam adquirendi ratio in genere fere eſt talis. Opperiuntur iſti opportunum maxime anni tempus, id eſt ipſam æſtatem,

Cum venti poſuere, omnisque repente reſedit
Flatus,

Inde vero recedente, ut ſolet, in ſenas vel circiter horas, & plurimum ſubmittente ſe æſtu marino, ingens hominum numerus aggerem ea parte qua ruptus eſt inſtaurare aggreditur. quod ſi nullus forte ſit agger, ut in terris nunquam ante ex mari eductis, tunc idoneum maxime diligunt terræ illius locum, & nova

nova jaciunt aggeris fundamenta. atque hoc modo vel restringitur pedetentim & coarctatur vorago , vel educitur agger ille novus ad justam aliquam altitudinem. eo vero cum per canales quosdam, & vorticum data opera relictorum fossas tandem deventum est, emittuntur dehinc via cataractarum aquæ in agro sic vindicato residuæ. quod si minus hac via succedat , adhibentur mox molæ aquaticæ , aliæq; id genus machinæ in hunc usum comparatæ , quibus reliqua omnis aqua in solidum exhauritur. Atque ita cum tempore simul & improbo quodam labore,impensa, industria, nisi conatum abrumpat insana ventorum rabies , tota res ad optatum tandem & desideratum finem perducitur. sed ventorum, ut innui , vehementia & valido nimis adversoque flatu interdum con-

tingit, ut & operam omnem & oleum perdas. quin & accidit aliquando, ut absoluta jam & ad finem perducta re, spirare incipiat impetuosior aliquis ventus, vel alioqui exoriri insolens quædam & fœda tempestas, quæ vel temporis puncto fluctibus cooperiat quidquid continuis aliquot mensibus, vel & annis nónnumquam, ab undarum injuria vindicaveris. Nec propterea tamen opportunis rursus temporibus à conatibus istiusmodi solent desistere. qui si feliciter cedant, ut plerumque sane contingit, hominem intra paucos annos divitant. ea siquidem est terrarum ita recuperatarum fœcunditas, ut quidquid iis ingeritur, ad miraculum fere multiplicetur.

De WOLFERSDICA *insula.*

QUarta ultimaque prædictarum Insularum Occidentalium dicitur WOLFERSDICA. estque cæteris longe angustior, & duobus dumtaxat pagis, tum & pascuis satis uberibus memoranda.

De Republica & Magistratibus.

SUnt in insulis istis Selandicis duo Ministri, seu Magistratus Regii, Belgice *Rent-meesters*, Latine Quæstores ærarii dicti: quorum utrique magna est in provinciam suam auctoritas. magna jurisdictio. & alteri quidem, Occidentalis ac præcipuæ terræ partis Quæstori, sedes est Middelburgi: alteri, partis Orientalis, Zirizææ. Sunt autem veluti quidam Vicarii Principis, quatenus terræ Selandiæ Comi-

tis, in collatione feudorum, aliisque id geuus majoris momenti negotiis. audiunt Consiliarii Regis, cujus & reditus omnes conquirunt, acceptique & expensi rationem reddunt. deferuntur ad eos edicta & placita omnia Principis, quæ ipsi publicanda deinde & observanda procurant. habent denique potestatem prehendendi & conjiciendi in carcerem facinorosos quoslibet in agris pagisq; deprehensos, quos tenentur sistere Magistratibus utriusque metropolis, damnandos ab iis, vel si inveniantur insontes, absolvendos. Hodie Magistratum hunc gerunt, in Orientali quidem Selandia, vir Illustris Hieronymus Serooskerquius, eques Auratus, ac loci unde nomen adsumit, toparcha. in occidua vero, filius eius Philibertus, generosus item & perillustris vir.

Praci-

Præcipua Selandorum artes.

INſulani naviculariæ maxime & piſcationibus dediti. hinc ut agriculturam omittam & pecuariam, quam utramque ſatis ſedulo profitentur: purgant præterea & nivium inſtar candefaciunt prope immenſam vim rudioris illius & popularis ſalis ex variis mundi plagis inSelandiam ſuam convecti. purgant autem? quin efficaci quadam & aquæ marinæ & ſuppoſiti ignis facultate(ea ſcilicet eſt ipſorum ars atque induſtria) ipſum ſalem magnopere inſuper augent. ita quidem ut ſingula ſalis Hiſpanici centenaria, in centena & quadragena quina, vel præterpropter: Luſitanici, in centena tricena quina: Gallici denique in centena ut minimum & vicena quina excreſcant. inſignẽ profecto & conſideratu digniſſimam

rem! præſertim cum cæteris omnibus rebus quæ & recoqui ſolēt & repurgari, metallis nempe, & ceris, & quidquid prætereà tale eſt, non parum inter purgandum, nec ſine cauſſa quidem, decedat. nam quod ſaccharum quoque videatur inter purgandum accreſcere, id ex hominum magis malitia variis illud & ſæpe parum honeſtis rebus adaugentium, quam ex ipſa rei natura procedit. Sed in ſale, ut diximus, exaugendo nulla plane intervenit fraus, nulla humana malitia; ſed mera tantum adhiberi conſuevit induſtria, qua ex aquis marinis ſali abunde adfuſis & prope cum eo decoctis, non candorem dumtaxat & vigorem, ſed & incrementum illud eliciunt. etſi mare tamen iis anni temporibus, æſtate videlicet atque autumno, in hiſce quidem Provinciis, quod ſalſuginem attinet, ul-

tra ſena ut plurimum in centena continere non ſoleat. Et hanc quidem purgandi & excoquendi ſalis rationem teſtantur annales apud homines iſtos fuiſſe in uſu jam à quadringentis & amplius annis retro : unde ad ſummam & omnibus numeris abſolutam perfectionem ab iis perducta eſt. Utuntur Selandi in quotidianis colloquiis idiomate Flandrico, ceu vernaculo ipſis, & ut ſic dicam, materno. ſed cum varie paſſim viri peregrinentur, cumque domi etiam crebra iis cum exteris intercedant commercia, ægre virum ullum invenias, imo ne fœminam quidem, quin & Gallice ſimul & Hiſpanice calleat. neque deſunt complures qui ſonent Italice.

Quando Selandi ad Christum conversi.

PErvenerunt ad fidei sacrosanctæ cognitionem inde usque à tempore Divi Willebrordi, qui solenniter eam, multo ante sæcula Caroli Magni, id est, anno circiter IↃ C XC: in toto illo Selandiæ, nec non Hollandiæ Frisiæque maritimo tractu annunciavit.

Prima Selandicarum Insularum origo, & Dynastarum series.

EDuctæ fuerunt hæ insulæ (ut è scriptis quidem & monumentis colligitur) atque à maris iniuria vindicatæ, multo ante Carolum Martellum, Pipini (ut notum est) patrem: idque à Danis. qui perpetua fere cum Anglis Francisque gerentes bella, quo commodius hostem utrumque invaderent, & facta præda, tutio-

tutiores haberent recessus, elegere potissimum istas syrtes (tales enim revera tunc erant) tamquam loca conatibus suis opportuna. & primam quidem occupavere Walachriam, quam ex mari eductam, ac paullatim deinde excultam, magis magisque frequentare cœperunt & habitare. præsertim vero postquam eo delatus est famosissimus ille Rollo. qui (narrante Paullo Æmilio) cum in somno vidisset, elephantia se, vel si lepra magis dicenda est, derepente correptum, sed ablutum deinde in puro fonte, lue continuo liberatum, moxque in verticem montis cuiusdam enixum. cum inquam hæc somniasset, & mane quibusdam è suis referret; Christianus quidam captivus ita somnium illud interpretatus est: elephantiasis (inquiens) Domine, denotat religionem illam falsissimam Deastro-

ſtrorum, qua videlicet tu infectus: aqua vere puriſſimi fontis, ſanctiſſimam aquam baptiſmi: quæ & mundatura te, & mundatum ad montis culmen, id eſt, ſummam aliquam dignitatem eſt perductura. quæ interpretatio cum Rolloni mirifice arriſiſſet, ipſe ex inſulis hiſce, anno circiter Iↄ cccc, regnante in Gallia Carolo Simplici, numeroſo exercitu ſuccinctus, in eam terræ illius partem, quæ tunc Neuſtria dicebatur, contendit: ubi mox præmiatoribus ſuis edixit, ne quis ultra terram auderet depopulari, neve prædas in ea facere: oblatis inſuper, ſive religione id fecerit, ſive ad conſiliandam ſibi auram & gratiam popularē, in templo tunc primum obvio multis & pretioſis donariis, quin ut populos illos eo magis demereret, obſequentioreſque efficeret, matrimonio ſibi junxit unam è ſi-

è filiabus Berengarii, Comitis Bellovacensis. unde factum, ut Principi tam modesto, tamque ut videbatur, religioso, brevi se daret Rhotomagus, dictæ Provinciæ caput. quam urbem tunc ipse obsederat, neque Carolus Rex, partim simplicitate quadã & imperitia rerum, partim fatalibus illis cum Proceribus regni discordiis, succurrebat. Rollo motus tam prospero rerum suarum successu, Christo illico dedit nomen, & baptismo tinctus à Francione, Rhotomagensium Præsule, mutato nomine Robertus dictus est, à Roberto, fratre Regis Odonis, initiationis arbitro. Mox fortuna porro utentem virum, & magnos in dies facientem progressus, creavit atque instituit idem Rex, ex fœdere inter utrumque percusso, Ducem Provinciæ Neustriæ. quam ipse in posterum à Normannis

suis

ſuis dici juſſit Normanniam. Dani ſiquidem apud veteres Gallos, Belgarum in eo ſequentes morem, audiebant Normanni, dictione compoſita ex vocibus *Noord*, quæ Septemtrionem, & *man*, quæ virum ex hac lingua ſignificat. Succeſſit defuncto Rolloni in Ducatu Guilielmus filius. cui & inſecutis aliquot ex hac gente principibus tam propitia fuit fortuna, ut non tantum fundaverint ampliaverintque & diutiſſime retinuerint Principatum Normanniæ : ſed & poſteris viam munierint ad ſubdendas imperio ſuo Apuliam, Calabriam, Neapolim, Siciliam. quas omnes Græcis ereptas terras longo annorum ſpatio poſſederunt. Parte alia ſubjecerint imperio ſuo ad annum MLXVII univerſum regnum Angliæ. cum videlicet Dux Guilielmus nothus, adiutus à ſocero ſuo Balduino

duino Pio Comite Flandriæ, magno & memorabili illo prælio ſuperavit Heraldum, eius regni uſurpatorem. unde vulgari Gallorum lingua dictus fuit Guilielmus Conquæſtor. Dedit autem is regno recens quæſito cum novo imperio novam etiam linguam novaſque leges & ſanctiones. quarum pleræque in hunc uſque diem incorrupte apud Britannos obſervantur. qui propterea patrem eum appellant, & imperii ſui conditorem. etſi Anglica tamen lingua, cuius uſu indigenas in judiciis interdixerat, revocata ſit poſtmodum, & in eam, qua hodieque præcellit, dignitatem reſtituta. Tam conſtantem vero fortunam in eo regno expertus eſt, ut hucuſque in poſteris illud obtineat. quin & Scotiam eius ſanguis, etſi per lineam fœminiam, & ſequiorem quem vocant ſexum, noſtro etiam

iam sæculo moderatur. Sed ut revertamur ad nostram Spartam, vindicata (ut supra dixi) jam inde ab ævo Rollonis, & magnopere culta, frequentataq; Walachria, subactæ quoque paullatim & novis coloniis occupatæ sunt pleræque ex insulis circumiectis. Quæ post varios casus & multiplicia rerum discrimina, redactæ sunt tandem vi ac manu armata, etsi variis tamen juris prætextibus obvoluta, in ditionem Comitum Hollandorum. Sed cum anno Christi M VII, Imperator Henricus III, Walachriam & vicinas aliquot insulas donasset Balduino Barbato, Comiti per id tempus Flandrorum: diuturna & gravia admodum bella inter Flandros Hollandosque vario quidem ultro citroque eventu exorta sunt. nominatim vero internecinum illud prælium anni M CC LIII, quo Florentius, frater

frater Guilielmi Regis, & Cliviæ Princeps Lupus, in Walachriæ fere conſpectu ediderunt horribilem illam ſtragem in exercitu Margaretæ Comitis Flandriæ. quo prælio, juxta quoſdam Scriptores, cecidere quinquagies mille Flandri: totidem aquis ſubmerſi ſunt: iterumque totidem capti. Inter captos præcipui erant Guido & Joannes Dampetræ, Margaretæ ipſius filii: Theobaldus Comes Guiſiæ: (*imo* Guiſnæ) Godefridus Comes Bituricenſis (*imo* Barrenſis) & cum iis ducenti triginta circiter viri primates, ac non infimi nominis equites. At Meierus hiſtoricus Flander (qui propius ſane videtur ad veritatem accedere) cæſos narrat fuiſſe dumtaxat tricies mille. addens, Guilielmũ Regem, victoria tam inſigni elatum, aures præbere noluiſſe ullis de pace ſermonibus, ac Marga-
retæ

retæ duras admodum leges tuliſſe. ſed cum ipſe biennio poſt in acie cæſus eſſet, prælio quod cum Friſiis tunc imperium detrectantibus committebat, ſubſecuta brevi inter jã dictos Florentium Regis fratrem & Margaretam eſt pax: nec dimiſſi duntaxat, perſolutis redimiis, Flandri, ſed ſponſalia etiam facta inter Florentium quintum, Regis Guilielmi filium, & Beatricem, Margaretæ ex filio natu maiore, Guidone videlicet, neptem: quibus Flandri rationes omnes & jura ipſis quomodocumque in Selandia competentia, Hollandis ceſſerunt in dotem. ac tunc demum ditio inſularum Selandicarum in Comitatum erecta eſt. Sed nec iſta pax diuturna ſatis aut firma. Guido enim Dampetra, jam ipſe imperii compos, impatienter ferebat Comitum Hollandorum in Walachria dominatum, qua-

re

re & bellum redintegravit. cui inter utrumque hunc principatum non ante impositus finis, quam Selandia, cum Hannonia, Hollandiaque & Frisia tandem conjuncta, deferretur, ex caussis in Hollandia nobis expositis, ad Burgundiæ Ducem Philippum Bonum. Sic ut hodie degant hæ insulæ sub dominio domus Austriacæ, cujus nomine gubernantur (ut diximus) à Guilielmo Nassovio, Principe Arausino. Atque hæc de Selandia dicta sufficiant.

FINIS.

[illegible]

HOLLANDIÆ
SELANDIÆQUE
PRINCIPES,
Desumpti

EX BATAVIA ILLUSTRATA
P. SCRIVERI,

Qui accuratè denuo recensuit.

Hollandia unde dicta.

HOLLANDIAM, *alij* Holtlandiam, *id est, terram lignorum, alij* Hollandiam, *id est, terram cassam & non solidam, dictam volunt. Nonnullis enim locis adeo non solida est, ut natare dicatur super aquam. Quo autem tempore ita dici cœperit, non me legisse memini. Veruntamen constat hanc appellationem admodum esse recentem. Nam Hermannus Contractus, qui scripsit ad annum usque Domini* M L XVI, *in fine, ubi de Theoderico Marchione quarto eius nominis pluribus locis fit mentio, nusquam* Hollandiam *nominat, sed ubique* Fladirtingam. *Ab eo puto oppido quod hodie haud procul Oceano nomen* Vlardingen. *Quod Gerardus Noviomagus vetustissimum esse asserit, vocatque* Vlardingam *&* Vlardingiacum. Fladirtingam *autem non pro oppido solum, sed pro ipsa regione ponit Contractus.* Hactenus Iacobus Meierus Annalium Flandriæ lib. XI.

THEODERICUS I. COMES I.

CAROLUS cognomento Calvus Romanus Imperator, & Galliarũ Rex, quum audiſſet Hollandiam Imperatoriam terram à Danis, qui Trajectum incolebant, vi bellica fœdari, Joannis VIII Pontificis rogatu, Principatum eius contulit Theodorico cuidam Sigisberti Aquitani filio, Trojani ſangninis viro, (anno DCCCLXIII,) ut annales tradunt. Is confeſtim armata manu Hollandiam ingreſſus Friſios compeſcuit primum: Deinde, quum invidere cœpiſſent ii popul tam longam Theoderico cum finitimis pacem, eum provincia eiecerunt. Eiectus confugit ad unicum & promptiſſimum ſubſidium Carolum Calvum

 Impe-

Imperatorem. Cujus iterum opera non ita multo post in Hollandiam reductus, de iis, qui cõjurationis auctores fuerant, supplicium sumere non distulit. Obiit mortem anno initi Principatus quadragesimo, relicta uxore Geva, nobili femina. Peperit ei hæc Theodericum, qui paterni Comitatus hæres postea fuit. Ambo & Theodericus & Geva sepulti Egmondæ.

Had. Barlandi.

Theodericus I, Comes I.

Primus ego Batavæ gentis Comes, ortus ab alto
Sanguine Teucrorum, Santone patre, fui.
Pacis amans, bellique potens: hoc victor at illa
Devictis Frisiis invidiosus eram.
Hinc pulsus, Calvo mea regna iuvante recepi:
Restitui pacem: pace data, perij.
Qua mihi mors potuit melius contingere? nam qui
Bellaram iuvenis, pace quiesco senex.

Georgii Benedicti.

THEODERICUS II, COMES II.

THeodericus huius nominis secundus, qui in demortui patris locum factus est Comes, iterum rebellantes Frisios bis memorabili prælio devicit. Egmondense Monasterium crematum à Frisiis, ex lapide restauravit. Fatalem autem obiit diem, anno gubernationis suæ octavo & octogesimo. Corpus eius ingenti hominum utriusque sexus conventu Egmondam delatum.

H. B.

Theodericus II, Comes II.

VIrtutis patriæ patrij quoque nominis hæres,
Marte meo clarus, ut fuit ille, fui.
Idem hostis Frisius sic & victoria utrique:
Hæc blanda imperiis, hostis ut ille meis.
Mox etiam flammis monumenta absumpta paternis
Manibus æterno marmore restitui.

His gestis morior: testis mihi fama, tueri
Me nec sceptra magis, nec potuisse patrem.

G. B.

ARNULPHUS, COMES III.

ARnulphus tertius Hollãdiæ Comes, Theoderico patri successit. Hic Princeps multa cum Frisiis bella gessit. Ad postremum cæsus ab iisdem in quodam West-Frisiæ agro non sine maximo dolore suorum, à quibus & ipse Egmondam exanimis deportatus, in majorum conditorium reponitur.

H. B.

Arnulphus, Comes III.

ARdua, dum vixi, generoso pectore bella
Sustinui, ad pacem tardus, ad arma celer.
Testes sunt Frisii, Phrygii qui sanguinis hospes
Senserunt, hostem quid sit habere Phrygem.

Hæc

Hæc mea vita : necem memor ipsa Batavia narret,
Quæ patrio exanimũ me posuit tumulo.
Pace quievit avus, genitorque; ego primus in armis,
Vtraque mors laudi est. elige posteritas.

G. B.

THEODERICUS III, COMES IV.

THeodericus tertius huius nominis, defuncto patre Arnulpho, rexit Hollandiam. cujus Principatu multis diebus arsit in ea regione stella crinita. subsequutum est bellum Trajectense : in quo cæsis vtrimque multis haud obscuri nominis Principibus, captus etiam Adeboldus loci Præsul abducitur in Hollandiam ; ubi Comitis jussu diu multumque custoditus mansit, quum propositas sibi conditiones abnuisset. Creditur eius belli præcipua causa fuisse, quod Adeboldo instigante Frisii

 rebel-

rebellassent. Itaque postea, ut patris necem ulcisceretur Theodericus, incensis villis, agrisque late vastatis, omnem brevi Orientalis Frisiæ regionem suæ ditionis fecit; quumque bello victis Florentium minorem filium præfecisset, ipse victorem exercitum reduxit in Hollandiam. Hierosolymam profectus, ut Dominicum sepulchrum ex voto inviseret, in reditu mortem obiit. Corpus ejus Egmondæ illatum tumulo majorum. Præfuerat hic Theodericus Hollandiæ XLVI annis, quo defuncto, ejus uxor Otthildis ad Saxones suos reversa est.

H. B.

Theodericus III, Comes IV.

Defendi patrium, patre non minor ipse, Leonem,
Proque parēte parens, proque Leone Leo.
Me duce Traiecti Præses, Frisiiq; subacti,
Inferiæ caesi qui cecidere patri.

Hostis

Hostis uterque: sed hic belli, fraudum ille minister,
Eventus vates stella comata fuit.
Sic pius in patrem vixi, sic fortis ad arma:
Alterutro quivis vel Deus esse potest.

G. B.

THEODERICUS IV. COMES V.

POst defunctum patrē Theodericus quartus Comes fuit, qui Leodii, quo ludorum gratia cum multis aliis variarum regionum Principibus venerat, homicidio perpetrato trepidus aufugit. Nec sic quidem tutus. Nam alii Principes, qui cædem nobilis viri cupiebant vindicare, cum ingenti armatorum manu fugientem usque in Hollandiam sunt insequuti: Dordraci, quam urbem proditione occupaverant, cruento certamine dimicatum, occisis una nocte quadringentis nobilibus. Defunctus ea pugna Theodericus, mane

ne poſt ſolis ortum, quum animo ſatis otioſo foris deambularet, telo in femore ictus ab hoſtibus, qui nocte ſuperiore aufugerant, biduo tantum ſupervixit.

H. B.

Theodericus IV, Comes V.

QVid vicam carpis, quid prælia geſta, Viator?
Sit ſatis hoſtili me periiſſe manu.
Nam quod Eburonum maculavi ſanguine ludos,
Tota reſiſtentis, non mea culpa fuit.
Bella ſequuta tamen: quæ nullis viribus hoſtis
Geſſit, at interna proditionis ope.
His cecidi moriens, illis velut ante occidi:
Tolle necem hanc, & tunc indicet ipſe Cato.

G. B.

FLORENTIUS I, COMES VI.

QUum Theodericus ſine prole deceſſiſſet, frater eius Florentius ex Friſia in Hollandiam accer-

accerſitus, Reipublicæ gubernacula ſuſcepit. Huius ſucceſſibus externi Principes aliquot, Archiepiſcopus Colonienſis, Antiſtes Leodinus & Lambertus Comes Lovanienſis invidentes, contraxerunt exercitum, quo novum Comitem Principatu deturbarent. Quod ubi ad Florentium permanaſſet, ſtatim ex conſilio ſenis cuiuſdam, qua hoſtem venturum credebat, factas clam noctu ingentes foveas, ut qui intendebatur dolus procederet, fœno & ſtramine operuit; in quas egreſſi hoſtes quum incidiſſent, adfuit Florentius, qui magna prius edita cæde, multos abduxit captivos: inter quos erat Comes Lovanienſis, quem poſtea grandi pecunia redemptum dimiſit incolumem. Hæc victoria Comitis tantum abfuit ut Archiepiſcopum Colonienſem deterruerit, ut non multis

multis inde annis interjectis cum numeroso exercitu in Hollandiam sit reversus, qui effusius omnia vastanti occurrens cum non pœnitenda suorum manu Florentius levi pugna hostem fudit. Multi in eo prælio cecidere: reliqui capti, qui ætate, aut alia re impediti, fugere non potuerunt. Fuit annus ille quo Florentius eam victoriam adeptus est humanæ salutis secundus & sexagesimus supra millesimum. Habent Annales, hunc eundem Principem, non multo post superatum Archiepiscopum, sub arbore quodam (currendo, an pugnando, dubium est) defessum sedisse, ibique interemptum ab his, qui superiori prælio fugerant.

H. B.

Floren-

Florentius I, Comes VI.

Praefectus Frisiis, Batavis Comes, unus utrumque
Cavi, neu ferrent, neu mihi damna darent.
Invidere mihi Grudius, Leodinaque mitra
Agrippinensi foedere iuncta comes
Nec mora: colligitur miles, nocturaparantur
Arma, sed auctori perniciosa suo.
Scilicet una omnes dedit & pugna abstulit hostes.
I nunc, virtutem victa fer Invidia.

G. B.

GERTRUDIS, COMES VII.

MOrtuo Florentio, præfuit uxor eius Gertrudis; qua gubernante non invenio usquam bellatum. Hæc vita deceſſit, edita iam ex duobus maritis numeroſa prole.

H. B.

Gertru-

Gertrudis Saxonica.

DVm novus imperij successor quæritur, anceps
Fœmineo dudum pectore pugna fuit.
Imperium sprevit sexus, mens alta cupivit,
Sexuque evasit altior illa meo.
Capta secundavit bona Pax; pulsusque repente,
Quod dederat Paci, Mars tulit exsilium.
Sic ego regnavi: nunc tu cape regna, Roberte.
Quid numeras annos? respice pacis opus.

C. B.

ROBERTUS FRISIUS, COMES VIII.

ROBertus secundus Gertrudis maritus Theodorici privigni sui necdum maturi gubernaculis Tutor adscitus, Rempublicam summa integritate continentiaque rexit. pulsus tandem à Godefrido Lotharingiæ Duce, qui Wilhelmi Traiensis Antistitis, opibus fretus Hollandiam

diam per vim occupavit.

H. B.

Robertus Frisius.

Patre Tio genitus, Comitem quem Flandria vidit,
Devicta Frisia nomina magna gero.
Auxi dum licuit, pupilli regna Batavi.
Et bene, vigemino pulsus ab hoste forem,
At tu Leucorum Dux improbe, tuque Sacerdos
Traiectine times vim sua vis sequitur.
De me nil dico, pro me mea facta loquentur,
Vires, non animum succubuisse meum.

G. B.

GODEFRIDUS GIBBER.

Godefridus, quum jam videret omnia sibi ex animi sententia succedere, factus multo elatior, bellum Frisiis intulit; quibus devictis, reversus in Hollandiam subsedit Alcmariæ: novem interim hebdomadas à Frisiis obsessus, imploravit opem Trajectensis Antistitis; qui re-

pente succurrens, multis millibus Frisiorum cæsis, Alcmariam obsidione solvit. Postea idem Godefridus (qui Gibbosus dictus, quod grandis ei pectore gibbus excreverat) condidit oppidum Delfense, nostris temporibus divitiis & pietate multum insigne. Tradunt quidam eum, quum forte ventrem exoneraret, graviter vulneratum, paucis post diebus animam efflasse, luisseque hoc modo pœnas alieni per vim occupati imperii.

H. B.

Godefridus Gibber.

Quid male parte meis, Hospes, regna obiicis armis?
Quid pœnam exposcis? mors mihi pœna fuit.
Respice iustitiam, victrices respice palmas,
Qua rexi Batavos, queis Frisios domui.
Respice fundatas celebres me Principe Delphos,
Mox tangent ipsis sidera verticibus.

Hac

Hæc volui te scire, Hospes: nunc immemor, & dic,
Quam bene firmavit, qua male quæsierat!

G. B.

THEODERICUS V, COMES IX.

GOdefrido cæso, rediit Comitatus in familiam & ad verum hæredem Theodericum hujus nominis quintum; qui administrationem adeptus, pro magno habuit negotio recuperare patriam hæreditatem; cuius gratia Conrado Trajectensium Antistiti bellum indictum, exercitus conflatus: Mirum dictu, qua cupiditate recuperandæ hæreditatis per vim adeptæ, quanta sit alacritate & impetu hostem aggressus: qua quidem re factum, ut territus Antistes, ac veritus ne illud malum plus nimio invalesceret, deditionem fecerit. Itaque pax facta, & quicquid antea vi armis-

armiſque Conradus Theoderico adhuc puero ademerat, redditum. Ortum interea novum à finitimis bellum, Friſiis nouo Comiti rebellantibus; contra quos per concretas frigoribus aquas (jam enim Brumæ tempus erat) profectus Theodericus, modico negotio eorum aciem diſiecit, cæſis in eo certamine quatuor Friſiorum millibus. Tãtum abfuit, ut ea clade accepta quieverint, ut eodem tempore contracta alio exercitu eduxerint contra Theodericum; qua rebellione vehementer commotus ille rediit, eſtque eo die atroci concurſu tanta Friſiorum ſtrage pugnatum, ut nullius neque ſexus, neque ætatis reſpectus ſit habitus. Plures etiam villæ atque pagi incenſi. Stauria tribus hebdomadibus circumſeſſa, tandem his conditionibus rebellionis veniam impetravit, ut ditione facta

facta certam pecuniæ quantitatem Theoderico daret. Hunc in modum subactis Frisiis, pax composita, perpetuumque obsequium Hollandiæ Comiti promissum. Hic Theodericus vita defunctus est, quum præfuisset annis quinque & viginti.

H B.

Theodericus V, Comes IX.

Jam sublatus erat, qui me Tutore fugato
Expulerat patrij sedibus imperij.
Quid facerem? amissos virtus spirabat honores,
Spirantem vires destituere pares,
Vicit vim virtus tamen, & te, ô perfide Præses
Traiecti, ereptas reddere iussit opes,
Bisque rebellantes Frisios parere Leoni.
Regna dedit Calvus; reddo ego. maior uter?

G. B.

FLORENTIUS II, PINGUIS, COMES X.

Filius eius Florentius deinde imperat, vir excelſa ſtatura, craſſo corpore, pacis quam belli amantior. Egenos hic & pauperes (quod magnum juſtitiæ opus eſt) aluit, ſtuduitque toto Principatu omnibus prodeſſe, nocere nemini. Hoc modo vivendo, omnes qui ante eum fuere Comites virtute ac ſanctitate antecelluit. Mortuus, poſtquam annis duobus & viginti in ſumma pace & otio Hollandiam rexerat.

H. B.

Florentius II, Comes X.

Dardanica virtute pater ſibi regna paravit,
Parta ego ſervavi, qua dedit ille, fide.
Differimus tamen hoc: quod Mars gratiſſimus illi,
Pax fuit in cunctos officioſa mihi.

His

His fortunatus Princeps successibus, omnes
Iustitia colui relligione Deum.
Sic ego, dum vixi, nulla gravis omnibus una
Morte fui: sed nunc utraque vita nova
est.

G. B.

THEODERICUS VI. COMES XI.

Fuit inde Comes Theodericus, superioris Florentii filius natu maior, qui subita defectione rebellantes Frisios domuit, adque obsequium retraxit. Sed non diu illi in officio manserunt. Nam paulo post Florentio Nigro, quem in Theodericum fratrem animo infenso esse non ignorabant, socia arma jungentes, hostiliter in agrum Hollandicum incursione facta, Alcmariam incenderint; exarsissetque multo latius id incendium, nisi repente certior factus Theodericus hostem retro abire coëgisset. Haud multo post, quum al-

latum esset uxoris eius fratrem à Frisiis captum, exercitum à Trajectensium Antistite superatum, Trajectum profectus, hostiliter eam urbem circumsedit, eratque omnifariam mox instrumentis oppugnaturus, nisi cum universo clero Heribertus Antistes Pontificio habitu urbem egressus, ut anathemate Comitem notaret, militem compressisset. Commentarii, quos sequimur, tradunt, ipsum quoque Theodericum ad Antistitis pedes jacentem anathematis fulmen suppliciter deprecatum. Supplici ignotum. urbsque obsidione liberata. Huius Theoderici temporibus Trajecti, nescio quo casu, ortum incendium, cuius adeo flamma invaluit, ut præcipua urbis templa, non pœnitendis adornata imaginibus, arserint. Miraculi loco habitum, quod in tanta pulcher-

rimæ urbis conflagratione Ædem Salvatori dicatam ignis non attigit.

H. B.

Theodericus VI.

Quanta latent regnis discrimina! vix pater urna
Conderis en, bellum qui ciet hostis adest,
Hostis adest Frisius. dumque hic cadit, ecce repente
Traiecti Præses ad nova bella venit
Teque capit Lavir victum, & me destinat Orco,
Si eripiam. O facinus! vim facit, & prohibet.
Cedo tamen quid tum? me postera secula bello
Invictum, victum hac relligione ferent.

G. B.

FLORENTIUS III, COMES XII.

Theodericus, cuius modo res gestas perstrinximus, filium reliquit Florentium; qui postea factus Comes, matrimonio sibi junxit filiam Regis Scotiæ; quam

à Viboldio Abbate Egmondensi, viro multà sanctitate prædito, in Hollandiæ portum advectam incredibili apparatu lætitiaque excepit. Hunc & Godefridum Trajectensium Antistitem, de Frisiæ imperio contendentes, in gratiam reduxit Fridericus Imperator, qui sedandæ altercationis gratia id temporis in Hollandiam descenderat. Contigit paucis post mensibus, ut, Florentio Comite majoribus curis occupato, Frisii in Hollandiæ agrum egressi Alcmariam iterum incenderint; qua re commotus Florentius, educto exercitu, cum Frisiorum gente conflixit. Victi Frisii, non paucis argenti modiis pacem redemerunt. Est deinde Florentius cum plerisque aliis illustribus viris Hierosolymam profectus; quibus omnibus quum una esset susceptę peregrinationis ratio, ut Saracenos,
qui

qui Terram Sanctam invaserant, Divino freti auxilio ejicerent, bis cum ea gente dimicaverunt, ac primo prælio interfectorum armis adjuti, altero ita fœde hostem afflixerunt, ut in ea pugna undecim Saracenorum millia ceciderint; spolia ampla relata: tamque singularis victoriæ auctori Deo actæ gratiæ. Si satis diligenter & integra veritate compositi Annales, periit Florentius in Antiochia.

H. B.

Florentius III.

QVid peregrinum, Hospes, miraris in urbe Seleuci
Funus & ignoto marmora sculpta solo?
Desine: nam latet hoc Florentius aggere, virtus
Quem sua Memnonias vexit ad usque plagas,
Qui Sarraceno rediit bis victor ab hoste,
Qui pacem extorsit supplicibus Frisiis,
Invidit Bataves illi tamen, ecce, triumphos
Mors, ne victa foret, Mars quia victus erat.

G. B.

THEO-

THEODERICUS VII, COMES XIII.

THeodericus septimus patri Florentino in Antiochia defuncto surrogatur; qui Comitatum adeptus, cum Guilielmo fratre suo in Selandia atrociter conflixit. Verum non multo post. Balduinus Trajectensium Antistes, & Theodericus Archidiaconus, concordiæ auctores fuere, hac conditione, ut Guilielmus Theoderico majori natu Comitatum Hollandiæ cedens, in Frisia Orientali Rempublicam administraret, & quotannis ex Geervlietensi telonio trecentarum librarum (ut vocant) reditum acciperet. Desiit postea in humanis agere Balduinus Antistes. à cujus obitu Theodericus Hollandiæ Comes Sedis Trajectinæ (de qua electis duobus contendebatur) factus est Tutor;

cui summa fide res Ecclesiæ curare nitenti obstitit Geldri consilium: estque ob id cum ea gente dimicatum. Postquam hic motus resedit, Comes Theodericus cum exercitu Brabantiam ingressus Buscumducis vi cepit; eratque nobiles inde viros aliquot in Hollãdiam abducturus, nisi subitus Lotharingiæ Ducis adventus omnia mutasset. Nam cæsis illic in magno numero Hollandis, Dux ipse captus non potuit prius in suum Comitatum redire, quam omne damnum, quod Buscoducensibus intulerat, æqua æstimatione persolvisset Idem quum annos tredecim rexisset, & morbo gravi non longe à Dordraco premeretur, multum angebatur Gulielmi fratris absentia. quem Adæ filiæ adolescentulæ admodum, & immatura adhuc ætate ad imperandum. relinquere Tutorum cupie-

piebat. Hisque implicitus curis moritur, omnibus magnum sui desiderium relinquens.

H. B.

Theodericus VII.

QVantus amor regni! vix patria sceptra capesso.
En contra fratrem frater ad arma venit.
Mox Traiectina tueor dum Sedis honorem,
Impedit Otto meum, ne bene cedat, opus.
Perfeci tamen: hinc capta Sylva Ducis uno
Invictus gemino nescius hoste premor.
Sic pace Antistes, sic bello strenuus Heros,
Si quis rite fuit, solus utrumque fui.

G. B.

ADA, THEODERICI VII filia, COMES XIV.

ADa superioris Theoderici filia, mortuo patre, nupsit illustri viro Ludovico Comiti Lossensi. Cui quum tantum conjugium à finitimis quibusdam Principibus invideretur, magni bellorum motus in Hollandia orti,

orti, qui vix tandem poſt multam cædem reſederunt.

H. B.

Ada Theoderici VII, filia.

NEc ſexus mihi, nec fuit ætas apta regendi;
Iura tamen Batavis, ut pater ante, dedi;
Quam bene, fœminei taceo memor ipſa pudoris:
Poſteritas, vitæ conſcia, teſtis erit:
Bellaque cum Ducibus vicinis geſta loquetur,
Dum noſtrorum infeſtant, ô Ludovice, thorum.
Fœminea quid poſsit, cerne Hoſpes; Nupta Roberto
Pacis opes dederat, nunc tibi Martis habe.

G. B.

GUILIELMUS I, THEODERICI VII, Frater, COMES XV.

ADæ neptis gubernationem Guilielmus Orientalis Friſiæ Comes excepit. Ab hoc inimicorum arces aliquot everſæ. Incen-

Incensum à Trajectensibus Dordracum; cujus vastationis caussam non invenio. Pax tandem inter Hollandos & populum Trajectensem ita composita est, ut Comes Guilielmus, qui prius multo majore incommodo Trajectenses affecerat, mille talentum Antistiti persolveret. Hic Molgtolini avunculi sui, Scotorum Regis, audita morte, per quam Regnum lege ad se rediisse putabat, classem contraxit, qua Scotiam ingressus, multa oppida expugnavit; sed quum à Ludovico Lossensi Comite Hollandiam igni ferroque vastari accepisset, ne certum jam acquisitum Comitatum pro incerto Regno amitteret, domum reductis navibus, Ludovicum adortus est, qui Hollandiæ agros latissime populabatur. Obiit mortem hic Guilielmus anno initæ apud Hollandos gubernationis unde-

undevigesimo, in Frisia Orientali sexto & vigesimo.

H. B.

Guilielmus I.

ET Frisiam, & Batavos rexi Comes aequus habenas;
Contentus gemino non tamen imperio.
Regna etiam Scotiae petii trans aequora vectus,
Debita quae patris foedere coniugii.
Quin Traiectinis persolvi mille talenta!
Pacis ut hinc, palmae certior inde forem.
Sed Ludovicus obest: dumque hic mihi vincitur, atra
Mors subiit: victor sic ego in astra feror.

G. B.

FLORENTIUS IV, COMES XVI.

FIlius eius Florentius huius nominis quartus fit inde Comes, peritia dimicādi nulli superiorū Principum secundus. Magnitudine rerum gestarum hujus viri accensa Claromontensis Comitis uxor maritum oravit,

ut ludos militares ex induſtria pararet; rata futurum, ut Florentius ſtudio dimicandi cum ſuis accurreret. Conſtituitur certamini dies. quem diem quum & Florentius, cuius unius gratia factus erat ille apparatus, veniſſet, læta mulier conſcendit partem domus ſuperiorem, ut ex editiore feneſtra dimicantem proſpectaret; cuius virtutem ipſa quum ſubinde laudibus ferret, ſuſpicans maritus adductum ſibi ante oculos tori inſidiatorem, contractis clam armatis in locum certaminis deſcendit, omniſque rei ignarum Florentium obtruncat. Obtruncati corpus ad Rhenoburgenſe Cœnobium deportatum, ibi loci magnifice ſepelierunt Allemanniæ Proceres. Periit autem hic Florentius viridi adhuc ætate, quum annis duodecim Hollandiæ præfuiſſet.

H. B.

Floren-

Florentius IV.

QVin pergis? satis est, nomen si videris, Hospes:
Nam mea, si quæras, quilibet acta canet.
Aut qui tercentum me navibus æquor arantem
Oceani rector vidit, & ingemuit:
Aut qui tum cæsos duce me meminere Stavingos,
Turbantes nostræ relligionis opus.
Hæc mea facta: necem narrarem nunc quoque: sed vel
Non perii, vel mox reddita vita mihi est.

G. B.

GUILIELMUS II, COMES XVII.

Imperator Romanus.

OCciso Florẽtio, Guilielmus filius eius nondum maturus administrationi, erat sex tantum annos, natus: tamen ei Comitatus Hollandiæ ad puberem ætatem incolumis mansit Tutela patrui Ottonis, Traiectensium

Antistitis. Hic Guilielmus, armorum quam auri multo studiosior, imberbis adhuc, & vix dum annum agens vigesimum, Romanorum Rex eligitur. cui inde Leodium per Antistitem loci consanguineum suum perducto universus clerus extra urbem officii causa obviam processit. Eodem fere tempore apud Trevirorum Archiepiscopum pluribus diebus commoratus, rediit postea in Hollandiam: Instituitque non longe ab oppido Delfensi Concilium, ad quod Hollandi Zelandique suas causas deferrent. Locus dicitur Haga-Comitis. Idem Princeps nunciis & literis certior factus Margaretam Nigram, quæ per id tempus Flandriæ præerat, exercitum conflasse ad expugnandã diripiendamq; Walachriam Selandiæ insulam, Florentium fratrem cum armata juventute eo

misit,

misit, ut Flandros ab iniuria arceret. Accidit forte, ut longe à Middelburgo, nobili Selandiæ emporio, duo exercitus inter se concurrerint. Fuit ea pugna Flãdris tam cruenta, ut latissime sese in Middelburgensem agrum hostilis sanguis effuderit. Guilielmus Rex quum audivisset, Flandros memorabili clade affectos, navigans evestigio in Selandiam, suppliciter accurrentibus Flandrorum reliquiis pro innata sibi clementia veniam dedit; quumque omnes detractis vestibus nudos remisisset, ne à tanta illa clade reversi ludibrio suis essent, ex virentibus pisis subligacula sibi fecisse traduntur. In hunc modum superatis Flandris, Guilielmus ab Innocentio Pont. Max. in Italiam accersitus Januæ Cæsarea accepit insignia. Inde profectus in ulteriorem Allemanniam, ubi per

omnia oppida, pagos, & arces maximis est honoribus cohonestatus, exsilientibus undique ad Regis adventum plurimis. Interea certior factus, Frisiorum rebellione turbari Hollandiæ otia, cum ingenti armatorum manu reversus, cum hoste bis conflixit. semel primo adventu; estque tunc Regiis viribus Frisiorum miles subactus. item post v Kal. Febr. quum omnia diuturnum gelu pervia fecisset, Frisiam iterum ingressus, ante initum prælium occiditur; novem & viginti annis in publica administratione completis.

Sunt qui scribant, multo prius à nescio qua Vate prædictum, fore ut armis Frisiorum victus occumberet.

H. B.

Guiliel-

Guilielmus II, Romanorum Rex.

QVis credat? Batavis prima florente iuventa
Princeps, & tibi Rex, maxima Roma, fui.
Mox civile Forum dirimendis litibus Hagā
Institui, pacis non leve præsidium.
Inde rebellantes uno certamine Flandros
Aut stravi, aut misi, sed sine veste, domum.
Post victor, Frisios repetens, cado. Quid gemis, Hospes?
Insanus, ni optes sic quoque posse mori.

G. B.

FLORENTIUS V. Comes XVIII.

FLorentius huius nominis quintus, annum agens septimumdecimum, vindicaturus patris Guilielmi Regis cædem, Frisiis bello indicto, non multo post cum ingentibus copiis descendit. Congressi tum prælio Frisii plus octingentos è suis amisere. Florentius post aliquot

annos iterum cum exercitu in Frisiam reversus prospere pugnavit. Eodem tempore senis cujusdam indicio inventum patris corpus, quod usque in eam diem interfectores ejus occulerant; Middelburgum in Selandiam deportandum curavit, sepelivitque magnificentissime in Præmonstratensium Fratrũ Monasterio, quo non est hoc tempore structura magnificentius aliud in Ditione Burgundica. Meruit hac re illustris Princeps singularis in parentem pietatis laudem. Porro defunctus sepulturæ munere, cum Flandris, qui mox ad subigendã Walachriam adfuturi dicebantur, navali prælio certare constituerat. sed priusquam educere in hostem potuit, interea adfuit Brabantiæ Dux Joannes, quo adnitente facta pax, quæ ut firmior esset, Guidonis Flandriæ Comitis filia

lia Beatrix nomine Florentio in matrimonium data. Ex qua quū suscepisset quatuor filios, tres in flore primo extincti sunt. Multa in diversis Hollandiæ oppidis Palatia magnifico extruxit apparatu ? & successus fecit amœnissimos, in quibus nunc venationi operam daret, nunc inter forma excellentes virgines deliciaretur. In re quoque militari dimicando jaculandoq; se multum exercuit Proditum est, eum domi ordinatis rebus in Angliam trajecisse, ut Scotorum gentem subigeret: verū rebellione Flandrorum revocatus, mentem ad alia vertere coactus est. Quæ omnia prætereo studio institutæ brevitatis. Extremæ vitæ tempore, magis contumeliæ causa quam impulsu libidinis, corrupit uxorem Gerardi cuiusdam Velseni, quem ipse prius ad summos honores provexerat. Hoc

factum eius quum intolerabile videretur, conspiratū est in eum à multis, Gerardo Velseno & Hermanno Woerdeno, corruptæ patre, conspirationis principibus. Apprehensus igitur Trajecti, quum auditū esset in Hollandia contrahi exercitum ad liberandum Comitem, duobus & viginti vulneribus à Velseno confoditur. Velsenus postea captus, perpetrati sceleris pœnas dedit.

H. B.

Florentius V.

QVid mihi bis mortem facinus molitis ob unum
Posteritas? semel ah sit periisse satis.
Quin me quin potius cum Flandris bella gerentem,
Aut mea cum Frisiis prælia gesta refers?
Mitto ego quæ patriis umbris monumenta dicavi,
Eximiæ testes quæ pietatis erunt,
Hinc, spero, laudē tribues, mutataque dices,
Quod te delevit, delet & illa scelus.

G. B.

JOAN-

JOANNES I, COMES XIX.

INterfecto Florentio, quum puer adhuc abesset in Anglia filius eius Joannes, discordia aliquamdiu in Hollandia laboratū est; donec missi in Britanniam legati Comitis nuper cæsi hæredem reducerent, sub cuius appulsum omnis repente sedatus motus. Hic Joannes natu grandior, bis rebellantes Frisios aggressus, magnis affecit cladibus. Hoc etiam Principe Dordraci tumultuatum est. Decessit post exactum in administratione quadriennium. Eodem fere tempore vixisse dicitur in Hollandia Gigas, Nicolaus Kieten nomine, cuius immanitas corporis omnibus fuit admirationi: excelsa statura homines sub brachio excepisse traditur: calceus eius quatuor excellenti magnitudine hominum

minum pedes facile capiebat: pueros quoque in ludum euntes ita vastitate ille membrorum territabat, ut nisi procul & à tergo eum aspicere non fuerint ausi. Hoc fortasse non ita facile sibi fidem apud homines inveniet, quod fabulæ propinquum videri possit, sed cur minus æquo animo audiendum, quam quod olim in Creta insula repertum sit humanum caput instar dolii: & in terra India vixerint homines tam insigniter auriti, ut aures ad pedes defluerent.

H. B.

Joannes I.

Jam metu, tam plena metu simul omnia circum
Reddiderat cæsi mors inopina patris,
Quum Batavi regni, multis renuentibus, hæres
Albionum Arctoo rector ab orbe vocor.
Veni sedavi motus, fidisque meorum
Discordes iunxi consiliis animos.

Mox

Mox victor rediit à Frisiis: nunc hac situs urna.
Dic Hospes, belli pacis an arte prior?

G. B.

JOANNES II, HANNONIUS, COMES XX.

Quum sine liberis Joannes huius nominis primus fato cessit, Hollandiæ Comitatus ad Joannem Hannoniæ Principem devolvitur. Hic fratrem suum Guidonem Trajectensium Antistitem creatum tanto studio defendit, ut semel profligatis qui illum Episcopatu dejicere conabantur, nulli deinde arma movere sint ausi. Per id tẽpus eques armatus in cælo visus, qui adhortatus dicitur clara voce populum ad arma capessenda: stetit & mare eodem temporis spatio innumerabilibus coopertum navibus. ad quod spectaculum quum sese accolæ effudissent, repente naves illæ omnes evanuere.

re. His tunc prodigiis præmonstrata sunt paulo post apud Selandos gesta bella. Flandrorum Comes Guido Dampirus (ita enim scriptum invenio) intra paucos menses frustra Zirizæam obsedit, maxima suorum jactura. Ultimo fere tempore, quo Guilielmus Joannis Hollandiæ Principis filius bellũ hoc ad exitum perduxit, x. Augusti anno M CCC IIII, tantis utrinque viribus est in aciem descensum, ut ad tria millia passuũ (si veri sunt Commentarii, quos sequimur) exauditus sit bellantium fremitus. Cæsa sunt in eo certamine decem millia Flandrorum. Naves captæ magno numero. Hac victoria filii audita, Joannes Comes multum lætatus, paucis post diebus decessit. Sepultus Valencenis, nobili Hannoniæ oppido.

H. B.

Joan-

Joannes II, Hannonius.

QUi non hoste cadit gemino? tamen ecce Brabantum
Teque mea vici, Guido superbe, manu:
Quos ut regnandi stimulavit ad arma libido,
Sic utrisque eadem perniciosa fuit.
Testis Delphensi Flandrorum vicus in urbe,
Testis congerie Semita facta virum.
Nunc eat, Ambitio iactet quae regna subegit:
Servata patriae gloria maior erit.

G. B.

GUILIELMUS III, BONUS, COMES XXI.

SUrrogatur in patris locum Guilielmus, qui cum esset vir pietate & innocentia insigni, BONI cognomentum meruit. Middelburgi apud Selandos Collegium Canonicorum D. Petri ab eo institutum reperio. Sub hoc tempus duobus maximis malis Hollandia biennium laboravit, fame & pestilentia. hæc latissi-

latiſſime vagata, ingentem hominum vim extinxit; illa tam invaluerat, ut ſuper vetitos cibos inventi ſint, qui fame adacti pecudum more naſcentia in cãpis gramina comederint. Anno M CCC XXVIII, Philippus Gallorum Rex Guilielmi huius copiis adiutus, Flandrorum exercitum fudit fugavitque. Eodem anno Gulielmus Friſios claſſe adortus eſt. In Hannonia Præfectum Suyt-Hollandiæ, qui ruſtici pinguiorem vaccam paſcuis abduxerat, & ſuam reliquerat, ultimo affecit ſupplicio. Tantus erat juſtitiæ amator. Idem gravi morbo laborans, quum adeſſe ſibi fatale tempus videret, accerſitum ad ſe juvenem filium hortatus eſt ad cultum veræ pietatis: precatus eundem, ut paci ſtuderet, neque Clerum oneraret exactionibus. Hæc ille pauca locutus, haud multo poſt animam efflavit.

vit. Ante hunc nullus unquam Comes maius reliquit sui desiderium. Nam qui ob naturæ bonitatem, triginta tribus annis, quibus præfuisse dicitur, omnibus carissimus vixerat, non potuit fieri, ut mortuus non desideraretur.

H. B.

Guilielmus III, cognomento Bonus.

IUstitiæ custos nullo discrimine leges
Iuraque subiectis omnibus æqua dedi.
Hoc Batavi Præses regni me vindice sensit,
Dum luit ereptum morte bonisque bovē.
Te quoque cum Flandris felicia bella gerentem
Auxiliis iuvi, magne Philippe, meis.
Nunc cinis: hoc uno felix, quod, ut ante, superstes
Post mortem, toto sic BONVS *orbe ferar.*

G. B.

GUILIELMUS IV, COMES XXII.

GUilielmus accepto à patre Comitatu, ſtatim cum delecta armatorum manu in Hiſpaniam tranſgreſſus, ut Regem aſſidua cum Turcis Saraceniſque bella gerentem auxiliis adiuvaret, pugnando obiectandoque ſe periculis, in tantam brevi claritudinem evaſit, ut Hiſpanis æque ac militi ſuo gratiſſimus eſſet. Poſtea reverſus in Hollandiam, Traiectum oppugnare adorſus, Nobilium (quos apud ſe habebat) rogatu, civibus has breves, & dumtaxat paucorum menſium pacis redimendæ conditiones dedit, Vt nudatis plantis adapertiſque capitibus egreſſi quingenti ad Comitis pedes humiliter proſtrati veniam poſcerent. Quod quum ita factum eſſet, movit inde in Friſios; ubi dum

dum nimia cupiditate propagādi fines imperii incautius dimicat, ad Staveram occiditur.

H. B.

Guilielmus IV.

QVæ fuerit mea vita, mei quis terminus ævi,
Vt taceam, pro me fama loquetur anus.
Illic Hesperius mea prælia narret Iberus,
Hic victum Turcam, me duce, vidit Eos.
Quid Traiectinos pacem veniamque petentes,
Quid Normanne *tuas commemorem inducias?*
Omnibus his gestis Stavera cado: nunc mihi Mavors
Restituit vitam, qui dedit ante necem.

G. B.

MARGARETA AUGUSTA, COMES XXIII.

SUccessit huic soror Margareta, Ludovici Romanorum Imperatoris coniunx; quæ exquisitissimo apparatu in Hollandiam descendens, filio suo Guilielmo hac conditione tradidit eam gu-

bernandam : Ut quotannis ille matri certam pecuniæ qnantitatem dependeret. Quæ Frisii per id tempus habebant bona in Hollandia, ut fratris Guilielmi cædem ulcisceretur, Margareta publice vendidit. Trajectensibus aliquot mensium induciæ datæ. His rebus transactis, rediit in Bavariam Ludovici coniunx. Nec interea Traiectenses quieverunt, exacto induciarum tempore, præter omnium exspectationem, cum exercitu Hollandiam ingressi. Sed hic tumultus statim compressus. Post hæc reversæ ex Bavaria matri. Margaretæ Guilielmus Comitatum restituit. Quam rerum mutationem excepit bellum, quod cum Traiectensibus Hollandi feliciter gessere.

H. B.

Marga-

Margareta Augusta.

SUccessi caso fratri tunc Cæsaris uxor,
Sed mox (heu!) tanti conjugis orba thora
O vicina nimis, nimis aspera fata duorum!
O si traxisset me quoque mors comitem!
Nō ego vidissem natum mihi bella moventē,
Infelix hostem quæ genus ipsa mihi.
Sceptra tamen tenui : nunc hac requiesce sub urna.
Exemplo spernat fœmina regna meo.

G. B.

GUILIELMUS, BAVARUS, COMES XXIV.

GUilielmus, defuncta matre, inivit Hollandiæ administrationem. Hic princeps Trajectensium agros ingressus, omnia circa urbem hostiliter populari adortus est. Qua re irritatus Antistes, cum ingenti exercitu haud multo post ingressus Hollandiam, oppido duo capta incendit. Guilielmi hujus principatu, bona pars urbis Harlemensis de-

flagravit. Sed nec hoc quidem satis constat, unde tam ingens sit ortum incendium. Guilielmus exacto in Principatu septennio incidit in phrenesim; quo morbo implicitus, hominem Nobilem etiam cum sua manu occidisset, vinctus in custodiam datur. Commentarii habent, huic viro clarissimis orto natalibus nomen fuisse Gerardi de Wateringen.

H. B.

Guilielmus V, Bavarus.

Natus Augusto Batavorum sanguine, Princeps
Post matrem Batavis Hannoniisque fui,
Omnibus his videor felix potuisse videri,
Imperii nisi me præcipitasset amor.
Hinc mihi prima mali labes, hinc cetera nata,
Quæ taceo facti conscius ipse mei.
Tu pia posteritas, quoniam mihi vita negata est,
Æterna hac mecum morte sepulta sinas.

G. B.

ALBER-

ALBERTUS I, BAVARUS, COMES XXV.

Resuscitata deinde contentio; his ut phrenitici Comitis uxor, aliis ut Guilielmi ex utroque parente frater Adelbertus succederet, adnitentibus: vicit, quod rarum est, melior pars majorem, & missi qui evestigio Adelbertum, qui tunc aberat in Bavaria, adirent: rogarentque ut quando frater mentis compos esse desiisset, ipse descenderet administraturus Rempublicam. Audita legatione Adelbertus in Hollandiam transgressus, à suis officiosissime excipitur. Postea Delfenses obsedit, iniuriam sibi illatam vindicaturus: Nam munimenta & arces aliquot Principis Alberti incenderant, & item in Haga-Comitis absente Alberto effractis custodiis eduxere quosdam è suis, qui antea fuerāt

Alberti jussu in vincula conjecti. Nihil tamen hostile fecit, illis veniam suppliciter petentibus; muri tamen diruti sunt, ne deinceps unquam rebellarent. Egressus inde Comes in Geldriam, prædæ & populationis omnia complevit. Ab ea expeditione brevi in Galliam ad Carolum Regem est profectus. Auctores, quos sequimur, causam profectionis hujus non tradunt. Sunt & Frisiones ab eo sæpius vexati. Præfuit Hollandiæ annis sex & quadraginta. Apud Hagam-Comitis magnifice sepultus. Paulo ante obitum huius Principis tanta oborta est in Hollandia ventorum tempestas, ut maxima hominum strage multæ domus corruerint.

H. B.

Alber-

Albertus Bavarus.

Belgica post mortem fratris moderamina gessi
Illorum imperio dignus, ut illa meo.
Mox etiã spoliis firmavi & Marte secundo,
Depopulatus agros, Gelria victa, tuos.
Quid Frisiæ gentẽ me ter victore subactam,
Auspiciis referam quid data iura meis?
Post tot bella necẽ si quæras, desipis Hospes.
Nam mea me virtus eripuit tumulo.

G. B.

GUILIELMUS VI, BAVARUS, COMES XXVI.

Patri Adelberto Guilielmus filius substituitur: qui Geldriã semel & iterum tumultuose ingressus, fœde eam populatus est. sed mutatis rebus tantus hic fuit postea Reinaldi Gelriæ Ducis amicus, quantus antea fuerat hostis. Biennio post, Frisiones Hollandiæ agrum, ut sæpe alias, hostiliter invaserunt: cuius ultionem iniuriæ Guilielmus majoribus curis tunc occupatus in

aliud tempus distulit. Hic idem Conventu indicto, ad quē multi Hollandiæ Principes sunt profecti, egit in eo de surroganda sibi post mortem unica filia; quod quum omnibus placuisset, statim confecti sunt super ea re publicæ literæ. Eodem. anno Comes in morbum incidit, quo indies magis invalescente accersi jubet sacerdotem, cui de contractis tota vita noxiis Christiano ritu confiteretur. Post hæc ille quum pauxillū temporis supervixisset, fato est functus anno suę gubernationis tertiodecimo.

H. B.

Guilielmus VI, Bavarus.

SI quis ades longis Hospes peregrinus ab oris,
Ni grave sit, paucis te volo, siste gradū.
Hic iacet (heu!) Bavara Gulielmus gloria gentis,
Nec bello proavis, nec pietate minor.
Geldria quē timuit, Leodinaque mœnia bello
Aspera, dum pulso prælia fratre movent.
His

Hic gestis moritur: nunc hac iacet Æde sepultus.
At tu facta memor respice, non tumulũ.

G. B.

JACOBA BAVARA, COMES XXVII.

IAcoba post obitum patris gubernationi admota, quum audivisset Ghoricum opidum Hollandiæ à Guilielmo Arkelensi occupatum esse, jussit confestim eo cum expedita armatorũ manu occurrere Walravium Brederodiorum Principem, ut repentino suorum adventu comprimeretur ille tumultus; astque paulo post intra muros attrociter dimicatum, cæsis utrimque ducibus. Oppido sic recepto, venit Hagam-Comitis Jacoba, nupsitque Joanni Brabantiæ Duci. Interea Joannes Bavariæ Dux Jacobæ patruus, impetrato ab Imperatore Comitatu, quem jure sibi deberi credebat quod Gui-

Guilielmus frater nullam virilis stirpis prolẽ reliquerat, magnos tota Hollandia motus excitavit. Hinc bellum inter eum & neptẽ orta. Plures etiam urbes hoc metu à Jacoba defecerunt; quæ composita postea pace Joanni sunt relictæ. inter quas fuit & Dordracum, urbs hodie multum celebris. Mansit idem Joannes per triennium Hollandicarum rerum tutor. Quo temporis spatio plurima domi forisque gesta, quæ Catalogum tantum nõ perpetuam Historiam scribenti mihi sunt prætereunda. Inter Joannem Ducem Brabantiæ & Jacobam eius coniugem ortæ postea iræ ita magnæ, ut brevi sit inde divortium subsequutum. Variis interea motibus agitari Hollandia; quæ, post defunctum Bavariæ Principem & suum Tutorem, spreta Jacoba, Joannem ejus maritum Comitem assumpsit.

psit. Hic brevi, quum & Brabantiæ Dux esset, credo delectatus Lovanii Brabantiæ urbis amœnitate, condidit inibi Gymnasiũ, in quo liberales Artes publice docerentur, Cæterum hæc Schola successu temporis multum crevit, præcipue accessione Collegii, in quo publice tres linguæ docerentur, Hebraica, Græca, Latina. Magnis impensis instituit hoc Collegium vir clarissimus Hieronymus Bussidius, Prępositus Ariensis, anno Salutis humanæ cIɔ Iɔ xvii. Jacoba extremo vitæ tempore, quum post tot indecora connubia (nupsit enim Joanne adhuc in humanis agente pluribus maritis) nullam haberet prolem, Philippo Burgundiæ Duci, materteræ suæ filio, Comitatum Hollandiæ per manus tradidit.

H. B.

Jacoba Bavara.

Viderat eximiam Mavors regnare Iacobam,
Quum secum, Haccine, ait, fœmina sceptra geres?
Haud ita: mox patruum furibunda capessere tela
Jussit, & hostili regna parare manu.
Postquam reddita pax, nova concitat arma Philippus,
Belli auctor factus, qui modo pacis erat.
Sic moritur: felix, si natus filius esset
Crede mihi, hæc poterat gignere mater avum.

G. B.

Joannes Bavarus, Electus.

Præsul Eburonū, Boiorū sanguine cretus,
Fratris ab excessu totus in arma feror.
Non tanti Leodina mihi sacra mitra fuisset,
Sed fuerant tanti sceptra Batava mihi.
Dordrechtum haud veritus, pulchrasque invadere Leydas,
Et neptem regnis exspoliare suis.
Iamque exuta bonis petulans Iacoba fuisset,
Exutus vita ni prius ipse forem.

P. S.

PHI-

PHILIPPUS BONUS, COMES XXVIII.

PHilippus accepto à nepte Comitatu Hollandiæ, quum esset ob quasdam res infenso in regem Anglorum animo, Calisiam in Flandrorum finibus sitam urbem tanta armatorum manu obsedisse dicitur, ut soli aurigæ, qui bellica instrumenta aliaque ad militiam necessaria eo advexerant, sufficere potuerint àd urbem expugnandam. Cæterum antequam Calisia tentari cœpta, obsidio soluta est discessu Gandavorum & Brugensium, pro quorum ardore iraque nimis pigre Philippus omnia faciebat. Idem Princeps non multo post in Haga-Comitis primus Aurei Velleris habuit Comitia. Filium suum, cui Davidi nomen, gementibus atque invitis Trajectensibus, Antistitem urbis fecit.

cit. Hoc etiam adnitente Ludovicus Delphinus Galliæ Principatum est adeptus. Et Philippus quum per hæc aliaque virtutis opera quatuor & triginta annis Comes Hollandiæ fuisset, Brugis morbo gravi affectus, vita decessit.

H. B.

Philippus Bonus, Burgundio.

Quisquis ades, magni tumulum reverere
Philippi:
Aurato insignem vellere nonne vides?
Cui Traiectinam, quem rexit Filius, urbem:
Cui Regem debet Gallia tota suum.
Quid referam eximios pulchræ virtutis honores,
Queis merui vivus nomen habere BONI?
I nunc, perge memor tam rari Principis
Hospes,
Felicemque urnam hanc crede tuosque oculos.

G. B.

CAROLUS BELLICOSIUS, COMES XXIX.

HUic ſucceſſit filius Carolus, rerum geſtarũ magnitudine patre ſuperior, & ut ille conſilio prudentior, ita hic animo magnificentior; qui quum eſſet Hollandiæ Comitatui inauguratus, non magno poſt tempore ingenti conflato exercitu in Leodinorum agrum profectus, ob conjectum in vincula Ludouicum Borbonium ipſorum Antiſtitem perneceſſarium ſuum, eorum urbem acri bello expugnavit, expugnatam diripuit, direptamque evertit. Poſt Leodii excidium hic Princeps militari virtute nullo ſuperiorum Comitum inferior alia multa bella geſſit, mira celeritate ſemper atque ardore; quo apud poſteros id eſt conſequutus, ut Carolus jam nõ hominis, ſed bellicæ fortitudinis

nomen habeatur. Apud Nantiũ, quod extremo tempore obſidione cinxerat, tribus confoſſus vulneribus periit pridie Epiphaniæ. Quo Duce extincto in ipſo ætatis & rerũ proſpere geſtarum flore, diuturnus apud omnes totamque Hollandiam luctus fuit. Sed nec Principis ſui amantiſſimæ gentes, cædis nuncio fidem primum habuere, quod ut fortiſſimum Ducem, ſic invictum crediderunt. Annus ille, quo Dux tam nobilis ante Nantium cæſus eſt, fuit humanæ Salutis M CCCC LXXVI. Ita colligit Sabellicus. Alii duos adjiciunt: Rurſus alii quinque ſubtrahunt annos. Varietatem hanc demiror in re adhuc recenti. Cum Sabellico vulgus conſentit, conſentiunt natu grandes, quorum memoria res accidit.

H B.

Caro-

Carolus Bellicosus.

HAnnibal in castris, Romanus in agmine Cæsar,
In pugnis Macedo, Carolus unus erat.
Sic triplici gestans invictum pectore pectus,
Vertit Eburonum mœnia capta solo.
Mox quoque Menapios, Leucorumque aspera colla
Invicto victor subdidit imperio.
Occubuit tandem Nanci: nunc, ut prius armis,
Nomine sic Martis vivit, Olympe cares.

G. B.

MARIA CAROLI Filia,
COMES XXX.

MAriam Caroli (de quo modo locuti sumus) filiam unicã, forma excellenti virginẽ, quum nobilissimi Principes Fridericus Imperator & Ludovicus Gallorum Rex certatim, hic Carolo, ille Maximiliano filio uxôrem peterent, convocati sunt Lovanium Patriæ Primores, qui auditis quæ postulabantur, censue-

runt ex patris Caroli voluntate Maximiliano Friderici Imperatoris filio Mariam dandam in matrimonium. Quod adeo inique animo tulisse Gallos dicitur, ut statim omnibus quibus præerat Maria bellum indixerit. Per id tempus Atrebatum hostiliter adortus est, admissusque in eam urbem, cæsis primoribus, diripuit primum bona civium, deinde sine discrimine etiam jussit occidi omnes qui Mariæ faverent: vastavit inde quidquid agri oppido circumjacet. In Hannoniis Avennas vi captas incendit, missis Parisios iis quibus ducibus incolæ restiterant: Ii postea non nisi ingenti pecunia sese redemerunt. Eodem tempore, quum Gallus & mari premeret, ab Hollandis Amstelredamorum ductu prospere pugnatum est, capta navi à Genevensibus, cujus magnitudinem

nem nostri homines admirabantur,

H. B.

Maria Carolesia.

DVm iacet & fama Mavors spoliatus & armis,
Idaliæ iussu bella Cupido movet.
Huius consilio Cæsar, Gallusque Mariam
Uxorem nato quærit uterque suo.
Patria stat iudex: hac victor iudice Cæsar;
Iungit eam thalamo, Maximiliane, tuo.
Felices ambo, nisi, quæ disrumpere Gallus
Fœdera non poterat, morte soluta forent.

G. B.

MAXIMILIANUS AUSTRIUS, COMES XXXI.

MAximilianus, Caroli Ducis filiâ in matrimonium Gandavi receptâ, factus Hollandiæ Comes, ditionis suæ Principes omnes literis ac nunciis hortatus est, ut ad bellum Gallo, qui usque in eam diem Mariæ provincias magnis cladibus affece-

rat, inferendum arma secum induerent. Ad quam expeditionem quum non pauci Nobiles viri opinione celerius advenissent, in Morinorũ agrum egressus cum Gallis acie conflixit. Fuit ea pugna Gallorum Ducibus infelix, bona militum parte cæsa. Movit inde Maximilianus in Tornacenses; quos tam arcta cinxit obsidione, ut statim petentes pacem sese dediderint. recepti hac conditione, ut si unquam alias Flandris rebellassent; publicarentur eorum reditus omnes, quos quotannis ex Flandrico agro percipiebant. Anno proximo in Hollandiam reversus Maximilianus, constituit Vice-Comitem alium eius provinciæ, quum ipse rebus magis arduis implicitus adesse non posset. Hæc tum ab eo adhuc Comite gesta. Quæ postea gesserit Imperator, adeo multa sunt

& varia, ut separatim volumen requirant. Illud solum adiiciam, huius morte Principis nihil accidere potuisse luctuosius rebus humanis: & utinam sine sanguine huic successorem inveniat orbis! Decessit autem hic Princeps longe optimus ac liberalissimus anno Virginei partus M D XIX, mense Januario.

H. B.

Maximilianus Austrius.

AUstriacæ gentis soboles patre Cæsare natus.
Invicta gessi Belgica sceptra manu.
Te quoque sanguineos enses Ludovice minantem
Coniugio docui sanctius esse nihil.
Hæc feci Princeps: quæ Cæsar deinde peregi,
Judicium populi vox lachrimæque dabunt.
Sunt hæc signa meæ mortis, sed sunt quoque vitæ:
Felix! qui sola morte suis gravis est.

G. B.

PHILIPPUS II, AUSTRIUS, COMES XXXII.

PHilippus per ætatem administrationi maturus, ultro cedente Maximiliano patre, gubernacula Hollandiæ suscepit. Nostra memoria hic Princeps cum magno peditum & equitum globo ingressus Geldriam, ut eam terram olim à maioribus subactam repeteret, omnia terrore complevit: pleraque oppida perculsa metu ad primum statim potentissimi Ducis adventum sese dedidere. In his principiis videbatur brevi Geldriam universam domiturus, nisi repente mutatis (ut fieri solet) rebus, in Hispaniam profectus fuisset, ut Castellano Regno inauguraretur. Fuit ea Philippo maxime pacata magnificaque profectio, & altera illa nobis plane non tristis solum, verum

etiam

etiam luctuosa. Nam tunc in Hispaniis decessit adhuc juvenis, & amplissimis imperiis destinatus.

H. B.

Philippus II, Austrius.

O Fluxum decus imperij! vix Belgica nactus
Sceptra, (heu) crudeli morte Philippus obit.
Nec licuit crescentem animo proferre vigorem,
Æmulaque (heu) patri facta patrare suo.
Belgica, tu tanto suspires orba parente,
Et dic: Heu, magnis mors inimica viris.
Nam si aut hic senior, vel serior illa fuisset,
Dixisses: latet hic, qui patre maior erat.

G. B.

CAROLUS V. IMPERAT. COMES XXXIII.

CErtabant nuper Pietas & bellipotens Mars
De vita & factis, Carole magne, tuis:
Laude hic te dignum referebat, at illa negabat,
Hic capta Roma, sed memor illa crucis.

Tandem multa minans, quid verbis obstrepis? inquit,
Quum Pietas, iudex Iustitia; inquit, erit.
Tunc litem Dea Iusta secans, Verum, inquit, utrumque est:
Nunc ite, at quam vos prælia dira manent.

G. B.

De eodem.

NOn erat quicunque refert te Carole magnum,
Ipso quum non sit, quem regis, orbe minor.

HUBERTI CLERICI.

Ad Illustrissimum Carolum V. *Romanorum & Hispaniarum Regem Philippi filium,*

HADRIANUS BARLANDUS, anno 1519.

PErduximus, juvante Deo, Catalogum Hollandiæ Principum ad Celsitudinem tuam, Illustrissime Carole, de qua jam pri-

pridem tui cives nihil exſpectant mediocre. Omnibus certiſſima ſpes eſt, te aliquando magnum illum Philippum pietate, Carolum (qui ob rerum geſtarum magnitudinem Bellator à quibuſdam dictus, & quem tu nomine refers) bellica virtute, avum Maximilianum clementia, Philippum patrem comitate facilitateque ſuperaturum. In hanc autē ampliſſimam ſpem tui amantiſſimos, tuiſque obſequiis impenſiſſime deditos cives adduxit cum naturæ tuæ bonitas, tum exacta ſub incorruptiſſimis magiſtris pueritia tua. ex qua jam egreſſus, maiorum tuorum indolem aperte repræſentas. Bis igitur beatus futurus, quiſquis erit ille, qui te ſenem, quem ego nunc juvenem alloquor, à rebus geſtis laudabit: efferret à pietate in Divos, moderatione in ſumma fortunæ indulgentia; mode-

ſtia

ſtia in tanto rerum omnium ſucceſſu; comitate in tanto florentiſſimo Regni faſtigio; denique à ſapientia, per quam Principes imperant, & diſcernunt juſtitiam.

Ex Iacobi Marchantij Flandria.

CArolum anno MCCCCC biſſextili Februarii die Lunę Matthiæ ſacro Gandavum in lucem protulit. Pueritiam Caroli (nam ſexennis patrem amiſit) & adoleſcentiam ad probitatis normā direxerunt Margarita amita, Archiepiſcopus Veſontinus ex progenie Vergya, Guilielmus Croyus Arſchotæ Cievræque Regulus, & Hadrianus Florentius Ultrajectinus, Theologiæ Lovanii Doctor, Academiæque Cancellarius, qui poſtea ad Papatum, ſub nomine Hadriani VI, ſola virtute doctrinaque

Romæ

Romæ cognitus, pervenit. Et in tantam gloriam Carolum extulerunt, non Ludovici XI. Galliæ Regis ab Historia Cominæi æmulatio, ut Bodinus asserit, quo Regem illum probissimi Cæsaris comparatione incrustet, illustretque; sed cum inculpata educatione coniuncta exempla avi, tam paterni, quam materni, qui ceteros in Europa eius sæculi Reges virtute, auctoritate, atque laude antecesserunt. Hunc Belgica anno M D X V Principatui inauguravit, Hispania altero post anno, Germania anno M D X I X. Regem atque Cæsarem agnoverunt: quamvis Hispaniæ regnis non fuit inauguratus ante annum M D XVIII. quod incredibili splendore factum fuit Validoleti in templo Paulino: ubi Ferdinandus frater, suis manibus in manus Guilielmi Croyij Cievrii rite complicatis, fidelitatem

atque agrum anno M D XXI Gallis eripuit, sibiq; subdidit. Christiernum I I. Daniæ Regem, sororis virum, tribus Regnis per subditos vicinosque exutum cum uxore liberisque recepit an. M D XXIII, ejusque restitutionem non vehementer, liberos valde juvit, aluit, nuptumque dedit. Fratribus Equitibusque S. Joannis Hierosolymitani Xenodochii Rhodo anno M D X X I I I per Turcos eiectus donavit Melitem insulam, juratis eo nomine clientelæ fidelitatem. Capto ad Papiam M D XXV Francisco I. Galliæ Rege, Flandriam Artesiamque omni supremo Franciæ imperio & qualicunque obsequio emancipavit: cunctaque Andegavensium in Neapolim & Aurelianensium in Mediolanum Genuamque jura, à Francis abdicata, in se transtulit. Roma ab eius exercitu anno M D XXVII,
sexto

ſexto Maii die, ad ſuburbium, qua mons, quaque S. Spiritus templum, ſuperata fuit, atque ſpoliata. Ultrajectina & Tranſ-Iſelena ditio Henrici Bavari Palatini Epiſcopi, Ordinumque regionis ceſſione, à Clemente VII Papa Imperioque approbata anno MDXXVIII, in illum tranſiit: quum duodecim ante annos Friſia acceſſiſſet à Georgio Saxoniæ Duce, centum florenorum millibus tranſigente: cuius patri Alberto, Belgii Præfecto, in compenſationem pecuniæ mutuæ, operæque ſtrenuæ & ſumptuoſæ, per Caroli patrem conceſſa fuerat. Anno MDXXX à Clemente VII. Pontifice in Imperatorem Auguſtum die natalitio Bononiæ conſecratus eſt. Soleymannum Turcum potentiſſimũ toti Germaniæ inhiantem anno MDXXXII domum fugavit. Regna Cuſcava, Mexicana, Peruya,
in

in Indiis Occidentalibus, auſpiciis avi eius Ferdinandi per Chriſtophorum Columbum Americumque Veſputium Italos primum compertis, opera Corteſii & Piyarri Hiſpanorum, Chriſto ſibique ſubjugavit. Vrbem ampliſſimam in Africa, quam Polybius Tunes vocat, quindecimque paſſuum millibus diſtare ſcribit à Carthagine, atque annexum illi regnum latiſſimum, Hairadino Ænobarbo anno M D X X X V eripuit, ac Muleio Hazanio legitimo Regi reſtituit, leviſſimo, binorum puta falconum, totidemque pernicum equorum, tributo impoſito; & arce Goleta retenta, firmataque præſidio Chriſtiano. Quo tempore, Franciſco Sforica ſecundo à vita ſine liberis decedente, Mediolani Principatum jure Cæſarum prærogativo, tam ſuo, quam Friderici ſecundi

Ii pro-

proavi, acquiſivit. Unde illum plus emolumentorum quotannis hauſiſſe, quam Regem Franciſcum I, ſub idem tempus ex Gallia; & ex Belgio plus annuorum fructuum percepiſſe, quam Regem Henricum VIII. eadem tempeſtate ex Anglia, Bodinus polyhiſtor in ſuis de Republica libris commentatus eſt. Magno eximiæ fiduciæ integritatiſque argumento, anno MDXXXVIII ad aquas mortuas, quas foſſas Marianas dicunt fuiſſe, & altero poſt anno peragratis Galliis, ſe permiſit hoſpitio fideique Regis Franciſci, nemini Regum tunc cedentis ſinceritate, ac honorificentia hoſpitalitatis. Geldriam cum Zutphania, per Carolum proavum coëmptam, poſſeſſamque, ſed ereptam à Carolo Egmondano ad annum MDXLIII recuperavit, abtraxitque Guilielmo Cliviæ Duci, novo poſſeſ-
ſori:

ſori : quum ante annum ad Argieram Africæ, non victoriæ, ob incredibiles aëris mariſque tempeſtates, ſed rariſſimæ conſtantiæ laudem promeruiſſet. Joannem Fridericum Saxoniæ Ducem Electorem, & Philippum Heſſiæ Landgravium, illum forti ad Albim prælio, hunc tranſactione controverſa, nominiſque ſui metu, neque non maximam Germaniæ diſiunctæ partem anno M D XLVII arbitrio ſuo cuſtodiæque facilius ſubdidit, quam retinuit: Cameraco, vetuſta Imperii urbe, paucos annos contra Gallos aſſerto, arce impoſita, veluti freno atque vadimonio. Eodem hoc anno M D XLVII illi Paulus III. Pontifex ex familia Farneſiana Romanus agnomentum Maximi, Cardinalium Senatusconſulto, attribuit. Mediomatricum Metim, à Gallic interceptam, anno MDLII

frustra obsedit; propter hyemis rigidæ nivosæque asperitatem, & præsidii nobilissimi pertinaciam. Teruanam Morinorum, antiquam nobilemque urbem, Gallis fidam, perpetuamque Flandriæ Occiduæ noxam, anno MDLIII oppugnatione cepit, funditusque delevit, cum Hesdino, novumque Hesdini opidũ struxit loco aptiori. Belgii Proceribus, Urbiumque Legatis præsentibus, ditionum administrationi Gandavi renunciavit, filii præsentis & succedentis virtuti confisus, ad annum MDLV, mense Augusto: tum rerum humanarum regnandique tædio, & cælestium desiderio: tum asthmatis angustiis debilitatus. Ex Selandiæ Rameka, anno MDLVI, Septembri mense solvit, & cum Leonora Mariaque sororibus viduis ad Laredum Hispaniæ portum applicuit: insignem illi ulti-

ultimamque transvectionis operam feliciter navante classis præfecto, Equite Flandro, Wackenii comarcho. Inde ad Hieronymianum Sodalitium D. Justi, septem à Placentia miliaribus, diocœsis Toletanæ, locum perpetuo vere salutiferum, lectice vectus est, ibique cum duodecim tantummodo intra domesticos parietes familiaribus (in quibus Malinæus Burgensis historicus erat) sancte vixit, injungens ut solummodo Carolus appellaretur. Illic Romanum Imperium sponte abdicavit, brevique mortalitatem explevit ad annum MDLVIII, XI Kal. Octob. ætatis anno 58, mense VI, die XXVII, Principatus paterni LII: regnorum maternorum XLIII, S. Imperii XL. Sepultus est Escuriali: ubi filius Philippus sumptuosissimum templum, absque cœnobio Laurentiano, instituti

Hieronymiani, ædificavit. Ex Iſabella Emanuelis Portogalliæ Regis filia, quæ anno MDXXXIX menſe Maio Toleti deceſſit, reliquit Philippum virilis ſtirpis unicum, ſucceſſorem, Mariam & Joannem: Illam Maximiliano II. Cæſari: hanc Joanni Portugalliæ Principi conjugatas. Nothos habuit non ignotos, Joannem, nobiliſſimo ad Naupactum contra Turcos prælio celebrem: atque Margaritam, Alexandro Medices Florentinæ ditionis, dein Octavio Farneſio, Parmæ Placentiæque Ducibus, nuptum à patre elocatam.

PHILIPPUS III, COMES XXXIV.

PHilippus, Belgii Principum primus, in Hiſpania, Valle Olitana, urbe Vaccæorum, anno MDXXVI, menſe Maio, in lucem pro-

prodiit: quo tempore patri Roma subjugabatur: non levi eius amplitudinis augurio, qua illum dilatari ceteri Reges obstupescunt, terrarum Turcicæ potentiæ dimensionem decies antecedentem; si Joannis Bodini Galli polyhistoris de Republica commentariis adstipulemur; atque hinc in Europa octodecim regnorum, olim distinctorum, & tot Ducatuum, Comitatuum, aliarumque ingentium ditionum accumulatam possessionem: illinc Indarum, Novique Orbis Monarchiam perpendamus. Mariam patris consobrinam, Angliæ Reginam, per Lamorallum Egmondanum Gaveræ Principem, procuratorem suum, antea sibi desponsam, anno MDLIV, Wintoniæ in uxorem accepit: Regno Neapolis, & Ducatu Mediolanensi, propter nuptias à patre donatus. Anni MDLVII

insignes contra Gallos pugnas victoriasque ad Quintinopolim ac Grevelingam, illustriori ad annum MDLIX, mense Aprili, pace exornavit: qua sibi ingens nomen amplificavit, & Emanuelem Philibertum) Sabaudia Pedemontioque ad annum MDXXXV cum patre ejectum, avitis ditionibus restituit, magna in amicitia constantiæ, & in potentia efficaciæ commendatione. Præclarissimæ oleæ annexuit lauream immortalem, tum augusto Musarum templo Duaci dedicato: tum sacrosanctis Bibliis, Græca, Hebraica, Chaldaica, triplicique Latina lingua correctissimis ornatissimisque, ex Academia Complutensi orbi universo communicatis. Ex Flandria, cæteroque Belgio, pace tutis, ac opulentia copiosis, sub finem anni M.D LIX in Hispaniam enavigavit. Post cuius discessum,

ceſſum, quam non tantum in Flandria, ſed in toto Belgio miſere & infeliciter, peccatis noſtris apud Deum ita promerentibus, omnia ſucceſſerint, notiſſimum eſt: noſtrique non eſt propoſiti, nec præſentis inſtituti de iis agere. Obiit autem Philippus Rex potentiſſimus in Eſcuriaco S. Laurentii cœnobio, quod eſt Sodalium Hieronymianorum, XIII Septembris die, anno MD XXVIII, ætatis anno ſeptuageſimo primo.

Philippus III, Hiſpaniarum Rex.

MUlta Triumphator magnus mihi regna paravit,
Multaque vindiciis regna parata meis.
Quid tamen hæc proſunt? in me mea Belgica ſævit,
Præcipua Hollando bella movente mihi.
Libera gens, nullos umquam admiſſura Monarchas,
Hiſpano refugit ſubdere colla iugo.

Displicet exemplum: sed tu prouincia laudas,
Et gaudet cineres tam procul esse meos.

P. S.

FINIS PRINCIPUM.

[Hi de Etymo Zelandiæ versus collocandi post paginam 356.]

De Etymo

ZELANDIÆ.

MAscula Gens, quam Zelandos hæc nuncupat ætas?
Cur vos Mattiacos pristina sæcla vocant?
An quia vulgato gentis sermone solitis
Consortes operum MAAT vocitare viros?
Sive fuit prisco Toxandria nomen ab ævo,
Sive Gigantæos vos, Slaviósque vocem?
Ecquis ab antiquo credat deducta Zalando,
Nostráque in Iliacâ sceptra fuisse manu?
Arboricasve putem signatas nomine terras,
Fortè quod arboribus luxuriabat humus?
Quáque alia instabili Criticus diiudicat arte,
Ista sub obscuro cortice sensa latent.
Sed cur Zelãdi nunc dicimur? an quia nobis
Plus vicina quatit littora nostra Thetys?
An quia Cimbrorum Sialandia Gentis origo est,
Aut debellatis imperitavit avis?
An quia ceu Syrtes mediis enascimur undis,
Quà mare, vel densis turget arena vadis?
Sive quod æquivocans telluris imago, marísque,
Nos velut æquoreos, terrigenásque facit?

An

An quia disiecti in varias dispescimur oras,
Mixtáque sunt terris æquora, terra mari?
Nominis hæc nostri ratio est, luctamur ‡ in undis,
Rursus & emerso vertice stamus humo.
Nempe resurgentis docet hoc insigne Leonis
Quáque sub inscriptis sunt monumenta, notis.
Omnis in indomito nobis natat insula ponto,
Vnanimésque tumens disgregat unda manus.
Hinc tantum ad socias patet unica semita terras
Qua vagus æquoreum navita sulcat iter.
Nil valet hic currus, nihil officiosa caballi
Vngula, nil faciles ire, redire pedes.
Quattuor, aut septem digitis à morte remoti
Infido vehimur virque, puérque mari.
Hoc tamen hoc aliis præstamus in æquore regnis,
Vincere nos hostis non valet, illa valet.

ADRIANUS HOFFERUS.

‡ LUCTOR, ET EMERGO.

In

In Insulas aliquot Zelandiæ mari mersas, & alias rursus è mari enatas, & novis aggeribus cinctas.

ASpicis immersas pelago, Zelandia, terras,
Et loca Neptuno subdita multa Deo.
Aspicis emersas alibi consurgere terras,
Et loca Telluri reddita multa Deæ.
Sic mare, terra vices faciunt, Satyrisque fugantur
Naiades, átque iterum Naiadibus Satyri.

ADRIANUS HOFFERUS.

INDEX

INDEX.

A.

B.

Bata-

C.

D

E.

F.

G.

Haga

H.

I.

Laco-

L.

M.

N.

O.

Obse-

P.

R.

Salii

S.

T.

V.

W.

VVest-

Z.

FINIS.